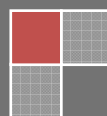


2012

TASK FORCE BRUSSEL

Eindrapport



INHOUD

0	Managementsamenvatting	4
1	Inleiding	6
	■ Situering van de Task Force Brussel	6
2	Algemene Omgevingsanalyse	8
	■ Inleiding: institutioneel en juridisch kader	8
	■ Algemene Omgevingsanalyse	10
	1. Demografische kaart	10
	2. Sociaal –cultureel kader	14
	3. Macro-economische ontwikkelingen	16
	4. Ruimtelijk-structurele ontwikkelingen	19
	5. Leefsituatie van de Brusselaars	22
3	Beleidsaanbod: actoren en voorzieningen – specifieke omgevingsanalyse voor de beleidsdomeinen	29
	■ Specifieke omgevingsanalyse voor welzijn, gezondheid en gezin	29
	1. Welzijn	30
	2. Gezondheid	43
	3. Gezin	46
	■ Specifieke omgevingsanalyse voor onderwijs en vorming	53
	1. Onderwijs	53
	2. Vorming	100
	■ Specifieke omgevingsanalyse voor cultuur, jeugd en sport	105
	1. Cultuur	105
	2. Jeugd	120
	3. Sport	125
	■ Specifieke omgevingsanalyse voor de transversale thema's armoede en etnisch-culturele minderheden, inburgering en intergratie	132
	1. Armoede	132
	2. Etnisch-culturele minderheden, inburgering en integratie	139

4	Financiële stromen	147
	■ Toelichting bij de tabel met de financiële stromen	147
	■ Aanvullende toelichting bij de middelen	152
5	Knelpuntenanalyse en voorstellen van oplossing	162
	1. Beleidsinstrumentarium	163
	2. De bestuurlijke positionering van de VGC in Brussel en de regierol	175
	3. De Vlaamse regelgeving en de toepassing ervan	187
	4. Investeringsbeleid	192
	5. Programmatie van voorzieningen	195
	6. Media, communicatie en informatie	201
	7. Taalbeleid	209
	8. Betrekken van het georganiseerde Brusselse middenveld bij het Vlaamse gemeenschapsbeleid	215
6	Vertaling van de synthesesnota in doelstellingen	217

0. MANAGEMENTSAMENVATTING

Task Force Brussel: samenwerken aan een sterk partnerschap tussen de Vlaamse overheid en de VGC

De VGC en de Vlaamse overheid zijn de natuurlijke partners voor het voeren van het Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel. Bij beide overheden leeft de overtuiging dat dit partnerschap nog versterkt kan worden in functie van een slagkrachtig en efficiënt beleid en bestuur. De ambitie om de rolverdeling tussen beide overheden te optimaliseren, bestaat al meerdere jaren. Maar deze legislatuur hebben de Vlaamse Regering en het College van de VGC beslist om hier ook effectief werk van te maken.

Samenwerking en complementariteit vormen de leidende principes voor dit kerntakendebat waarvoor het College van de VGC en de Vlaamse Regering in de tweede helft van 2010 het startschot gaven. In de daaropvolgende maanden werd gestart met de eerste fase van dit proces, namelijk de ambtelijke voorbereiding van het politieke kerntakendebat. De Task Force Brussel, een vertegenwoordiging van ambtenaren van verschillende afdelingen en diensten van de VGC en de Vlaamse overheid, zag daarmee het levenslicht.

Tijdens de maandelijkse vergaderingen van de Task Force Brussel, voorgezeten door de secretaris-generaal van het departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid (DAR) van de Vlaamse overheid, werd overlegd over de inhoud van de verschillende teksten die samen een rapport aan het College van de VGC en de Vlaamse Regering vormen. Deze vergaderingen werden voorbereid en kregen opvolging via talloze contacten tussen ambtenaren van de Vlaamse overheid enerzijds en ambtenaren van de VGC anderzijds.

Dankzij dit interactieve en transversale werkproces zijn onder andere de financiële stromen in het kader van het Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel in kaart gebracht en werden gezamenlijke omgevingsanalyses voor Brussel opgesteld. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat zowel de Vlaamse overheid als de VGC vertrekken vanuit een gemeenschappelijke en gedragen analyse van de Brusselse omgeving. Concreet werd een algemene omgevingsanalyse van het Brussels hoofdstedelijk gewest met een beschrijving van de demografische kaart, het sociaal-cultureel kader, de macro-economische ontwikkelingen, de ruimtelijk-structurele ontwikkelingen en de leefsituatie van de Brusselaars opgesteld. Deze globale analyse werd aangevuld met specifieke omgevingsanalyses voor de beleidsdomeinen waarop de Vlaamse Gemeenschap en de VGC bevoegdheden uitoefenen in Brussel: Cultuur, Jeugd en Sport; Onderwijs en Vorming; Welzijn, Gezondheid en Gezin; Armoede en Etnisch-culturele minderheden, Inburgering en Integratie.

De hoofdbrok van het rapport van de Task Force Brussel aan het College van de VGC en de Vlaamse Regering wordt evenwel gevormd door een globale analyse van het Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel, gestoffeerd met tal van concrete knelpunten en voorstellen van oplossing. De Task Force Brussel heeft zich daarbij vooral gefocust op voorstellen om bestuurlijke instrumenten voor de versterking van het Vlaams gemeenschapsbeleid van de Vlaamse overheid en de VGC in Brussel te ontwikkelen en te verfijnen.

Concreet betreft het:

- het ontwikkelen van een duidelijke regierol voor de VGC als bestuur met betrekking tot het voeren van het Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel, en het hanteren van een strategisch meerjarenplan als beleidsinstrument voor de VGC om dit concreet te vertalen in een meerjarenplanning en timing;
- de toepassing van de sectorale Vlaamse regelgeving in Brussel en de implementatie van de Brusseltoets verfijnen. De Brusseltoets is een instrument dat alle Vlaamse decreet- en regelgeving op hun toepasbaarheid in Brussel en op het effect van de band met de rest van Vlaanderen evalueert;
- voorstellen inzake het investerings- en programmatiebeleid van de Vlaamse overheid en de VGC in Brussel. Daarbij werden de toepassingsmodaliteiten van de Brusselnorm verfijnd. De Brusselnorm beschouwt ten minste 30% van de Brusselse bevolking als doelpubliek voor de uitbouw van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in Brussel. De Brusselnorm vertrekt ook vanuit de consensus dat ten minste 5% van de totale Vlaamse Gemeenschapsuitgaven bestemd zijn voor het Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel;
- voorstellen inzake afstemming van het beleid van de VGC en de Vlaamse overheid inzake communicatie, informatie, media en taal;
- een vernieuwd begrotings- en rekeningstelsel en een vereenvoudigd administratief toezicht voor de VGC;
- een versterkte data- en informatie-uitwisseling en samenwerking op het vlak van logistiek, facility en personeelsbeheer tussen de Vlaamse overheid en de VGC;
- de participatie van het georganiseerde middenveld aan het Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel versterken.

De ambtelijke Task Force Brussel acht het belangrijk dat bovenvermelde voorstellen als leidraad worden genomen voor het aangekondigde politieke kerntakendebat.

Momenteel werkt de Task Force Brussel, aanvullend aan de transversale knelpuntenanalyse (zie hoofdstuk 5), ook domeinspecifieke knelpuntenanalyses en voorstellen van oplossing uit voor de beleidsdomeinen Cultuur, Jeugd en Sport; Onderwijs en Vorming; Welzijn, Gezondheid en Gezin; Stedenbeleid/Stedelijk beleid, Armoede en Etnisch-culturele minderheden, Inburgering en Integratie.

De ambtelijke Task Force Brussel staat ter beschikking om de nodige ondersteuning te verlenen voor de verdere voorbereiding en verloop van het politieke kerntakendebat.

1. INLEIDING

■ SITUERING VAN DE TASK FORCE BRUSSEL

1.1. Doelstelling

In het Vlaams Regeerakkoord drukt de Vlaamse Regering haar ambitie uit om vanuit de Vlaamse Gemeenschap met de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) een kerntakendebat te voeren om tot klare afspraken te komen over de rol, de opdracht en de financiering van beide overheden in functie van een partnerschap.

Dit kerntakendebat moet een antwoord geven op 3 vragen:

1. Wat zijn de gemeenschappelijke strategische doelstellingen van een Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel?
2. Wie doet wat bij de uitvoering van die gemeenschappelijke verantwoordelijkheden en doelstellingen (subsidiariteit)?
3. Wat zijn de meest doeltreffende, democratisch legitieme en transparante legistieke en financiële middelen om die doelstellingen te bereiken?

In dat kader, en als voorbereiding tot het kerntakendebat, wordt een Task Force Brussel (TFB) opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de departementen van de Vlaamse Gemeenschap en ambtenaren van de VGC, onder leiding van een secretaris-generaal van de Vlaamse Gemeenschap.

1.2. Opdracht

De opdracht van de ambtelijke Task Force Brussel is, in overleg met het College van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, vastgelegd in de Bismededeling van de Vlaamse Regering dd. 30 april 2010 en omvat volgende deelopdrachten:

- uitwerken van een voorstel voor de ontwikkeling van gemeenschappelijke meet- en weetinstrumenten en van een voorstel voor de implementatie van de Brusselnorm en de Brusseltoets;
- volgende transversale thema's bespreken: programmatie van gemeenschapsvoorzieningen en -instellingen, investeringsbeleid, stedenbeleid, taalbeleid en informatie-, promotie- en communicatie- en mediabeleid;
- een voorstel formuleren om de vele organisaties uit het brede middenveld die in Brussel actief zijn, te betrekken bij het beleid.

Dit resulteert in een eindrapport met voorstellen tot verbetering en voorstellen voor een globaal actieplan.

1.3. Samenstelling

Namens de Vlaamse Gemeenschap:

- Martin Ruebens (voorzitter van de Task Force)
Secretaris-generaal
Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
- Marc Morris (plaatsvervanger: Isabelle Van Vreckem)
Secretaris-generaal van het Departement
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Micheline Scheys (plaatsvervanger: Andy Thoelen)
Secretaris-generaal van het Departement
Departement Onderwijs en Vorming
- Jos Van Rillaer (plaatsvervanger: Bart Dierick)
Administrateur-generaal van het Agentschap Kunsten en Erfgoed
Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media
- Ann Vanderhasselt
Adjunct van de directeur
Team Stedenbeleid (Departement Bestuurszaken)

Namens de Vlaamse Gemeenschapscommissie:

- Eric Verrept
Leidend Ambtenaar
Vlaamse Gemeenschapscommissie
- Mathieu Voets
Algemeen Directeur
Algemene directie Welzijn, Gezondheid en Gezin
- Dirk Broekaert
Algemeen Directeur
Algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport
- Steven Vervoort
Algemeen directeur
Algemene directie Onderwijs en Vorming
- Pieter Van Camp
Deskundige-Coördinator
Cel Stedelijk Beleid

De TFB nodigt verder ad hoc experts uit.

Ambtenaren van het coördinatieteam Brussel, van de Studiedienst van de Vlaamse Regering, de Meet- en Weetcel van de VGC en de diensten van de Leidend Ambtenaar van de VGC-administratie wonen eveneens de vergaderingen van de TFB bij.

2. ALGEMENE OMGEVINGSANALYSE

■ INLEIDING: INSTITUTIONEEL EN JURIDISCH KADER

De basis voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest werd al gelegd bij de staatshervormingen van 1970 en 1980 met de oprichting van de Nederlandse, de Franse en de Duitse Cultuurgemeenschap (sinds 1980 de Vlaamse, de Franse en de Duitstalige Gemeenschap), respectievelijk het Vlaamse en het Waalse Gewest. Het was wachten op de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen (Brusselwet) voor de gewestvorming wat Brussel betreft haar beslag kreeg in een eigen statuut, waarbij naast de gewestelijke instellingen ook de gemeenschapscommissies werden opgericht.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest oefent dezelfde gewestelijke bevoegdheden uit als het Vlaamse en het Waalse Gewest, en neemt ook alle bevoegdheden van de voormalige agglomeratie Brussel-Hoofdstad en de bevoegdheden inzake gewestaangelegenheden van de voormalige provincie Brabant voor zijn rekening.

Daarnaast zijn ook de Vlaamse en de Franse Gemeenschap bevoegd in Brussel, weliswaar alleen ten aanzien van de instellingen (niet ten aanzien van de personen) die wegens hun organisatie (voor de persoonsgebonden aangelegenheden) of activiteiten (voor de culturele aangelegenheden en het onderwijs) beschouwd moeten worden als instellingen die uitsluitend behoren tot de ene of de andere gemeenschap (de zogenaamde unicommunautaire instellingen).

Om de uitoefening van de gemeenschapsbevoegdheden, meer bepaald de persoonsgebonden aangelegenheden, de culturele aangelegenheden en het onderwijs, in Brussel te vergemakkelijken, werden door de Brusselwet drie gemeenschapscommissies opgericht, parallel aan de gewestelijke instellingen: de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) als opvolger van de Nederlandse Cultuurcommissie (NCC), de Franse Gemeenschapscommissie (CoCof) als opvolger van de Franse Cultuurcommissie, en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC).

De VGC is bevoegd om als inrichtende macht op te treden ten aanzien van de unicommunautaire 'Vlaamse' instellingen. Sinds 1 januari 1995 treedt de VGC eveneens op als inrichtende macht van de Nederlandstalige onderwijs- en welzijnsinstellingen van de voormalige provincie Brabant die gelegen zijn op het Brusselse grondgebied.

De CoCof is bevoegd om als inrichtende macht op te treden ten aanzien van de unicommunautaire 'Franse' instellingen. Sinds 1 januari 1995 treedt de CoCof eveneens op als inrichtende macht van de Franstalige onderwijs- en welzijnsinstellingen van de voormalige provincie Brabant die gelegen zijn op het Brusselse grondgebied. Daarenboven heeft de CoCof een decreetgevende bevoegdheid voor de domeinen die de Franse Gemeenschap op 1 januari 1994 aan haar heeft overgedragen.

De GGC is bevoegd om als inrichtende macht op te treden voor de gemeenschapsaangelegenheden van gemeenschappelijk belang. Bovendien is de GGC bevoegd om in persoonsgebonden aangelegenheden ordonnances uit te vaardigen ten aanzien van de individuele Brusselaars en ten

aanzien van de instellingen die wegens hun organisatie niet kunnen worden beschouwd als instellingen die uitsluitend behoren tot de ene of de andere gemeenschap (de zogenaamde bipersoonsgebonden aangelegenheden).

Verder zijn er op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 19 gemeenten die autonoom hun gemeentelijke bevoegdheden uitoefenen. De federale overheid is op haar beurt bevoegd voor de biculturele aangelegenheden, voor de bionderwijsaangelegenheden en voor de regels voor cultuur en onderwijs ten aanzien van de individuele Brusselaars. Brussel is tot slot de zetel van de NAVO en de Europese Commissie, en ook het Europees Parlement vergadert er regelmatig.

De politieke organen van de VGC zijn institutioneel verankerd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De Raad van de VGC bestaat uit de Nederlandse taalgroep (17 leden) van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Het College van de VGC is samengesteld uit de Nederlandstalige ministers en staatssecretaris van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering. Het Brusselse lid van de Vlaamse Regering woont de vergaderingen van het College van de VGC met raadgevende stem bij. De zes Brusselse leden van het Vlaams Parlement worden rechtstreeks verkozen.

De VGC is nauw verbonden met de Vlaamse Gemeenschap, die als toezichthoudende overheid optreedt. Het algemeen en bijzonder administratief toezicht op de VGC wordt immers uitgeoefend door de Vlaamse Regering conform het decreet van 5 juli 1989 tot organisatie van het toezicht op de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Het algemeen toezicht behelst de bevoegdheid van de Vlaamse Regering om beslissingen van de Raad en van het College van de VGC te schorsen of te vernietigen als die hogere normen schenden of het algemeen belang schaden. De jaarlijkse begroting en jaarlijkse rekening, de gunning van bepaalde overheidsopdrachten, de aanvaarding van schenkingen en legaten, en de vaststelling van de personeelsformatie en het administratief en geldelijk statuut van de VGC-personeelsleden vallen onder het bijzonder toezicht. Een besluit van de Vlaamse Regering van 3 mei 1991 stelt het begrotings- en rekeningstelsel van de VGC vast.

De VGC heeft een sterk sui-generiskarakter in de uitoefening van haar taken en bevoegdheden. Aangezien de VGC bevoegd is voor de aangelegenheden van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel, krijgt ze in tal van Vlaamse decreten een expliciete rol toebedeeld. Dat is niet het geval voor bepaalde bestuurlijke of organisatorische aspecten als openbaarheid van bestuur, archiefbeleid en e-government, waardoor er juridische leemtes voor de VGC bestaan.

De VGC heeft geen fiscale bevoegdheden, en heft bijgevolg niet zelf belastingen. Haar inkomsten bestaan voornamelijk uit dotaties van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (39,03% in de begroting 2012). De Vlaamse Gemeenschap verstrekt 17,22% (begroting 2012) van de inkomsten van de VGC via dotaties. Het principe van die dotaties is verankerd in artikel 82, §2, van de Brusselwet. Als de middelen voor het onderwijs en de middelen die verstrekt worden in het kader van de toepassing van Vlaamse decreten daaraan toegevoegd worden, staat de Vlaamse Gemeenschap in totaal in voor 38,9% (begroting 201) van de inkomsten van de VGC.

■ ALGEMENE OMGEVINGSANALYSE

Deze overkoepelende omgevingsanalyse belicht de verschillende aspecten die de eigenheid aangeven van de situatie waarin de Brusselaars leven. De volgende onderwerpen komen achtereenvolgens aan bod: de demografische kaart, het sociaal-cultureel kader, de macro-economische ontwikkelingen en de ruimtelijk-structurele ontwikkelingen. In een laatste deel wordt de leefsituatie van de Brusselaars beschreven. De situatie van Brussel¹ wordt zo veel mogelijk vergeleken met die van de andere gewesten en enkele grote steden (voornamelijk Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi). Voor zover er informatie beschikbaar is, zullen we ook buitenlandse grootstedelijke gebieden in de vergelijking opnemen.

1. Demografische kaart

De uitdagingen die de demografische realiteit van Brussel aan onder andere het beleid stelt, zijn niet gering en worden ook steeds dwingender van aard. In dit deel wordt die demografische realiteit beschreven. Om de demografische kaart² van Brussel in zijn geheel en in detail goed in beeld te brengen, worden drie aspecten onder de loep genomen: de bevolkingsevolutie en -dichtheid, de samenstelling van de bevolking en de ontwikkeling van de bevolking.

1.1. Bevolkingsevolutie en –dichtheid

Op 1 januari 2010 telde het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest **officieel 1.089.538 inwoners**. Dat officiële bevolkingscijfer geeft echter niet volledig weer hoeveel personen er in werkelijkheid in Brussel wonen. Naast de officiële bevolking zijn er ook een heel aantal mensen die wel in Brussel wonen, maar niet in het Rijksregister zijn opgenomen. Het gaat dan om de kandidaat-vluchtelingen (9455 in het wachtregister op 1 januari 2011), diplomatiek personeel (ongeveer 11.200)³, studenten (geraamd op 15.000), personen zonder wettig verblijf (schattingen 56.500)⁴, onder wie bijvoorbeeld Roma (geschat op 5500 à 7000) en woonwagenbewoners (geschat op een 60-tal gezinnen)⁵. In Antwerpen stond de teller op 1 januari 2010 op 483.505 inwoners, in Gent op 243.366 inwoners. Brussel is op het vlak van bevolkingsaantal vergelijkbaar met grootstedelijke regio's zoals Keulen, Birmingham, Praag en Dublin. Lissabon, Parijs en Manchester hebben dubbel zoveel inwoners als Brussel. Londen en Berlijn hebben er drie keer zoveel en in Barcelona en Madrid wonen zelfs 5 tot 6 keer zoveel inwoners als in Brussel.

De Brusselse bevolking is nu groter dan ooit. Het officiële bevolkingscijfer van 1 januari 2010 overschrijdt het voormalige grootste bevolkingscijfer uit 1968 (1.079.181). Tot midden jaren 90 nam de Brusselse bevolking af tot iets minder dan 950.000 inwoners, waarna het aantal inwoners sinds 1995 opnieuw begon toe te nemen. In 2004 werd de kaap van de 1 miljoen inwoners gerond en sindsdien bleef het bevolkingsaantal gestaag toenemen. Die toename is het resultaat van zowel een natuurlijke aangroei als van migratiebewegingen. Het Vlaamse en het Waalse Gewest zijn in

¹ Als in dit document sprake is van Brussel, gaat het steeds over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Als de stad Brussel bedoeld wordt, zal dat steeds expliciet vermeld worden.

² Alle gegevens in dit hoofdstuk gaan terug op twee bronnen, tenzij anders is vermeld. De cijfers voor de periode 1990-2011 zijn afkomstig van de publicaties van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI), het vroegere NIS. De prognoses voor de periode 2008-2060 zijn afkomstig van het Federaal Planbureau. Voor Antwerpen en Gent werd ook een beroep gedaan op de bovenstaande bronnen, maar werd bovendien informatie verzameld op basis van de gemeentelijke profielschetsen, uitgegeven door het Agentschap voor Binnenlands Bestuur en de Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2010. Voor de andere grootstedelijke gebieden werd vooral informatie verzameld op basis van Eurostat.

³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 9

⁴ Corijn E. & Vloeberghs E. (2009). Brussel!. Brussel: VUBPress, p. 22

⁵ Regionaal Integratiecentrum Foyer Brussel vzw (2004). *De Roma van Brussel*. Brussel: Foyer vzw, p. 62-63

bevolkingsaantal steeds blijven groeien sinds 1990. In steden zoals Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi nam daarentegen de bevolking af vanaf 1990. Het herstel kwam daar later dan in Brussel. In Gent en Antwerpen begon de bevolking pas in 2000 en 2002 opnieuw te groeien: vandaag tellen ze meer inwoners dan in 1990. In Luik en Charleroi zien we een toename in bevolkingsaantal sinds 2005 en 2006: daar is in 2010 het niveau van 1990 nog niet bereikt. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt ook in de komende jaren een toename verwacht: tegen 2020 zouden er meer dan 1.200.000 inwoners zijn. Ook in andere binnenlandse en in buitenlandse steden groeit de bevolking de jongste jaren aan. Binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er wel grote verschillen.

In de noordelijke gemeenten van Brussel en vooral in het noordwesten stijgt de bevolking het meest, met de sterkste bevolkingstoename van alle Belgische gemeenten in Sint-Joost-ten-Node en Anderlecht. In andere gemeenten is er een lichte toename (Ukkel, Watermaal-Bosvoorde en Sint-Pieters-Woluwe), terwijl de gemeente Elsene haar bevolkingsaantal beperkt ziet afnemen.

Alle gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest samen tellen 6751 inwoners per km². Dat is bijna twintig keer hoger dan de gemiddelde Belgische **bevolkingsdichtheid** (355 inwoners per km²) en hoger dan de dichtheid van de andere Belgische (groot)steden Antwerpen (2364 inw./km²), Gent (1558), Luik (2774) en Charleroi (1985). Ook in vergelijking met buitenlandse grootstedelijke gebieden is Brussel dichtbevolkt: alleen Groot-Londen en Parijs zijn in Europa dichter bevolkt dan Brussel. Binnen Brussel zijn er grote verschillen tussen de 19 gemeenten. Grosso modo kan men Brussel in drie concentrische zones onderverdelen: een kantoorzone in de Vijfhoek met weinig woonruimte. Daarrond ligt een sikkelvormige zone, die van Sint-Gillis over Kuregem (Anderlecht), laag-Molenbeek en Laken tot in Sint-Joost-ten-Node en West-Schaarbeek loopt, met een bevolkingsdichtheid van meer dan 10.000 inwoners per km². In Sint-Joost-ten-Node wonen zelfs meer dan 23.000 inwoners per km², maar ook in Sint-Gillis en Koekelberg zijn er meer dan 15.000 inwoners per km². Ten slotte kan een perifere zone met lagere dichtheidsgraden worden onderscheiden, onder meer door de aanwezigheid van groen of villawijken.⁶ In Oudergem en Watermaal-Bosvoorde neemt de bevolking op de relatief grote oppervlakte nauwelijks toe, waardoor die twee steden respectievelijk 3411 en 1876 inwoners per km² herbergen.

1.2. Samenstelling van de bevolking

Brussel is het **jongste gewest** van België. De gemiddelde leeftijd is er 37,8 jaar, ruim 2 jaar onder de nationale, Vlaamse en Waalse gemiddelden (respectievelijk 40,8, 41,6 en 40,4 jaar). In Brussel is sprake van een combinatie van demografische ontwikkelingen die men elders in België niet vindt: vergroening zonder vergrijzing.⁷ De jongeren (0- tot 24-jarigen) en jongvolwassenen (25- tot 40-jarigen) maken het grootste deel van de bevolking uit: in 2008 respectievelijk 30,8% en 32,7% van de Brusselse bevolking. Hun aandeel zal volgens de prognoses ook blijven stijgen. Ook in andere grootstedelijke gebieden (Madrid, Londen, Birmingham) is er een overwicht van jongeren, maar dat is niet universeel: in Keulen, Praag en Wenen zijn er bijvoorbeeld meer ouderen dan jongeren. Ook uit de indicator voor veroudering wordt de speciale situatie in Brussel duidelijk: in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn in 2008 maar 78 ouderen (+65 jaar) voor 100 jongeren (-15 jaar). In het Vlaamse Gewest zijn er daarentegen 111 ouderen per 100 jongeren. Het Waalse cijfer staat op 93 ouderen per 100 jongeren en het Belgische gemiddelde bedraagt 101 ouderen per 100 jongeren. Een meerderheid van jongvolwassenen én jongeren (gezinnen) woont in de sikkelvormige zone. Het zijn de buurten met een grote migrantenbevolking van Marokkaanse en Turkse origine.⁸ De oudere bevolking daarentegen is overheersend Belgisch en het sterkst vertegenwoordigd in de perifere zone.

⁶ Willaert, D. & Deboosere, P., *Buurtatlas van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij de aanvang van de 21e eeuw, Dossier nr. 42*, 2005, Brussel: MBHG, BISA

⁷ Met die conclusie moeten we wel voorzichtig zijn. Er is namelijk wel een vergrijzing binnen de vergrijzing: het aantal 80-plussers stijgt wel, in tegenstelling tot het aantal 65-plussers.

⁸ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel. *Welzijns- en gezondheidsatlas van Brussel-Hoofdstad 2006*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Dat Brussel een multiculturele stad is, blijkt onder meer uit het aandeel personen met een vreemde **nationaliteit** in de totale bevolking (28%). Die cijfers liggen maar net hoger dan in 1990: op dat moment telde Brussel 27,8% niet-Belgen. Het aandeel niet-Belgen in Brussel (28%) ligt gevoelig hoger dan het gemiddelde cijfer voor heel België (9,1%) of dan het aandeel in andere gewesten en steden: Vlaamse Gewest (5,75%), Antwerpen (14,6%), Gent (9,1%), Luik (17,1%) en Charleroi (14,2%).

Ook binnen Brussel zijn er grote verschillen. In de gemeenten Sint-Gillis en Elsene loopt dat percentage op tot boven 40% en ook in Etterbeek komt men aan 38%. Daarnaast zijn er ook zeven gemeenten met een aandeel niet-Belgen tussen de 25% en 35%: Ukkel, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe, Schaarbeek, Brussel-Stad, Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Joost-ten-Node. Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem zijn de Brusselse gemeenten waar in verhouding het minste niet-Belgen wonen (14%).

Van de niet-Belgen in Brussel komt in 2008 iets meer dan de helft (50,8%) uit de EU-15 landen. Daarnaast zijn er voornamelijk Marokkanen (13,3%), Polen (5,3%) en Turken (3,6%) zonder Belgische nationaliteit in Brussel te vinden. Nationaliteit geeft uiteraard maar een gedeeltelijk beeld van de diversiteit in Brussel. Sinds 1989 werden er in Brussel namelijk meer dan 200.000 naturalisaties doorgevoerd, waardoor veel mensen van vreemde herkomst Belg zijn geworden en ook meer kinderen met vreemde herkomst als Belg worden geboren.

Het is dan ook belangrijk om naast nationaliteit ook rekening te houden met de **herkomst** van de Brusselse bevolking.⁹ Als we de nationaliteit van oorsprong¹⁰ in ogenschouw nemen, blijkt in 2006 maar liefst 55,2% van de Brusselse bevolking van vreemde herkomst te zijn. In heel België gaat het om 19,9%, in het Vlaamse Gewest om 12,1% en in het Waalse Gewest om 23,3% van de totale bevolking. Binnen Brussel woont de bevolking van vreemde herkomst vooral in de centraal gelegen gemeenten. In Sint-Joost-ten-Node is 81% van de bevolking van vreemde herkomst, maar ook in Sint-Gillis, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Brussel-Stad en Elsene loopt dat percentage op tot 60% en meer. De gemeenten met het kleinste aandeel inwoners van buitenlandse herkomst (tussen de 30% en 40%) zijn Watermaal-Bosvoorde, Oudergem, Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem.

De gemiddelde grootte van een **Brussels huishouden** is 2,05 personen. In vergelijking met andere gewesten, zijn de huishoudens veeleer klein in Brussel. In het Vlaamse Gewest telt het gemiddelde huishouden 2,36 personen, in het Waalse Gewest 2,30. In vergelijking met andere steden zijn de huishoudens niet zo klein in Brussel: ook in Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi zijn de huishoudens kleiner dan 2,09 personen. Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Agatha-Berchem overschrijden het Brusselse gemiddelde het sterkst: huishoudens in die gemeenten bestaan gemiddeld uit 2,2 tot 2,3 personen.

Wat opvalt is dat de helft van de private huishoudens (49,5%) eenpersoonshuishoudens zijn, terwijl dat percentage over heel België maar op 33,6% ligt. Het Waalse Gewest zit rond het gemiddelde Belgische cijfer met 34,7% eenpersoonshuishoudens; het Vlaamse Gewest zit daar nog een stuk onder met 29,8%. Elsene is binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest de absolute koploper voor alleenwonenden. Het gaat om iets meer dan 65% van de huishoudens of 40% van de inwoners. Dat het gemiddelde aantal leden in het huishouden dan toch relatief hoog ligt in Brussel, ondanks de vele alleenstaanden, is te verklaren door het feit dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in verhouding tot België beduidend meer gezinnen met meer dan drie kinderen herbergt. Terwijl in België 10,7% van de gezinnen meer dan drie kinderen omvat, is dat in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

⁹ D. Willaert, *De recente internationalisering van het Brussels gewest en de Vlaamse rand*. Brussel: interface demography, VUB. Working paper 2010-2, p. 2-6

¹⁰ In het onderzoek beschrijft D. Willaert vrijwel de volledige populatie migranten van de eerste en tweede generatie, doordat hij niet alleen de eigen nationaliteit bij geboorte opneemt, maar ook aan de kinderen die als Belg geboren zijn en nog bij hun ouders wonen, de nationaliteit (bij geboorte) van de ouders toekent.

gemiddeld 15%. In Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Joost-ten-Node loopt dat zelfs op tot meer dan 20% van de gezinnen. Oudergem, Elsene, Ganshoren en Sint-Lambrechts-Woluwe zijn de enige gemeenten in Brussel die het Belgische gemiddelde benaderen. Ook in andere grote steden zien we dat er relatief veel gezinnen met meer dan drie kinderen zijn: in Antwerpen gaat het om 13%, in Gent om 11% en in Luik en Charleroi om 12%, maar die percentages zijn beduidend minder dan die van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

1.3. Ontwikkeling van de bevolking

De al beschreven verjonging en de bevolkingstoename zijn het gevolg van een positief natuurlijk saldo (= aantal geboorten min aantal sterfgevallen) én een positief migratiesaldo (= aantal immigraties min aantal emigraties).

Het **natuurlijk saldo** bedraagt 8176 in 2009 en is sinds 1987 positief. Dit is te verklaren door een stijgend aantal geboorten (18.176 in 2009 tegenover 12.599 in 1989) en een dalend sterftecijfer (9434 in 2009 tegenover 12.073 in 1989).¹¹ Het sterftecijfer per 1000 inwoners (8,9) benadert het Belgische gemiddelde (9,5); het geboortecijfer in Brussel springt er evenwel uit. Terwijl er in België in 2007 gemiddeld 11,4 kinderen per 1000 inwoners werden geboren, zijn er dat in Brussel 15,5 per 1000 inwoners. Hoewel ook andere steden een relatief hoog geboortecijfer hebben met 13 en 14,5 geboorten per 1000 inwoners in Gent en Antwerpen, springt Brussel er toch uit. Dat hoge cijfer is deels toe te schrijven aan de ruime aanwezigheid van jongvolwassenen of vrouwen op vruchtbare leeftijd. Daarnaast worden er ook meer kinderen geboren bij ouders van vreemde herkomst. In de periode 2000-2002¹² bedroeg het natuurlijke saldo bij de bevolking van vreemde herkomst +7400 personen, terwijl er bij de bevolking van Belgische herkomst in diezelfde periode een negatief natuurlijk saldo (-3600 personen) was.

Voor het **migratiesaldo** moet allereerst een onderscheid gemaakt worden tussen het binnenlandse migratiesaldo (= het verschil tussen de instroom uit het Vlaamse en het Waalse Gewest en de uitstroom naar het Vlaamse en het Waalse Gewest) en het buitenlandse migratiesaldo (= het verschil tussen de instroom uit het buitenland en de uitstroom naar het buitenland). Hoewel het binnenlandse migratiesaldo steeds negatief is, wordt dat ruimschoots gecompenseerd door het buitenlandse migratiesaldo, dat jaar na jaar positief is. In 2009 weken 53.461 personen vanuit het buitenland in Brussel in, terwijl 'slechts' 29.196 personen de omgekeerde beweging maakten, wat neerkomt op een verschil van +24.265.¹³ De meeste externe migraties gebeuren door Marokkanen, gevolgd door Polen, Roemenen en Fransen. De aard van de migratie wordt sterk beïnvloed door het sociaal statuut van de huishoudens. Hoofdzakelijk de beter gestelde bevolking trekt weg uit het stadscentrum. De armere bevolking die er achterblijft, wordt aangevuld door de instroom van armere mensen uit het buitenland.¹⁴ Daarnaast blijkt er ook een opvallend verschil in de binnenlandse migratie te zijn naargelang van de taal waarin hoger onderwijs wordt gevolgd: personen met een Nederlandstalig diploma hoger onderwijs vertonen een vestigingsoverschot in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, terwijl er voor personen met een Franstalig diploma hoger onderwijs een duidelijk vertrekoverschot is uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.¹⁵

¹¹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 12

¹² D. Willaert, *De recente internationalisering van het Brussels gewest en de Vlaamse rand*. Brussel: interface demography, VUB. Working paper 2010-2, p. 3

¹³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

¹⁴ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2009*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

¹⁵ Studiedienst van de Vlaamse Regering, *Vlaamse Regionale indicatoren 2010*, p. 47-48

2. Sociaal-cultureel kader

Wat het sociaal-cultureel kader van Brussel betreft, wordt hieronder eerst dieper ingegaan op de taalsociologische aspecten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In een tweede deel komen de onderlinge percepties van Vlamingen en Brusselaars aan bod.

2.1. Taalsociologische beschrijving

Hoewel Brussel vanuit politiek oogpunt tweetalig is, is dat taalsociologisch niet meer het geval. In Brussel worden immers bijna honderd talen gesproken, met grote verschillen voor de huistaal, de onderwijstaal, de werktal, de vrijetijdstaal en het officiële taalgebruik. Op basis van de zelfgerapporteerde spreekvaardigheid schatten de taalbarometers van 2000 en 2006 de taalkennis van de Brusselse populatie. De bevroegde groep respondenten¹⁶ kon daarbij aangeven welke talen ze machtig zijn en hoe goed ze die talen spreken, gaande van een goede of zelfs uitstekende, vloeiende beheersing, een redelijke kennis die toelaat om zich te behelpen, het kennen van enkele woorden en uitdrukkingen tot geen kennis van de taal. In 2006 gaf de taalbarometer¹⁷ aan dat 28,2% van de Brusselaars het Nederlands goed tot uitstekend beheerst, terwijl het in 2001 nog om 33,3% ging.¹⁸ Het aantal Brusselaars dat het Frans goed tot uitstekend spreekt, bleef stabiel op 95,5%. In dezelfde periode won het Engels terrein met een stijging van 33,3% tot 35,4%. Hoewel meer Brusselaars dus beweren het Engels vlotter te spreken dan het Nederlands, blijft het Engels qua taalgebruik op de derde plaats staan. In de private sfeer van het verenigingsleven en de vriendenkring speelt het Engels nauwelijks een rol. Ook in de privésfeer van de vriendenkring werpt het Frans zich op als lingua franca. Alleen bij wijze van uitzondering zullen Nederlands- of anderstaligen hun Franstalige vrienden in de eigen taal aanspreken. Bij de Franstaligen zal maar 17,2% hun Nederlandstalige vrienden in het Nederlands aanspreken. Bij 20,1% van de Franstaligen gebeurt dat in het Nederlands én het Frans. 60,7% van de Franstaligen spreekt hun Nederlandstalige vrienden in het Frans aan. Wat het verenigingsleven betreft, blijkt dat bij ongeveer twee derde van de (Franstalige en Nederlandstalige) verenigingen maar één taal (ofwel het Frans, ofwel het Nederlands) wordt gesproken. De groei van verenigingen met een maatschappelijk doel dat niet communautair gebonden is en de populariteit van sportclubs verklaren het taalgemengde karakter van diverse Brusselse verenigingen. In het publieke domein zal men bij een contact met een onbekende die persoon doorgaans in het Frans aanspreken. Maar een vijfde van de Nederlandstaligen doet dat in het Nederlands. Bijna 10% van de Nederlandstaligen en 8% van de tweetaligen (Nederlands/Frans) doen dat zowel in het Frans als in het Nederlands.¹⁹ In het contact met administratieve instanties en de zorgsector is het Frans ook de meest gebruikte taal. In de periode tussen 2000 en 2006 blijken echter steeds meer Nederlandstaligen het Nederlands aan te wenden in hun contacten met gemeentelijke administraties (van 48,3 naar 59,9%).²⁰ Het percentage Nederlandstaligen dat overschakelt naar het Frans als de ambtenaar geen Nederlands spreekt, is afgenomen (van 40,2 naar 36,6%).²¹ Ook in de context van zorg blijkt dat bij Nederlandstaligen het contact met de huisarts (van 40,8 naar 45,3%) of in het ziekenhuis (van 35,1 naar 37,6%)²² zich steeds meer in het Nederlands afspeelt. De dominantie van het Frans die uit de bovenstaande schets naar voren komt, trekt zich door naar de

¹⁶ Met behulp van een gestratificeerde steekproef werd een groep van 2500 respondenten tussen 18 en 70 jaar ondervraagd. Bij de selectie van de respondenten werd gestreefd naar een evenredige verdeling op basis van gemeente, geslacht en leeftijd. Zie: Janssens R., *Van Brussel gesproken. Taalgebruik, taalverschuivingen en taalidentiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Taalbarometer II)*, Brusselse Thema's 15, Brussel, VUBPRESS, 2007, p. 15.

¹⁷ Ibidem, p. 18

¹⁸ Janssens R., *Taalgebruik in Brussel. Taalverhoudingen, taalverschuivingen en taalidentiteit in een meertalige stad*, Brusselse Thema's 8, Brussel: VUBPRESS, 2001, p. 34

¹⁹ Ibidem, p. 103

²⁰ Ibidem, p. 104

²¹ Ibidem, p. 106

²² Ibidem, p. 108-109

economische context. Al springt daar wel in het oog dat de kennis van het Engels als jobvoorwaarde groeit (van 38,6% in 2000 tot 46,7% in 2006). Kennis van het Frans en het Nederlands blijven evenwel veel frequenter gevraagd als voorwaarde van aanwerving (respectievelijk 82,1% en 69,3% in 2006).²³ Volgens de SCV-survey 2009²⁴ gaat een meerderheid van de Vlamingen ervan uit dat er de komende jaren weinig zal veranderen aan de taalsituatie in Brussel. Ze vermoeden wel dat het Engels en het Frans een beetje aan belang zullen winnen. Een toenemende invloed van het Nederlands wordt maar door weinigen verwacht.

2.2. Onderlinge percepties Brussel-Vlaanderen

Uit diezelfde taalbarometer 2006²⁵ kan ook informatie gehaald worden over de **perceptie bij de Brusselaars** van de Nederlandse taal: ze blijken het moeilijk te hebben met het Vlaamse aspect ervan. Terwijl er in 2001 een discussie was of men moest spreken over Brusselse Vlamingen dan wel Vlaamse Brusselaars, verschuift de klemtoon in 2006 naar het verschil tussen Vlaams en Nederlands. Brusselaars voelen het Nederlands als neutraler aan, terwijl ze een negatieve connotatie aan het Vlaams verbinden. Brusselaars zien Nederlands en Vlaams dan ook steeds minder als synoniem. De niet-Nederlandstalige Brusselaars associëren Vlaams immers dikwijls met Vlaams extremisme en onverdraagzaamheid. Ondanks de negatieve connotatie met het Vlaamse aspect, blijft de balans voor het Nederlands in Brussel gematigd positief. Het merendeel van de Brusselaars erkent volgens de taalbarometer immers de tweetaligheid als essentieel kenmerk van Brussel en ziet ook de noodzaak in van de kennis van beide talen.

Om te weten hoe Vlamingen denken over Brussel, helpt de SCV-survey 2009²⁶. Daarin werd onder andere gepeild naar de perceptie van Vlamingen over Brussel. **Vlamingen percipiëren Brussel** enerzijds meer als bruisend dan loom, en eerder mooi dan lelijk, maar anderzijds vinden ze Brussel ook veeleer onveilig dan veilig en veeleer vuil dan schoon. Wie in Brussel komt, vindt de stad duidelijk aantrekkelijker, opener, gezelliger en veiliger dan wie nooit in Brussel komt. Brussel is volgens de Vlamingen aantrekkelijk door zijn meertaligheid en de aanwezigheid van meerdere culturen, maar de levensduurte en onveiligheid zorgen er dan weer voor dat Brussel minder aantrekkelijk wordt. Een vergelijkbare vaststelling zien we ook in het onderzoek over de verhuisbewegingen²⁷ van Nederlandstaligen in en uit Brussel. De belangrijkste *pullfactor* die maakt dat Nederlandstaligen in Brussel gaan wonen, is net het typische karakter van Brussel: een meertalige, multiculturele stad met een breed cultureel en ontspanningsaanbod. Of ze in Brussel blijven of niet, wordt dan weer vooral bepaald door de buurt. Daar zijn de belangrijkste *pushfactoren* het lawaai, de netheid, de verkeerssituatie en de veiligheid. Hoewel de woonkwaliteit er schijnbaar weinig toe doet bij de verhuizing naar het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, staat dat criterium bij de verhuizing naar het Vlaamse Gewest wel centraal. Vanaf het ogenblik dat mensen aan gezinsuitbreiding denken of kleine kinderen hebben, willen ze in een huis met een tuin en in een groene omgeving wonen, het liefst als eigenaar. Als ze ervoor opteren om in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest te blijven wonen, dan kiezen ze in de eerste plaats voor een minder lawaaiërig buurt. Als ze naar het Vlaamse Gewest verhuizen, dan schatten ze de nieuwe woonbuurt in vergelijking met de Brusselse omgeving op alle vlakken significant beter in. Het taalgebruik in de

²³ Ibidem, p. 114

²⁴ Studiedienst van de Vlaamse Regering, *Vlaamse Regionale indicatoren 2010*, p. 30-31

²⁵ Janssens R., *Van Brussel gesproken. Taalgebruik, taalverschuivingen en taalidentiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Taalbarometer II)*, Brusselse Thema's 15, Brussel, VUBPRESS, 2007, p. 18 en p. 150-158

²⁶ Studiedienst van de Vlaamse Regering, *Vlaamse Regionale indicatoren 2010*, p. 30-31

²⁷ Janssens R., *Nederlandstalige verhuizers van en naar Brussel*, Een wetenschappelijk onderzoek naar de verhuisbewegingen van de Nederlandstalige bevolkingsgroep in en uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, VUB – BRIO – VGC, Brussel, 2007, 141 p.

buurt kan ergernis opwekken, maar blijkt zelden een reden om effectief te verhuizen. Het taalgebruik bij de dienstverlening is dat wel.

3. Macro-economische ontwikkelingen

De macro-economische ontwikkelingen in Brussel worden hieronder in drie delen beschreven: de geproduceerde welvaart, de ontwikkeling in de verschillende sectoren en ten slotte de conjuncturele ontwikkelingen en economische vooruitzichten.

3.1. Geproduceerde welvaart

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is op zichzelf goed voor 18,9% van het Belgische **bbp** (bruto binnenlands product) en vertoont een economische dynamiek die vergelijkbaar is met of zelfs iets beter scoort dan die van de totale Belgische economie, en die het zeker beter doet dan de steden Antwerpen, Luik of Charleroi.²⁸ De geproduceerde rijkdom in Brussel ligt 65% boven het EU-gemiddelde en 40% boven het Belgische gemiddelde. In 2009 ligt het bbp per inwoner²⁹ in Brussel op € 52.298 koopkrachtpariteiten (kkp), in België gaat het om € 27.502 kkp, in het Vlaamse Gewest om € 27.649 kkp en in het Waalse Gewest om € 19.635 kkp. Als het bbp per inwoner gecorrigeerd wordt voor pendelbewegingen, dan daalt het Brusselse bbp per inwoner en stijgt dat van het Vlaamse en het Waalse Gewest een beetje: het Brusselse bbp per inwoner komt dan tussen het Vlaamse en Waalse bbp per inwoner te zitten.

Uit het Regional Yearbook van Eurostat³⁰ blijkt dat er in Europa 43 regio's zijn waar het bbp groter is dan 125% van het gemiddelde bbp van de EU-lidstaten. Onder die rijkste regio's vinden we heel wat hoofdsteden. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest behoort tot het kransje van de rijkste regio's, samen met Londen, Dublin, Parijs, Madrid, Wenen, Stockholm, Praag en Bratislava. In 19 lidstaten van de EU is de grootstedelijke regio tegelijk de regio met het grootste bbp per inwoner van het betrokken land. Naast Brussel gaat het daarbij onder meer om Sofia, Praag, Athene, Madrid, Parijs, Lissabon, Boedapest, Bratislava en Londen.

Brussel is een **werkgelegenheidspool**³¹ voor inwoners van de drie gewesten van het land. In 2008 had 46,6% van de Brusselse bevolking werk in het eigen gewest. Meer dan de helft van de Brusselse jobs wordt echter ingenomen door mensen die niet in Brussel wonen. Uit de Vlaamse Arbeidsrekening³² blijkt dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in 2008 goed is voor ongeveer 702.444 jobs³³, wat neerkomt op 15% van de Belgische arbeidsplaatsen. Het is daarmee het belangrijkste tewerkstellingsgebied van het land. Tussen 1992 en 2007 is het totale aantal werknemers in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest met 8,8% toegenomen. Voor heel België werd in dezelfde periode een toename van het aantal werknemers met 18,6% opgetekend.³⁴ Binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is Brussel-Stad het grootste werkgelegenheidscentrum en de gemeente Koekelberg het kleinste.³⁵ In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er relatief weinig jobs die met handenarbeid te maken hebben. Anderzijds werkt 90,9% van de werknemers in Brussel

²⁸ Vandermotten Chr., Leclercq E., Cassiers T., & Wayens B., Staten-Generaal van Brussel, De Brusselse Economie, in: *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 7, 26 januari 2009, p. 1

²⁹ Studiedienst van de Vlaamse Regering, Vlaamse Regionale indicatoren 2010, p. 33-34

³⁰ Eurostat Regional Yearbook 2009, p. 52

³¹ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 55-60 en p. 98-130

³² *Vlaamse Arbeidsrekening o.b.v. RSZ Gedecentraliseerde statistiek, RSVZ, RSZ, RSZPPO, RSVZ, RVA* (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE), september 2010

³³ Het gaat om 622.230 jobs voor loontrekkenden, 76.593 zelfstandigen en 3.621 jobs voor helpers.

³⁴ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 105-113

³⁵ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 113-117

in de tertiaire sector.³⁶ De Europese en internationale instellingen zoals de NAVO zijn in Brussel een belangrijke werkgever, met in totaal zo'n 45.000 personeelsleden. Daarbij komen nog eens ongeveer 20.000 lobbyisten, perslui en diplomaten.³⁷

De European Cities Monitor, opgesteld op basis van interviews met de directeurs van de 500 grootste Europese ondernemingen, plaatst Brussel op de zesde plaats, na Londen, Parijs, Frankfurt, Barcelona en Amsterdam. Die goede positionering is voornamelijk gerelateerd aan de lokalisatie in Brussel van de EU-instellingen en andere internationale instellingen zoals de NAVO. Afgezien van de toegevoegde waarde die wordt gegenereerd door de internationale functie zelf, trekt die aanwezigheid nog vele andere activiteiten zoals lobbying, consultancy, media, een groeiend aantal ambassades enzovoort aan, en genereert ze belangrijke multiplicatoreffecten, bijvoorbeeld op commercieel en toeristisch gebied. Het zakentoeurisme in Brussel is voor 75% verbonden met die Europese aanwezigheid. De internationale bekendheid maakt van Brussel een van de grootste wereldcongressteden.³⁸ De Europese en andere internationale instellingen dragen rechtstreeks bij tot bijna 5% van het bnp van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en 4,5% van de werkgelegenheid in Brussel. Rekening houdend met hun indirecte impact genereren die instellingen 13% van het bbp en 12,5% van de werkgelegenheid in Brussel.³⁹

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vertoont een paradoxale socio-economische context.⁴⁰ Aan de ene kant is het een gewest dat aantrekkelijk is vanuit economisch standpunt, aan de andere kant wordt een groot deel van de bevolking uitgesloten van die economische rijkdom. De dualiteit tussen rijke en arme inwoners vertaalt zich ook in de geografie van de stad, met uitgesproken kansarme buurten in de westelijke sikkelvormige zone rond het kanaal en rijke buurten in het zuidoostelijke deel van de tweede gordel.⁴¹

3.2. Ontwikkeling van economische sectoren

In vergelijking met de twee andere gewesten wordt het Brusselse economische weefsel in grote mate gedomineerd door de tertiaire sector. 91% van de tewerkstelling behoort tot die sector, waarvan een derde overheid en twee derde privé. In 2007⁴² is het aantal werknemers in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest als volgt verdeeld: de overheidsdiensten stellen met 36,6% het grootste deel van de werknemers tewerk, gevolgd door de diensten aan bedrijven met 28,8%, de handel met 15,1% en de financiële activiteiten met 10,4%. Als we uit die verschillende groepen de culturele sector er uithalen, dan blijkt die goed te zijn voor 2,6% van de tewerkstelling in Brussel.⁴³ In de periode 1992-2007 is het aandeel van de tertiaire sector met 7% gestegen.⁴⁴ Vooral de aandelen van de overheidsdiensten en van de diensten aan bedrijven zijn gestegen (+17,5%), terwijl het aandeel van de handel sterk is gedaald (-13,8%). De commerciële sector in Brussel is erg kwetsbaar: de werkgelegenheid in die sector is tussen 1992 en 2007 met 13,2% gedaald.⁴⁵ Een belangrijk deel van die daling is te wijten aan het wegtrekken van de groothandel uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In de stad ziet men in de wijken die een proces van sociale verandering doormaken en die

³⁶ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2008*, p. 114-123

³⁷ Verbindingsbureau Brussel – Europa, *Brussel – Europa in cijfers*, 2008, 10 p.

³⁸ Vandermotten Chr., Leclercq E., Cassiers T., & Wayens B., o.c., p. 2

³⁹ Vandermotten, C., *Impact socio-économique de la présence des institutions de l'Union européenne et des autres institutions internationales en Région de Bruxelles*, ULB, 2007

⁴⁰ Die tegenstelling wordt uitgebreider toegelicht in de hoofdstukken over inkomen, werk en armoede.

⁴¹ Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en de Kwalificaties, *Evolutie van de Brusselse arbeidsmarkt: tussen dynamisme en dualiteit*, 2003, p.23-68

⁴² BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 108-109

⁴³ Ineum Consulting, *Cultural appeal of an international selection of major cities: What strategies for sustainable employment and urban development planning?*, 2010, p. 13

⁴⁴ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 108-109

⁴⁵ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 109

hun traditionele bevolking hebben verloren, de ontwikkeling van etnische bedrijven, geënt op plaatselijke overlevingsstrategieën. Die handelsactiviteiten zijn vaak te situeren in kwetsbare sectoren met weinig perspectieven, zijn onderhevig aan sterke onderlinge concurrentie en richten zich op een weinig koopkrachtig publiek (snacks, telefoonwinkels enzovoort).⁴⁶

In 2007 is 7,5% van de werknemers in de secundaire sector tewerkgesteld: 4,6% in de industrie en 2,9% in de bouw.⁴⁷ Het aandeel van die sector in de tewerkstelling is in de periode 2002-2007 met 42,2% gedaald, vooral door de daling met 50,6% van het aandeel van de industrie en de half zo grote daling (22,1%) van het aandeel van de bouw.

3.3. Conjuncturele ontwikkelingen en economische vooruitzichten

Uit de analyse van de conjunctuurindicatoren⁴⁸ blijkt dat de Brusselse evolutie overeenstemt met wat er op het nationale niveau gebeurt: de Brusselse economische activiteit is tijdens het tweede kwartaal van 2011 dynamisch gebleven, ondanks een aanzienlijke daling van het groeitempo. De activiteit blijft toenemen in verschillende activiteitstakken, zoals de groothandel, de bouw en de industriële takken. Alleen in de tak 'vastgoed, verhuur en diensten aan ondernemingen' lijkt de activiteit te krimpen. Afgezien van de bouw knoopten alle andere takken opnieuw aan met activiteitsniveaus die vergelijkbaar zijn met de niveaus die werden waargenomen voor het uitbreken van de crisis. Wat de demografie van de ondernemingen betreft, situeert Brussel zich boven de nationale tendensevolutie, zowel wat het percentage nieuwe oprichtingen als het percentage bedrijfssluitingen betreft. Globaal nam het aantal actieve ondernemingen tijdens de jongste vier kwartalen sneller toe in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan op nationaal vlak. Halverwege 2011 telde Brussel in totaal 83.638 actieve ondernemingen, wat 2,3% meer is dan het jaar voordien (tegenover een stijging met 2% voor België).

Volgens de nieuwe macro-economische vooruitzichten 2010-2016 van het HERMREG-model bood de Brusselse economie in 2009 goed weerstand aan de recessie, met name dankzij de relatief geringe weging van de industrie in haar activiteitenstructuur. Om dezelfde reden zou de groei van het bbp in 2010 in een context van herstel van de internationale conjunctuur lichtjes lager zijn in Brussel (1,9%) dan in heel België (2,1%). In 2011 zou de groei 2,1% moeten bedragen en steunen op de sterkte van de takken 'overige commerciële diensten', 'financiële diensten' en 'handel en horeca'. Op middellange termijn (2013-2016) zou de groei van de economische activiteit in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gemiddeld 2,1% bedragen.

Hoewel er in het algemeen een duidelijke verbetering merkbaar is in de Brusselse arbeidsmarkt, komt dat voorlopig niet tot uiting in de werkloosheidscijfers. De daling van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) die eind 2010 werd ingezet, stopte en ruimde tussen januari en juni 2011 plaats voor een status quo. Bovendien is het aantal ingeschreven werklozen sindsdien opnieuw toegenomen, met name onder impuls van de inschrijving van de recent afgestudeerde jongeren bij de Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling (Actiris). Het aantal NWWZ zou nog toenemen, op korte termijn door de verdere inschrijving als werkzoekende van de afgestudeerde jongeren en op langere termijn door de sterke toename van de beroepsgeschikte bevolking in Brussel, in combinatie met een minder aanzienlijke stijging van de tewerkgestelde actieve bevolking.

⁴⁶ Vanderमotten Chr., Leclercq E., Cassiers T., & Wayens B., o.c., p. 4

⁴⁷ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 109

⁴⁸ BISA, *Conjunctuurbarometer Brussel*, nr. 22, oktober 2011, p. 4-5

4. Ruimtelijk-structurele ontwikkelingen

Het ruimtelijke kader van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt hieronder geschetst aan de hand van vier aspecten: de grootte van het grondgebied, het stedelijk karakter, de groene ruimte in Brussel en de mobiliteit.

4.1. Grondgebied

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is 161 km² groot en beslaat daarmee 0,53% van het Belgische grondgebied. De oppervlakte van Brussel valt niet op in vergelijking met andere Belgische steden: Antwerpen is groter (204,5 km²), Gent is ongeveer even groot (156,2 km²) en Charleroi is dan weer kleiner (102,1 km²). In vergelijking met buitenlandse grootstedelijke gebieden is Brussel veeleer aan de kleine kant. Alleen Parijs (105 km²) en Stuttgart (207 km²) komen in de buurt, maar de meeste Europese grootsteden hebben een veel grotere oppervlakte. De 19 gemeenten die deel uitmaken van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn uiterst divers van grootte. Alleen de stad Brussel (inclusief Laken, Haren en Neder-Over-Heembeek) neemt al meer dan 20% van de oppervlakte in. De gemeenten aan de buitengrenzen van het gewest beslaan de grootste oppervlakte. De gemeenten rond de stadskern zijn veeleer klein, met als allerkleinste gemeenten Koekelberg en Sint-Joost-ten-Node, die elk iets groter dan 1 km² zijn.

4.2. Stedelijke structuur

Tot aan de industriële revolutie bleef Brussel beperkt tot de ommuurde Vijfhoek, waarin iets meer dan 75.000 inwoners leefden. Zowel de industrie als de bevolking verspreidde en concentreerde zich in de loop van de 19de eeuw westwaarts rond het kanaal. Die uitbreiding ging gepaard met stedenbouwkundige ingrepen zoals de inrichting van de centrale lanen. Het kanaal is sindsdien een sociaal-economische scheidingslijn. De arbeidersbevolking resideerde rond de Vijfhoek en langs het kanaal. Meer gegoede burgers trokken naar de hogergelegen zuid-oostelijke gemeenten. Rond de eeuwwisseling telde Brussel 625.000 inwoners. In de eerste helft van de 20ste eeuw verwaterde de woonfunctie van het stadscentrum ten voordele van de ontwikkeling van Brussel als een administratieve en handelsstad. De naoorlogse periode bracht een tweede golf van suburbanisatie mee. De middenklasse trok naar de rand (de tweede kroon van Brussel). Nieuwe arbeidersmigranten vestigden zich in de vrijgekomen woningen in de eerste kroon van Brussel. Die toevloed van buitenlanders leidde tot het grootste aantal inwoners tot dan toe: 1.079.181 in 1968.⁴⁹

Vooraf kantoorgebouwen schoten in de naoorlogse periode als paddenstoelen uit de grond. Terwijl de totale kantooroppervlakte in 1950 ongeveer 500.000 m² bedroeg⁵⁰, is dat in 2010⁵¹ opgelopen tot 13.000.000 m². Het overgrote deel van die 13 miljoen m² is in gebruik, maar toch is in 2010 12,4% van die oppervlakte nog beschikbaar.

Die leegstand is sinds 2007 alleen maar toegenomen, toen 9% van de kantoorruimte beschikbaar was. Het feit dat meer en meer ruimte beschikbaar is, zorgt er ook voor dat de huurprijzen onder druk komen te staan. De maximumhuurprijs bedraagt in 2010 zo'n € 275/m²/jaar. Dat is een lichte stijging tegenover 2009, toen die € 260/m²/jaar bedroeg, maar lager dan de jaren daarvoor, toen één m² maximaal € 300 kostte. Die maximumprijs verschilt wel afhankelijk van de plaats binnen de Vijfhoek of daarbuiten: in 2010 werd binnen de Vijfhoek maximaal € 275/m²/jaar betaald, erbuiten maximaal € 180/m²/jaar. Gemiddeld voor heel het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kostte 1 m²

⁴⁹ Corijn E. & Vloeberghs E., o.c., p. 49-53

⁵⁰ Dessouroux, C., Vijftig jaar kantoorproductie in Brussel: een geografische analyse, in: *Brussels Studies*, nr. 35, 22 februari 2010/6 januari 2009, p. 1

⁵¹ Leroux V., *Property Times: Brussels office Q3 2010, slippery slope*. Oktober 2010, Brussel: DTZ Research, p. 3

kantoorruimte zo'n € 160 per jaar. Voor de Belgische grootsteden⁵² is geen gemiddelde prijs beschikbaar, maar we kennen wel de maximumprijs en die ligt een stuk lager dan in Brussel. In Antwerpen wordt in 2010 maximaal € 137/m²/jaar betaald, in Gent en Luik is dat € 135/m²/jaar en in Charleroi € 130/m²/jaar. De totale beschikbare oppervlakte aan kantoorruimte is in die steden ook veel kleiner dan in Brussel. Antwerpen heeft de grootste oppervlakte aan kantoorruimte: ongeveer 2 miljoen m², maar dat is zo'n 6,5 keer minder dan de 13 miljoen m² in Brussel. In Gent is 760.000 m² beschikbare kantoorruimte, in Luik 470.000 m² en in Charleroi 380.000 m² (wat bijna 35 keer minder is dan in Brussel).

Alle ruimte die door kantoorgebouwen wordt ingenomen, kan natuurlijk niet voor andere doeleinden worden gebruikt. Dat maakt ook dat Brussel relatief weinig oppervlakte voor industriële activiteiten⁵³ heeft: in 2010 is er 662.000 m² beschikbaar. Ter vergelijking: in Antwerpen is er meer dan 7 miljoen m² beschikbaar voor industrie, in Vlaams-Brabant en Waals-Brabant samen 2,5 miljoen m² en in de provincie Luik 1,4 miljoen m². Hoewel er in Brussel dus erg weinig ruimte is voor industrie, zijn de prijzen er vergelijkbaar met die in Antwerpen: ze schommelen tussen € 45 en € 50/m²/jaar, afhankelijk van het soort gebouw (logistiek, magazijnen, polyvalente gebouwen ...). In het Vlaamse Gewest is het iets duurder (tussen € 50 en € 55/m²/jaar); in het Waalse Gewest goedkoper (tussen € 35 en € 42/m²/jaar).

In Brussel is er ook minder ruimte voor winkels⁵⁴ in vergelijking met de andere gewesten: in relatieve termen zien we in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 1150 m² winkelruimte per 1000 inwoners, in het Waalse Gewest 1500 m² per 1000 inwoners en in het Vlaamse Gewest 1716 m² per 1000 inwoners. In absolute termen spreken we dus over een totaal van 1,2 miljoen m² winkelruimte in Brussel. Dat is dubbel zoveel ruimte als er is voor industrie, maar slechts een tiende van de ruimte voor kantoren. De prijs voor winkelruimte⁵⁵ kunnen we alleen vergelijken op basis van de duurste straten: in 2010 was winkelruimte op de Meir in Antwerpen het duurst: ze kostte er € 1700/m²/jaar. De Nieuwstraat in Brussel, die in 2009 nog even duur was als de Meir in Antwerpen, stond in 2010 op de tweede plaats met € 1650/m²/jaar. De Veldstraat in Gent (€ 1300/m²/jaar) en de Vinâve d'Ile (€ 1100/m²/jaar) in Luik waren een stuk goedkoper.

4.3. Groene ruimte

Op een oppervlakte van 161 km² wonen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heel veel mensen. Daarom is het noodzakelijk om goed na te denken over de inrichting van de openbare ruimten. De afgelopen jaren zijn belangrijke debatten gevoerd over de heraanleg van grote openbare pleinen (Flagey, Rogier, Schweitzer, ...).⁵⁶ Wat **groene ruimte** betreft, stelt Brussel volgens de Urban Audit 2004 van de EU 13 m² publiek toegankelijke groene ruimte ter beschikking per inwoner.⁵⁷ In totaal gaat het om 8000 hectare groene ruimte, of ongeveer de helft van de oppervlakte van het gewest. Dat lijkt veel, maar die 13 m² per inwoner is vergelijkbaar met de groene ruimte die volgens diezelfde Urban Audit in 2004 in Antwerpen (13 m²) en Gent (14 m²) beschikbaar is. In Luik daarentegen is er meer groen (17 m²); in Charleroi een stuk minder (7 m²). Ook in vergelijking met andere grote steden

⁵² Leroux V., Inghels E., *Property Times: Belgium secondary markets Q2 2010, Antwerp and the desert*. Juli 2010, Brussel: DTZ Research, p. 3-13

⁵³ Leroux V., Inghels E., *Property Times: Belgium industrial Q3 2010, logistics the saving grace*. Oktober 2010, Brussel: DTZ Research, p. 1-9

⁵⁴ Unizo Studiedienst, *De verlinting van het Vlaamse winkellandschap: Op naar ruimtelijke instrumenten voor kernversterkend beleid*. Oktober 2010, p. 4

⁵⁵ Leroux V., O'Neill, S., *Property Times: Belgium Retail 2010, cool down period*. November 2010, Brussel: DTZ Research, p. 1-9

⁵⁶ Bernard N., Zimmer P., Surkin J., Staten-Generaal van Brussel, Huisvesting, Grondbeleid en Openbare Ruimte, in: *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 6, 19 januari 2009, p. 3

⁵⁷ Urban Audit, European Commission, Directorate-General Regional Policy, Unit D2 Urban Actions, 2004

zit Brussel op dat vlak in de middenmoot. Bovendien wijst Leefmilieu Brussel⁵⁸ erop dat alleen de groene ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek, een belangrijke sociale rol spelen in termen van levenskwaliteit, als trekpleister voor spel, ontmoetingen en ontspanning. Die rol is belangrijk voor Brussel, aangezien ruim 63% van de bewoners het zonder eigen tuin moet stellen. Volgens Leefmilieu Brussel echter blijkt het overgrote deel van de Brusselse groene oppervlakten te bestaan uit ruimten die niet voor het publiek toegankelijk zijn. De toegankelijke ruimten, die een oppervlakte van ongeveer 3000 hectare beslaan, liggen vooral in de tweede kroon van het gewest. Op 35% daarvan is een speel- of sportplein aangelegd. De publiek toegankelijke groene ruimte bestaat vooral uit bossen (58% van de oppervlakte) en 'grotendeels begroeide publieke ruimte', een categorie die goed is voor 34% van de oppervlakte. De begraafplaatsen maken 5% van de publieke groene oppervlakte uit en de resterende ruimten zijn verdeeld over de categorieën 'braakland' en 'grotendeels onbegroeide publieke ruimte' zoals kerkpleinen en dergelijke.

4.4. Mobiliteit

Er wordt voorspeld⁵⁹ dat in 2015 alle **verkeersassen** rond en in Brussel verzadigd zullen zijn. In 2015 zullen verschillende zones met erg zware fileproblemen te kampen hebben, meer bepaald de Vijfhoek en de eerste kroon Oost en Noord. De toestand zal het ergste zijn in de Europese wijk, in Schaarbeek en in Sint-Joost-ten-Node. Die voorspelling over het aanzuigefect van het verkeer naar bepaalde wijken wordt ook gevoed door de geografische spreiding van de tewerkstellingspolen in Brussel.

Wat **woon-werkverkeer**⁶⁰ betreft, ontvangt Brussel veel werknemers met het openbaar vervoer. Maar liefst 34% van de werknemers in Brussel komt met de trein (tegenover 4,7% in het Vlaamse Gewest en 4,6% in het Waalse Gewest). Ook de metro, tram en bus worden in Brussel veel vaker gebruikt dan in de andere gewesten (15,7% tegenover 4,2% en 3,8%). De auto wordt door 40,8% van de in Brussel tewerkgestelde personen gebruikt voor woon-werkverkeer en dat is beduidend minder dan in de andere gewesten (67,1% en 76,1%).

Maar ook voor hun andere verplaatsingen kiezen steeds meer mensen in Brussel voor het **openbaar vervoer**. Het aantal ritten op het MIVB-net is tussen 2000 en 2007 met 68% gestegen.⁶¹ Niet alle inwoners zijn op dezelfde manier mobiel: zo wijst onderzoek⁶² erop dat, hoewel Brussel een compacte stad is, de sociale afstand toch almaar groter wordt. Het parcours dat jongeren afleggen met het openbaar vervoer verschilt naargelang van de gemeente waar ze wonen. De jongeren uit Anderlecht vertonen een soort territoriumgedrag: ze lijken zich te beperken tot hun directe omgeving en enkele tramlijnen, en steken het kanaal nauwelijks over. De jeugd van Etterbeek en Sint-Lambrechts-Woluwe stelt zich blijkbaar flexibeler op: zij maken meer gebruik van een uitgestrekte stedelijke ruimte en een gevarieerd netwerk van openbaarvervoerslijnen afhankelijk van hun activiteit. Daarnaast nemen ook steeds meer Brusselse scholen (120 in 2009) hun verantwoordelijkheid op door een schoolvervoerplan uit te werken, waarbij alternatieven voor het autoverkeer actief worden gestimuleerd bij ouders, leerkrachten en leerlingen.⁶³

⁵⁸ Leefmilieu Brussel, Brussels Instituut voor Milieubeheer, *Synthese van de staat van het leefmilieu 2007-2008*, 2010, p. 10

⁵⁹ MBHG, *Ontwerp van IRIS 2-Plan, het Vervoerplan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, 2009, p. 1-37

⁶⁰ FOD Mobiliteit en vervoer, *diagnostiek woon-werkverkeer 2008*

⁶¹ Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Statistieken per thema, *Personenvervoer in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (metro, tram, bus): referentiejaar, BISA, 2011 (22.11.2011, BISA* <http://www.brussel.irisnet.be/files-nl/ibsa/1-themas/mobiliteit-en-vervoer/mobiliteit-en-vervoer-personen>)

⁶² Corijn E. & Vloeberghs E., *o.c.*, p. 167-168

⁶³ MBHG, *Mobiel Brussel*, Directie Beleid, cel Schoolvervoerplannen, 2009

5. Leefsituatie van de Brusselaars

In het laatste deel van deze algemene omgevingsanalyse wordt de leefsituatie van de Brusselaars zo goed mogelijk in beeld gebracht. De focus ligt daarbij op het inkomen van de Brusselaars, hun werk, de huisvesting en het wonen in Brussel, de gezondheidssituatie van de Brusselaars en ten slotte het aspect armoede in Brussel.

5.1. Inkomen

Het **gemiddelde inkomen** per inwoner van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest situeert zich in de aanslagjaren 1995 tot 2009 voortdurend onder het landelijke gemiddelde. De fiscale statistieken van 2009 bevestigen dat de laagste inkomens in Brussel sterker vertegenwoordigd zijn dan in België. In de top-5 van Belgische gemeenten met het laagste fiscale inkomen per inwoner figureren vier Brusselse gemeenten: Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis en Schaarbeek.⁶⁴ In 2008 bedroeg het gemiddelde inkomen in Brussel € 23.972 per aangifte. Het gemiddelde Brusselse inkomen per aangifte is daarmee lager dan in het Vlaamse Gewest (€ 28.022), in het Waalse Gewest (€ 25.159), in Gent (€ 25.973) of in Antwerpen (€ 24.220), maar hoger dan in Luik (€ 21.812) en in Charleroi (€ 20.448).⁶⁵ Uit de aangegeven inkomens in de belastingaangiftes is ook de dualiteit af te lezen: de 10% hoogste belastingaangiften in Brussel omvatten 34,9% van het totaal belastbaar inkomen.⁶⁶

Het inkomen van de Brusselaars verschilt niet alleen **tussen de 19 gemeenten**⁶⁷, maar ook binnen de gemeenten zijn er grote verschillen tussen de wijken.⁶⁸ De laagste belastbare inkomens zijn geconcentreerd in het westen van de Vijfhoek en in het westelijke gedeelte van de eerste kroon, dat in een sikkelvorm rond de Vijfhoek ligt en grofweg de loop van het kanaal volgt (van het lager gelegen gedeelte van Sint-Gillis in het zuiden tot Sint-Joost-ten-Node in het noorden via laag-Molenbeek, wat de arme sikkkel wordt genoemd). Ook de sociale woonwijken van de tweede kroon met relatief lage inkomensniveaus staan in schril contrast met de onmiddellijke omgeving. Dat is met name het geval in Mariëndal in Neder-Over-Heembeek, in de Modelwijk in Laken, in het Peterbos in Anderlecht en ook in Homborch in Ukkel. Daartegenover treft men de hoogste inkomens aan in de tweede kroon, in het zuidoostelijke kwadrant van het gewest, met enkele uitbreidingen aan de randen van de Louizalaan en de Europese wijk. Ook in het westen onderscheiden bepaalde wijken van de tweede kroon zich door hoge inkomenswaarden, hoewel dat in mindere mate en meer verspreid het geval is, wat op een uitgebreide aanwezigheid van de middenklasse wijst. Enkele buurten van de Vijfhoek vertonen hogere waarden dan die van de aangrenzende buurten. Dat zou een verklaring kunnen vinden in het feit dat jonge actieve afgestudeerden zich aan het begin van hun carrière in het stadscentrum vestigen.⁶⁹

⁶⁴ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2008*, p. 149-169

⁶⁵ Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, *Totaal netto belastbaar inkomen en belastingen per aangifte en per gemeente, Brussel, ADSEI, 2010*. (11.08.10, ADSEI, [http://statbel.fgov.be/nl/binaries/fisc2008_C_NL_tcm325-136874.xls#per aangifte!A1](http://statbel.fgov.be/nl/binaries/fisc2008_C_NL_tcm325-136874.xls#per%20aangifte!A1))

⁶⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2009*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 19

⁶⁷ ADSEI, *Fiscale Statistieken*, 2008

⁶⁸ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel. *Welzijns- en gezondheidsatlas van Brussel-Hoofdstad 2006*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 77

⁶⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel. *Welzijns- en gezondheidsatlas van Brussel-Hoofdstad 2006*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 77

5.2. Werk

In 2007 werd 47,2% van de 680.000 **Brusselse arbeidsplaatsen** ingenomen door inwoners van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en 52,8% door inkomende pendelaars.⁷⁰ Ook in 2008 vertegenwoordigden die pendelaars uit de andere gewesten 52% van de werkgelegenheid in Brussel.⁷¹ De Brusselaars zelf beschikken vaak niet over de vereiste kwalificaties en talenkennis voor de jobs die Brussel en omgeving als hoofdstad en Europees centrum creëren (98% van de Brusselse werklozen is eentalig – meestal Franstalig – en komt vaak alleen al daarom niet in aanmerking voor jobs in de veeleisende internationale economie van de stad of de Vlaamse Rand). Een job in de Rand is bovendien vanuit de binnenstad vaak moeilijk bereikbaar met het openbaar vervoer. De jobs die overblijven, bieden dan weer onevenredig vaak uitzicht op onzekere en lage inkomens.

De hoge **werkloosheidsgraad** in Brussel wordt toegeschreven aan het verschil tussen het opleidingsniveau van de Brusselse werknemers en het opleidingsniveau dat geëist wordt voor de aangeboden arbeidsplaatsen. De administratieve werkloosheidsgraad bedroeg in 2008 in Brussel 19,0%. Dat is meer dan in Gent (10,2%) en Antwerpen (12,2%), maar minder dan in Charleroi (26,7%) en Luik (26,9%).⁷² In het Vlaamse Gewest bedroeg de administratieve werkloosheid in 2008 6%, in het Waalse Gewest 16%. In 2010 is die Brusselse werkloosheidsgraad opgelopen tot 20,4%, maar hij varieert sterk tussen de 19 gemeenten: van 10,1% in Sint-Pieters-Woluwe tot 30,7% in Sint-Joost-ten-Node.⁷³ Kenmerkend voor de Brusselse werkloosheid⁷⁴ is dat er een groot aantal laaggeschoolde werkzoekenden is (65,7%), dat de jongeren in grote mate het slachtoffer zijn (het aandeel werkzoekenden jonger dan 25 jaar bedraagt 34,7%) en dat een derde van de werkzoekenden een vreemde nationaliteit heeft.

In heel België ligt de **jongerenwerkloosheid** hoger dan het gemiddelde voor de Europese Unie (in 2009 21,9% in België, tegen 19,8% in de EU-27). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bedraagt ze een zorgwekkende 31,7%, maar ook in het Waalse Gewest zien we een hoog percentage (30,5%), dat

dubbel zo groot is als het percentage in het Vlaamse Gewest (15,7%). Meer nog dan de globale werkloosheid volgt de jongerenwerkloosheid dezelfde lijn als de sociaalruimtelijke scheiding in het gewest, waardoor ze het hardst toeslaat in de gemeenten van de eerste kroon en die met de oudere stadswijken. Veel jonge Brusselaars van buitenlandse herkomst zijn daar het slachtoffer van.⁷⁵

De **verschillen binnen Brussel** zijn erg groot. Meer dan een vierde van de inwoners van Brussel woont in een wijk waar de werkloosheid de grens van 25% overschrijdt. De territoriale segregatie versterkt de werkloosheid in die wijken: rem om menselijk kapitaal te vinden, gebrek aan voorbeelden van sociaal welslagen, verslechtering van sociale netwerken (belang van relaties als kanaal om werk te vinden). Volgens schattingen zou 36% van de bevolking en 39% van de huishoudens in die wijken moeite hebben om rond te komen. Bepaalde centrale wijken kampen met een hoge concentratie aan kwetsbare groepen die in armoede leven. Het gaat vooral om de buurten langs het kanaal – de vroegere industriële as van Brussel – en rond de Vijfhoek.⁷⁶

⁷⁰ Actiris, Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, *Evolutie van de werkgelegenheid en de werkloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 1989-2009*, Brussel, maart 2009, p. 3

⁷¹ BISA, *Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009*, p. 62

⁷² Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2009*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

⁷³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

⁷⁴ BGDA 2006, bewerking Brussels Observatorium van de Arbeidsmarkt en Kwalificaties

⁷⁵ Corijn E. & Vloeberghs E., o.c., p. 129-131

⁷⁶ Actiris, Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, *Evolutie van de werkgelegenheid en de werkloosheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 1989-2009*, Brussel, maart 2009, p. 7

5.3. Wonen en huisvesting

Een grootstad kan men herkennen aan een voortdurend komen en gaan: ook in Brussel is er een grote **verhuisintensiteit**. Uitgaand van de laatste socio-economische enquête (2001) kon worden vastgesteld dat 45% van de Brusselaars in de voorgaande vijf jaar was verhuisd. In diezelfde periode verhuisde in heel België maar 31% van de inwoners. Jongvolwassenen en welgestelden verhuizen vaker, maar ook huurders wisselen vaker van woning. Die inwonerstypes vindt men voornamelijk in het centrum van Brussel (de Vijfhoek) en in de zuid-oostelijke rand van het centrum (Europese wijk, welgestelde buurten).⁷⁷ In laag-Molenbeek, Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node, buurten met een hoog percentage huurders, is de verhuisintensiteit daarentegen veeleer laag, wat wellicht wijst op een relatief immobilisme van de minder welstellende bewoners.⁷⁸

In 2001 **huurde** 60% van de Brusselse huishoudens hun woning. Dichter bij het centrum neemt dat percentage nog toe tot 80%. In de meest landelijke en perifere buurten van het gewest treft men soms maar 35% huurwoningen aan.⁷⁹ Brussel verschilt ook van de twee andere gewesten door het hoge aandeel appartementen, studio's, kamers en lofts (68,5% tegenover 19,5% in het Vlaamse Gewest en 16,4% in het Waalse Gewest). Dat is een weerspiegeling van de typisch stedelijke context van kleinere (vaak eenpersoons)huishoudens. Die kleinere huishoudens verklaren op hun beurt waarom het aandeel woonsten kleiner dan 35 m² op 10 jaar tijd met 4% is toegenomen (14% in 2001) en het aandeel grote woonsten (>104 m²) duidelijk kleiner is dan in de andere gewesten.⁸⁰

De **gemiddelde huurprijs** in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bedroeg € 553 in 2008.⁸¹ In het Vlaamse Gewest lag de gemiddelde huurprijs in 2005 op € 431 per maand⁸²; in Gent op € 467 in 2007⁸³. De huurprijzen in Brussel volgen het beeld zoals dat al meermaals is beschreven. In de zuid-

oostelijke gemeenten treft men de duurste huurwoningen aan, met gemiddelden boven € 550. Wie naar Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek of Sint-Joost-ten-Node trekt, stoot op een gemiddelde huurprijs van € 450 of minder.⁸⁴ In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest besteedt de meerderheid van de huurders (54%) tussen 41% en 65% (de armsten) van het hele gezinsinkomen aan de huur van hun woning, hoewel een vierde (van het volledige budget) doorgaans als het maximum wordt beschouwd. De situatie wordt nog erger, aangezien de armste 30% van de Brusselaars nog maar toegang heeft tot 4% van de huurmarkt (als het aandeel van de huur in het gezinsbudget wordt vastgelegd op 25%), tegenover 12% een vijftiental jaar geleden.⁸⁵

Brussel telt meer **woningen zonder basiscomfort** dan Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi. Binnen Brussel bestaan er grote verschillen tussen de arme en rijkere gemeenten.⁸⁶ Brussel herbergt in verhouding tot de andere gewesten het grootste aantal woningen (9,2%) zonder klein comfort (een toilet en een individuele bad- of douchekamer) en het kleinste aantal woningen met groot comfort

⁷⁷ Willaert, D. & Deboosere, P., o.c.

⁷⁸ Deboosere, P., Eggerickx, T., Van Hecke & Wayens, E.B. De Brusselse bevolking: een demografische doorlichting. Synthesenota nr. 3. *Brussels Studies*, 2009, p. 5

⁷⁹ Willaert, D. & Deboosere, P., o.c.

⁸⁰ Vanneste, D., Thomas, I. & Goossens, L., *Le logement en Belgique*. 2007. Brussel: ADSEI.

⁸¹ De Keersmaker, M., *Observatorium van de huurprijzen*, 2008. Brussel: gewestelijk observatorium voor de huisvesting, p. 51

⁸² Studiedienst van de Vlaamse Regering, *Vlaamse Regionale indicatoren 2010*, p. 256

⁸³ Vandewiele, D., Van Assche, J., Maes, T., & Reynaert, H., *Huren in Gent, Onderzoek naar kwaliteit en betaalbaarheid van private huurwoningen in Gent 2007*. 2008: Universiteit Gent

⁸⁴ Nieuwsbrief Stad en Gemeenten van Brussel-Hoofdstad, 10 juli 2007

⁸⁵ Bernard N., Zimmer P., Surkin J., o.c., p. 1

⁸⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Gezondheidsindicatoren Brussel 2004*, Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 156 p.

(44,5% van de woningen).⁸⁷ Als het percentage woningen met beperkt comfort of basiscomfort per statistische buurt in kaart wordt gebracht, blijkt dat die woningtypes voornamelijk in de sikkels en het centrum van Brussel voorkomen (overal meer dan 43%). Woningen in slechte of zeer slechte staat maken één kwart uit van het woningpark van diezelfde wijken. De zuid-oostelijke wijken scoren in het algemeen (veel) beter op die indicatoren. Op basis van de laatste socio-economische enquête (2001) kan men besluiten dat 24% van de woningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in slechte staat verkeert. Dat percentage ligt respectievelijk 5% en 10% hoger dan in het Waalse en het Vlaamse Gewest.⁸⁸

In 2010 had de Brusselse Hoofdstedelijke Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij 39.076 **sociale woningen**⁸⁹ in de aanbieding, ofwel 7,1% van het hele Brusselse woningenbestand. In hetzelfde jaar bedroeg het aantal huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning 37.825. In Brussel bestaat er een tekort aan sociale woningen van 77,3%. Ter vergelijking: in het Vlaamse Gewest is er een tekort van 57% (81.457 wachtenden op 142.970 bestaande sociale woningen in 2009).⁹⁰ De laatste jaren is er in Brussel wel een lichte uitbreiding van het aanbod via de sociale verhuurkantoren (SVK's), maar globaal genomen blijft het aanbod ruim ontoereikend.⁹¹ Ter vergelijking: in het Waalse Gewest huurt één huurder op vier een sociale woning, maar die verhouding zakt tot één huurder op zeven in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Met een rotatiepercentage van 5,64% (wat betekent dat maar één woning op twintig na een jaar weer te huur gesteld wordt) zit er voor de kandidaten voor een sociale woning niets anders op dan veel geduld te oefenen. Rekening houdend met de demografische prognoses zou de spanning tussen het aanbod aan betaalbare woningen en de vraag ernaar in de nabije toekomst een nog structureler fenomeen kunnen worden dan vandaag het geval is. Tegelijk staan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest tussen 15.000 en 30.000 woningen leeg. 80% van die woningen behoort tot de privésector. 62% ervan is eigendom van particulieren. 5000 van dat grote aantal onproductieve woningen zouden onmiddellijk kunnen worden verhuurd in de staat waarin ze zich bevinden.⁹²

Een **huis kopen** is in Brussel heel duur.⁹³ Vooral de prijs van woonhuizen is erg hoog: gemiddeld kost een woonhuis in Brussel meer dan € 311.000, terwijl de gemiddelde prijs in het Vlaamse Gewest op € 183.867 ligt en in de grootsteden € 198.089 bedraagt. Appartementen, daarentegen, zijn niet zoveel duurder in Brussel (gemiddeld € 186.547) dan in het Vlaamse Gewest (€ 182.648) of in de grootsteden (€ 157.809). De dure prijzen voor woonhuizen in Brussel springen nog meer in het oog als de betaalbaarheidsratio wordt berekend. Die brengt de prijzen in relatie tot het inkomenspeil van de inwoners. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn de woningprijzen 23,3 keer zo hoog als het gemiddelde jaarinkomen per inwoner, voor appartementen bedraagt de ratio 13,4. In het Vlaamse Gewest is de aankoop prijs voor woningen en voor appartementen telkens 11 keer zo hoog als het gemiddelde jaarinkomen.

⁸⁷ Vanneste, D., Thomas, I. & Goossens, o.c.

⁸⁸ Vanneste, D., Thomas, I. & Goossens, o.c.

⁸⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 59

⁹⁰ Studiedienst van de Vlaamse Regering, *Vlaamse Regionale indicatoren 2011*, p. 278

⁹¹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2008*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

⁹² Bernard N., Zimmer P., Surkin J., o.c., p. 2-3

⁹³ Studiedienst van de Vlaamse Regering, *Vlaamse Regionale indicatoren 2010*, p. 271-272

5.4. Gezondheid

Drie op vier Brusselaars oordeelt zelf in **goede gezondheid**⁹⁴ te verkeren. Jonge Brusselaars vinden vaker dat ze een slechte gezondheid hebben dan jongeren uit Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi. Brusselaars ouder dan 75 vinden daarentegen minder vaak dan hun leeftijdsgenoten in die steden dat hun gezondheid slecht is. In de achtergestelde buurten van Brussel ligt de verhouding mensen die hun gezondheidstoestand als slecht ervaren, 1,4 tot 2 keer hoger in vergelijking met het nationale gemiddelde.

De **levensverwachting** bij de geboorte neemt zowel in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest als in de rest van het land toe. In 2006 werden Brusselse mannen gemiddeld 76,9 jaar en vrouwen 82,0 jaar. Die cijfers liggen maar enkele maanden onder het Belgische gemiddelde. Ook op het domein van de levensverwachting zijn er verschillen tussen de Brusselse gemeenten: inwoners van de rijkste gemeenten hebben een levensverwachting die 3,1 (vrouwen) tot 3,4 (mannen) jaar hoger ligt in vergelijking met inwoners van de gemeenten met de laagste sociaal-economische status. De belangrijkste doodsoorzaken zijn dezelfde als in de geïndustrialiseerde landen en de andere gewesten: hart- en vaatziekten en kanker zijn verantwoordelijk voor respectievelijk één derde en één vierde van de Brusselse overlijdens.

Wat het **psychisch welzijn** van de inwoners betreft, zijn de resultaten van de gezondheidsenquête 2008⁹⁵ minder gunstig in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan in de andere gewesten. De percentages van personen met psychologische problemen (34%) en meer ernstige mentale problemen (19%) zijn er hoger dan in de andere gewesten: in het Vlaamse Gewest gaat het om 24% met psychologische en 13% met ernstige mentale problemen, in het Waalse Gewest om 29% en 15%. In vergelijking met de andere steden verschillen de cijfers voor psychologisch onwelbevinden voor Brussel niet heel erg met die van Gent en Antwerpen, maar blijken ze wel minder goed te zijn dan de cijfers voor Luik en Charleroi. Zelfmoordgedachten komen minder courant voor in het Vlaamse Gewest (10%) dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (16%) of in het Waalse Gewest (14%). De hogere proporties van zelfmoordgedachten in Brussel zijn niet verschillend van die, waargenomen in Antwerpen, Gent, Charleroi of Luik (16% en 17%). De consumptie van psychotrope geneesmiddelen is hoger in Brussel (17%) en in het Waalse Gewest (19%) dan in het Vlaamse Gewest (13%).

De **leefstijl**⁹⁶, die tot uiting komt in voedingsgewoonten, lichaamsbeweging en het gebruik van alcohol of andere drugs, heeft een impact op de gezondheid. Volgens de Gezondheidsenquête 2008 geeft 32% van de Brusselaars aan minstens eenmaal per week aan lichaamsbeweging te doen. In het Vlaamse Gewest ligt dat percentage hoger (41%); in het Waalse Gewest lager (28%). Een Brusselse adolescent op vijf heeft een onevenwichtige voeding: velen ontbijten niet en maar een kwart van de jongeren eet dagelijks groenten en fruit.⁹⁷ In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is het percentage alcoholgebruikers het laagst (70% van de 15-jarigen en ouder dronk het afgelopen jaar alcohol, tegenover 83% in het Vlaamse Gewest en 78% in het Waalse Gewest). Dat heeft waarschijnlijk te maken met een grotere concentratie immigranten van moslimorigine. Het percentage gebruikers in Brussel is van dezelfde orde als in Charleroi en Luik (69%), maar is lager dan het cijfer, geobserveerd in Gent en Antwerpen (78%). Het percentage rokers is in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (27%) gelijk aan het percentage rokers in het Waalse Gewest, maar hoger dan dat in het Vlaamse Gewest

⁹⁴ Tenzij anders is vermeld, komen alle gegevens in het stuk 'gezondheid' uit: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010*, Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 291 p.

⁹⁵ Wetenschappelijk instituut voor de Volksgezondheid, *Gezondheidsenquête 2008: rapport 1: gezondheidstoestand, 2010*, p. 494-545

⁹⁶ Wetenschappelijk instituut voor de Volksgezondheid, *Gezondheidsenquête 2008: rapport 2: leefstijl en preventie, 2010*, p. 59-399

⁹⁷ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Gezondheidsindicatoren Brussel 2004*, Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 156 p.

(23%). In vergelijking met de andere steden scoort Brussel wel lager: 32% rokers in Antwerpen en Gent, en 35% rokers in Charleroi en Luik.

De **sociale status** is de meest doorslaggevende determinant voor de gezondheidstoestand. Bijgevolg komt de grote sociale heterogeniteit van Brussel ook tot uiting in grote sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid. Die sociale ongelijkheid is van bij de geboorte aanwezig en geldt zowel voor de fysieke als de geestelijke gezondheid.⁹⁸ In 2008 werd een vierde (24,7%) van alle Brusselse kinderen geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid en 17,7% bij een alleenstaande moeder. Die kinderen hadden in de periode 2007-2008 meer dan driemaal zoveel kans om doodgeboren te worden en bijna tweemaal zoveel kans om te sterven in hun eerste levensjaar dan kinderen die geboren worden in een gezin met twee inkomens.⁹⁹ Voor wiegendood ligt dat aantal zelfs vijf keer hoger.¹⁰⁰ Dat heeft zowel te maken met de gezondheidsfactoren van de moeder als met levensomstandigheden, opleidingsniveau, financiële, administratieve of andere obstakels om oegang te hebben tot kwalitatieve zorg, en psychosociale factoren zoals stress, verslavingen, enzovoort.¹⁰¹ Ook bij volwassenen zien we een verband tussen armoede en gezondheid. Zo ligt het cijfer voor vroegtijdige sterfte bij mannen in Sint-Joost-ten-Node 2,4 keer hoger dan in Sint-Lambrechts-Woluwe.¹⁰² De inwoners van de gemeenten met een gemiddeld lage sociaal-economische status lopen een hoger risico op vroegtijdig overlijden en lijden meer aan chronische aandoeningen. Bij de personen met een laag opleidingsniveau komt depressie dubbel zo vaak en diabetes drie tot vijf keer meer voor dan bij andere bevolkingsgroepen. Brusselaars die in sociaal moeilijke omstandigheden leven, ondervinden meer moeilijkheden om er een gezonde levensstijl op na te houden. Mensen die in preciaire omstandigheden leven, hebben niet alleen een grotere kans om vroegtijdig te sterven; ze zijn ook vatbaarder voor ziekten en hebben een verhoogd risico op het ontwikkelen van sociaal onbehagen, verslaving en mentale stoornissen. Kortom, een onzeker bestaan schaadt de gezondheid.¹⁰³

5.5. Armoede

De meest gebruikte armoede-indicator is het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen met een inkomen onder de **armoederisicogrens**. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heeft het hoogste percentage van de bevolking onder die armoederisicogrens, namelijk 27,8%.¹⁰⁴ In het Waalse Gewest gaat het om 18,4%, in het Vlaamse Gewest om 10,1%. De economische rijkdom van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is **geografisch ongelijk verdeeld**. De kansarmste buurten situeren zich in het westen en in de eerste gordel rond de Vijfhoek. Het oosten van het gewest en de tweede gordel rond de Vijfhoek zijn duidelijk minder kansarm. De meest welstellende buurten bevinden zich in de tweede gordel. Die territoriale ongelijkheid wordt verklaard doordat opleidingsniveau, loopbaan en inkomen verantwoordelijk zijn voor de toegang tot bepaalde segmenten van de woningmarkt. In dat opzicht blijft het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een patroon van ongelijkheid reproduceren, dat

⁹⁸ De Spiegelaere, M., Colson M.-C., Deboosere P., Humblet P., Staten-Generaal van Brussel, Gezondheid en levenskwaliteit in Brussel, *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 11, 10 februari 2009, p. 3

⁹⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 51-52

¹⁰⁰ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2009*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

¹⁰¹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Gezondheidsindicatoren Brussel 2004*, Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 156 p.

¹⁰² Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2008*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 43

¹⁰³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2009*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

¹⁰⁴ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 15

nog versterkt wordt doordat migranten zich selectief vestigen in bepaalde wijken naargelang van hun financiële mogelijkheden.¹⁰⁵

Vergeleken met Antwerpen (2,3%), Gent (1,1%) en Charleroi (4,5%) heeft Brussel in 2010 een groter aandeel in de bevolking dat **afhankelijk is van financiële OCMW-steun** (4,9%). Enkel Luik doet het nog slechter met 7,4%.¹⁰⁶ De jongeren (18-24 jaar) vormen in alle steden de grootste groep leefloontrekkers. In december 2010 ging het om 2,8% van de jongeren in Brussel. Dit aandeel ligt hoger in Luik (4,3%), maar lager in Antwerpen (0,4%), Gent (2,6%) en Charleroi (1,8%). Binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest varieert het relatieve aantal leefloners sterk naargelang van de gemeente. Terwijl Ganshoren maar 3,9 leefloners per 1000 inwoners telt, overtreft Sint-Joost-ten-Node met 44,1 leefloners per 1000 inwoners het dubbele van het gewestelijke gemiddelde.¹⁰⁷

Het aandeel **ouderen in een sociaal kwetsbare situatie** is in Brussel groter dan het landelijk gemiddelde. Hoewel Brussel relatief minder ouderen telt, geniet 1,36% van de Brusselaars een inkomensgarantie voor ouderen om een te laag pensioen aan te vullen of te vervangen, tegenover 1,06% in het Vlaamse Gewest en 0,95% in het Waalse Gewest.¹⁰⁸ Als we alleen de ouderen bekijken, dan blijkt dat 19% van de Brusselse 60-plussers in een sociaal-economisch kwetsbare situatie leeft omdat ze geen eigenaar zijn van hun woning en niet hoog opgeleid zijn. 29% van de Brusselse 65-plussers doet een beroep op een verhoogde verzekeringstegemoetkoming voor geneeskundige zorgen, gekoppeld aan hun lage inkomen.¹⁰⁹

Erg verontrustend is de situatie van **de jongste leeftijdscategorieën**¹¹⁰: terwijl zij steeds talrijker worden, groeien ze steeds meer op in moeilijke omstandigheden. In 2006 groeide 34,6% van de Brusselse kinderen en jongeren (0-17 jaar) op in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, ongeacht het type huishouden. Brussel doet het op dat vlak een stuk slechter dan Gent (18,2%) en Antwerpen (23,1%), maar beter dan Luik (38,3%) en Charleroi (39%). Binnen Brussel zijn er grote verschillen tussen de gemeenten. Sint-Joost-ten-Node spant de kroon met bijna de helft van de kinderen en jongeren die leven in een gezin zonder betaald werk, terwijl het in Watermaal-Bosvoorde nog niet om een vierde van de kinderen gaat. Bij eenoudergezinnen loopt dat in Brussel zelfs op tot 59,8%, tegenover 47,8% in Gent, 46,7% in Antwerpen, 65,2% in Luik en 68,1% in Charleroi.

¹⁰⁵ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

¹⁰⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 23

¹⁰⁷ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 30

¹⁰⁸ Studiedienst van de Vlaamse Regering, *Vlaamse Regionale indicatoren 2010*, p. 396

¹⁰⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Armoede en (ver)ouderen, Brussels Armoederapport 2008*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 75

¹¹⁰ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 34-35

3. BELEIDSAANBOD: actoren en voorzieningen

Specifieke omgevingsanalyse voor de beleidsdomeinen

SPECIFIEKE OMGEVINGSANALYSE VOOR WELZIJN, GEZONDHEID EN GEZIN

Deze omgevingsanalyse wil in eerste instantie de sociale voorzieningen op het gebied van welzijn, gezondheid en gezin in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest¹¹¹ in kaart brengen. De focus ligt op de Nederlandstalige sociale voorzieningen die erkend zijn door de Vlaamse Gemeenschap en de VGC. Daarnaast bestaat in Brussel een bicommunautair aanbod, erkend door de GGC, waar in principe ook Nederlandstaligen terecht kunnen, en een Franstalig aanbod, erkend door de Franse Gemeenschap en de CoCof, waar mensen in principe alleen in het Frans worden geholpen. Per domein geven we in deze tekst een korte demografische schets en tonen we als het kan ook aan in hoeverre het aanbod aansluit op de demografische ontwikkelingen. Vervolgens zal deze tekst waar mogelijk het profiel schetsen van de personen die gebruikmaken van het aanbod.

Om het bestaande aanbod in de Brusselse welzijns-, gezondheids- en gezinssector te schetsen, hebben we ons vooral gebaseerd op de websites van de sociale kaart en van zorgzoeker. Op de sociale kaart wordt het aanbod in al zijn facetten in kaart gebracht door de VGC en de Vlaamse provincies. De website van zorgzoeker biedt een specifiek overzicht van de Brusselse zorgverleners die een patiënt in het Nederlands kunnen helpen.^{112 113}

Brusselaars kunnen een beroep doen op een divers voorzieningenaanbod inzake welzijn, gezondheid en gezin. Dat aanbod groeit, maar is nog ontoereikend. Het voorzieningenaanbod positioneert zich in een maatschappelijke context van een bevolking die de komende jaren sterk zal stijgen, en sociale ongelijkheden die blijven bestaan inzake gezondheid. Ook de toegankelijkheid van de welzijns-, gezondheids- en gezinsvoorzieningen wordt onvoldoende gegarandeerd voor alle inwoners. Een van de mogelijke verklaringen daarvoor is het relatief lage gemiddelde inkomen van de Brusselaars. Huishoudens in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest geven ook meer dan in de andere gewesten aan dat uitgaven voor gezondheidszorg moeilijk om te dragen zijn. Daar waar in het Vlaamse Gewest 11% van de huishoudens hun gezondheidsuitgaven moesten uitstellen om financiële redenen, loopt dat percentage in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest op tot 26% en in het Waalse Gewest tot 14%.¹¹⁴

¹¹¹ Als in dit document sprake is van Brussel, gaat het steeds over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Als de stad Brussel bedoeld wordt, zal dat steeds expliciet vermeld worden.

¹¹² Vlaamse overheid en VGC, *De sociale kaart*, 2010, www.socialekaart.be

¹¹³ Vlaamse overheid en VGC, *Zorgzoeker*, 2010, www.zorgzoeker.be

¹¹⁴ Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV), Gezondheidsenquête 2008, rapport Toegankelijkheid van gezondheidszorgen, p. 42-48

1. Welzijn

1.1. Algemene sociale dienstverlening

1.1.1. Algemeen welzijnswerk

De algemene sociale dienstverlening in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bestaat uit verschillende actoren. Zo heeft de stad Brussel een stedelijke dienst Sociale Zaken en heeft elk van de negentien gemeenten een OCMW. Het OCMW biedt verschillende diensten aan (zoals sociale actie, gezinshulp, thuisverzorging, huisvesting, hulp bij het dagelijks leven, ziekenhuisopname en begeleiding van bejaarden). Het OCMW van de stad Brussel is georganiseerd in tien sociale antennes.

Voor andere sociale dienstverlening kan men terecht bij de centra voor algemeen welzijnswerk, die actief zijn in het hele Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In de stad Brussel zijn twee Nederlandstalige CAW's gevestigd, die het hele Brusselse Hoofdstedelijke Gewest als werkingsgebied hebben: CAW Archipel en CAW Mozaïek. Aan Nederlandstalige kant zijn er nog tientallen andere organisaties actief in sectoren als maatschappelijk (opbouw)werk, buurtwerk, armoedebestrijding en dergelijke. Die worden verder in deze omgevingsanalyse beknopt besproken. Een uitgebreid overzicht per sector is opgenomen in het Brussels Zakboekje, waarvan jaarlijks een nieuwe editie verschijnt. Vermeldenswaardig is dat er een Nederlandstalige dienst voor telefonische hulpverlening, Teleonthaal Vlaams-Brabant en Brussel, ter beschikking staat van de inwoners van het hele Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.¹¹⁵

1.1.2. Schuldbemiddeling

Er bestaan 25 erkende diensten voor schuldbemiddeling in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Zo heeft elk van de negentien gemeenten een dienst voor schuldbemiddeling in het OCMW. Daarnaast kan men voor schuldbemiddeling en budgettaire begeleiding terecht in het CAW Archipel (erkend door de Vlaamse Gemeenschap), bij het 'Centre de Guidance de Molenbeek', bij 'l'Espace Social Télé-Service', 'le nouveau 150', 'l'Office de Réadaptation Sociale' en de 'vzw Unie Vrijzinnige Verenigingen'. Twee van die voorzieningen zijn Nederlandstalig, de meeste andere voorzieningen hebben een tweetalig aanbod. Daarnaast bevindt zich in Brussel het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dat steunpunt ondersteunt acties van de diensten voor schuldbemiddeling door middel van opleidingen voor schuldbemiddelaars, supervisies, ontmoetingen en debatten met schuldeisers, werkgroepen en denktanks en tal van andere instrumenten.

1.1.3. Thuislozenzorg

Het dienstenaanbod voor thuislozen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is heel uiteenlopend. Een thuisloze die niet in een instelling verblijft, kan terecht bij het OCMW van de gemeente waar hij feitelijk verblijft en kan er een referentieadres aanvragen. Een thuisloze die in een instelling verblijft (bijvoorbeeld een onthaaltehuis), kan terecht bij het OCMW van de gemeente die als hoofdverblijfplaats was ingeschreven in het bevolkings-, vreemdelingen- of wachtregister op het moment van zijn opname. De thuisloze kan ook bij het OCMW terecht voor een leefloon, een installatiepremie, dringende medische hulp, al dan niet financiële maatschappelijke dienstverlening, schuldbemiddeling, steun, raad, aanmoedigingen enzovoort.

¹¹⁵ Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad vzw, *Brussels Zakboekje*, Brussel, 2011, 384 p., <http://www.brussels-platform-armoede.be/bwr/upload/BrusselsZakboekje2011.pdf>

Naast de OCMW's zijn er in Brussel drie centra voor dringende opvang en nachtopvang, zesentwintig onthaalhuizen, tien dagopvangcentra, achttien diensten die maaltijden aanbieden, drie kleedkamers, zes medische diensten voor thuislozen, vier diensten voor sociaal-juridische hulp en zestien diensten voor begeleid wonen. Daarnaast is er het Steunpunt Thuislozenzorg Brussel La Strada. Dat steunpunt werd opgericht in 2009 en waakt over de samenhang in de thuislozenzorg.

Specifiek voor thuislozenzorg bestaan er in Brussel maar enkele Nederlandstalige voorzieningen, hoofdzakelijk in het kader van begeleid wonen. De Nederlandstalige diensten zijn niet verenigd in een federatie, in tegenstelling tot de bicommunautaire diensten en de Franstalige diensten. Ze komen wel samen met de bicommunautaire organisaties in het Regio-overleg Thuislozenzorg Brussel (ROTB), dat op zijn beurt wordt gecoördineerd door de Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad (BWR).

1.1.4. Maatschappelijk opbouwwerk en buurtwerk

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt maatschappelijk opbouwwerk verricht door de organisatie 'Samenlevingsopbouw Brussel'. Die heeft begin 2009 de activiteiten en het personeel overgenomen van Buurtwerk Molenbeek-centrum en vzw Brug, toen de resterende opbouwwerkinstellingen niet langer erkend werden en opgingen in de regionale instituten.

Via verschillende opbouwwerkprojecten in de sfeer van wijkontwikkeling en armoedebestrijding wordt er samen met maatschappelijk kwetsbare groepen gewerkt aan de verbetering van hun leef- en woonsituatie. Opbouwwerkers bieden ondersteuning om die mensen samen te brengen en zich gemeenschappelijk stap voor stap te organiseren door opbouwwerkprojecten te ontwikkelen rond thema's als 'zuinig omgaan met energie', 'huurwaarborgfonds' en 'raadzaam renoveren'. Ze zijn actief in de Anneessenswijk, de Chicagowijk, Sint-Jans-Molenbeek, Kuregem, de Brabantwijk en in het Peterbos.

1.1.5. Lokaal sociaal beleid

In het Vlaamse Gewest stellen de gemeenten en OCMW's een lokaal sociaal beleidsplan op, samen met actoren en voorzieningen. De provincies vervullen een ondersteunende rol.

De Vlaamse overheid noch de VGC heeft zeggenschap over de lokale besturen in Brussel, die onder het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vallen. In de gemeenten wordt het lokaal sociaal beleid vooral gevoerd door de OCMW's, met telkens een of meer 'sociale coördinaties'. Om een gecoördineerd aanbod te creëren voor de Nederlandstalige Brusselaars, heeft de VGC de opdracht gekregen om een lokaal sociaal beleidsplan op te stellen voor Brussel. Overleg en samenwerking met de lokale overheden van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest liggen echter niet voor de hand. Hetzelfde geldt in meerdere of mindere mate voor overleg en afstemming met Franstalige en bicommunautaire voorzieningen. Het Nederlandstalige aanbod dekt ook niet alle behoeften.

Om de implementatie van het lokaal sociaal beleid in een grootstedelijke context als het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, met zijn negentien gemeenten en zijn statuut van tweetalig gebied, hanteerbaar te maken, werd ervoor geopteerd om het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in te delen in acht zones. Die zoneafbakening hield rekening met de gemeentegrenzen en werd gekoppeld aan sociaal-economische en demografische indicatoren om te komen tot een min of meer homogeen geheel dat als zone benoemd wordt. Het is de bedoeling dat in elke zone van het lokaal sociaal beleid dezelfde dynamiek wordt ontwikkeld en dat er overleg en afstemming tot stand komt met de voorzieningen op gemeentelijk niveau en met de bicommunautaire werkingen.

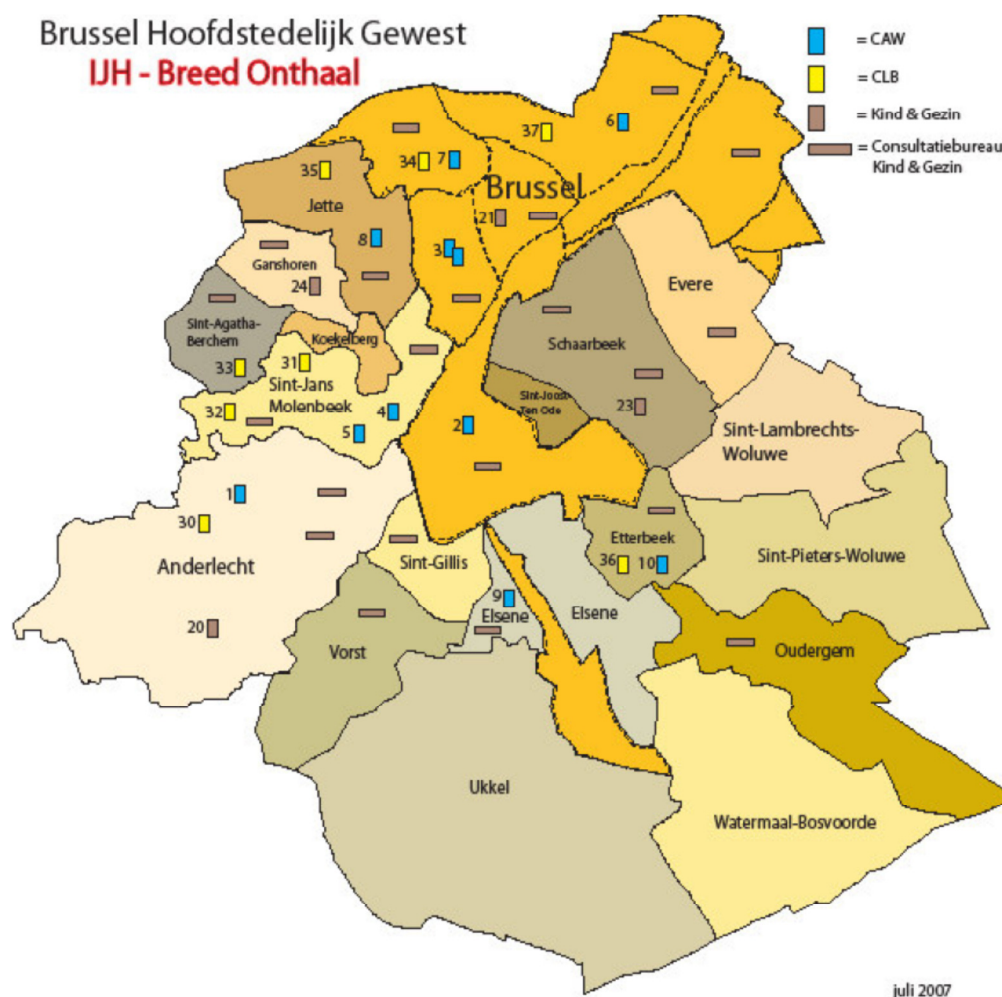
ZONE	AFBAKENING
zone 1	stad Brussel
zone 2	Schaarbeek – Sint-Joost-ten-Node – Evere
zone 3	Oudergem – Watermaal-Bosvoorde – Sint-Pieters-Woluwe – Sint-Lambrechts-Woluwe
zone 4	Etterbeek – Elsene
zone 5	Ukkel – Sint-Gillis – Vorst
zone 6	Anderlecht
zone 7	Sint-Jans-Molenbeek – Koekelberg
zone 8	Ganshoren – Sint-Agatha-Berchem – Jette

Tabel 1 – Overzicht zones lokaal sociaal beleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

1.2. Welzijnsaanbod jeugd

1.2.1. Organisaties integrale jeugdhulp en bijzondere jeugdbijstand

Het is een beleidslijn vanuit de Vlaamse Gemeenschap (Integrale Jeugdhulp) om de jeugdhulp meer vraaggestuurd te maken en een betere samenwerking en afstemming te bewerkstelligen tussen de verschillende actoren die jeugdhulp aanbieden. Integrale jeugdhulp heeft tot doel de hulp- en dienstverleningsmogelijkheden voor jongeren beter op elkaar af te stemmen, over de grenzen van de bestaande sectoren heen. Het aanbod moet adequater en vraaggerichter worden: de persoon, zijn omgeving en de vraag moeten centraal staan. Zes grote jeugdhulpsectoren zijn erbij betrokken: het Algemeen Welzijnswerk, het agentschap Jongerenwelzijn, de centra voor geestelijke gezondheidszorg, de centra voor leerlingenbegeleiding, Kind en Gezin en het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, alsook de centra voor integrale gezinszorg. De onderstaande figuur geeft een beeld van de ruimtelijke spreiding van het rechtstreeks toegankelijke aanbod met een breed onthaal: de CAW's, de CLB's en de erkende voorzieningen en consultatiebureaus van Kind en Gezin. Het aanbod concentreert zich in de Vijfhoek en in de aangrenzende gemeenten in het noordwesten.



Figuur 1 - Ruimtelijke spreiding van het rechtstreeks toegankelijke aanbod met een breed onthaal: de CAW's, de CLB's en de erkende voorzieningen en consultatiebureaus van Kind en Gezin¹¹⁶

1.2.2. Bijzondere jeugdbijstand

Binnen de sector jongerenwelzijn is de bijzondere jeugdzorg erg belangrijk. Jongeren kunnen er alleen terecht na verwijzing door het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg of door de jeugdrechter. Er zijn verschillende categorieën van voorzieningen. Het Vlaamse agentschap Jongerenwelzijn zorgt voor de erkenning en subsidiëring van de voorzieningen. De onderstaande tabel biedt een overzicht van het aantal voorzieningen in de bijzondere jeugdzorg met een afdeling of werking in Brussel die door de Vlaamse overheid erkend zijn. Het werkingsgebied van de meeste voorzieningen beperkt zich niet tot Brussel. Zoals in het geheel van de welzijns-, gezondheids- en gezinssector bestaat er een wisselwerking met de provincie Vlaams-Brabant.

¹¹⁶ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Regioplan Integrale Jeugdhulp, regio Brussel, 2007, 89 p.

categorie bijzondere jeugdzorg	aard van de voorziening	aantal erkende voorzieningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	capaciteit (= aantal erkende plaatsen)
categorie 1	begeleidingstehuizen (residentieel)	4	91, waarvan 20 capaciteitseenheden voor buitenlandse niet-begeleide minderjarigen
categorie 2	gezinstehuizen (residentieel)	geen	geen
categorie 3	onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra (residentieel)	1	12
categorie 4	dagcentra (semiresidentieel)	1	20
categorie 5	thuisbegeleidingsdiensten (ambulant)	2	32
categorie 6	diensten voor begeleid zelfstandig wonen (BZW) (ambulant)	2	32, waarvan 16 capaciteitseenheden voor buitenlandse niet-begeleide minderjarigen
categorie 7	diensten voor pleegzorg	3	110 ¹¹⁷
categorie 8	diensten voor herstelgerichte en constructieve afhandeling (HCA)	1	-
categorie 9	diensten voor crisishulp aan huis (CAH)	geen vzw met werkingsadres in Brussel, maar vzw Cocon Vilvoorde heeft wel 20 plaatsen om specifiek voor Brussel in te zetten	20

Tabel 2 - Aanbod en capaciteit in de verschillende categorieën van de Nederlandstalige bijzondere jeugdzorg in Brussel¹¹⁸

1.2.3. Uitbreidingsbeleid

In 2011 wordt in middelen voorzien om het mobiele aanbod uit te breiden en tijdens de periode 2013-2014 zal ingezet worden op de uitbreiding van het residentiële aanbod.

Het betreft uitbreidingsdoelstellingen die op Vlaams niveau geïnitieerd worden en die in alle regio's, dus ook in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, voor capaciteitsuitbreiding zullen zorgen.

¹¹⁷ Het aantal begeleidingen van een dienst voor pleegzorg is niet geplafonneerd. Het cijfer in de tabel is een momentopname van 31 december 2009.

¹¹⁸ Vlaamse Gemeenschap & VGC-dienst Welzijn, 2009

1.3. Ouderen

1.3.1. Demografische schets

Het aandeel Brusselaars ouder dan 65 jaar daalt, zowel in absolute cijfers (van 168.275 in 1989 naar 152.045 in 2008) als in relatieve cijfers (van 17,3% in 1989 naar 14,5% in 2008). Aangezien tezelfdertijd het aantal jongeren jonger dan 20 jaar blijft toenemen, wordt een voortdurende daling van de verouderingsindex (≥ 65 jaar/0-19 jaar) gemeten, van 74% in 1998 naar 60% in 2008. Het aandeel hoogbejaarden (85 jaar en ouder) neemt evenwel toe en de index van intensiteit van de veroudering (≥ 80 jaar/ ≥ 65 jaar) stijgt voortdurend, van 26,3% in 1998 naar 32,4% in 2008. Tussen 1989 en 2006 is het aantal Brusselaars van 85 jaar en ouder gestegen met 1464 personen.¹¹⁹

De gemiddelde leeftijd van de Brusselaars verschilt sterk van de ene Brusselse gemeente tot de andere: Ganshoren blijft de 'oudste' gemeente, gevolgd door Watermaal-Bosvoorde, terwijl Sint-Joost-ten-Node de 'jongste' is. De gemiddelde leeftijd daalt in alle gemeenten, behalve in de gemeenten van het zuidoostelijke kwadrant: de gemiddelde leeftijd blijft stabiel in de gemeenten Sint-Lambrechts-Woluwe en Ukkel, en stijgt zelfs in Watermaal-Bosvoorde en Sint-Pieters-Woluwe. De ouderen zijn oververtegenwoordigd in de tweede kroon. In het stadscentrum en binnen de 19de-eeuwse ring daarentegen is het aandeel van ouderen doorgaans relatief laag. Toch vormen enkele wijken van de Vijfhoek in dat opzicht een uitzondering: hoewel ze maar een klein deel van de totale bevolking uitmaken, leeft een groot aantal ouderen, in absolute cijfers, in de dichtbevolkte wijken van de meest achtergestelde zones van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.¹²⁰

De structuur van de Brusselse bevolking van 65 jaar en ouder is verschillend voor mannen en vrouwen: terwijl het aantal mannen voortdurend blijft dalen naarmate de leeftijd stijgt, is die daling bij de vrouwen pas voelbaar vanaf de leeftijd van 80 jaar of ouder. De vroegtijdige mortaliteit van de mannen verklaart dat overschot aan vrouwen vanaf 60 jaar, met een percentage van 70% vrouwen in de leeftijdscategorie 85-89 jaar in 2008. Dat leidt ertoe dat alleenstaande hoogbejaarden vooral vrouwen zijn en dat zij oververtegenwoordigd zijn in rust- en verzorgingstehuizen.¹²¹

1.3.2. Thuiszorg

In Brussel staan heel wat diensten (van kraamhulp tot opvang voor ouderen) dagelijks paraat om kwaliteitsvolle thuiszorg te verlenen, zodat zieke of zorgbehoevende personen (zo lang mogelijk) in hun vertrouwde thuismilieu kunnen blijven. Het Brussels Overleg Thuiszorg (vzw) verenigt circa tachtig leden en voorzieningen die werkzaam zijn in het tweetalige hoofdstedelijke gebied Brussel. In

totaal zijn er in Brussel zo'n 77 Nederlandstalige thuisverpleegkundigen actief. Het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid erkent de diensten voor thuisverpleging. Momenteel zijn er 4 erkende diensten voor thuisverpleging actief in Brussel.

Aan Nederlandstalige kant is er geen enkel dagverzorgingscentrum. Wel organiseren 13 lokale dienstencentra een specifiek Nederlandstalige dienstverlening voor de lokale bewoners. Ze zorgen voor informerende, recreatieve en vormende activiteiten om het sociale netwerk te versterken in overleg met lokale sociaal-culturele verenigingen. Daarnaast bieden de lokale dienstencentra hulp bij activiteiten van het dagelijks leven, zoals warme maaltijden, vervoerdienst en hulp bij boodschappen.

¹¹⁹ Observatorium van Gezondheid en Welzijn Brussel, *Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010*, GGC, 2010, p. 251

¹²⁰ Observatorium van Gezondheid en Welzijn Brussel, *Thuiswonen na je 65ste. Atlas van de behoeften en actoren in Brussel*, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2007, p. 23

¹²¹ Observatorium van Gezondheid en Welzijn Brussel, *Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010*, GGC, 2010, p. 252

1.3.3. Residentiële ouderenzorg

Voor ouderenzorg is de federale overheid de belangrijkste partner. Het RIZIV subsidieert in de erkende voorzieningen de zorgverlening via dagforfaits. De FOD Economie controleert de dagprijzen die aangerekend worden aan de bewoners.

Conform het federale protocol tussen de regionale overheden en de federale overheid zijn er op 1 juli 2009 in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 15.343 erkende rusthuiswoongelegenheden. Bovendien zijn 197 woongelegenheden erkend door de Vlaamse overheid. Het Waalse Gewest noch de Franse Gemeenschap erkennen rusthuizen in Brussel.

Op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest hebben de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie de facto (een maximaal aantal) voorzieningen erkend. Brusselse rusthuizen werden 'de facto' erkend en niet op basis van een programma dat refereert aan bevolkingscategorieën, aangezien het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest geen programmatie vastgesteld heeft.

Op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verblijft ruim 10% van de bejaarden ouder dan 65 jaar in een rusthuis. Ter vergelijking: in het Vlaamse Gewest verblijft ongeveer 3,5% van de bejaarden ouder dan 65 jaar in een rusthuis, in het Waalse Gewest 6,5%.

Als voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een rusthuisprogramma vastgesteld zou worden dat vergelijkbaar is met het programma voor het Vlaamse Gewest, zou het programma voor rusthuiswoongelegenheden in Brussel maximaal 12.542 woongelegenheden bedragen in plaats van 15.343 woongelegenheden.

Ondanks het feit dat er dus relatief veel ouderenvoorzieningen zijn in Brussel, blijkt er een tekort te zijn aan kwaliteitsvolle voorzieningen voor zwaar zorgbehoevende bejaarden en voor personen met dementie. Veel voorzieningen zijn gehuisvest in een infrastructuur die verouderd is en die onaangepast is aan de zorg voor zwaar zorgbehoevende bejaarden.

Van de 15.343 rusthuiswoongelegenheden in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest hebben 5842 bedden een bijkomende erkenning als rust- en verzorgingstehuis, waarvan 1142 CoCof-bedden en 4700 GGC-bedden (van die 4700 zijn er 243 in portefeuille). 9501 van de 15.343 woongelegenheden hebben dus geen rvt-erkenning. In het Vlaamse Gewest daarentegen heeft ongeveer 97% van de woongelegenheden voor zwaar zorgbehoevende bejaarden een bijkomende rvt-erkenning.

In Brusselse rusthuizen verblijven, in tegenstelling tot de voorzieningen in het Vlaamse Gewest, vrij veel valide en semivalide ouderen (= personen met een O-A-profiel op de Katzschaal). In totaal zijn er 6374 valide of semivalide ouderen op een totaal van 14.420 effectief opgenomen ouderen. In het Vlaamse Gewest is gemiddeld 70% van de opgenomen ouderen zwaar zorgbehoevend. Wat betreft de semiresidentiële zorgvoorzieningen is de toestand in Brussel niet echt vergelijkbaar met de toestand in het Vlaamse Gewest. In Brussel bestaan erkende en niet-erkende (luxueuze) serviceflats voor valide bejaarden. Het is niet echt duidelijk welke (commerciële) diensten of projecten er in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gerealiseerd werden met als doelstelling om diensten aan senioren te leveren. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn 21 diensten voor serviceflats erkend door de GGC. De Vlaamse Gemeenschap erkent een serviceflatgebouw met 32 wooneenheden (infrastructuur + diensten).

Inzake semiresidentiële thuiszorg zien we een fundamenteel verschil tussen de organisaties van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en het beleid van de Vlaamse Gemeenschap, zowel wat betreft de minimale en maximale opvangcapaciteit als het doelpubliek van valide of zwaar zorgbehoevende bejaarden.

Om tegemoet te komen aan de tekorten inzake de zorg voor Vlaamse Brusselaars, houdt de Vlaamse overheid een programma van 1254 woongelegenheden ter beschikking voor Brussel. Dat aantal woongelegenheden wordt in mindering gebracht van het programma dat het RIZIV aan de Vlaamse overheid toegekend heeft. Noch het Waalse Gewest, noch de Franse Gemeenschap investeren in de realisatie van Franstalige woongelegenheden in Brussel.

Sinds 2003 voeren de Vlaamse Gemeenschap en de VGC gericht actie om Vlaamse initiatieven in Brussel te realiseren. Uit diverse studies is immers gebleken dat bejaarde Nederlandstalige Brusselaars vooral bij dementie en niet-aangeboren hersenletsels (NAH), waar de factor moedertaal zeer belangrijk is, niet in hun moedertaal verzorgd worden.

De Vlaamse Regering heeft in 2007 met de goedkeuring van het Masterplan Woonzorgzones Brussel het engagement opgenomen tot ondersteuning van de realisatie van residentiële ouderenzorg in Brussel. In het Masterplan Woonzorgzones Brussel zijn de zorgbehoeften voor senioren in Brussel opgetekend. Het is een operationeel plan met een visie die vertrekt vanuit het vernieuwde concept van woonzorgzones. Het plan sluit aan op de nieuwe regelgeving van het Woonzorgdecreet. De nadruk ligt op het langer zelfstandig thuis wonen van senioren en de versterking van de thuiszorg, met parallelle investeringen in rvt's.

Voor de ondersteuning van de initiatieven die aansluiten bij de ontwikkeling van de woonzorgzones voorzagt het Masterplan Woonzorgzones Brussel in de oprichting van een kenniscentrum. Dat kenniscentrum is operationeel onder de naam Kenniscentrum Woonzorg Brussel.

1.3.4. Uitbreidingsbeleid

Voor de realisatie van het Koepelplan Woonzorg Brussel zijn de nodige vergunningen bijna volledig toegekend. Zo zijn er al 773 van de 878 woongelegenheden vergund of in onderzoek (= 88%) in de prioritaire zone. In de niet-prioritaire zone zijn alle woongelegenheden vergund of in onderzoek.

De volgende tabellen tonen dat duidelijk aan.

	ERK/in onderzoek	VV /aanvraag		
1. Brussel (stad) (Haren 1130, Neder-Over-Heembeek 1120, Laken 1020)	44	15 150 150	Overbron Palmir Dewand- Janson	212.102 212.106 212.110
2. Anderlecht (1070)		120	Arabesk	212.108
3. Evere (1140)		30	St.-Jozef	212.111
4. Ganshoren (1083)				
5. Jette (1090)		90	Parkresidentie	212.113
6. Sint-Agatha-Berchem (1082)				
7. Sint-Joost-ten-Node (1210)				
8. Schaarbeek (1030)				
9. Koekelberg (1081)		174	St- Vincentius	212.112
10. Sint-Jans-Molenbeek (1080)				
Totaal	44	729		773
REST 878 – 773 = 105				

Tabel 3 - Prioritaire zone bestaande uit 10 (deel)gemeenten: 878 woongelegenheden (=70% van 1254)¹²²

	ERK/in onderzoek	VV /aanvraag		
Rest Brussel (1000, 1040, 1050)				
11. Elsene (1050)		180	Solvay	212.109
12. Etterbeek (1040)				
13. Oudergem (1160)		43	St-Vincentius	212.114
14. Sint-Gillis (1060)				
15. Sint-Lambrechts-Woluwe (1200)				
16. Sint-Pieters-Woluwe (1150)				
17. Ukkel (1180)				
18. Vorst (1190)	153		Bellevue	212.103
19. Watermaal-Bosvoorde (1170)				
Totaal	153	223		376
REST 376 – 376 = 0				

Tabel 4 - Niet-prioritaire zone bestaande uit 9 gemeenten: 376 woongelegenheden (30% van 1254)¹²³

Uit het overzicht blijkt dat er momenteel 197 woongelegenheden erkend zijn door de Vlaamse overheid en dat voor de realisatie van 1142 woongelegenheden een voorafgaande vergunning werd verkregen of aangevraagd. Bij ongewijzigd beleid van de Vlaamse overheid zullen de nieuwe Vlaamse voorzieningen in Brussel een rvt-erkenning verkrijgen op het Vlaamse contingent naar rato van 97% van de opgenomen zwaar zorgbehoevende bejaarden.

¹²² Vlaams Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, dienst Ouderenzorg, 'cijfers Brussel ouderenzorg', 05.05.2011 (e-mail)

¹²³ idem

Wat betreft de thuiszorgvoorzieningen (dagverzorging en kortverblijf) werden in 2010-2011 aanvragen ingediend voor de realisatie van 45 verblijfseenheden in een centrum voor dagverzorging en voor de realisatie van 23 woongelegenheden in een centrum voor kortverblijf. Alle aanvragen hebben betrekking op de realisatie in de prioritaire zone waarvoor het totale programma vastgesteld is op 79 eenheden (70% van het totale programma van 113 eenheden).

De uitvoering van het Masterplan Woonzorgzones Brussel houdt verder in dat de lokale dienstencentra uitgroeien tot zorgknooppunten (zie thuiszorgvoorzieningen).

1.4. Welzijnsaanbod personen met een handicap

1.4.1. Demografische schets

In de sector personen met een handicap¹²⁴ zijn de afgelopen vijf jaar in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een aantal nieuwe Nederlandstalige voorzieningen opgestart, die inspelen op specifieke behoeften van Brusselaars met een handicap. Ook in de nabije toekomst worden een aantal ontbrekende initiatieven uitgebouwd. Globaal genomen kunnen we evenwel stellen dat het Nederlandstalige zorgaanbod voor personen met een handicap in Brussel beperkt is en gemiddeld drie à vier keer lager ligt dan in het Vlaamse Gewest. We krijgen een min of meer analoog beeld als we het aantal plaatsen in de regio Brussel vergelijken met de provincie Vlaams-Brabant: de capaciteit in Halle-Vilvoorde is globaal 2,5 keer hoger dan in Brussel en in Leuven ligt het aanbod 3,5 keer hoger. Bijna de helft van de erkende Nederlandstalige plaatsen in Brussel richt zich tot minderjarigen. Actueel zijn er binnen de Nederlandstalige gehandicaptenzorg in Brussel globaal 361 plaatsen voor minderjarigen (waarvan 195 plaatsen zijn erkend door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH)) en 295 plaatsen voor volwassenen. De onderstaande tabel geeft de capaciteit aan van het door het VAPH erkende Nederlandstalige zorgaanbod in Brussel op 1 maart 2011 per zorgvorm en instelling. Tot op heden zijn dit de meest recente beschikbare cijfers.

zorgvorm	instelling	capaciteit instelling	totale capaciteit
semi-internaat schoolgaanden	Koninklijk Instituut Woluwe	83	83
internaat schoolgaanden	De Ark	12	112
	Koninklijk Instituut Woluwe	80	
	Levenslust ¹²⁵	10	
	Sint-Franciscus ¹²⁶	10	
totaal minderjarigen			195
begeleid wonen	Begeleid Wonen Brussel	115	115
beschermd wonen	De Lork	8	32
	De Ketelberg	24	

¹²⁴ - Brussels Regionaal Overleg gehandicaptenzorg (BROG) – BWR, Personen met een Handicap in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, een Situatianalyse. Lieve Van Dooren en Chris Blockerije, Brussel 2008, 132 p.

- VGC, Wegwijs in het Nederlandstalige zorgaanbod voor personen met een handicap in Brussel, Uitgave van het Brussels Regionaal Overleg Gehandicaptenzorg – BWR i.s.m. het Brussels Aanmeldingspunt voor Personen met een Handicap, juni 2009, 35 p.

- www.zorgzoeker.be, idem

- De Sociale Kaart, idem

¹²⁵ Het betreft een antennewerking van MPI Levenslust in Lennik. De antennewerking is georganiseerd in Sint-Jans-Molenbeek.

¹²⁶ Het betreft een antennewerking van MPC Sint-Franciscus in Roosdaal. De antennewerking is operationeel in Anderlecht.

geïntegreerd wonen	De Lork	7	11
	Begeleid Wonen Brussel	4	
dagcentrum	De Ark	17	33
	De Lork	10	
	Zonnelied ¹²⁷	6	
tehuis niet-werkenden	De Ark	8	74
	De Lork	30	
	Zonnelied ¹²⁸	36	
tehuis voor kortverblijf	Zonnelied	7	30
	Huize De Poel	23 ¹²⁹	
	De Okkernoot Sint-Franciscus		
totaal meerderjarigen			295
totaal			490

Tabel 5 - Capaciteit van het Nederlandstalige zorgaanbod, erkend door het VAPH per zorgvorm en instelling - situatie 1 maart 2011¹³⁰

De capaciteit voor volwassenen is geëvolueerd van 222 plaatsen in 2007 naar 295 plaatsen in 2011. Daarbij steeg het aantal plaatsen begeleid wonen van 93 naar 115, beschermd wonen evolueerde van 27 plaatsen naar 32. De residentiële opvang (tehuis werkenden, tehuis niet-werkenden, kortverblijf) evolueerde van 68 plaatsen naar 104 plaatsen. De capaciteit voor minderjarigen bleef min of meer status quo (heel lichte toename van 194 naar 195 erkende plaatsen).

In de periode van 2005 tot juni 2011 zien we dat het aantal personen met een handicap dat een erkenning van het VAPH kreeg, toenam met 42%. In 2005 zijn er 962 Brusselaars erkend als persoon met een handicap en in juni 2011 zijn dat 1656 personen. De stad Brussel en de gemeenten Anderlecht, Jette, Schaarbeek en Sint-Jans-Molenbeek hebben het grootste aantal personen die erkend zijn door het VAPH.¹³¹ De Service Bruxellois Francophone des Personnes Handicapées erkent en ondersteunt 3959 personen met een handicap.¹³² Door een gebrek aan zorgaanbod in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest hebben vele Brusselse zorgvragers de voorbije jaren een oplossing gezocht in voorzieningen in Vlaams-Brabant of in de andere Vlaamse provincies. In 2011 verbleven 747 personen met een domicilie of een netwerk in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in een erkende voorziening in het Vlaamse Gewest. 38,8% van het totale aantal Brusselaars dat in een voorziening verblijft, is opgenomen in een dienst of voorziening in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 50,3% verblijft in een voorziening in de provincie Vlaams-Brabant. De overige 10,9% van de Brusselaars in voorzieningen verblijft in een andere Vlaamse provincie. In de realiteit is het aantal Brusselaars dat geholpen wordt in een voorziening buiten Brussel, zeker nog een stuk groter omdat heel wat volwassenen binnen de residentiële sector vaak gedomicilieerd zijn in de gemeente waar de

¹²⁷ Het betreft een antennewerking van Zonnelied met hoofdzetel in Roosdaal.

¹²⁸ Het betreft een antennewerking van Zonnelied in Roosdaal. 16 van deze plaatsen zijn georganiseerd in Sint-Jans-Molenbeek, de overige 20 bevinden zich voorlopig in Dilbeek, maar worden overgeplaatst naar Sint-Jans-Molenbeek.

¹²⁹ De drie tehuizen hebben samen een totale capaciteit van 23 plaatsen kortverblijf voor personen uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

¹³⁰ VAPH, 'welzijnsvoorzieningen in Brussel', 13.05.2011 (e-mail)

¹³¹ VAPH, 2011

¹³² Brussels Regionaal Overleg gehandicaptenzorg (BROG) – BWR, Personen met een Handicap in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, een Situatianalyse. Lieve Van Dooren en Chris Blockerije, Brussel 2008, 132 p.

instelling gevestigd is. De volgende tabel illustreert duidelijk dat ‘Vlaamse’ Brusselaars (al dan niet noodgedwongen) op zoek gaan naar gepaste zorg in andere regio’s, hoofdzakelijk in Vlaams-Brabant.

Die wisselwerking tussen Brussel en Vlaams-Brabant stellen we ook vast in andere deelgebieden van de welzijns-, gezondheids- en gezinssector.

regio service	personen met een domicilie in Brussel		personen met een netwerk in Brussel		Totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
provincie Antwerpen	13	3,2	9	2,6	22	2,9
Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	162	40,4	128	37	290	38,8
Limburg	4	1	4	1,2	8	1,1
Oost-Vlaanderen	23	5,7	22	6,4	45	6
Vlaams-Brabant	196	48,9	180	52	376	50,3
West-Vlaanderen	3	0,8	3	0,9	6	0,8
eindtotaal	401	100	346	100	747	100

Tabel 6 - Totaal aantal Brusselaars in een VAPH-voorziening – situatie 30 juni 2011¹³³

1.4.2. Organisaties en voorzieningen

In en rond Brussel zijn er vier Nederlandstalige diensten voor begeleid wonen en vijf Nederlandstalige thuisbegeleidingsdiensten. In beide soorten diensten kunnen personen met een handicap onder andere terecht voor trajectbegeleiding. In Brussel is er geen Nederlandstalig observatie- en behandelingscentrum (OBC), wel in Opwijk. Het is de bedoeling dat het OBC op termijn naar Brussel verhuist. In Brussel is er ook geen Nederlandstalige dienst voor gezinsbegeleiding en opvoedingsondersteuning voor gezinnen met een kind met een handicap. Gezinnen uit Brussel kunnen daarvoor wel terecht in Eizeringen.

Volwassen personen met een handicap die niet terechtkunnen op de arbeidsmarkt, kunnen zich voor een zinvolle dagbesteding wenden tot een van de drie Nederlandstalige dagcentra in Brussel. In Brussel is er één Nederlandstalige voorziening voor begeleid werken. Naast de diensten voor begeleid wonen is er één Nederlandstalige voorziening voor geïntegreerd wonen in Brussel. De plaatsen voor geïntegreerd wonen zijn vanaf 1 januari 2011 omgezet in diensten inclusieve ondersteuning, net als vier plaatsen van begeleid wonen. Verder is er in Brussel één voorziening voor kortverblijf. Daarnaast zijn er drie Nederlandstalige bezigheidstehuizen. Er is momenteel geen tehuis voor werkenden in Brussel. Inwoners van Brussel kunnen daarvoor terecht in Asse. Er is ook nog geen

nursingtehuis in Brussel, maar wel in Dilbeek. Het is de bedoeling dat het nursingtehuis op termijn naar Brussel verhuist, meer bepaald naar Sint-Jans-Molenbeek. Naast die zorgvoorzieningen zijn er in Brussel nog andere initiatieven voor personen met een handicap, zoals vrijetijdsinitiatieven, centra

¹³³ Bron: VAPH, ‘Gegevens Cliëntregistratie’, 28.09.2011 (e-mail)

voor ontwikkelingsstoornissen, revalidatiecentra, instellingen voor buitengewoon onderwijs, centra voor leerlingenbegeleiding, diensten op het vlak van tewerkstelling en beschutte werkplaatsen. Een specifiek probleem in de sector personen met een handicap is de moeilijke instroom van personen met een handicap van allochtone origine. Niet alleen financiële motieven maar ook culturele verschillen spelen daarbij een rol. Bij heel wat allochtone gezinnen rust er nog een stigma op personen met een handicap. Daarnaast vormt het voor allochtone gezinnen vaak een probleem dat er in de instelling gemengde leefgroepen zijn.¹³⁴

1.4.3. Uitbreidingsbeleid

Wat de minderjarigenzorg in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreft, is het opmerkelijk dat 46% van de huidige Vlaamse opvangcapaciteit voor kinderen en jongeren niet erkend is door het VAPH. Hoewel er de laatste jaren, in het kader van het uitbreidingsbeleid, inspanningen geleverd zijn om de erg hoge achterstand binnen de volwassenenopvang in Brussel weg te werken, blijft het aanbod voor die bevolkingsgroep in Brussel nog uiterst beperkt. Ook het aantal aangeboden zorgvormen is beperkt. Zo is er in Brussel geen tehuis voor werkenden. Pas sinds 2010 zijn er in Brussel plaatsen voorhanden voor zelfstandig of geïntegreerd wonen en pas sinds 2011 ook voor de opvang van zwaar zorgbehoevenden. De verdere noodzakelijke uitbouw van de basisvoorzieningen voor volwassenen moet een prioritaire opdracht blijven binnen de Vlaamse gehandicaptenzorg in Brussel. Het is opvallend dat de uitbreiding van het zorgaanbod in Brussel duidelijk voor een multiplicerend effect gezorgd heeft, zowel wat het aantal inschrijvingen bij de Centrale Registratie van Zorgvragen (CRZ) betreft als inzake het aantal erkenningen van Brusselaars door het VAPH. In vergelijking met Vlaanderen ligt de capaciteit in Brussel een kwart lager. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is 55% van de plaatsen gesitueerd in de minderjarigenzorg. Het voorzieningenaanbod in Brussel voor volwassen personen met een handicap is, ongeacht het taalregime, ronduit problematisch.

Het aantal geregistreerde zorgvragen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt heel wat lager dan in Vlaams-Brabant en in het Vlaamse Gewest. Eind 2010 stonden slechts 163 personen met een domicilie in Brussel geregistreerd bij de CRZ, ten opzichte van 2300 zorgvragen in Vlaams-Brabant en 20.774 personen in het hele Vlaamse Gewest. Dat betekent geenszins dat Brusselse personen met een handicap geen zorgvragen hebben. Heel wat personen met een handicap willen hun zorgvraag niet registreren bij de CRZ. Sommigen gaan ervan uit dat de kans op gepaste opvang of begeleiding enorm klein is en vinden een registratie zinloos. 19,6% van de Brusselse personen met een handicap heeft zijn zorgvraag niet geregistreerd bij de CRZ. Er wordt vermoed dat anno 2008 minstens 600 personen jonger dan 65 jaar met een handicap in Brussel in een rusthuis opgenomen waren.¹³⁵ We zien dat meer dan 30% van de personen met een handicap die in een Brussels rusthuis opgenomen zijn, voor de opname thuis woonde. Als we kijken naar het percentage van het aantal potentiële gebruikers van een VAPH-voorziening in de totale rusthuispopulatie, zien we dat dat percentage 2,5 keer hoger ligt in de Brusselse rusthuizen dan in de Vlaamse. Een vergelijkbare enquête bij de psychiatrische verzorgingstehuizen en een aantal diensten voor beschut wonen releveerde nog eens 115 personen met een handicap die in de geestelijke gezondheidszorg verblijven en daar 16% van de plaatsen innemen. Het aantal personen met een handicap dat alleen al in de rusthuissector in Brussel

¹³⁴ Brussels Regionaal Overleg gehandicaptenzorg (BROG) – BWR, Personen met een Handicap in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, een Situatianalyse. Lieve Van Dooren en Chris Blockerije, Brussel 2008, 132 p.

- VGC, Wegwijs in het Nederlandstalige zorgaanbod voor personen met een handicap in Brussel, Uitgave van het Brussels Regionaal Overleg Gehandicaptenzorg – BWR i.s.m. het Brussels Aanmeldingspunt voor Personen met een Handicap, juni 2009, 35 p.

- De Sociale Kaart, idem

- www.zorgzoeker.be, idem

¹³⁵ Brussels Regionaal Overleg gehandicaptenzorg (BROG) – BWR, Personen met een Handicap in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, een Situatianalyse. Lieve Van Dooren en Chris Blockerije, Brussel 2008, 132 p.

verblijft, ligt hoger dan de totale capaciteit aan residentiële plaatsen voor volwassenenopvang binnen de gehandicaptenzorg in Brussel. Brusselaars met een handicap hebben wel degelijk behoefte aan zorg. Hun behoeften hebben vooral betrekking op vragen naar opvang in een tehuis voor niet-werkenden, thuisbegeleiding, begeleid wonen en een zinvolle dagbesteding.

2. Gezondheid

2.1. Schets van de gezondheid bij de Brusselse bevolking

Huishoudens in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest geven meer dan in de andere gewesten aan dat uitgaven voor gezondheidszorg moeilijk om te dragen zijn. Daar waar in het Vlaamse Gewest slechts 11% van de huishoudens zijn gezondheidsuitgaven moest uitstellen om financiële redenen, loopt dat percentage in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest op tot 26% en in het Waalse Gewest tot 14%.¹³⁶

Verder oordeelt drie op de vier Brusselaars zelf in goede gezondheid te verkeren. In de achtergestelde buurten van Brussel ligt de verhouding van mensen die hun gezondheidstoestand als slecht ervaren, 1,4 tot 2,0 keer hoger in vergelijking met het nationale gemiddelde. Ook wat de levensverwachting bij de geboorte betreft, zijn verschillen merkbaar tussen de Brusselse gemeenten: inwoners van de rijkste gemeenten hebben een levensverwachting die 3,1 (vrouwen) tot 3,4 (mannen) jaar hoger ligt in vergelijking met inwoners van de gemeenten met de laagste sociaal-economische status.

Wat het psychische welzijn van de inwoners betreft, zijn de resultaten van de gezondheidsenquête 2008¹³⁷ minder gunstig in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan in de andere gewesten. De percentages van personen met psychologische problemen (34%) en meer ernstige mentale problemen (19%) zijn hoger dan in de andere gewesten: in het Vlaamse Gewest gaat het om 24% met psychologische en 13% met ernstige mentale problemen, in het Waalse Gewest om 29% en 15%. Daarbij aansluitend stijgt de prevalentie van depressieve symptomen er het snelst in vergelijking met de andere gewesten. Vooral bij jongeren is dat percentage een stuk hoger in Brussel dan in de andere gewesten.¹³⁸ Daarbij speelt het opleidingsniveau een belangrijke rol aangezien de prevalentie van depressieve problemen daalt van 26% tot 10% bij toenemend opleidingsniveau.

Sociale status is de meest doorslaggevende determinant voor de gezondheidstoestand. Bijgevolg komt de sociale heterogeniteit van Brussel ook tot uiting in sociale ongelijkheden inzake gezondheid. Die sociale ongelijkheid is van bij de geboorte aanwezig en geldt zowel voor de fysieke als de geestelijke gezondheid.¹³⁹

2.2. Gezondheidspromotie en ziektepreventie

In het kader van gezondheidspromotie en ziektepreventie is een centrale rol weggelegd voor het Logo Brussel. Het Logo, of Lokaal Gezondheidsoverleg, is opgericht door de VGC en erkend en gesubsidieerd door de Vlaamse Regering. Het bestaat uit een netwerk van organisaties die het

¹³⁶ Wetenschappelijk Instituut voor de Volksgezondheid, *Gezondheidsenquête 2008: rapport 5: socio-economische ongelijkheden*, 2010, p. 229-361

¹³⁷ Wetenschappelijk Instituut voor de Volksgezondheid, *Gezondheidsenquête 2008: rapport 1: gezondheidstoestand*, 2010, p. 494-545

¹³⁸ Wetenschappelijk instituut voor de Volksgezondheid, *Gezondheidsenquête 2008: rapport 1: Gezondheidstoestand*, 2010, p. 479-654

¹³⁹ De Spiegelaere, M., Colson M.-C., Deboosere P., Humblet P., Staten-Generaal van Brussel, *Gezondheid en levenskwaliteit in Brussel*, *Brussels Studies*, Synthesenota nr. 11, 10 februari 2009, p. 3

engagement aangaan om samen een programma te realiseren. Er zijn 14 Logo's in Vlaanderen en er is 1 Logo voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

De Logo's zijn samengesteld uit de volgende preventieorganisaties: huisartsenkringen, CLB's en scholen, externe en interne diensten voor preventie en bescherming op het werk, de lokale besturen (in Logo Brussel is dat de VGC), de diensten van de ziekenfondsen die de gezondheidsbevordering behartigen en de consultatiebureaus van Kind en Gezin.

De belangrijkste opdracht van de Logo's is het bundelen en coördineren van de lokale krachten om de Vlaamse gezondheidsdoelstellingen waar te maken. Dat zijn er in totaal zes, namelijk: vermindering van het aantal rokers, gezonde voeding en beweging, preventie van ongevallen in huis, sensibilisatie van deelname aan borstkankerscreening, preventie van infectieziekten en preventie van depressie en zelfmoord. In Brussel legt men daarbij specifieke Brusselse accenten en heeft men extra aandacht voor gezondheidsbevordering voor kansarmen en middelengebruik. Verder organiseert Logo Brussel intersectoraal overleg en verzamelt het gegevens over de gezondheidstoestand van de Brusselaars.

Daarnaast zijn er in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vier wijkgezondheidscentra die onder andere instaan voor gezondheidspromotie en ziektepreventie. Twee daarvan hebben een specifiek Nederlandstalig aanbod.

2.3. Aanbod lichamelijke gezondheidszorg

Zowel wat betreft Nederlandstalige apothekers (53), huisartsen (145), kinesisten (76), tandartsen (77) en thuisverpleegkundigen (77) is er een substantieel aanbod in Brussel. Het aanbod is in vergelijking met andere zorgberoepsgroepen ruim, maar niet altijd voldoende voor de Brusselse bevolking die rekent op een dienstverlening in het Nederlands. Een Nederlandstalige logopedist (5), psycholoog (13) of seksuoloog (1) is veel moeilijker te vinden in Brussel. Voor diëtisten is men zelfs aangewezen op de Vlaamse Rand. Die cijfers zijn echter alleen gebaseerd op de zorgverleners die zichzelf hebben geregistreerd in de Zorgzoekerdatabank, en zijn dus niet volledig.

In het algemeen wordt in Brussel niet optimaal een beroep gedaan op huisartsen. De Gezondheidsenquête 2008 toont aan dat de Brusselaars beduidend minder vaak naar de huisarts stappen dan de inwoners van de andere grote Belgische steden. Lager opgeleiden doen er ook relatief meer een beroep op groepspraktijken en wijkgezondheidscentra. We stellen echter vast dat ook in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een stijgend aantal inwoners aangeeft over een vaste huisarts te beschikken: van 78% in 1997 tot 83% in 2004. In 2008 is er een trendbreuk en is dat percentage opnieuw gedaald tot 81,2%. Ook bij de contacten met de specialist beïnvloedt het opleidingsniveau als indicator van sociaal-economische status sterk de arts-patiëntverhouding.

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt duidelijk meer een beroep gedaan op diensten voor spoedopname dan in het Vlaamse Gewest. Zowel de kans op een contact met een dienst voor spoedopname als het gemiddelde aantal contacten op jaarbasis is er significant hoger. Bovendien is het aantal contacten met een dienst voor spoedgevallen zonder doorverwijzing van de huisarts in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bijna vier keer hoger dan in het Vlaamse Gewest (3,8% versus 1,1%). Misschien is voor hen de spoeddienst een alternatief voor de huisarts. De cijfers voor het Waalse Gewest schommelen meestal tussen die van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en die van het Vlaamse Gewest.¹⁴⁰

7% van de Belgische bevolking is nog nooit bij de tandarts geweest. 57% van de Belgische jongeren tussen 0 en 14 jaar raadpleegt regelmatig een tandarts. Het percentage personen dat regelmatig een

¹⁴⁰ Wetenschappelijk Instituut voor de Volksgezondheid, *Gezondheidsenquête 2008: rapport 3: gebruik van Gezondheidszorgen, 2010, p. 361-412*

tandarts raadpleegt, is significant hoger in het Vlaamse Gewest (60%) dan in het Waalse Gewest (55%) en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (57%). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is het percentage jongeren (tussen 6 en 18 jaar oud) dat nog nooit naar de tandarts is geweest (14%), veel hoger dan in het Vlaamse Gewest (4%) en in het Waalse Gewest (5%). Er kunnen echter geen significante verschillen aangetoond worden met de grote steden in de andere gewesten.¹⁴¹

2.4. Aanbod geestelijke gezondheidszorg

Brusselaars met geestelijke gezondheidsproblemen kunnen terecht bij één Nederlandstalig centrum voor geestelijke gezondheidszorg (CGGZ) met een reeks deelwerkingen. Dat centrum begeleidt en behandelt kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen met ernstige psychische of psychiatrische problemen. Naast in een reeks psychiatrische (afdelingen van) ziekenhuizen en verzorgingstehuizen kunnen Brusselaars in het Nederlands ook terecht bij een dertiental psychologen, een vereniging voor teleonthaal en enkele andere hulpverenigingen. Er is behoefte aan meer specialisatie om de dienstverlening inzake geestelijke gezondheidszorg meer toegankelijk te maken voor Brusselaars van verschillende culturen. Daarnaast zijn er in Brussel twee initiatieven beschut wonen die zich richten op Nederlandstaligen, namelijk BW Festina Lente uit Elsene (erkend voor 19 plaatsen) en BW Nieuwe Thuis uit Ganshoren (erkend voor 14 plaatsen).

Met betrekking tot de gespecialiseerde verslavingszorg zijn er in Brussel drie ambulante diensten die individuele cliënten en ook partners van verslaafden en hun gezin begeleiden (CGG Brussel – deelwerking Houba, De Spiegel, De Sleutel). In de psychiatrische afdeling van het UZ Brussel (residentiële hulp) kunnen verslaafden opgevangen worden voor diagnosestelling met gerichte doorverwijzing, voor fysieke ontwenning en behandeling van een onderliggende psychiatrische problematiek. Een inventaris van het aanbod zelfhulp in Brussel is consulteerbaar via het Trefpunt Zelfhulp. Zo hebben de Anonieme Alcoholisten een groep in Brussel. Voor informatie over middelen (drugs en geneesmiddelen) en doorverwijzingen naar gespecialiseerde voorzieningen kunnen Brusselaars terecht bij de Vlaamse Druglijn (Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen). Verder is er de Bond voor Emancipatorisch Drugbeleid (DEBED) met een aanbod rond de preventie van risico's ten gevolge van druggebruik.

Daarnaast kunnen Brusselaars wat alcohol en drugs betreft ook een beroep doen op het Vlaamse aanbod dat niet gebonden is aan een locatie, zoals de reeds vermelde Druglijn, online zelfscreeningsinstrumenten (bijvoorbeeld 'www.hoeveelsteveel.be') en online hulpaanbod (bijvoorbeeld 'www.alcoholhulp.be').

Uit het jaarverslag van het CGGZ blijkt dat de meeste personen die gebruikmaken van het CGGZ deel uitmaken van de leeftijdscategorie 18 tot 60 jaar. Verder is slechts een klein gedeelte van het cliënteel laaggeschoold, is meer dan de helft van de cliënten niet beroepsactief en heeft ongeveer 15% een niet-Belgische nationaliteit. In vergelijking met het Vlaamse Gewest zien we dat het CGGZ in verhouding meer laaggeschoolde cliënten bereikt in Brussel. Het aantal cliënten met vreemde nationaliteit is hoger dan in het Vlaamse Gewest, maar kleiner dan hun aandeel in de Brusselse bevolking. Het aantal cliënten met vreemde nationaliteit dat niet uit de EU komt, stemt overeen met hun aandeel in de Brusselse bevolking (11,2 %), daar waar het relatief grote aandeel EU- burgers in Brussel (15,6%) slechts beperkt vertegenwoordigd is in de cliëntenpopulatie (2,9%).¹⁴²

¹⁴¹ Wetenschappelijk Instituut voor de Volksgezondheid, *Gezondheidsenquête 2008: rapport 3: gebruik van Gezondheidszorgen, 2010, p. 207-250*

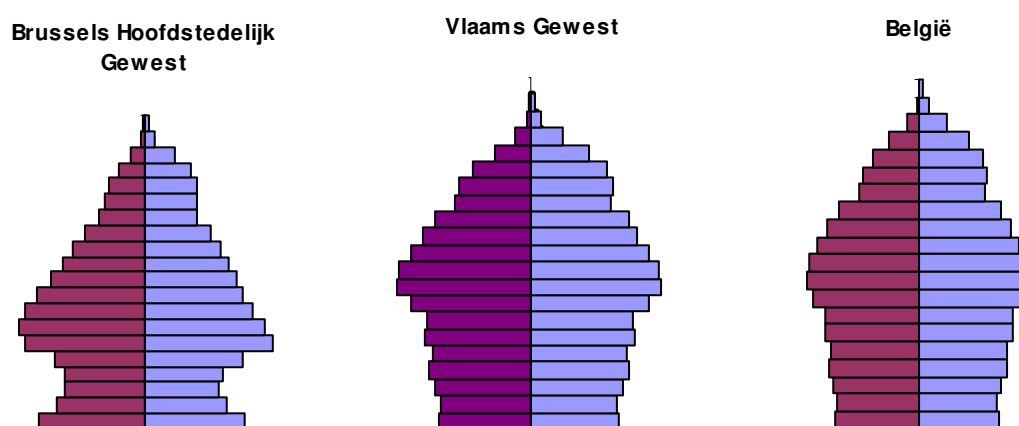
¹⁴² CGGZ Brussel, Jaarverslag, 30.03.2011 (e-mail)

3. Gezin

3.1. Demografische schets

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest telt ongeveer 47.440 kinderen onder de drie jaar (4,52%).¹⁴³ Dat is beduidend meer dan het Vlaamse Gewest (3,12%) en België (3,31%).¹⁴⁴ Ook in de steden Antwerpen (4,17%), Gent (3,67%), Charleroi (3,73%) en Luik (3,54%) is het aandeel kinderen in die leeftijdsgroep lager.

Daarnaast zijn de 25- tot 39-jarigen ten opzichte van de andere leeftijdsgroepen het sterkst vertegenwoordigd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Er is met andere woorden een sterke vertegenwoordiging van jonge gezinnen in Brussel. In het Vlaamse Gewest en in België is de sterkst vertegenwoordigde leeftijdsgroep de 40- tot 54-jarigen.



*Figuur 2 - Bevolkingspiramide Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Vlaams Gewest en België.
Mannen bevinden zich aan de linkerzijde en vrouwen aan de rechterzijde.
Ieder blok staat voor een leeftijdscategorie van vijf jaar.
Onderaan bevindt zich de jongste populatie en bovenaan de oudste.*

Binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest merken we grote verschillen tussen het aantal kinderen onder de drie jaar. Die leeftijdsgroep is het sterkst vertegenwoordigd in Brussel-Stad (15%) en in de gemeenten Schaarbeek (13,6%), Sint-Jans-Molenbeek (10,8%) en Anderlecht (10,5%). De gemeenten Watermaal-Bosvoorde (1,5%), Ganshoren (1,9%) en Sint-Agatha-Berchem (1,9%) hebben daarentegen het minst aantal kinderen onder de drie jaar.

Ook in de verdeling van de leeftijdsgroepen vinden we grote verschillen tussen de gemeenten. Zo vinden we het grootste aandeel kinderen onder de 14 jaar in de gemeenten Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek en Koekelberg, is de leeftijdsgroep 25- tot 39-jarigen het sterkst

¹⁴³ Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, *Bevolking per sector op 01/01/2008*, Brussel, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, 2008, cd-rom, bewerkingen meet- en weetcel VGC

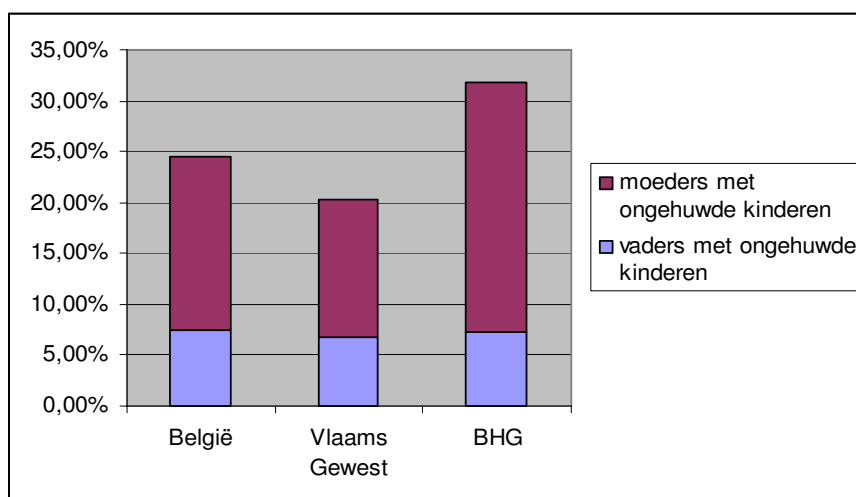
¹⁴⁴ Studiedienst Vlaamse Regering, *Bevolking naar leeftijd en geslacht per gewest*, 01.10.2010, Brussel, SVR, (SVR, 12.10.2010, http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/cijfers/Exceltabellen/demografie/1_Bevolking/1_Gewesten/5_Bevolking_naar_leefijd_en_geslacht_per_gewest.xls), bewerkingen meet- en weetcel VGC

vertegenwoordigd in Elsene, Sint-Gillis en Etterbeek en zijn de 65-plussers proportioneel de grootste groep in Ganshoren, Sint-Pieters-Woluwe, Watermaal-Bosvoorde en Ukkel.¹⁴⁵

Ten opzichte van 2005 is het aantal kinderen onder de drie jaar gestegen met 10,54%, wat een sterkere stijging is dan in het Vlaamse Gewest (7,66%). Volgens de bevolkingsvooruitzichten zal dat aantal verder stijgen en tegen 2015 toenemen met 19,5%. Die bevolkingsgroep zal dus in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bijna vier keer zo snel toenemen als in het Vlaamse Gewest (toename: 5,4%).

Volgens de bevolkingsvooruitzichten zal de situatie in 2015 nog altijd dezelfde zijn. Wel zal het aantal jonge kinderen tot 2015 het sterkst toenemen in Anderlecht (30,2%), Evere (26,1%), Sint-Jans-Molenbeek (25,2%) en Sint-Agatha-Berchem (24,7%), terwijl het aantal jonge kinderen het minst zal stijgen in Sint-Pieters-Woluwe (1,1%) en Elsene (4%).¹⁴⁶

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er 166.599 familiekeren met kinderen, waarvan 92.373 echtparen, 57.176 alleenstaande moeders en 17.050 alleenstaande vaders. Brussel telt in verhouding veel meer eenoudergezinnen dan het Vlaamse Gewest en België.



Figuur 3 - Procentueel aantal eenoudergezinnen in België, het Vlaamse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest¹⁴⁷

Als we kijken naar de kinderen onder de drie jaar, zien we dat in Brussel een groter aandeel kinderen bij alleenstaande ouders woont dan in het Vlaamse Gewest. Zo woont in Brussel 18,4% van de kinderen onder de drie jaar bij een alleenstaande ouder (waarvan 16,2% bij een alleenstaande moeder en 2,2% bij een alleenstaande vader) en 76,5% bij een paar. In het Vlaamse Gewest liggen die cijfers beduidend lager voor het aandeel jonge kinderen bij een alleenstaande ouder (7,3%, waarvan 6,4% bij een alleenstaande moeder en 0,9% bij een alleenstaande vader) en hoger voor het

¹⁴⁵ Studiedienst Vlaamse Regering, *Bevolking naar leeftijdsgroepen per gemeente*, 01.10.2010, Brussel, SVR (SVR, 12.10.2010, http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/cijfers/Exceltabellen/demografie/1_Bevolking/4_Gemeenten/2_Bevolking_naar_leeftijdsgroepen_gemeente.xls)

¹⁴⁶ Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, *Bevolkingsprojecties 2010-2020 voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest* in *De Cahiers van het BISA*, 2010, nr. 1, Brussel, Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 2010, p. 36

¹⁴⁷ ADSEI, *Familiekeren naar het aantal kinderen*, 09.04.2009, Brussel, ADSEI (11.08.2010, ADSEI, http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/structuur/huishoudens/jaar_gewest_kinderen/index.jsp)

aandeel jonge kinderen bij een paar (87,5%). Ten opzichte van 2000 zien we dat het aandeel jonge kinderen bij een alleenstaande ouder in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest sneller toeneemt dan in het Vlaamse Gewest (32,5% tegenover 13,3%).

3.2. Preventieve gezinsondersteuning

3.2.1. Aanbod van Kind en Gezin

Kind en Gezin biedt informatie, advies en ondersteuning aan gezinnen (voor kinderen tot en met 3 jaar, en voor kinderen tot en met 6 jaar als het kind niet naar school gaat) over de thema's gezonde voeding, veilige leef- en slaapomgeving, dagelijkse hygiëne en verzorging, opvoeding en ontwikkeling, gezondheid en vaccinatie. Dat aanbod wordt uitgevoerd door Kind op Komst te organiseren voor aanstaande ouders in samenwerking met kraamklinieken, door een kennismakingsbezoek in de kraamkliniek of bij het gezin thuis, door het brengen van huisbezoeken, door het aanbieden van consulten in een consultatiebureau, door een extra contactmoment voor het afnemen van de gehoortest. De consultatiebureaus zijn verspreid in 13 van de 19 gemeenten. De consulten vinden plaats in een consultatiebureau. In 2009 werden 1155 zittingen georganiseerd in 22 consultatiebureaus. Daarmee werden 4821 verschillende kinderen opgevolgd. In 2010 is het aantal opgevolgde kinderen gedaald tot 4200. Hoewel het aantal door Kind en Gezin (geplande) zittingen de laatste jaren stijgt, wordt een daling van het bereik van Kind en Gezin vastgesteld ten aanzien van het sterk stijgende geboortecijfer in Brussel. Zoals de onderstaande tabel aantoont, zijn er ook grote verschillen in dit bereik tussen de verschillende gemeenten binnen Brussel. Zo is het bereik het grootste in de gemeenten met meerdere consultatiebureaus, zijnde de stad Brussel (met inbegrip van de deelgemeenten Haren, Laken en Neder-Over-Heembeek), Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht en Schaarbeek. De gemeenten Vorst, Sint-Gillis en Evere tellen dan weer het laagste aantal cliënten. Hieruit kunnen we dus concluderen dat het bereik het grootste is in de gemeenten met het hoogste aantal kinderen onder de drie jaar.

(Deel)gemeente	Totaal	Aandeel
Brussel (stad)	1321	31,5%
<i>*Brussel (deelgemeente)</i>	<i>*726</i>	<i>*17,3%</i>
<i>*Haren</i>	<i>*87</i>	<i>*2,1%</i>
<i>*Laken</i>	<i>*425</i>	<i>*10,1%</i>
<i>*Neder-Over-Heembeek</i>	<i>*83</i>	<i>*2,0%</i>
Sint-Jans-Molenbeek	600	14,3%
Anderlecht	442	10,5%
Schaarbeek	439	10,5%
Jette	254	6,0%
Ganshoren	201	4,8%
Sint-Agatha-Berchem	160	3,8%
Etterbeek	149	3,5%
Oudergem	147	3,5%
Elsene	142	3,4%
Evere	124	3,0%
Sint-Gillis	124	3,0%
Vorst	97	2,3%
Totaal Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	4200	100,0%

Tabel 7 – Totaal aantal cliënten per gemeente in de consultatiebureaus Kind en Gezin, 2010¹⁴⁸

¹⁴⁸ Kind en Gezin, Cijfers Preventieve Gezinsondersteuning 2010, e-mail 26.10.2011

Van de 4200 kinderen die door Kind en Gezin werden opgevolgd in 2010, zijn de meeste kinderen één jaar oud, gevolgd door de 2-jarigen en de 0-jarigen. Een beperkt gedeelte van de kinderen is ouder dan drie jaar (1,97%).

Leeftijd	Aantal Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	Aandeel Brusselse Hoofdstedelijke Gewest
0 jaar	960	22,86%
1 jaar	1665	39,64%
2 jaar	1098	26,14%
3 jaar	394	9,38%
4 jaar	43	1,02%
5 jaar	20	0,48%
6 jaar	19	0,45%
7 jaar	1	0,02%
Totaal	4200	100%

Tabel 8 – Verdeling volgens leeftijd van het aantal kinderen in de consultatiebureaus Kind en Gezin, 2010¹⁴⁹

3.2.2. Aanbod, gesubsidieerd door Kind en Gezin

Naast het aanbod van Kind en Gezin zelf is er een aanbod dat gesubsidieerd wordt door Kind en Gezin. Zo zijn er in Brussel 2 inloopteams. Die organiseren activiteiten rond zorg en opvoeding voor aanstaande ouders en voor ouders van kinderen tussen 0 en 3 jaar.

Verder is er een centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning. Een CKG beschikt over residentiële, ambulante en mobiele werkvormen om een gezin te begeleiden en te ondersteunen.

Daarnaast subsidieert Kind en Gezin één dienst voor gezinsondersteunende pleegzorg, één vertrouwenscentrum kindermishandeling, één opvoedingswinkel, één prenataal steunpunt en één expertisecentrum kraamzorg. Tot slot bieden nog verschillende andere initiatieven vormen van opvoedingsondersteuning. Belangrijk daarbij te vermelden zijn de door de VGC opgestarte ontmoetingsplaatsen voor jonge kinderen en ouders.

3.3. Kraamzorg

Voor prenatale zorg is er één Nederlandstalige voorziening. De vraag naar kraamzorg stijgt spectaculair: steeds meer jonge ouders doen vlak na de bevalling een beroep op professionele hulp. Er wordt steeds vaker gekozen voor een bevalling met een verkort ziekenhuisverblijf of een poliklinische bevalling. Ook is de ligdagduur systematisch gedaald de laatste jaren. Maatschappelijk gezien hebben aanstaande ouders nu minder ervaring met babyverzorging dan vroeger en doordat de grootouders veelal nog beroepsactief zijn, is ook hun ondersteuning vaak minder aanwezig. Ook bij prenatale problemen kan zorgverlening geboden worden. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is slechts een handvol Nederlandstalige voorzieningen voor kraamzorg actief. Ook Nederlandstalige vroedvrouwen zijn in Brussel helemaal niet talrijk (zo'n 19). De Nederlandstalige pediaters van hun kant zijn met een 50-tal. Voorts telt Brussel 22 consultatiebureaus voor het jonge kind van Kind en Gezin en twee inloopteams, die zich specifiek richten op de ondersteuning van jonge kansarme gezinnen. Daarnaast is er in Brussel één centrum voor integrale gezinszorg en één centrum voor

¹⁴⁹ Kind en Gezin, Cijfers Preventieve Gezinsondersteuning 2010, e-mail 26.10.2011

kinderzorg en gezinsondersteuning waar mensen in het Nederlands terecht kunnen. Er bestaat ook een vertrouwenscentrum inzake kindermishandeling in Brussel dat fungeert als meldpunt en als voorziening voor hulpverlening en sensibilisering rond kindermishandeling.¹⁵⁰

3.4. Kinderopvang

De kinderopvang in Brussel werd in 2011 in kaart gebracht in de Cartografie van de Brusselse Nederlandstalige Kinderopvang. Die studie betreft een herneming van de studie uit 2005, waardoor men de evolutie van 2005 tot 2010 kon schetsen. We zetten de belangrijkste resultaten van de cartografie op een rijtje.

De totale Brusselse kinderopvang, erkend of onder toezicht van Kind en Gezin én van de Franstalige tegenhanger ONE, bedroeg in 2010 15.678 plaatsen, waarvan 7289 (46,49%) erkend door of met een attest van toezicht van Kind en Gezin, voor een geraamd totaal van 47.440 kinderen jonger dan drie jaar.¹⁵¹ Dat is een dekkinggraad van 33,05%. Dat betekent dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest nipt de Europese Barcelonanorm haalt (33% opvangcapaciteit voor de 0- tot 3-jarigen).¹⁵² Brussel blijft daarbij wel achter op het Vlaamse Gewest, dat een dekkinggraad haalt van 38,75%. In de kinderopvang moeten we ook een onderscheid maken tussen de opvang in de zelfstandige en de opvang in de erkende en gesubsidieerde sector. De groei van de opvang, erkend door of met een attest van toezicht van Kind en Gezin, manifesteert zich sterker bij de zelfstandige sector, terwijl er bij ONE een sterkere stijging is van de gesubsidieerde sector. Als we ons toespitsen op de kinderopvang, erkend door of met een attest van toezicht van Kind en Gezin, zien we dat er in 2010 84.112 voorschoolse opvangplaatsen waren in de Vlaamse Gemeenschap met een erkenning of een attest van toezicht van Kind en Gezin. Daarvan bevinden zich 7289 opvangplaatsen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en zijn 6120 plaatsen toegankelijk voor de inwoners van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest¹⁵³ (ten opzichte van 4805 plaatsen in 2004). Dat is 39% van het Brusselse aanbod kinderopvang.

In de kinderopvang, erkend door of met een attest van toezicht van Kind en Gezin, maken we een onderscheid tussen het Nederlandstalige en het Franstalige aanbod. In principe voorziet Kind en Gezin in het Nederlandstalige aanbod, maar uit de cartografie van 2005 bleek al dat een groot deel van de capaciteit in de zelfstandige sector de facto Franstalig is. Momenteel zijn er wellicht 4091 Nederlandstalige plaatsen. Dat betekent dat als we alleen rekening houden met 30% van de kinderen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (Brusselnorm) en met de Nederlandstalige plaatsen, het aantal plaatsen per 100 kinderen 28,7% bedraagt. In de cartografie wordt aangenomen dat er 33% opvangcapaciteit moet zijn. Dat betekent dat er 606 Nederlandstalige plaatsen tekort zijn. Bovendien is er een groot verschil in dekkinggraad tussen de verschillende Brusselse (deel)gemeenten. Zo is de dekkinggraad het laagst in Sint-Joost-ten-Node, Koekelberg, Schaarbeek, Elsene en Vorst, en het hoogst in Haren, Oudergem, Ganshoren, Neder-Over-Heembeek en Watermaal-Bosvoorde.

Binnen het Nederlandstalige aanbod moeten we ook kijken naar het betaalbare Nederlandstalige aanbod. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest telt vier types voorzieningen waar ouders volgens hun inkomen betalen en die dus in principe betaalbaar zijn voor alle gezinnen: de erkende kinderdagverblijven, de kinderdagverblijven van het Gemeenschapsonderwijs, de dienst voor onthaalouders en de zelfstandige kinderdagverblijven met het inkomensgerelateerde systeem (IKG).

¹⁵⁰ De Sociale Kaart; Zorgzoeker

¹⁵¹ Vandenbroeck, M. & Geens, N. (2011) Cartografie van de Brusselse Nederlandstalige kinderopvang 2. Evoluties 2005 – 2010. Gent-Brussel: Vakgroep Sociale Agogiek, UGent – VGC

¹⁵² De Barcelonanorm wordt hier herleid tot het aantal plaatsen per 100 kinderen (cf. 33% opvangcapaciteit voor 0- tot 3-jarigen).

¹⁵³ Van de 7289 plaatsen zijn 1169 plaatsen voorbehouden voor de Europese Unie.

Het opvangaanbod onder Kind en Gezin vertoont in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in vergelijking met 2004 een toename van 401 opvangplaatsen waar ouders volgens hun inkomen betalen. De groei is evenwel erg ongelijk verdeeld over de verschillende Brusselse gemeenten. Zo zijn er in Brussel-Stad de meeste inkomensgerelateerde plaatsen bijgekomen en is er ook in Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Anderlecht en Oudergem een toename van minimaal 30 inkomensgerelateerde plaatsen. In 2005 werd al vastgesteld dat de betaalbare kinderopvang vooral in de rijkste gemeenten beschikbaar was. In de update van de cartografie (2011) blijkt dat zowel de kloof tussen de rijkste en de armste gemeenten als de kloof tussen gemeenten met de meeste en de minste gesubsidieerde kinderopvang is toegenomen. Zo combineren Sint-Joost-ten-Node, Koekelberg, Vorst, Sint-Gillis, Anderlecht en Schaarbeek lage inkomens met weinig gesubsidieerde plaatsen, in tegenstelling tot de gemeenten Sint-Pieters-Woluwe, Sint-Lambrechts-Woluwe, Oudergem en Watermaal-Bosvoorde, waar we de omgekeerde tendens vaststellen.

Als we die cijfers in de Brusselse context plaatsen, zien we dat de demografische evolutie van Brussel een stijgende trend vertoont, ook in de jongste leeftijdscategorie. In 2000 bedroeg het aantal kinderen van 0 tot 3 jaar in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 38.074, in 2005 waren het er

42.164 en in 2008 waren het er 47.440. Men verwacht dat zij in 2015 met 56.674 zijn en tegen 2020 met 57.615.¹⁵⁴ Momenteel zijn er – ondanks de inhaalbeweging tussen 2005 en 2010 – nog ruim 600 Nederlandstalige plaatsen tekort om de Barcelonanorm en de Brusselnorm te halen. Om tegen 2020 alleen de Barcelonanorm te blijven halen, moeten ruim 1600 extra plaatsen gecreëerd worden. Ook hier wordt de Barcelonanorm geïnterpreteerd als het aantal plaatsen per 100 kinderen.

Wat het inschrijvingsbeleid betreft, is een positieve evolutie merkbaar. Zo zijn er vooral positieve veranderingen in het opnamebeleid, en worden meer sociale principes toegepast. Er wordt meer voorrang gegeven aan eenoudergezinnen, gezinnen met een laag inkomen, crisisopvang, ouders in opleiding en ouders met een andere nationaliteit. De voorrang voor tweeverdieners en voor wie het eerst inschrijft, is gedaald. Dat heeft belangrijke gevolgen voor kansarme gezinnen aangezien ouders met een lagere opleiding en met een lager inkomen gemiddeld vaak vijf maanden langer wachten om zich in te schrijven dan ouders met een hogere opleiding en met een hoger inkomen.

Wat het profiel van de gebruikers betreft, gaat iets meer dan de helft van de kinderen naar een vrij kinderdagverblijf, een op de vier naar een kinderdagverblijf van het Gemeenschapsonderwijs, 16% gaat naar een gemeentelijk kinderdagverblijf en minder dan 1% naar een onthaalouder die aangesloten is bij de dienst voor onthaalouders (DVO). Ruim driekwart van de ingeschreven kinderen woont in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Drie op tien gebruikers van de gesubsidieerde opvang komen uit een homogeen Nederlandstalig gezin en nog eens drie op tien uit een gezin met één Nederlandstalige en één anderstalige ouder. Eén op vier komt uit een homogeen Franstalig gezin en 13% uit een anderstalig gezin.

34% van de gebruikers beschikt over een gezinsinkomen van meer dan € 50.000 en 27% heeft een inkomen dat lager is dan het gemiddelde inkomen per aangifte in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Daarbij zien we grote verschillen tussen de gemeenten en wordt een groot aandeel van de kinderen uit financieel armere gezinnen vooral opgevangen in Brussel-Stad, Schaarbeek, Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis en Oudergem. Daarnaast bedraagt het totale aantal eenoudergezinnen 13% van de totale populatie gebruikers en is ook het aandeel van de populatie met een moeder die afkomstig is van buiten de EU, gestegen van 12% in 2005 tot 16% in 2010.

Zowel het aandeel gezinnen met lagere inkomens als het aandeel eenoudergezinnen is nagenoeg verdubbeld. Ook het aandeel van allochtonen neemt toe. Dat betekent dus dat de

¹⁵⁴ ADSEI, 2008

mentaliteitswijziging met betrekking tot de voorrangscriteria ook duidelijke effecten heeft in de praktijk van het opnamebeleid. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt de 20%-regel voor voorrangsgroepen meer gehaald dan in het Vlaamse Gewest.

3.5. Buitenschoolse opvang

De buitenschoolse kinderopvang in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, erkend door of met een attest van toezicht van Kind en Gezin, omvatte op 31 december 2010 17 voorzieningen met een totale capaciteit van 1431 opvangplaatsen.¹⁵⁵ Er zijn zeven initiatieven voor buitenschoolse opvang erkend en gesubsidieerd door Kind en Gezin met een totaal van 586 kindplaatsen. Daarnaast zijn er 10 buitenschoolse opvanginitiatieven met een attest van toezicht met een totaal van 845 kindplaatsen. Die laatste zijn niet-Nederlandstalige initiatieven of plaatsen die worden georganiseerd door Europese of private instellingen en die alleen openstaan voor leerlingen uit Europese en private scholen. De omgangstaal in die initiatieven is Engels of Frans.

	Zelfstandige buitenschoolse opvangvoorziening		Initiatief voor buitenschoolse opvang		Totaal	
Gemeente	aantal voorzieningen	aantal plaatsen	aantal voorzieningen	aantal plaatsen	aantal voorzieningen	aantal plaatsen
ANDERLECHT			1	50	1	50
BRUSSEL	2	310	2	255	4	565
ELSENE	1	150			1	150
ETTERBEEK	2	62			2	62
EVERE	1	42			1	42
GANSBORN			1	58	1	58
JETTE			1	24	1	24
KOEKELBERG					0	0
OUDEGEM	1	62			1	62
SCHAARBEEK					0	0
SINT-AGATHA-BERCHAM					0	0
SINT-GILLIS					0	0
SINT-JANS-MOLENBEEK			1	151	1	151
SINT-JOOST-TEN-NODE			1	48	1	48
SINT-LAMBRECHTS-WOLUWE	1	75			1	75
SINT-PIETERS-WOLUWE					0	0
UKKEL	1	90			1	90
VORST	1	54			1	54
WATERMAAL-BOSVOORDE					0	0
Totaal	10	845	7	586	17	1431

Tabel 9 - Buitenschoolse kinderopvang in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

¹⁵⁵ Kind en Gezin, Gemeentelijk Kindrapport, Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, Voorzieningen Kinderopvang en Preventie Zorg, 31/03/2009

■ SPECIFIEKE OMGEVINGSANALYSE VOOR ONDERWIJS EN VORMING

Het doel van deze omgevingsanalyse is een beschrijving te geven van de specifieke Brusselse situatie en in het bijzonder van het Vlaamse onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.¹⁵⁶

In 2007 organiseerde het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap (VG), in samenwerking met de directie Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), een rondetafelconferentie over de kwaliteit van het Nederlandstalige onderwijs in Brussel. Deze omgevingsanalyse is enerzijds gebaseerd op de uitgebreide nota 'specificiteit van het Vlaamse onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest', die toen als achtergrondinformatie fungeerde. De nota werd aangevuld met actuele gegevens. Anderzijds worden in deze omgevingsanalyse ook gegevens opgenomen over het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs, die buiten het bereik vielen van de rondetafelconferentie.

1. Onderwijs

1.1. De schoolbevolking

1.1.1. Demografisch kader, gerelateerd aan het Brusselse onderwijs

De (groot)stedelijke context heeft een aantal specifieke kenmerken die we in vogelvlucht even willen situeren:

1. er is een relatief groter aantal kinderen in gezinnen met een niet-westerse achtergrond anderstalig en kort- en laagopgeleid;
2. de (groot)stedelijke arbeidsmarktparadox: er zijn in de stad meer dan voldoende arbeidsplaatsen voor de eigen potentieel werkzame bevolking. Die betrekkingen worden echter in hoge mate ingenomen door de instroom van pendelaars, zodat beschikbare arbeidsplaatsen enerzijds en hoge werkloosheidsgraad anderzijds naast elkaar bestaan;
3. jonge hogeropgeleiden palmen hier en daar een buurt in ('gentrification'), wat tot verdringingseffecten leidt. Zodra ze een stabiele arbeidssituatie hebben en aan gezinsuitbreiding doen, migreren ze vaak terug naar de periferie.

Deze kenmerken komen binnen grootstedelijke contexten (Antwerpen, Brussel en Gent) meer uitgesproken naar voren dan in andere centrumsteden.

Voor het onderwijs heeft dat een aantal gevolgen:

- een vorm van etnische segregatie en dualisering vanaf de basisschool. Allochtone, anderstalige en laagopgeleide ouders sturen hun kinderen wijkgebonden naar school;
- autochtone ouders kiezen voor 'witte' scholen. Autochtone ouders van de Rand sturen hun kinderen minder naar onderwijsinstellingen in de grootstad;
- in stadsdelen met een hoge concentratie van allochtonen die als thuistaal niet het Nederlands hebben, ontstaan er concentratiescholen. Twee derde van de allochtone kinderen gaat naar school in een vierde van de scholen;
- schoolse achterstand voor de kinderen van allochtone, anderstalige en laaggeschoolde gezinnen;
- geen optimale schoolloopbanen en voorbereiding op de arbeidsmarkt en het beroepsleven: onevenwichtige keuze voor BSO/DBSO, veel wisseling van scholen (uit- en instroom), veel uitval,
- gebrek aan scholing, veel ongekwalificeerde uitstroom, beperkte doorstroming naar het hoger onderwijs en dus verspilling van talenten en een negatief effect op maatschappelijk succes;

¹⁵⁶ Als in dit document sprake is van Brussel, gaat het steeds over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Als de stad Brussel bedoeld wordt, zal dat steeds expliciet vermeld worden.

- hoog aantal spijbelaars;
- teloorgang van het nijverheidstechnisch onderwijs;
- grotere problemen op het vlak van onderwijskundige organisatie en leiderschap;
- meer vacatures vanwege de ruimere omkadering: veel leerkrachten beginnen hun loopbaan in een stedelijke context, maar verlaten die na enkele jaren.

Er zijn naast de algemene maatschappelijke evoluties in Vlaanderen en de (groot)stedelijke problematiek een aantal specifieke kenmerken van de Brusselse situatie die een specifiek Brusselbeleid rechtvaardigen. We denken aan de complexe institutionele structuur, de demografie die gekenmerkt wordt door een jonge bevolking, de sociaal-economische context die gekenmerkt wordt door dualisering, en de arbeidsmarktparadox en de snelle evoluties die zich de laatste decennia hebben voorgedaan in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs op het vlak van de culturele en talige diversiteit.

1.1.2. *Cijfermatige verhouding tussen het Nederlandstalige en het Franstalige onderwijs*

Aangezien we niet kunnen gebruikmaken van de databanken van de Franse Gemeenschap - alleen het Rekenhof kan de door beide gemeenschappen aangereikte gegevens inzien en controleren - kunnen we slechts vergelijken met de gegevens uit de (met vertraging verschijnende) jaarboeken van de Franse Gemeenschap.

De volgende tabel geeft op drie momenten met een interval van vijf jaar (1997-1998, 2002-2003 en 2007-2008) de evolutie weer van het onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, opgedeeld per onderwijsniveau.

		Nederlandstalig onderwijs	Franstalig onderwijs	totaal Brussels Hoofdstedelijk Gewest	marktaandeel Nederlandstalig onderwijs	verhouding totaal Brussels Hoofdstedelijk Gewest t.o.v. 1997-1998
KO	1997-1998	9304	33.093	42.397	21,94%	100%
	2002-2003	10.250	34.980	45.230	22,66%	107%
	2007-2008	11.286	40.430	51.716	21,82%	122%
LO	1997-1998	11.063	66.414	77.477	14,28%	100%
	2002-2003	12.792	68.575	81.367	15,72%	105%
	2007-2008	14.073	69.262	83.335	16,89%	108%
SO¹⁵⁷	1997-1998	12.091	70.163	82.254	14,70%	100%
	2002-2003	12.213	72.072	84.285	14,49%	102%
	2007-2008	13.500	75.418 ¹⁵⁸	88.918	15,18%	108%

Tabel 1 – Verhouding tussen Nederlandstalig en Franstalig onderwijs

1.1.3. *De leerlingenpopulatie in het Brusselse Nederlandstalige basisonderwijs en secundair onderwijs*

1.1.3.1. *EVOLUTIE VAN DE LEERLINGENAANTALLEN*

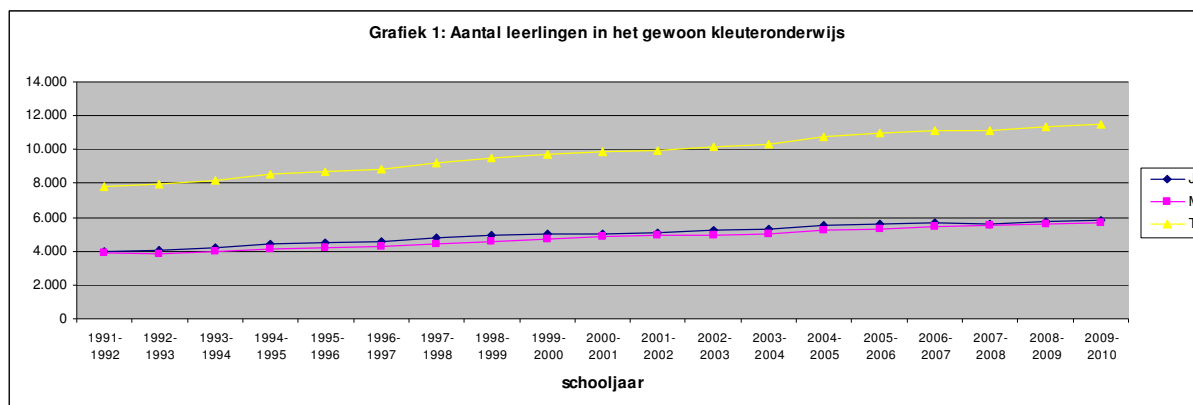
De volgende figuren geven een overzicht van de evolutie van de leerlingenaantallen in het gewoon kleuteronderwijs (figuur 1), het buitengewoon kleuteronderwijs (figuur 2), het gewoon lager onderwijs (figuur 3), het buitengewoon lager onderwijs (figuur 4), het gewoon secundair onderwijs

¹⁵⁷ deeltijds secundair onderwijs, inbegrepen vanaf 2001-2002

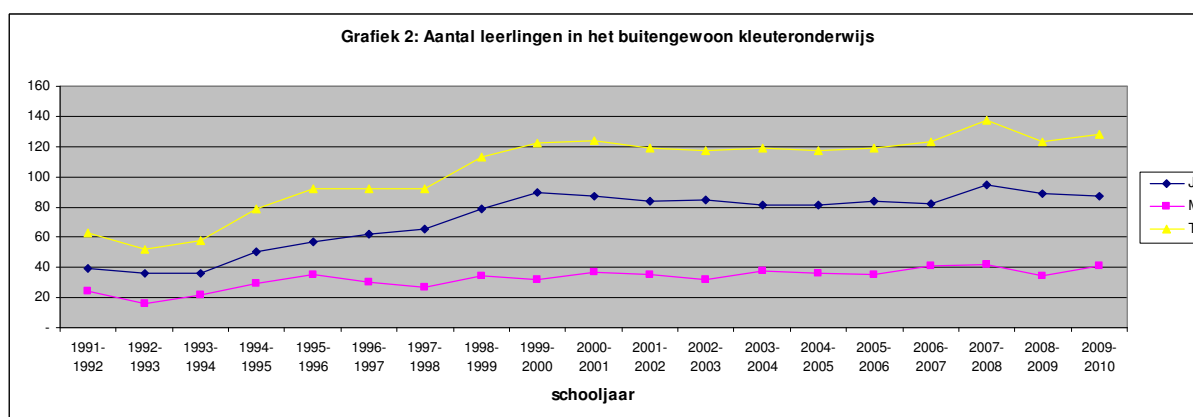
¹⁵⁸ Bron: Statistiques 2007-2008, gewoon en buitengewoon voltijds onderwijs

(figuur 5) en het buitengewoon secundair onderwijs (figuur 6). De gegevens zijn gebaseerd op de leerlingendatabank van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

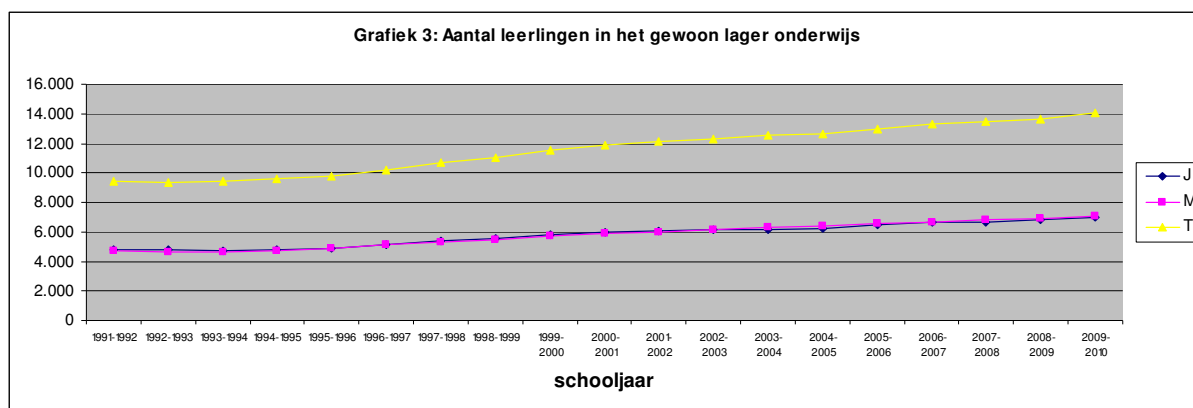
We geven de evolutie sinds 1991-1992 weer. Er wordt telkens een opsplitsing gemaakt tussen het aantal jongens en meisjes. In de diverse grafieken is duidelijk een stijging zichtbaar van het aantal leerlingen in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs.



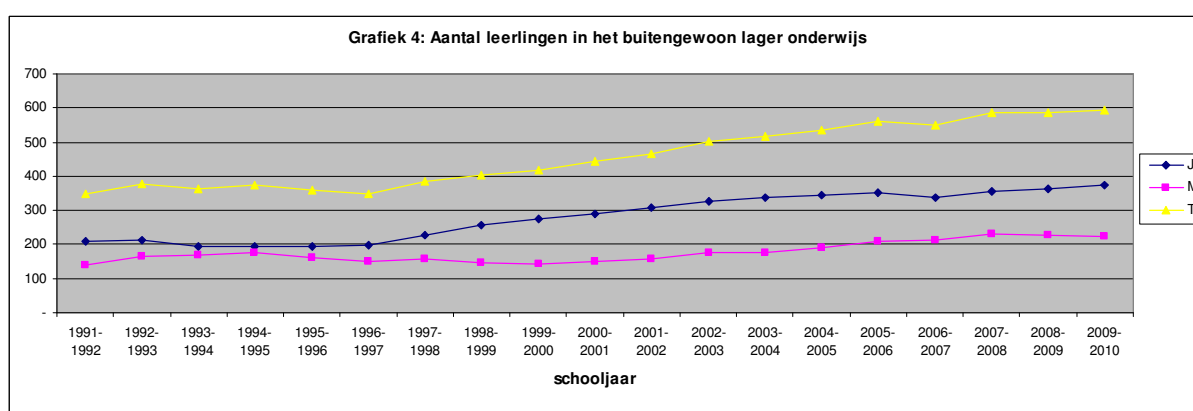
Figuur 1 - Aantal leerlingen in het gewoon kleuteronderwijs in Brussel volgens geslacht



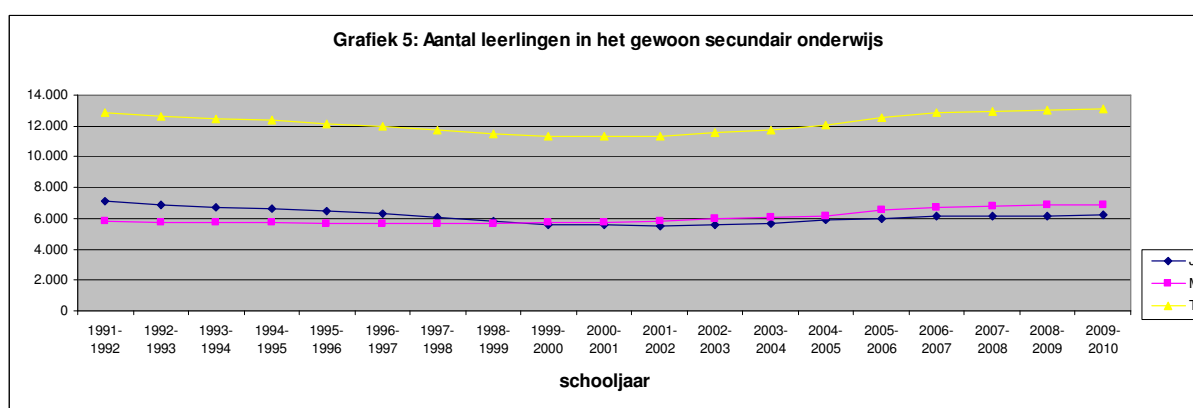
Figuur 2 - Aantal leerlingen in het buitengewoon kleuteronderwijs in Brussel volgens geslacht



Figuur 3 - Aantal leerlingen in het gewoon lager onderwijs in Brussel volgens geslacht

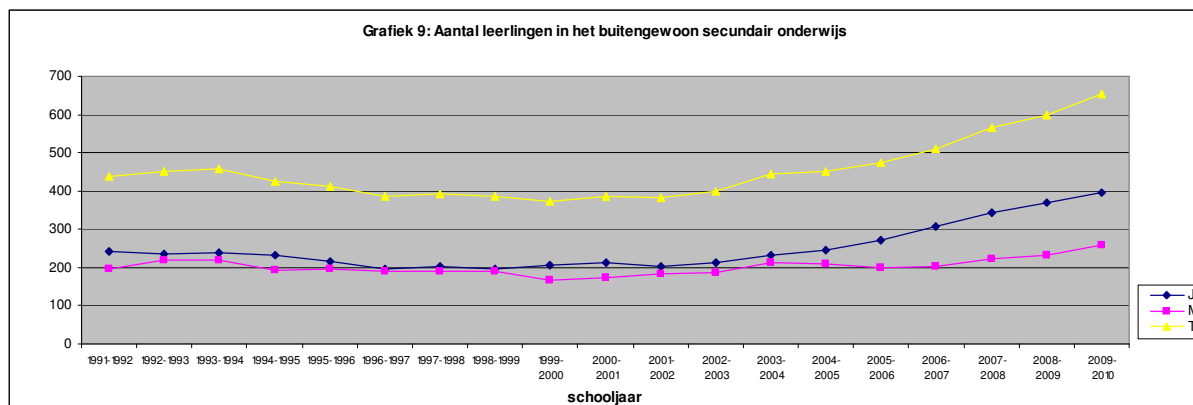


Figuur 4 - Aantal leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs in Brussel volgens geslacht



Figuur 5 - Aantal leerlingen in het gewoon¹⁵⁹ secundair onderwijs in Brussel volgens geslacht

¹⁵⁹ Als in deze tekst 'gewoon secundair onderwijs' gebruikt wordt, betekent dat 'voltijds en deeltijds secundair onderwijs', tenzij het anders aangegeven is.



Figuur 6 - Aantal leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs in Brussel volgens geslacht

De volgende tabel toont voor het gewoon lager onderwijs de verschillen tussen de onderwijsnetten.

schooljaar	gemeenschapsonderwijs	vrij onderwijs	gemeentelijk onderwijs	totaal
1991-1992	2150	5466	1849	9465
1996-1997	2507	5444	2274	10.225
2001-2002	3032	6217	2862	12.111
2006-2007	3307	6722	3267	13.296
2009-2010	3608	6950	3506	14.064
evolutie 2009-2010 t.o.v. 1991-1992	+1458 +67,8%	+1484 +27,1%	+1657 +89,6%	+4599 +48,6%

Tabel 2 - Evolutie van het aantal leerlingen in het gewoon lager onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, opgesplitst volgens net

Uit deze tabel valt af te leiden dat de kwantitatieve groei van de leerlingenpopulatie in absolute cijfers gelijk gespreid is over de netten: elk net groeide met zo'n 1500 leerlingen in de afgelopen twee decennia. Procentueel lopen de cijfers wel sterk uiteen door de verschillende beginsituatie in 1991-1992: een groei van 27,1% (vrij onderwijs) tot 89,6% (gemeentelijk onderwijs).

De Brusselse kwantitatieve verhouding van de netten wijkt af van de verhouding in Vlaanderen. In Vlaanderen heeft het gemeenschapsonderwijs in het gewoon lager onderwijs 14,0% van de leerlingen, in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs 25,6% (2009-2010). Voor het gemeentelijk onderwijs is dat 22,8% en 24,9%. Voor het vrij gesubsidieerd onderwijs is dat 63,2% en 49,4%.

In de volgende tabellen wordt een vergelijking gemaakt van het aantal leerlingen dat school loopt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest door de tijd, in vergelijking met enkele andere grote steden.

		Antwerpen ¹⁶⁰	Gent	Vlaamse Gemeenschap	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Gewoon Kleuter	# op teldag 01.02.2010	21.980	10.022	251.472	11.492
	# Toename 2001 - 2010	3.622	833	11.504	1.582
	% Stijging 2001 - 2010	19,7%	9,1%	4,8%	16,0%
Gewoon Lager	# op teldag 01.02.2010	29.658	14.237	380.197	14.064
	# Toename 2001 - 2010	-202	-977	-29.126	+2.196
	% Stijging 2001 - 2010	-0,7%	-6,4%	-7,1%	+18,5%
Gewoon SO	# op teldag 01.02.2010	34.782	25.900	419.304	13.576
	# Toename 2001 - 2010	-1.164	+1.159	+23.044	+2.009
	% Stijging 2001 - 2010	-3,2%	+4,7%	+5,5%	+17,4%

Tabel 3 - Evolutie van het aantal kleuters, leerlingen en scholieren tussen 2001 en 2010 in Antwerpen, Gent, het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en heel Vlaanderen

Deze tabel toont aan dat het aantal kleuters tussen 2001 en 2010 overal toenam. In Antwerpen, Gent en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is die toename duidelijk hoger in vergelijking met de stijging voor heel de Vlaamse Gemeenschap. Als we die drie steden onderling vergelijken, is de stijging het hoogst in Antwerpen (19,7%), gevolgd door Brussel (16,0%) en Gent (9,1%).

Wat de evolutie van het aantal leerlingen van het gewoon lager onderwijs betreft, kunnen we vaststellen dat het aantal daalt als we de hele Vlaamse Gemeenschap bekijken. Opvallend is dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, in tegenstelling tot de andere steden, de trend niet volgt en een stijging van 18,5% vertoont van het aantal leerlingen gewoon lager onderwijs.

Het aantal leerlingen gewoon secundair onderwijs ten slotte vertoont een stijging van 5,5% in de Vlaamse Gemeenschap. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest volgt die trend, maar vertoont een sterkere toename van 17,4%.

1.1.3.2. DOORSTROMING IN EN TUSSEN HET BASISONDERWIJS EN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Door de VGC werd – op basis van de inlichtingen die de directeurs van het kleuteronderwijs aan de ouders vroegen - nagegaan of leerlingen na de derde kleuterklas doorstromen naar de bijbehorende lagere school van een Nederlandstalige school in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, naar een school in de rest van Vlaanderen, naar een Franstalige school, of dat ze de derde kleuterklas moeten overdoen (tabel 4).

In tabel 5 zijn die gegevens opgenomen vanuit het oogpunt van de directeurs van de lagere school op basis van de werkelijke inschrijvingen. Grosso modo klopt het plaatje. De vrij sterke uitstroom naar het Franstalige onderwijs die er in de jaren tachtig nog was, is intussen zo goed als verdwenen.

Dezelfde gegevens werden verzameld voor de overgang naar het secundair onderwijs. Gaan de leerlingen van een Nederlandstalige lagere school in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest naar een Nederlandstalige secundaire school in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, naar een school in de rest van Vlaanderen, naar een Franstalige school, of doen ze het zesde leerjaar over? In tabel 6 staan de gegevens vanuit het oogpunt van de directeurs lager onderwijs na bevraging van de ouders. Tabel 7 bevat de gegevens vanuit het oogpunt van de directeurs secundair onderwijs op basis van de werkelijke inschrijvingen.

¹⁶⁰ Als in dit document sprake is van 'Antwerpen', gaat het om de stad Antwerpen (inclusief haar negen districten, op basis van de NIS-code).

	absoluut	aandeel
naar de eigen lagere school	2530	80,9%
naar een andere Nederlandstalige lagere school in Brussel	276	8,8%
naar een Nederlandstalige lagere school buiten Brussel	81	2,6%
naar een Franstalige lagere school	80	2,6%
naar een onbekende bestemming	79	2,5%
de derde kleuterklas overdoen	83	2,7%
totaal	3129	100,0%

Tabel 4 - Gewoon kleuteronderwijs: waar gaan kinderen uit de derde kleuterklas naartoe? (informatie september 2010 - over uitstroom derde kleuterklas schooljaar 2009-2010)

	absoluut	aandeel
eigen kleuterschool	2469	82,7%
Nederlandstalige kleuterschool binnen Brussel	214	7,2%
Nederlandstalige kleuterschool buiten Brussel	42	1,4%
Franstalige kleuterschool	6	0,2%
vorig jaar in eerste leerjaar (om het even welke school)	209	7,0%
onbekend	45	1,5%
totaal	2985	100,0%

Tabel 5 - Gewoon lager onderwijs: waar komen de leerlingen in het eerste leerjaar vandaan? Informatie februari 2011 (instroom eerste leerjaar schooljaar 2010-2011)

	absoluut	aandeel
een Nederlandstalige secundaire school in Brussel	1311	77,1%
een Nederlandstalige secundaire school buiten Brussel	243	14,3%
een Franstalige secundaire school	80	4,7%
een andere of onbekende bestemming	48	2,8%
in het lager onderwijs gebleven	18	1,1%
totaal	1700	100,0%

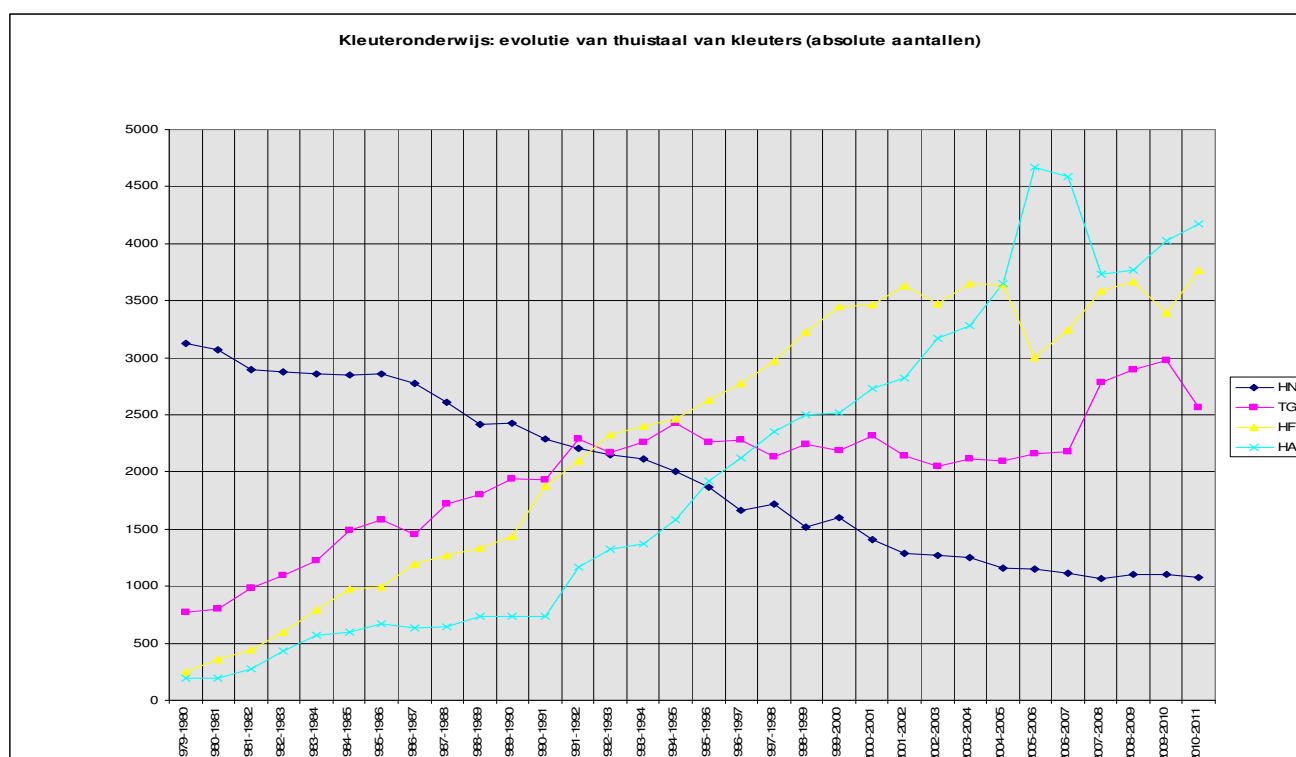
Tabel 6 - Gewoon lager onderwijs: waar gaan de zesdeklassers naartoe? (informatie september 2010, over de uitstroom van het zesde leerjaar 2009-2010)

	absoluut	aandeel
uit een Brusselse Nederlandstalige school	1388	63,7%
uit een niet-Brusselse Nederlandstalige school	563	25,8%
uit een Franstalige school	10	0,5%
jaar overdoen	212	9,7%
onbekend	5	0,2%
totaal	2178	100,0%

Tabel 7 - Gewoon voltijds secundair onderwijs: waar komen de eerstejaars vandaan? (informatie februari 2011, over de instroom in het eerste leerjaar secundair onderwijs 2010-2011)

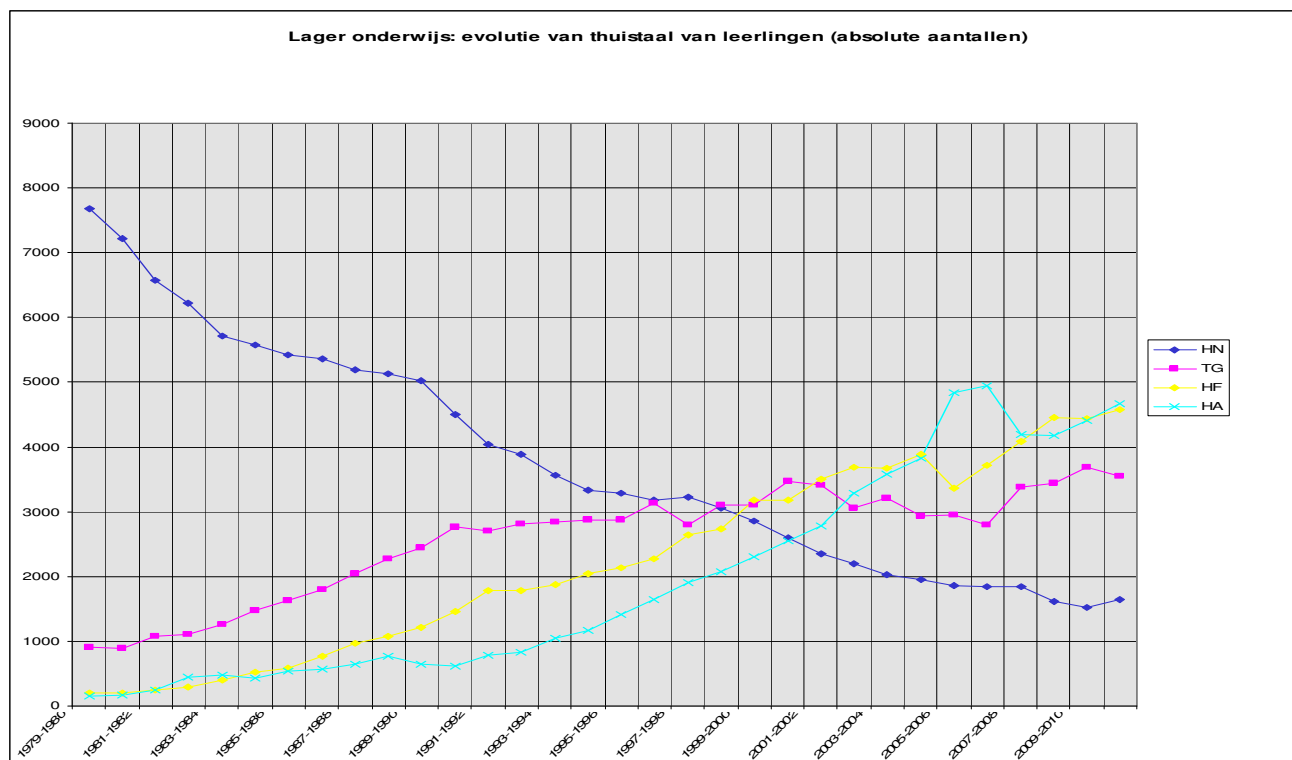
1.1.3.3. THUISTAAL VAN DE LEERLINGEN IN HET BASISONDERWIJS EN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

De volgende grafieken zijn gebaseerd op gegevens van de VGC. De gegevens bieden de mogelijkheid om een evolutie van de laatste dertig jaar in kaart te brengen. Ze geven een overzicht van de evolutie door de tijd van de taal die de Brusselse leerlingen in het Nederlandstalige onderwijs in het gezin spreken. Een opvallende vaststelling in de tabellen is de enorme afname van kinderen uit (homogeen) Nederlandstalige gezinnen (HN). Dertig jaar geleden kwam de ruime meerderheid van de schoolgaande kinderen in het Nederlandstalige basis- en secundair onderwijs uit homogeen Nederlandstalige gezinnen, terwijl het nu nog om een kleine minderheid gaat. Die evolutie doet zich het sterkst voor in het basisonderwijs. In het kleuteronderwijs zien we een evolutie van 71,9% (1979-1980) naar 9,3% (2010-2011), in het lager onderwijs van 85,9% (1979-1980) naar 11,3% (2010-2011). In het secundair onderwijs is sinds 1991/92 een daling waar te nemen van 76,5% naar 27,9%.



Figuur 7 - Evolutie van de thuistaal in het Brusselse gewoon kleuteronderwijs¹⁶¹

¹⁶¹ HN: 'homogeen Nederlandstalig': de ouder van de leerling is Nederlandstalig, of beide ouders zijn Nederlandstalig



Figuur 8 - Evolutie van de thuistaal in het Brusselse Nederlandstalige gewoon lager onderwijs¹⁶²

TG: 'taalgemengd' Nederlands + andere taal: de leerling kan in het gezin terecht bij één ouder, van wie de moedertaal het Nederlands is

HF: 'homogeen Franstalig': de ouder van de leerling is Franstalig, of beide ouders zijn Franstalig

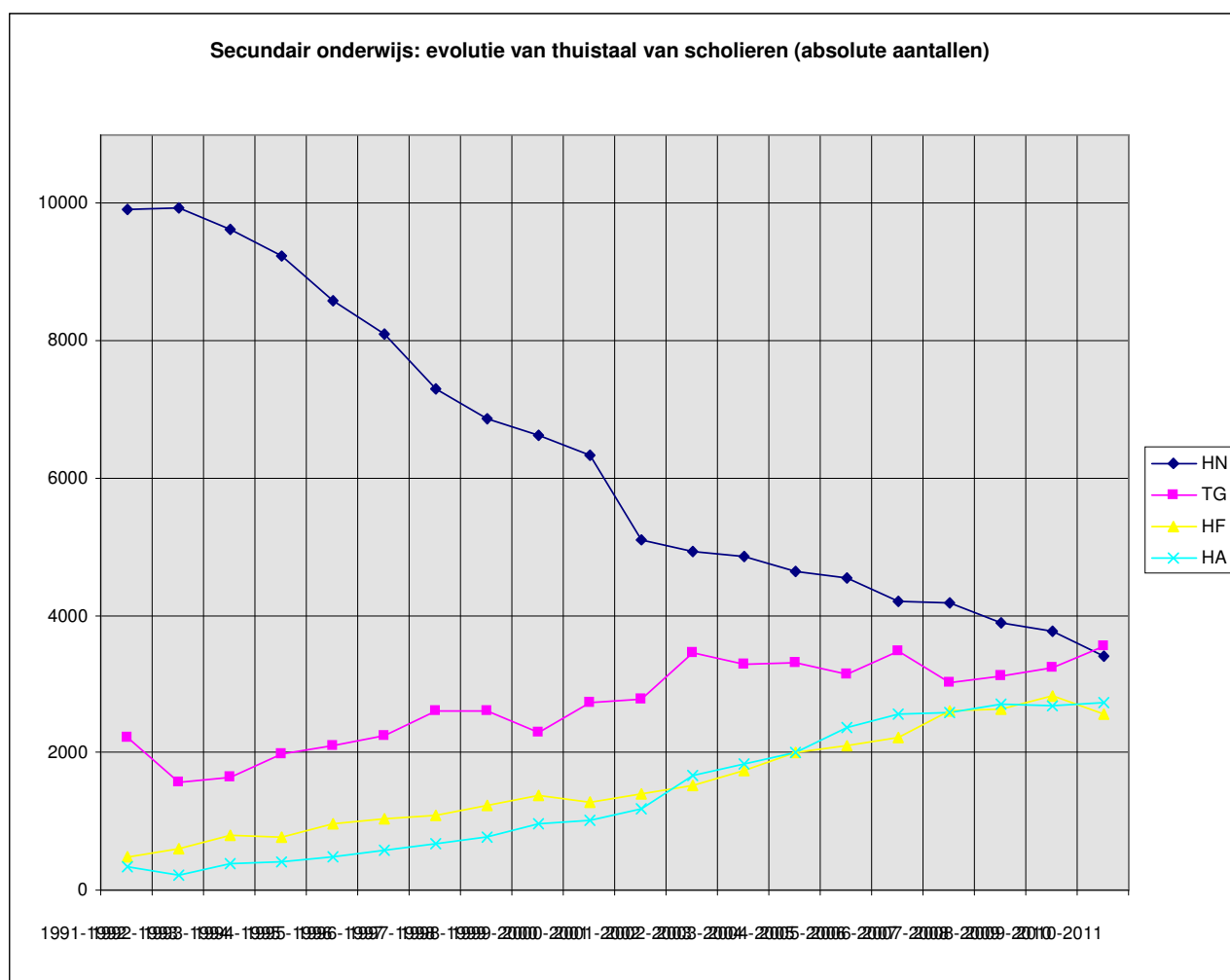
HA: 'homogeen anderstalig': zowel de taalgemengde anderstalige gezinnen (het Frans en een andere taal - niet het Nederlands - worden gesproken in het gezin) als de gezinnen waar er Nederlands noch Frans gesproken wordt

¹⁶² HN: 'homogeen Nederlandstalig': de ouder van de leerling is Nederlandstalig, of beide ouders zijn Nederlandstalig

TG: 'taalgemengd' Nederlands + andere taal: de leerling kan in het gezin terecht bij één ouder, van wie de moedertaal het Nederlands is

HF: 'homogeen Franstalig': de ouder van de leerling is Franstalig, of beide ouders zijn Franstalig

HA: 'homogeen anderstalig': zowel de taalgemengde anderstalige gezinnen (het Frans en een andere taal - niet het Nederlands - worden gesproken in het gezin) als de gezinnen waar er Nederlands noch Frans gesproken wordt



Figuur 9 - Evolutie van de thuistaal in het Brusselse Nederlandstalige gewoon voltijds onderwijs¹⁶³

1.1.3.4. CULTURELE ACHTERGROND VAN DE LEERLINGEN IN HET BASISONDERWIJS EN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

De volgende figuren over de culturele achtergrond van de leerlingen zijn ook afkomstig uit de VGC-bevraging van schooldirecteurs.

Er moet opgemerkt worden dat er twee belangrijke breuklijnen zijn in de tabel als gevolg van een gewijzigde gegevensverzameling, namelijk vanaf 1991-1992 en vanaf 2002-2003. Tot het schooljaar 1991-1992 werd gevraagd naar de nationaliteit van de leerling. Toen stelde men vast dat de factor 'nationaliteit' geen sluitende indicator meer was, omdat vele kinderen van 'buitenlandse gezinnen' de Belgische nationaliteit hadden. Vanaf 1991-1992 wordt gevraagd naar de 'culturele achtergrond' van het gezin in termen van 'binnenlands gezin' en 'buitenlands gezin'. Als het gezin een gemengde culturele achtergrond heeft (bijvoorbeeld een Algerijnse vader en een Belgische moeder), is de

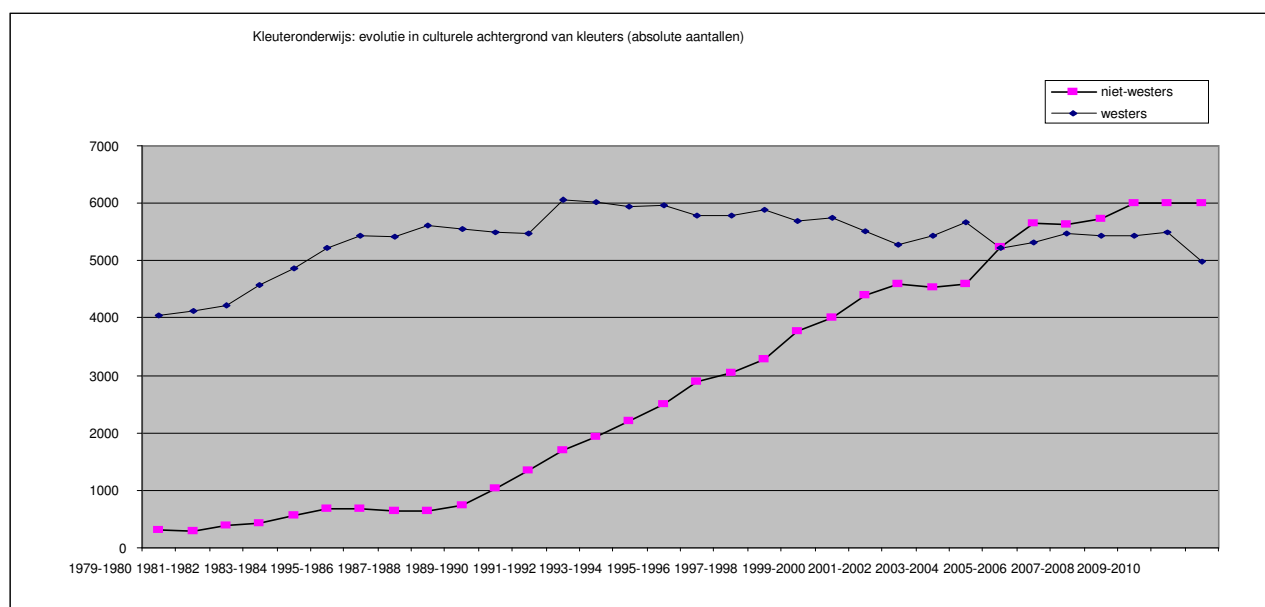
¹⁶³ HN: 'homogeen Nederlandstalig': de ouder van de leerling is Nederlandstalig, of beide ouders zijn Nederlandstalig
 TG: 'taalgemengd' Nederlands + andere taal: de leerling kan in het gezin terecht bij één ouder, van wie de moedertaal het Nederlands is
 HF: 'homogeen Franstalig': de ouder van de leerling is Franstalig, of beide ouders zijn Franstalig
 HA: 'homogeen anderstalig': zowel de taalgemengde anderstalige gezinnen (het Frans en een andere taal - niet het Nederlands - worden gesproken in het gezin) als de gezinnen waar er Nederlands noch Frans gesproken wordt

culturele achtergrond van de moeder doorslaggevend. Vanaf het schooljaar 2002-2003 heeft men de begrippen 'binnenlands gezin' en 'buitenlands gezin' uitgebreid naar 'westers gezin' en 'niet-westers gezin'.

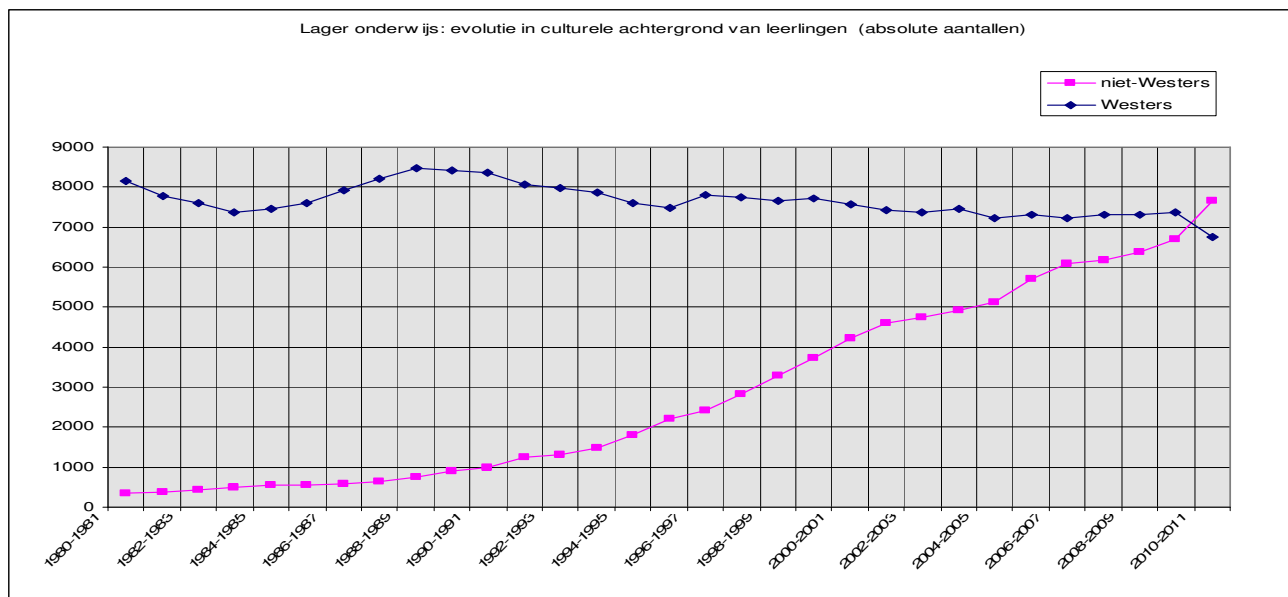
De huidige omschrijvingen van de begrippen 'westers' en 'niet-westers', zoals die aan de directies worden aangereikt, zijn de volgende:

- *“Een leerling met een westerse culturele achtergrond is een leerling van wie de ouders en/of de grootouders afkomstig zijn uit een westers land. Dit is echter geen sluitende definitie. De uiteindelijke interpretatie van deze vraag laten we dan ook over aan de schooldirectie.”*
- *“Een leerling met een niet-westerse culturele achtergrond is een leerling van wie de ouders en/of de grootouders afkomstig zijn uit een niet-westers land. Dit is echter geen sluitende definitie. De uiteindelijke interpretatie van deze vraag laten we dan ook over aan de schooldirectie.”*

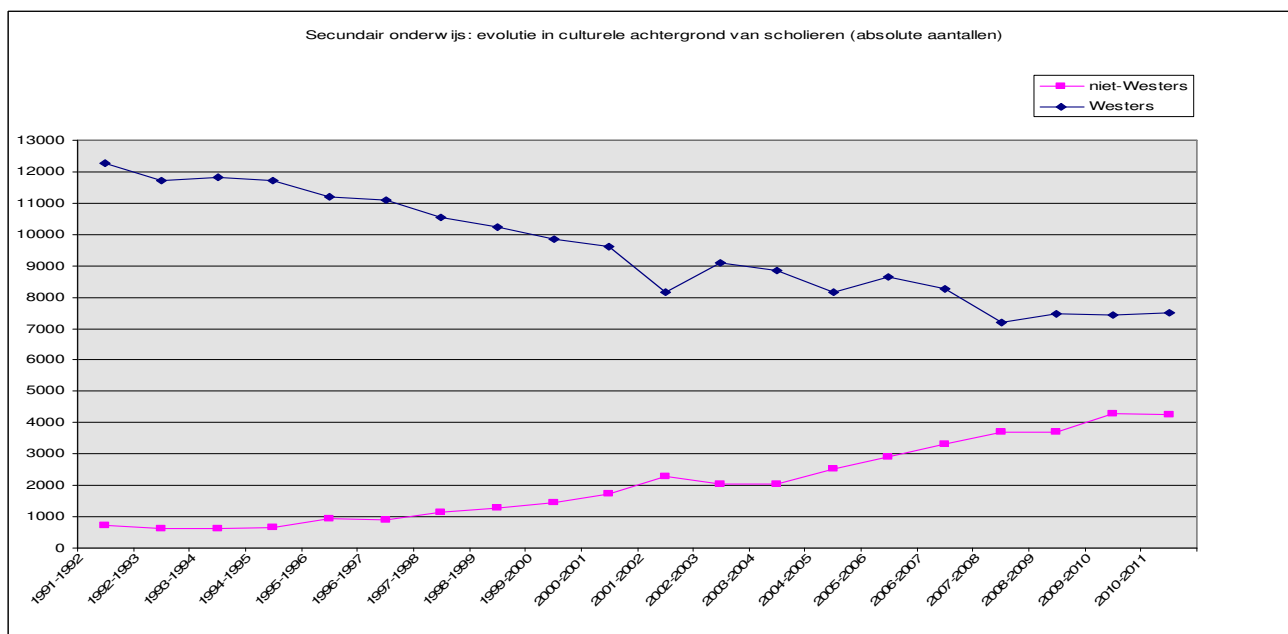
De onderstaande grafieken geven de evoluties weer voor respectievelijk het kleuter-, het lager en het secundair onderwijs. In de drie onderwijsvormen is het aantal (en aandeel) leerlingen van niet-westerse herkomst de afgelopen decennia sterk gestegen.



Figuur 10 - Gewoon kleuteronderwijs: evolutie culturele achtergrond



Figuur 11 - Gewoon lager onderwijs: evolutie culturele achtergrond

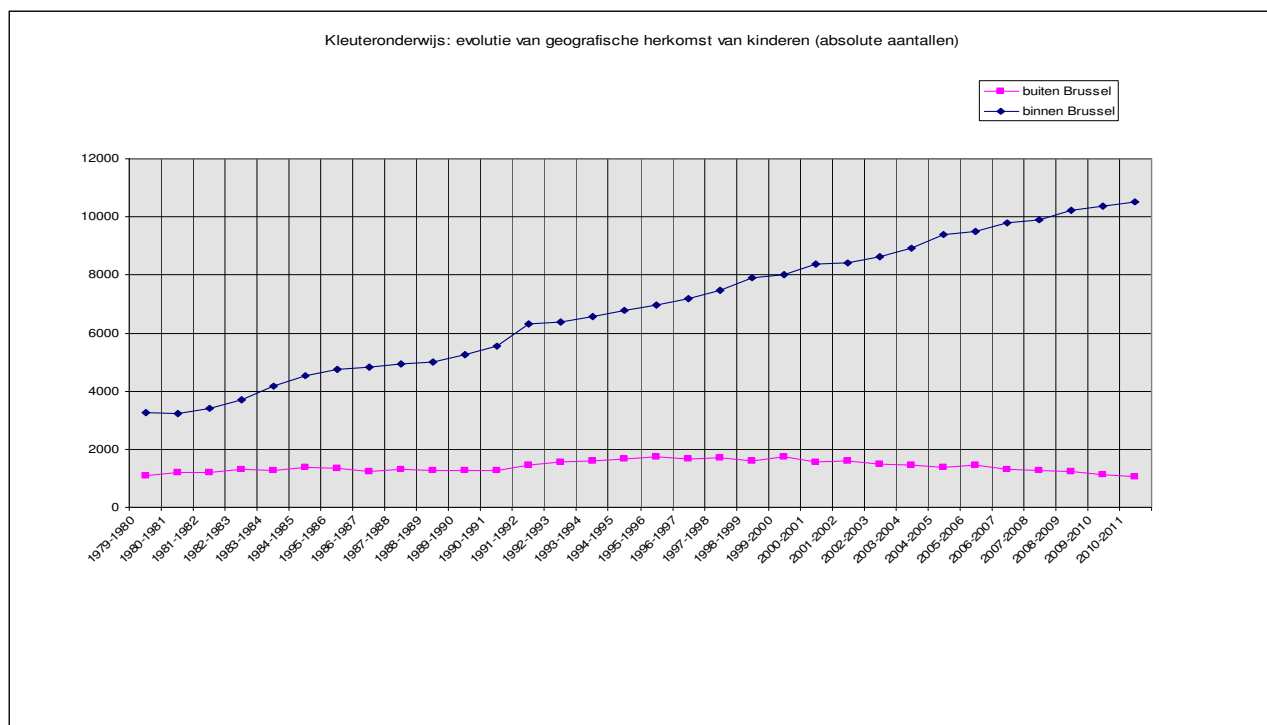


Figuur 12 - Gewoon voltijds secundair onderwijs: evolutie culturele achtergrond

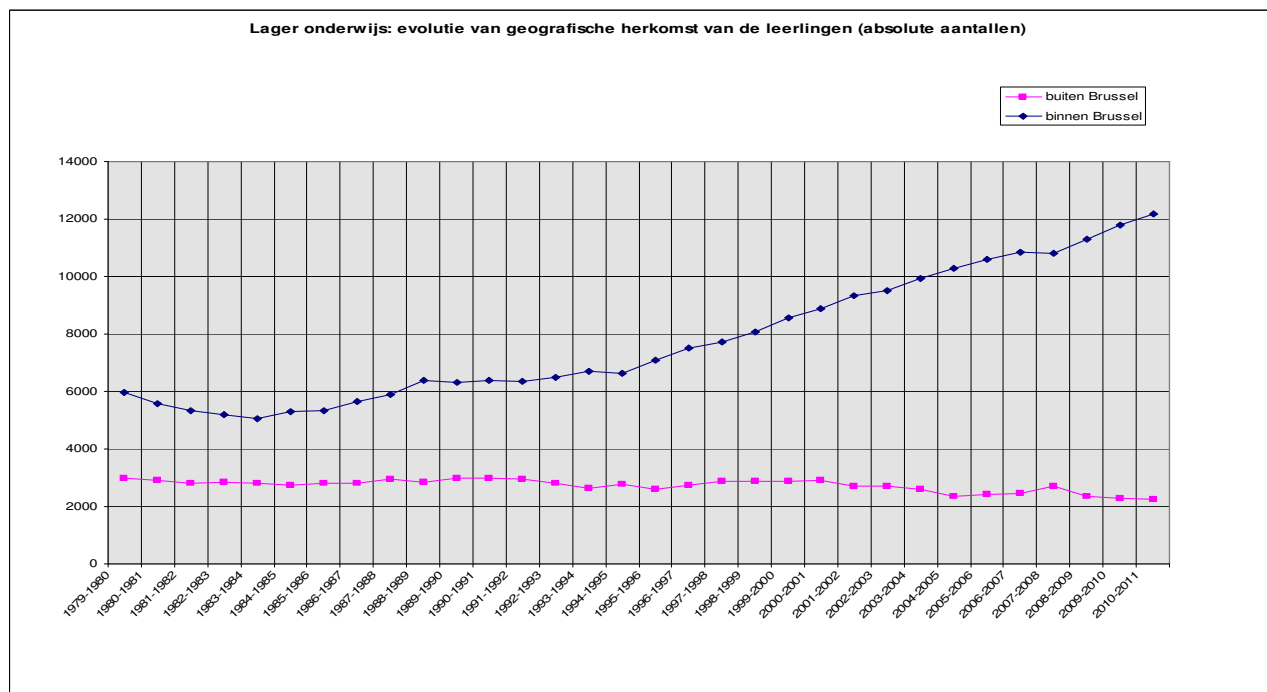
1.1.3.5. WOONPLAATS VAN DE LEERLINGEN IN HET BASISONDERWIJS EN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Uit de door de VGC verzamelde gegevens kan de geografische herkomst afgeleid worden van de leerlingen die Vlaams kleuter-, lager en secundair onderwijs volgen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap heeft die gegevens ook in zijn databanken op basis van gegevens die gecontroleerd zijn door de verificatiediensten. De onderwijsniveaus uit het basisonderwijs (kleuter en lager) zijn fundamenteel verschillend van het secundair onderwijs: de leerlingenstijging in het basisonderwijs spruit voort uit een verhoogde

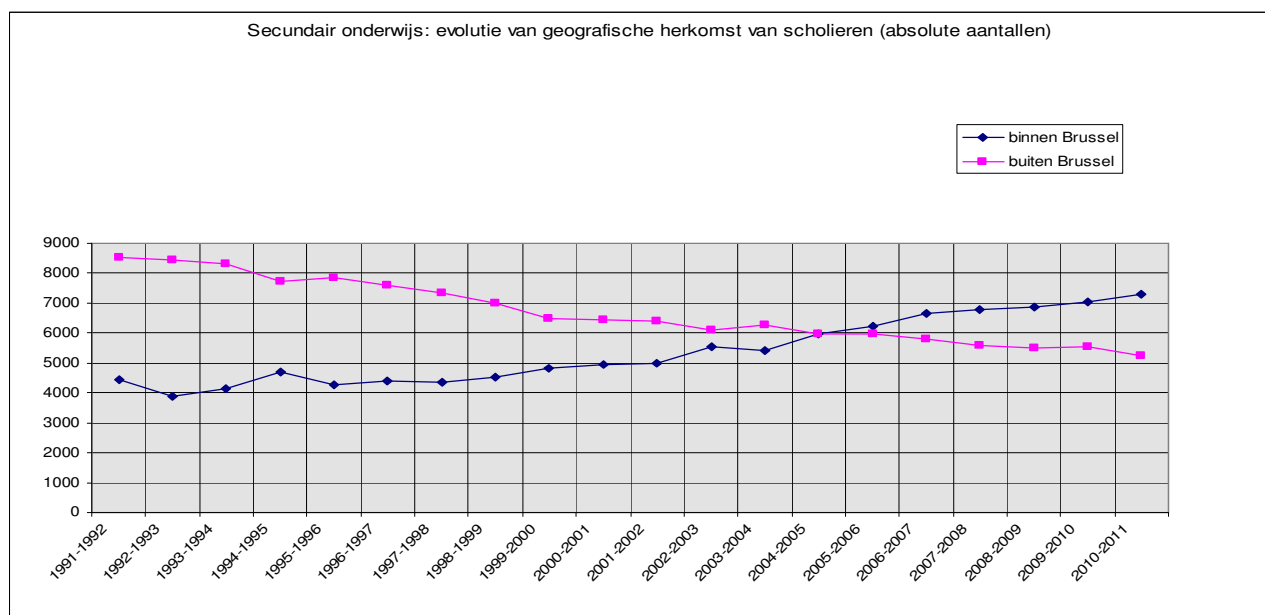
instroom van leerlingen die in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wonen, terwijl de instroom uit Vlaanderen lichtjes daalt. Het secundair onderwijs vertoont een stijging van de Brusselse leerlingen, maar tegelijk een uitgesproken daling van de instroom van leerlingen die in Vlaanderen wonen (en die van oudsher een flink aandeel van de leerlingenpopulatie uitmaken).



Figuur 13 - Evolutie woonplaats van kleuters in het gewoon kleuteronderwijs



Figuur 14 - Evolutie woonplaats van leerlingen in het gewoon lager onderwijs



Figuur 15 - Evolutie woonplaats van leerlingen in het gewoon voltijds secundair onderwijs

1.1.3.6. BRUSSELSE LEERLINGEN DIE BUITEN HET BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE GEWEST NAAR SCHOOL GAAN IN HET BASISONDERWIJS EN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Omdat er vaak van een ‘educatieve stadsvlucht’ gesproken wordt, hebben de diensten van het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap ook de omgekeerde oefening gedaan. Waar volgen leerlingen die gedomicilieerd zijn in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, Nederlandstalig – want het Franstalige Vlaamse onderwijs is voorbehouden voor leerlingen die gedomicilieerd zijn in de Vlaamse rand- en taalgrensgemeenten – onderwijs buiten het gewest?

De instroom van leerlingen die in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wonen, in scholen in het Vlaamse Gewest is de voorbije jaren toegenomen in absolute cijfers. Het aantal leerlingen dat in het Nederlandstalige onderwijs in Brussel zelf naar school ging, nam echter ook toe, zodat procentueel genomen de verhouding slechts zeer gering is gestegen. In het schooljaar 1998-1999 bedroeg het aandeel van het totale aantal kleuters, gedomicilieerd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, die les volgen in het Vlaamse Gewest, 4,9%. In het schooljaar 2009-2010 was dat 7,3%. In het lager onderwijs evolueerde dezelfde verhouding van 6,8% in 1998-1999 naar 7,3% in 2009-2010; in het secundair onderwijs van 16,9% in 1998-1999 naar 19,5% in 2009-2010.

arr. Vestigingsplaats	Brussel		Halle-Vilvoorde		Leuven		rest Vlaanderen		totaal	
Schooljaar	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel
1998-1999	7756	95,1%	239	2,9%	15	0,2%	142	1,7%	8152	100,0%
1999-2000	8051	94,6%	268	3,1%	24	0,3%	165	1,9%	8508	100,0%
2000-2001	8293	94,2%	273	3,1%	32	0,4%	202	2,3%	8800	100,0%
2001-2002	8444	96,5%	269	3,1%	10	0,1%	29	0,3%	8752	100,0%
2002-2003	8626	96,0%	305	3,4%	13	0,1%	45	0,5%	8989	100,0%
2003-2004	8891	95,5%	372	4,0%	12	0,1%	34	0,4%	9309	100,0%
2004-2005	9333	95,1%	416	4,2%	13	0,1%	47	0,5%	9809	100,0%
2005-2006	9585	94,7%	484	4,8%	15	0,1%	34	0,3%	10.118	100,0%
2006-2007	9733	94,7%	503	4,9%	13	0,1%	33	0,3%	10.282	100,0%
2007-2008	9810	93,9%	591	5,7%	11	0,1%	37	0,4%	10.449	100,0%
2008-2009	10.122	93,5%	646	6,0%	18	0,2%	39	0,4%	10.825	100,0%
2009-2010	10.266	92,7%	750	6,8%	22	0,2%	33	0,3%	11.071	100,0%

Tabel 8 - Schoolplaats van leerlingen kleuteronderwijs, gedomicilieerd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

arr. Vestigingsplaats	Brussel		Halle-Vilvoorde		Leuven		rest Vlaanderen		totaal	
Schooljaar	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel
1998-1999	8061	93,2%	326	3,8%	18	0,2%	243	2,8%	8648	100,0%
1999-2000	8501	92,4%	381	4,1%	27	0,3%	288	3,1%	9197	100,0%
2000-2001	8923	92,5%	388	4,0%	31	0,3%	309	3,2%	9651	100,0%
2001-2002	9284	94,8%	412	4,2%	9	0,1%	88	0,9%	9793	100,0%
2002-2003	9605	94,4%	454	4,5%	13	0,1%	102	1,0%	10.174	100,0%
2003-2004	9912	94,7%	454	4,3%	18	0,2%	86	0,8%	10.470	100,0%
2004-2005	10.134	94,3%	514	4,8%	18	0,2%	85	0,8%	10.751	100,0%
2005-2006	10.517	94,1%	536	4,8%	20	0,2%	109	1,0%	11.182	100,0%
2006-2007	10.797	93,7%	613	5,3%	21	0,2%	97	0,8%	11.528	100,0%
2007-2008	11.076	93,1%	723	6,1%	15	0,1%	78	0,7%	11.892	100,0%
2008-2009	11.343	93,0%	757	6,2%	16	0,1%	77	0,6%	12.193	100,0%
2009-2010	11.796	92,7%	822	6,5%	19	0,1%	86	0,7%	12.723	100,0%

Tabel 9 - Schoolplaats van leerlingen lager onderwijs, gedomicilieerd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

arr. Vestigingsplaats	Brussel		Halle-Vilvoorde		Leuven		rest Vlaanderen		totaal	
schooljaar	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel	aantal	aandeel
1998-1999	4533	83,1%	662	12,1%	67	1,2%	192	3,5%	5454	100,0%
1999-2000	4662	83,6%	647	11,6%	53	1,0%	215	3,9%	5577	100,0%
2000-2001	4922	84,0%	651	11,1%	70	1,2%	214	3,7%	5857	100,0%
2001-2002	5102	83,6%	731	12,0%	62	1,0%	209	3,4%	6104	100,0%
2002-2003	5447	83,1%	813	12,4%	85	1,3%	209	3,2%	6554	100,0%
2003-2004	5748	83,3%	861	12,5%	86	1,2%	202	2,9%	6897	100,0%
2004-2005	6129	83,2%	933	12,7%	94	1,3%	207	2,8%	7363	100,0%
2005-2006	6476	82,7%	1059	13,5%	90	1,1%	207	2,6%	7832	100,0%
2006-2007	6854	82,6%	1109	13,4%	98	1,2%	232	2,8%	8293	100,0%
2007-2008	6943	81,2%	1231	14,4%	122	1,4%	254	3,0%	8550	100,0%
2008-2009	7177	80,7%	1335	15,0%	118	1,3%	268	3,0%	8898	100,0%
2009-2010	7531	80,5%	1409	15,1%	122	1,3%	290	3,1%	9352	100,0%

Tabel 10 - Schoolplaats van leerlingen secundair onderwijs, gedomicilieerd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest

1.1.3.7. SOCIAAL-ECONOMISCH PROFIEL VAN DE LEERLINGEN IN HET BASISONDERWIJS EN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

In de volgende tabellen wordt een overzicht gegeven van het huidige sociaal-economische profiel van de leerlingen die naar school gaan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, in vergelijking met Vlaanderen. Om het huidige sociaal-economische profiel te bepalen, werd uitgegaan van de leerlingenkenmerken die in rekening gebracht worden voor de berekeningswijze van de werkmiddelen in het leerplichtonderwijs:

- het opleidingsniveau van de moeder: is een aanwijzing voor de culturele bagage van de leerling;¹⁶⁴
- het ontvangen van een schooltoelage: is een aanwijzing voor de financiële draagkracht van het gezin;¹⁶⁵
- de taal die de leerling spreekt in het gezin: is een aanwijzing voor het taalkundig en cultureel kapitaal van het gezin;¹⁶⁶
- de buurt waar de leerling woont: is een aanwijzing voor het sociaal kapitaal van het gezin.¹⁶⁷

Opvallend is dat het relatieve aantal leerlingen dat beantwoordt aan een of meer van de verschillende leerlingenkenmerken, veel hoger ligt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan in het Vlaamse Gewest.

ligging school	gezinstaal			lage opleiding moeder			aantal leerlingen		
	'07-'08	'08-'09	'09-'10	'07-'08	'08-'09	'09-'10	'07-'08	'08-'09	'09-'10
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	68%	68%	69%	37%	37%	37%	24.115	25.049	25.554
Vlaams Gewest	11%	12%	13%	21%	21%	21%	598.619	603.196	608.011
Vlaamse Gemeenschap	13%	14%	15%	22%	22%	21%	622.734	628.245	633.565

ligging school	buurtindicator			schooltoelage			aantal leerlingen		
	'07-'08	'08-'09	'09-'10	'07-'08	'07-'08	'08-'09	'07-'08	'08-'09	'09-'10
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	87%	88%	24.115	-	33%	35%	24.115	25.049	25.554
Vlaams Gewest	23%	23%	598.619	-	22%	22%	598.619	603.196	608.011
Vlaamse Gemeenschap	25%	25%	622.734	-	23%	23%	622.734	628.245	633.565

Tabel 11 - Basisonderwijs: percentage leerlingen die scoren op de leerlingenkenmerken, vergelijking tussen Vlaanderen en Brussel (bron: telling 1 februari 2008)

¹⁶⁴ het opleidingsniveau van de moeder: de moeder is niet in het bezit van een diploma van het secundair onderwijs of van een studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het beroepssecundair onderwijs of van een daarmee gelijkgesteld studiebewijs

¹⁶⁵ het krijgen van een schooltoelage: er wordt een schooltoelage gegeven aan de leerling, als vermeld in het decreet van 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap van 8 juni 2007, uitbetaald ten gunste van de leerling. Voor de toepassing van dit artikel worden de leerlingen die met toepassing van het decreet alleen wegens ongewettigde afwezigheid of onvoldoende aanwezigheid geen recht op een schooltoelage hadden, ook meegerekend.

¹⁶⁶ de taal die de leerling in het gezin spreekt en die verschilt van de onderwijstaal: daaronder wordt de taal verstaan die de leerling meestal spreekt met moeder, vader of broers en zussen. De taal die de leerling in het gezin spreekt, is niet de onderwijstaal als de leerling in het gezin met niemand of, in een gezin met drie gezinsleden (de leerling niet meegerekend), met maximaal één gezinslid de onderwijstaal spreekt. Broers en zussen worden als één gezinslid beschouwd.

¹⁶⁷ de leerling heeft zijn woonplaats in een buurt met een hoog percentage leerlingen met minstens twee jaar schoolse vertraging op vijftienjarige leeftijd. Onder schoolse vertraging wordt het aantal leerjaren vertraging verstaan die een leerling oploopt ten aanzien van het leerjaar waarin hij zich zou bevinden als hij normaal zou vorderen. Voor leerlingen die in het Vlaamse Gewest wonen, wordt onder "buurt" de statistische sector verstaan. De statistische sector is de territoriale basiseenheid, zoals vastgelegd door de federale instantie die bevoegd is voor de coördinatie van de openbare statistiek. Voor leerlingen die in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wonen, wordt onder "buurt" verstaan: de gemeente waar ze wonen.

ligging school	gezinstaal			lage opleiding moeder			aantal leerlingen		
	'07-'08	'08-'09	'09-'10	'07-'08	'08-'09	'09-'10	'07-'08	'07-'08	'08-'09
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	51%	52%	54%	34%	35%	36%	13.260	13.377	13.575
Vlaams Gewest	8%	8%	8%	25%	25%	25%	431.520	429.857	428.905
Vlaamse Gemeenschap	9%	9%	10%	26%	25%	25%	444.780	443.234	442.480

Ligging school	buurtindicator			schooltoelage			aantal leerlingen		
	'07-'08	'08-'09	'07-'08	'07-'08	'07-'08	'08-'09	'07-'08	'08-'09	'09-'10
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	65%	68%	13.260	13.260	13.260	32%	13.260	13.377	13.575
Vlaams Gewest	24%	24%	431.520	431.520	431.520	26%	431.520	429.857	428.905
Vlaamse Gemeenschap	25%	25%	444.780	444.780	444.780	27%	444.780	443.234	442.480

Tabel 12 – Secundair onderwijs: percentage leerlingen die scoren op de leerlingenkenmerken, vergelijking tussen Vlaanderen en Brussel (bron: telling 1 februari 2008)

Ter illustratie wordt hieronder verder ingegaan op de indicator 'opleidingsniveau van de moeder'. Uit de cijfers blijkt dat het percentage leerlingen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest van wie de moeder het lager secundair onderwijs als hoogste opleidingsniveau heeft, systematisch hoger ligt dan het percentage leerlingen in het Vlaamse Gewest of de Vlaamse Gemeenschap. Het aandeel leerlingen van wie de moeder het hoger secundair onderwijs of het hoger onderwijs heeft afgewerkt, ligt in Brussel dan weer lager dan dat aandeel voor het Vlaamse Gewest of de Vlaamse Gemeenschap.

		onbekend	lager onderwijs niet afgewerkt	lager onderwijs afgewerkt	lager secundair onderwijs afgewerkt	hoger secundair onderwijs afgewerkt	hoger onderwijs afgewerkt	totaal
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	kleuter	2,8%	7,2%	8,5%	18,8%	28,7%	34,0%	100,0%
	lager	1,1%	8,4%	9,8%	20,4%	26,6%	33,7%	100,0%
totaal Brussels Hoofdstedelijk Gewest		1,8%	7,9%	9,2%	19,7%	27,5%	33,9%	100,0%
Vlaams Gewest	kleuter	3,5%	3,5%	4,9%	11,5%	33,3%	43,3%	100,0%
	lager	1,0%	3,4%	5,2%	12,5%	35,6%	42,3%	100,0%
totaal Vlaams Gewest		2,0%	3,4%	5,1%	12,1%	34,7%	42,7%	100,0%
totaal Vlaamse Gemeenschap		2,0%	3,6%	5,3%	12,4%	34,4%	42,4%	100,0%

Tabel 13 - Basisonderwijs: opleidingsniveau van de moeder: vergelijking tussen Vlaanderen en Brussel (bron: telling 1 februari 2008)

In de volgende tabel is de evolutie weergegeven van het percentage GOK-leerlingen tijdens de drie GOK-cycli¹⁶⁸ in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en in de Vlaamse provincies.

¹⁶⁸ De eerste GOK-cyclus betreft de schooljaren '02/'03, '03/'04 en '04/'05. De tweede GOK-cyclus betreft de schooljaren '05/'06, '06/'07 en '07/'08. De derde GOK-cyclus betreft de schooljaren '08/'09, '09/'10 en '10/'11.

	2002-2003 t.e.m. 2004- 2005	2005-2006 t.e.m. 2007-2008		2008-2009 t.e.m. 2010-2011		
provincie/gewest	% GOK- leerlingen	% GOK- leerlingen	verschil eerste cyclus	% GOK- leerlingen	verschil eerste cyclus	verschil tweede cyclus
Antwerpen	21,5%	23,6%	2,1%	27,3%	5,8%	3,7%
Limburg	23,1%	24,0%	0,9%	27,7%	4,6%	3,7%
Oost-Vlaanderen	19,2%	20,4%	1,2%	23,5%	4,3%	3,1%
Vlaams-Brabant	11,4%	11,9%	0,5%	14,7%	3,3%	2,8%
West-Vlaanderen	17,5%	17,9%	0,4%	22,6%	5,1%	4,7%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	38,4%	40,7%	2,3%	39,3%	0,9%	-1,4%
totaal	19,5%	20,7%	1,2%	24,1%	4,6%	3,4%

Tabel 14 - Percentages GOK-leerlingen in het basisonderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en in de provincies van het Vlaamse Gewest

De volgende tabel schetst een profiel van de Brusselse Nederlandstalige basisscholen op basis van de evolutie van het percentage GOK-leerlingen die ze aantrokken tijdens de eerste en de derde GOK-cyclus.

	percentage GOK-leerlingen 2002-2003 t.e.m. 2004-2005				
percentage GOK-leerlingen 2008-2009 t.e.m. 2010-2011	<10%	10-25%	25-50%	> 50%	eindtotaal
<10%	9	3	-	-	12
10-25%	5	16	3	-	24
25-50%		14	15	4	33
>50%	-	-	17	31	48
eindtotaal	14	33	35	35	117

Tabel 15 - Verdeling van basisscholen in Brussel volgens het percentage GOK-leerlingen tijdens de eerste en derde GOK-cyclus

Negen scholen hebben minder dan 10% GOK-leerlingen, zowel tijdens de eerste als tijdens de derde GOK-cyclus. Geen enkele school die tijdens de eerste GOK-cyclus minder dan 10% GOK-leerlingen had, is geëvolueerd naar een percentage GOK-leerlingen dat hoger ligt dan 25%. Circa 40% van de basisscholen heeft tijdens de derde GOK-cyclus meer dan 50% GOK-leerlingen. De meeste van die scholen hadden ook tijdens de eerste GOK-cyclus meer dan 50% GOK-leerlingen. Bij die scholen kan wel opgemerkt worden dat het percentage GOK-leerlingen tijdens de derde GOK-cyclus meestal beduidend lager is dan het percentage GOK-leerlingen in de eerste GOK-cyclus.

Van acht secundaire scholen zijn geen gegevens beschikbaar over de leerlingenpopulatie tijdens de eerste GOK-cyclus. Twee van die scholen blijken minder dan 10% GOK-leerlingen te hebben. Bijna de helft van de scholen heeft meer dan 50% GOK-leerlingen in de eerste graad. Bij de twee grootste concentratiescholen kan wel opgemerkt worden dat het percentage GOK-leerlingen tijdens de derde GOK-cyclus (in vergelijking met de eerste GOK-cyclus) sterk gedaald is met 6% en 15%. In de overige secundaire scholen waarvan de gegevens over de eerste GOK-cyclus bekend zijn, is er nog altijd een toename van het percentage GOK-leerlingen in de eerste graad.

	2002-2003 t.e.m. 2004- 2005	2005-2006 t.e.m. 2007-2008		2008-2009 t.e.m. 2010-2011		
provincie/gewest	% GOK- leerlingen	% GOK- leerlingen	verschil eerste GOK- cyclus	% GOK- leerlingen	verschil eerste GOK- cyclus	verschil tweede GOK- cyclus
Antwerpen	29,73%	29,75%	0,03%	32,97%	3,24%	3,21%
Limburg	30,07%	27,48%	-2,60%	35,38%	5,31%	7,90%
Oost-Vlaanderen	24,68%	24,98%	0,30%	31,08%	6,41%	6,10%
Vlaams-Brabant	15,88%	18,67%	2,80%	22,26%	6,38%	3,59%
West-Vlaanderen	24,64%	25,36%	0,72%	30,97%	6,33%	5,61%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	34,05%	45,58%	11,53%	42,97%	8,92%	-2,62%
totaal	25,79%	25,36%	-0,42%	30,97%	5,19%	5,61%

Tabel 16 - Percentages GOK-leerlingen in de eerste graad van het secundair onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en in de provincies van het Vlaamse Gewest¹⁶⁹

Uit de vergelijking van de leerlingenpopulatie van de eerste GOK-cyclus met die van de derde GOK-cyclus blijkt duidelijk dat het percentage GOK-leerlingen niet alleen in Brussel, maar ook in de Vlaamse provincies is toegenomen. Zoals al aangegeven werd, kan die stijging onder meer verklaard worden door een verplichte registratie van het opleidingsniveau van de moeder, de taal van de leerling en de korte tijdsperiode waarin de registratie tijdens de eerste GOK-cyclus moest gebeuren. Bij de vergelijking van de cijfers tussen de eerste GOK-cyclus en de derde GOK-cyclus moeten enkele kanttekeningen gemaakt worden. Sinds de derde GOK-cyclus zijn voor alle scholen alle GOK-indicatoren bekend. Dat is onder meer een gevolg van de gegevensopvraging in het kader van het nieuwe financieringssysteem. Tijdens de eerste GOK-cyclus werden de gegevens volledig op basis van vrijwilligheid opgevraagd (zie kolom 'geen gegevens'). Bovendien vermoeden we dat de gegevensregistratie tijdens de derde GOK-cyclus nauwgezet is uitgevoerd dan tijdens de eerste GOK-cyclus. Tijdens de eerste GOK-cyclus moesten de gegevens in een korte tijdsperiode geregistreerd worden. Daarnaast werd tijdens de derde GOK-cyclus voor de indicator 'vervangingsinkomen' niet gewerkt met verklaringen op erewoord. Bovendien is de taaldefinitie lichtjes gewijzigd. Dat kan allemaal een effect hebben op de vermelde cijfers.

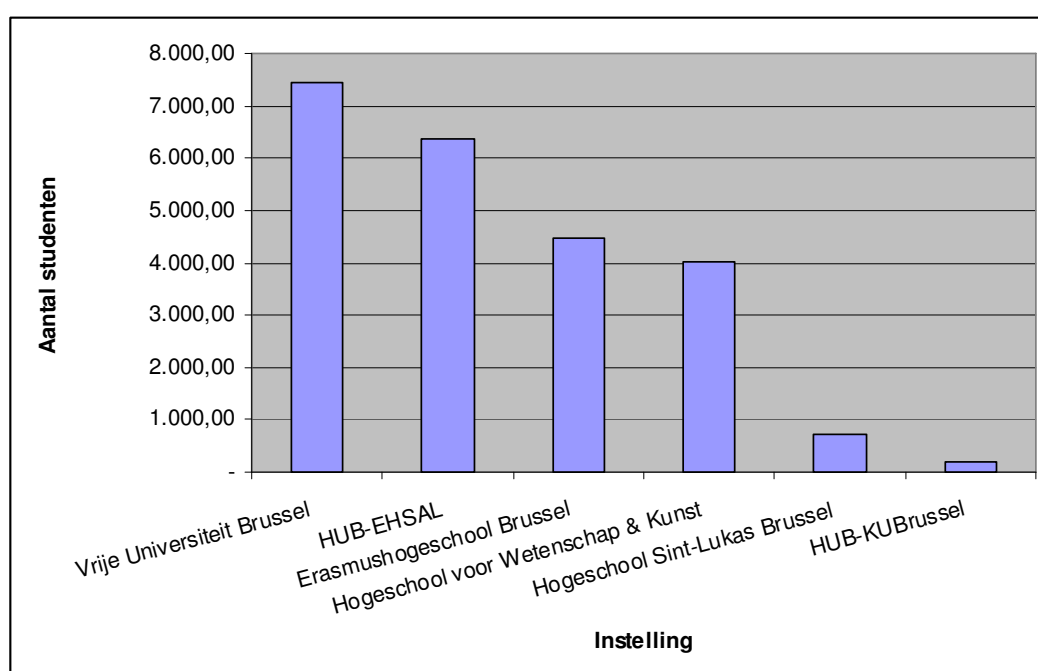
¹⁶⁹ Om de anonimiteit van de bezorgde gegevens op schoolniveau te garanderen, is voor het basisonderwijs één nieuwe school niet opgenomen in de tabel. Voor het secundair onderwijs zijn alleen de cijfers over de eerste graad opgenomen. Gezien de recente wijziging van de GOK-indicatoren voor de leerlingen uit de tweede en derde graad secundair onderwijs lijkt het weinig zinvol om het percentage GOK-leerlingen uit de bovenbouw van het secundair onderwijs te vergelijken. Er moet ook opgemerkt worden dat herstructurering van scholen invloed heeft op de vergelijking van het percentage GOK-leerlingen op schoolniveau. Zo is er in vergelijking met de eerste GOK-cyclus in het secundair onderwijs één school gesloten, is er één nieuwe school opgericht en heeft één school haar eerste graad overgebracht naar een andere instelling.

1.1.4. Leerlingenpopulatie in het Brusselse Nederlandstalige hoger onderwijs

1.1.4.1. AANTAL STUDENTEN

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is met zo'n 74.000 studenten (in Franstalig én Nederlandstalig hoger onderwijs) veruit de grootste studentenstad van het land. Een op de drie van die studenten volgt hoger onderwijs aan een Nederlandstalige instelling.

Tijdens het academiejaar 2009-2010 waren er 23.228 jongeren ingeschreven in het Brusselse Nederlandstalige hoger onderwijs. Uit de grafiek hieronder blijkt dat de VUB en de HUB (hieronder nog uitgesplitst in de onderafdelingen EHSAL en KUB) de meest omvangrijke groep studenten herbergen, gevolgd door Erasmushogeschool Brussel en de Hogeschool voor Wetenschap en Kunst. De Hogeschool Sint-Lukas Brussel is wat het aantal studenten betreft de kleinste Nederlandstalige instelling.



Figuur 16 - Aantal studenten per instelling van het Nederlandstalige hoger onderwijs, 2009-2010

1.1.4.2. PROFIEL VAN DE STUDENTEN

In Brussel studeren iets meer meisjes (51,8%) dan jongens. Het aandeel studenten met een vreemde nationaliteit bedraagt 7,4%. Een vijfde (20,2%) van de studentenpopulatie is generatiestudent.¹⁷⁰ Daarnaast behaalden in het academiejaar 2008-2009 4206 studenten een einddiploma¹⁷¹ aan een Nederlandstalige hogeschool of universiteit. Van dat aantal gediplomeerden bezit slechts 5,6% een vreemde nationaliteit.

¹⁷⁰ Een generatiestudent is een student die zich, in een bepaald academiejaar, voor het eerst inschrijft met een diplomacontract voor een professioneel of academisch gerichte bachelor in het Vlaamse hoger onderwijs.

¹⁷¹ Academisch gerichte bachelors hebben als doelstelling door te stromen naar een masteropleiding. Die diploma's worden niet meegerekend in het totale aantal uitgereikte einddiploma's.

Veel studenten in het hoger onderwijs hebben moeite met het academisch Nederlands van docenten en handboeken (vaktermen, abstracte taal, ...). Vanuit zijn doelstelling¹⁷² om de kennis en het gebruik van het Nederlands te optimaliseren, werkte het Huis van het Nederlands (vanaf 2005) samen met de Brusselse Nederlandstalige instellingen voor hoger onderwijs een model voor taalondersteuning uit. In 2009 waren er 9 ondersteuningscentra operationeel, gespreid over de campussen van Erasmushogeschool (EhB), de Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB) en de Vrije Universiteit Brussel (VUB). Tijdens het academiejaar 2009-2010 kregen 837 studenten een vorm van taalondersteuning¹⁷³ (groepslessen, individuele begeleiding of begeleide zelfstudie). Anno 2011 zijn 7 ondersteuningscentra actief. Aan elke campus van HUB en EhB kunnen studenten terecht bij een taalcoach voor gratis taalbegeleiding (individueel, in groep of op afstand). Ook docenten en studiebegeleiders krijgen advies over hoe ze taalfeedback kunnen geven en hun boodschap 'begrijpelijker' kunnen maken. Daarnaast geeft het Huis van het Nederlands advies over structurele maatregelen die een school of een opleiding kan nemen. Sinds het academiejaar 2007-2008 financieren de instellingen voor hoger onderwijs het project zelf. Voordien werd het gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap en de VGC. De coördinatie van het project binnen het Huis van het Nederlands wordt door de VGC gesubsidieerd.

In het hele Vlaamse onderwijslandschap is al enkele jaren een tendens merkbaar waarbij instellingen steeds meer een sterke regionale rekruteringsbasis verwerven. Dat was al zo voor hogescholen, maar ook bij universiteiten ontstaat die tendens. In de laatste zes jaar steeg aan de VUB het aandeel generatiestudenten uit Vlaams-Brabant van 56,2% tot 65,2%. Het aandeel nieuwe studenten uit elke andere provincie gaat er daarentegen op achteruit.¹⁷⁴

1.1.5. Beschrijving van de leerlingenpopulatie in het Brusselse Nederlandstalige volwassenenonderwijs

1.1.5.1. AANTAL STUDENTEN

In het schooljaar 2009-2010 waren er in de CVO's in Brussel 23.413 unieke inschrijvingen in een opleiding, wat een lichte overschatting van het aantal ingeschreven cursisten is.¹⁷⁵ 877 inschrijvingen (3,7%) waren voor het hoger beroepsonderwijs (HBO). Al de overige inschrijvingen vallen onder het secundair volwassenenonderwijs.

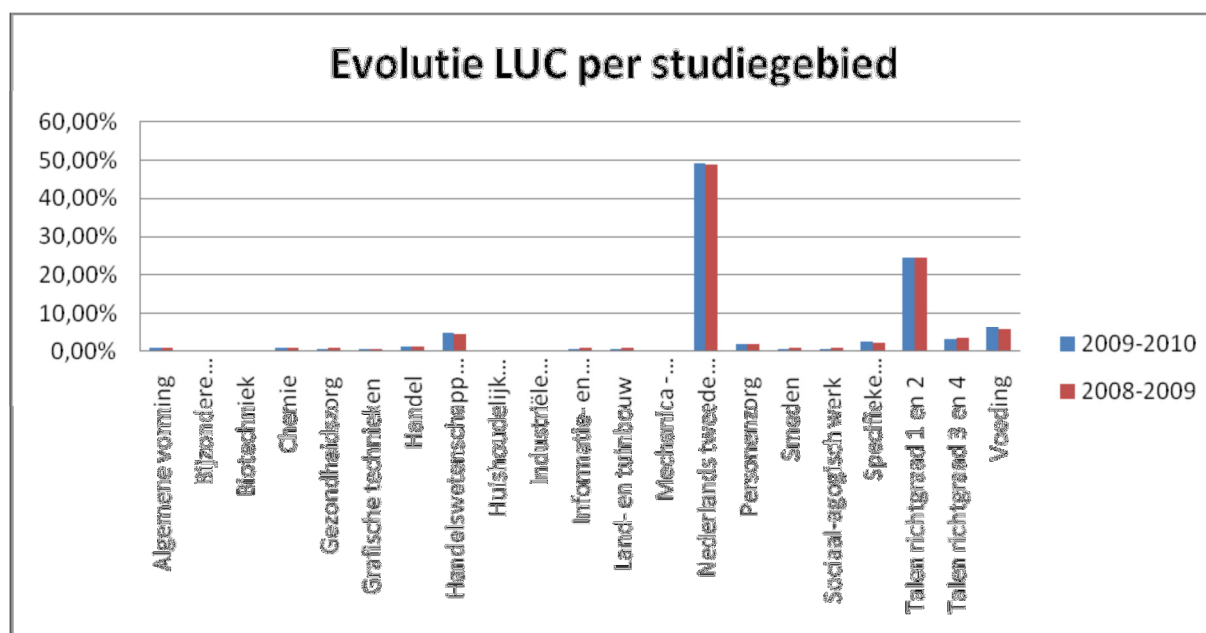
Wat betreft het aantal lesurencursist (LUC) is CVO Lethas (Ganshoren) het grootst, gevolgd door het CVO Kamer voor Handel en Nijverheid Brussel (CVO KNHB, Elsene) en CVO Brussel (Anderlecht). Uit de onderstaande grafiek blijkt echter dat de grootte van een centrum overwegend wordt bepaald door één studierichting: NT2. Iets minder dan de helft van de LUC in het volwassenenonderwijs behoort toe aan de richting 'Nederlands als tweede taal'. Daarnaast blijken taalopleidingen in het algemeen de meeste cursisten aan te trekken. Vooral de opleidingen Engels, Frans, Italiaans en Spaans richtgraad 1 en 2 zijn populair.

¹⁷² Het Huis van het Nederlands ondersteunt anderstaligen die het Nederlands willen leren of willen gebruiken. Dat doet het onder meer via een -na afloop van een intakegesprek- doorverwijzing op maat van de betrokkene of via projecten zoals bv. het hier aangehaalde 'Academisch Nederlands'.

¹⁷³ Huis van het Nederlands: Jaarverslag 2010.

¹⁷⁴ beleidsplan VLOPHOB

¹⁷⁵ Iemand die zich gedurende een referentieperiode twee of meer keer inschrijft in dezelfde opleiding en binnen hetzelfde stelsel, wordt slechts eenmaal geteld. Als hij zich voor verschillende opleidingen inschrijft of verschillende keren in dezelfde opleiding maar in een verschillend stelsel, wordt hij tweemaal geteld.



Figuur 17 - Evolutie van het aandeel lesurencursist in het Brusselse Nederlandstalige volwassenenonderwijs per studiegebied

Als we kijken naar het aantal unieke inschrijvingen, krijgen we grosso modo hetzelfde beeld: 54,8% van de inschrijvingen is voor NT2; de talen met richtgraad 1 en 2 tellen 26,7% van de inschrijvingen. Brusselleer, het Brusselse Centrum voor Basiseducatie, verwelkomde in het schooljaar 2009-2010 3353 financierbare cursisten. Net zoals bij de CVO's is er bij Brusselleer een groot overwicht van NT2-cursisten (78,8%), gevolgd door alfa NT2 en in mindere mate NT1.

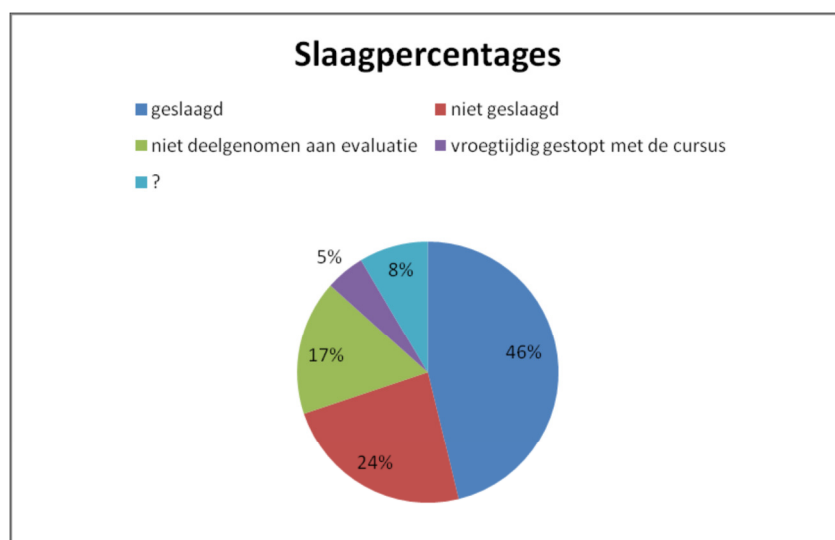
1.1.5.2. PROFIEL VAN DE CURSISTEN

In de Centra voor Volwassenenonderwijs is het aantal Belgische cursisten hoog. Voor het secundair volwassenenonderwijs (SVWO) is er een gemiddelde van 80% Belgische cursisten en voor HBO loopt het gemiddelde op tot 92%. In Vlaanderen liggen de percentages op 91,8% voor secundair volwassenenonderwijs en 94,6% voor HBO.

Cursisten aan CVO's hebben vaker werk (50,12%) dan dat ze werkloos zijn (34,8%). Tot de cursisten met het werklozenstatuut behoren overwegend personen met een opleidingsniveau van hoger secundair onderwijs (54,22%) tegenover 13,31% personen met een diploma van lager secundair onderwijs. Opvallend is het aandeel van bijna 20% aan universitaire werklozen.

Binnen de SVWO-opleidingen vormen de cursisten met een secundair opleidingsniveau met 69% de grootste groep. De tweede grootste groep zijn de hoger opgeleiden, met 29%. Op HBO-niveau liggen de verhoudingen net andersom. De gemiddeld grootste groep zijn de hoger opgeleide cursisten (52%), gevolgd door de cursisten met een secundair opleidingsniveau (44%).

Algemeen kan er gesteld worden dat om en bij de helft van de cursisten die zich inschrijven voor een opleiding in het volwassenenonderwijs, ook daadwerkelijk slaagt. De helft van alle cursisten rondt zijn opleiding succesvol af. Voor 24% van de cursisten is dat niet het geval en 21% stopt vroegtijdig met de opleiding of neemt niet deel aan de eindevaluatie.



Figuur 18 - Slaagpercentages in het Brusselse Nederlandstalige volwassenenonderwijs (CVO's)

De volgende tabellen geven meer informatie over het profiel van cursisten volwassenenonderwijs volgens werk en vooropleiding.

	werkend	werkzoekend	student	gepensioneerd
SVWO	49%	31%	13%	7%
HBO	84%	12%	4%	0%

Tabel 17 - Het aandeel cursisten in het Nederlandstalige volwassenenonderwijs, volgens werksituatie en onderwijstype (april 2010)

Onder de cursisten basiseducatie is het aandeel werkenden eerder beperkt (9%). De meeste cursisten zijn werkzoekend (40%) of werken niet (27%).

	werkend	werkzoekend	werkt niet	andere situatie/ onbekend	totaal
aantal	242	1135	773	687	2837
aandeel	9%	40%	27%	24%	100%

Tabel 18 - Het aantal en aandeel cursisten basiseducatie, volgens werksituatie (april 2010)

Iets minder dan een kwart van de cursisten (23%) geeft bovendien aan zonder enige vorm van inkomen te leven. De meest voorkomende inkomensbronnen zijn OCMW- en werkloosheidsuitkeringen.

inkomenssituatie	uit arbeid	(brug-)pensioen	OCMW	werkloosheid	partner of gezin	invaliditeit	andere	geen	onbekend	totaal
aantal	222	19	476	330	213	26	60	665	826	2837
aandeel	7,8%	0,7%	16,8%	11,6%	7,5%	0,9%	2,1%	23,4%	29,1%	100%

Tabel 19 - Het aantal en aandeel cursisten basiseducatie, volgens inkomenssituatie (april 2010)

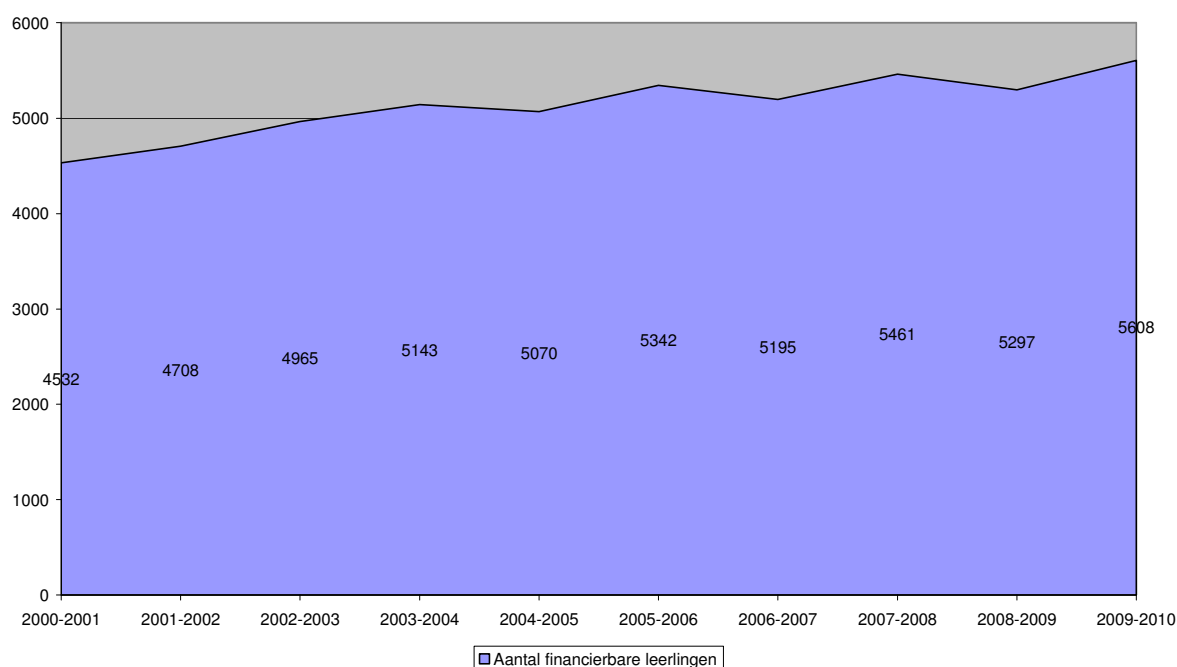
1.1.6. Beschrijving van de leerlingen en cursisten in het Brusselse Nederlandstalige deeltijds kunstonderwijs

1.1.6.1. FINANCIERBARE LEERLINGEN

De evolutie van het globale aantal financierbare leerlingen vertoont een stijgende trend: van 4532 in het schooljaar 2000-2001 tot 5608 in het schooljaar 2009-2010. Ondanks de niet zo positieve omgevingsfactoren (hogere inschrijvingsgelden en latere instapleeftijd in vergelijking met de Franstalige academies, anderstaligheid, grootstedelijke kansarmoede) zijn de leerlingenaantallen gestegen. De stijging tussen 2001 en 2010 betreft ruim 20%.

In Vlaanderen (exclusief het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest) volgden in 2001 136.418 leerlingen deeltijds kunstonderwijs, in 2009 waren dat er al 162.350. Dat is een stijging van ruim 19%. De stijging in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bedroeg tussen 2001 en 2009 ongeveer 17%. Globaal gezien kan gesteld worden dat er een vergelijkbare trend is in Vlaanderen en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Aantal financierbare leerlingen DKO in Brussel (schooljaren 2001 - 2010)



Figuur 19 – Aantal financierbare leerlingen DKO in Brussel (schooljaren 2001-2010)

Om even te vergelijken met de Franstalige academies: in 2007-2008 gingen 23.667 leerlingen naar school in het Franstalige DKO in Brussel, van wie 18.762 (iets minder dan 80%) in de academies voor muziek, woord en dans, en 4905 in de academies voor beeldende kunsten (ongeveer 20%). In 2007-2008 gingen 5461 leerlingen naar school in het Nederlandstalige DKO.

Tijdens het schooljaar 2009-2010 volgden 1451 leerlingen les in de academies voor beeldende kunsten. In de academies voor muziek, woord en dans volgden 4146,5 financieerbare leerlingen les. Procentueel betekent dat dat ruim een vierde les volgt in een richting binnen de beeldende kunsten en drie vierde in een richting binnen muziek, woord en dans.

1.1.6.2. EVOLUTIE PREACADEMIELESSEN

Het Nederlandstalige deeltijds kunstonderwijs is anders georganiseerd dan het Franstalige deeltijds kunstonderwijs. Franstalige jongeren kunnen gratis en vanaf 5 jaar, ook in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, terecht in de Franstalige academies. De instapleeftijd in de Nederlandstalige muziekacademies daarentegen is in heel Vlaanderen, en in Brussel, door de Vlaamse Gemeenschap bepaald op de leeftijd van 8 jaar.

Daarom bieden de Brusselse academies initiatielessen muziek en woord voor jongere kinderen aan. Anders zou een belangrijke populatie leerlingen voor de Nederlandstalige academies verloren gaan. De VGC subsidieert de Nederlandstalige Brusselse academies jaarlijks voor de organisatie van de initiatielessen muziek en woord voor de leerlingen van 6 en 7 jaar.

In 2003-2004 volgden 500 leerlingen initiatielessen ten opzichte van 650 leerlingen in het schooljaar 2009-2010. De stabilisering van het leerlingencijfer tijdens de laatste schooljaren heeft te maken met het openstellen van dans voor 6-jarigen.

1.1.7. Schoolachterstand op 15-jarige leeftijd

Over schoolachterstand bestaan zeer diverse cijfers. Sommigen citeren cijfers over het percentage leerlingen met minstens 1 jaar schoolachterstand, terwijl anderen cijfers aanhalen van leerlingen die minstens 2 jaar schoolachterstand hebben. Bovendien kan schoolachterstand in kaart gebracht worden door te kijken naar een bepaalde leeftijdsgroep of door te kijken naar een situatie in een bepaald leerjaar. In deze omgevingsanalyse wordt het percentage schoolachterstand gebruikt dat afkomstig is van de buurtindicator om het nieuwe financieringssysteem te berekenen, namelijk 'Welk percentage van de leerlingen heeft op de 15-jarige leeftijd minstens 2 jaar schoolachterstand?'. In Brussel had 11,5% van de 15-jarige leerlingen (uit het Vlaamse onderwijssysteem) tijdens het schooljaar 2008-2009 minstens 2 jaar schoolse vertraging. Dat percentage is hoger dan in andere steden, zoals Antwerpen en Gent. In Antwerpen ligt dat percentage één procent lager, namelijk 10,4%. De schoolse vertraging in Gent ligt nog een heel stuk lager en bedraagt 6%. In Vlaanderen bedraagt het percentage schoolse vertraging op 15-jarige leeftijd zo'n 4%.

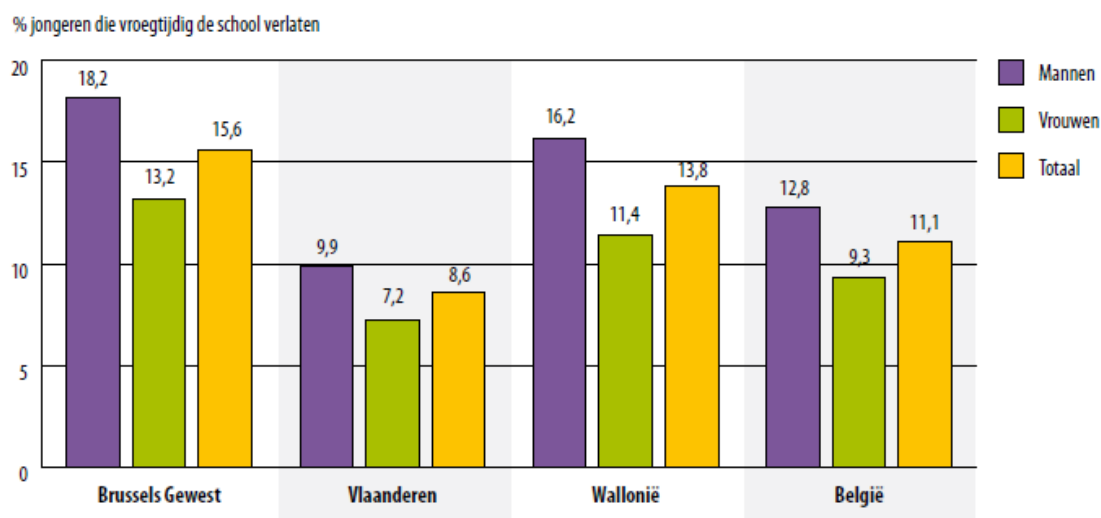
1.1.8. Vroegtijdige schoolverlaters

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, zowel in het Nederlandstalige als in het Franstalige onderwijs, verlaat bijna een jongen op de vijf en een meisje op de zes de school vroegtijdig (jongeren tussen 18 en 24 jaar met maximaal een diploma lager secundair onderwijs die geen onderwijs of vorming meer volgen).¹⁷⁶ Dat aandeel ligt veel hoger in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan in de rest van het land.

Van de jonge Brusselaars met de Belgische nationaliteit heeft 13,9% de school vroegtijdig verlaten (versus 10,1% voor het hele land). Van de jonge Brusselaars met een niet-Europese nationaliteit heeft meer dan een kwart (27,4%) de school vroegtijdig verlaten. Dat percentage is bijna twee keer

¹⁷⁶ Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

hoger dan in andere landen van de Europese Unie (16,0%). Van de Brusselse jongere werklozen heeft 37,0% geen diploma hoger secundair onderwijs (versus 29,3% in België).



Figuur 20 - Aandeel jongeren uit het Brusselse Nederlandstalige onderwijs die tussen 18 en 24 jaar de school vroegtijdig verlieten, met maximaal een diploma van het lager secundair onderwijs, en die geen onderwijs of vorming meer volgen, jaargemiddelde 2009

In dit kader verdient de leerlingenpopulatie van het tweedekansonderwijs (TKO) bijzondere aandacht. In het TKO kunnen volwassenen die geen diploma secundair onderwijs behaalden, dat alsnog behalen. CVO Brussel, dat in de Brusselse regio de enige aanbieder van TKO is, registreerde op vier meetmomenten¹⁷⁷ 200, 204, 236 en 241 personen die tweedekansonderwijs volgden. Volgens de cijfers die het CVO rapporteert, studeerden in de loop van 2008 en 2009 45 personen af. Iets meer dan de helft van de cursisten tweedekansonderwijs zijn vrouwen. De verdeling tussen Belgen en niet-Belgen is bijna in evenwicht: 46% en 52% van de cursisten had een niet-Belgische nationaliteit in september 2008 en 2009.

1.1.9. Problematisch spijbelgedrag

De jaarlijkse spijbelrapporten van de Vlaamse Gemeenschap ('wie is er niet als de schoolbel rinkelt?') beschrijven onder meer de spijbelcijfers in het secundair onderwijs. Daarbij gaat het altijd om 'problematische afwezigheden': leerlingen die meer dan 30 halve dagen afwezig zijn en als dusdanig gerapporteerd worden aan het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap. De Brusselse cijfers gaan, evenals de Vlaamse cijfers, in stijgende lijn.

¹⁷⁷ In 2008 en 2009 zijn er vier meetmomenten, namelijk bij het begin van een semester, in februari en in september.

	Vlaanderen			Brussel		
	# leerlingen	% leerlingen	evolutie-index	# leerlingen	% leerlingen	evolutie-index
2004-2005	3390	0,8%	100%	153	1,2%	100%
2005-2006	3995	1,0%	118%	227	1,8%	148%
2006-2007	4142	1,0%	122%	363	2,7%	237%
2007-2008	4771	1,2%	141%	302	2,3%	197%
2008-2009	5052	1,2%	149%	508	3,8%	332%

Tabel 20 - Evolutie van de problematische spijbelaars in het secundair onderwijs (volgens schoolplaats¹⁷⁸)

In het recentste spijbelrapport (over het schooljaar 2009-2010) staan algemene profielen van problematische spijbelaars. We kunnen er wellicht van uitgaan dat die profielen ook gelden voor problematische spijbelaars die in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs naar school gaan of in Brussel wonen. Voor de volledigheid halen we die profielen aan:

“Zo zijn leerlingen die niet de Belgische nationaliteit hebben, procentueel gezien meer problematisch afwezig dan Belgen. Dat geldt vooral voor leerlingen met een Oost-Europese nationaliteit. Meisjes uit het deeltijds en buitengewoon secundair onderwijs zijn procentueel gezien vaker afwezig dan hun mannelijke medeleerlingen. De gemelde leerlingen zijn vooral 17- tot 18-jarigen en ze wonen voornamelijk in Brussel, Gent of Antwerpen. In het deeltijds secundair onderwijs blijft bijna een derde van de leerlingen problematisch afwezig. Binnen het voltijds onderwijs zien we vooral problematische afwezigheden in het beroepsonderwijs en de B-stroom van de eerste graad, het onthaalonderwijs en het modulair onderwijs. Er is een duidelijk verband tussen problematisch afwezig blijven van school en schoolse vertraging.”

1.1.10. NIET-INGESCHREVEN LEERLINGEN IN BRUSSEL

Leerplichtcontrole is een bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap voor het Nederlandstalige onderwijs en van de Franse Gemeenschap voor het Franstalige onderwijs. Voor Vlaanderen en Wallonië is het relatief eenvoudig: vergelijk de lijst van leerplichtige leerlingen met de lijst van leerlingen die ingeschreven zijn in een school of huisonderwijs genieten. In Brussel ligt het moeilijker: leerplichtige leerlingen kunnen in verschillende systemen (Nederlandstalig onderwijs, Franstalig onderwijs, Europese scholen, huisonderwijs) te vinden zijn.

Tot voor enkele schooljaren kon een leerplichtige Brusselse leerling die niet ingeschreven was in een school, door de mazen van het net glippen. De Vlaamse Gemeenschap kan veronderstellen dat die in het Franstalige onderwijs is ingeschreven en omgekeerd. Een ‘gemeenschappelijke leerplichtcontrolecel’ van de Vlaamse en Franstalige onderwijsministeries vergelijkt sinds 2008-2009 de lijsten van leerlingen van alle onderwijsvormen (Franstalig, Nederlandstalig, Europees, huis- en privéonderwijs) met de lijsten van leerplichtige leerlingen.

Van de 6511 leerplichtige leerlingen uit het Rijksregister van wie begin 2008-2009 niet geweten was hoe ze aan de leerplicht voldeden, zijn eind september 2010 617 dossiers doorgestuurd naar het parket.

¹⁷⁸ Tot en met het schooljaar 2007-2008 gaven de jaarlijkse spijbelrapporten van de Vlaamse Gemeenschap (‘wie is er niet als de schoolbel rinkelt?’) de spijbelcijfers in het secundair onderwijs weer per schoolplaats. Vanaf het schooljaar 2008-2009 veranderde de Vlaamse Gemeenschap het geweer van schouder, en worden spijbelcijfers vrijgegeven per woonplaats. Uit het spijbelrapport is dus niet meer op te maken hoeveel problematische afwezigheden er in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs zijn.

1.2. Het onderwijsaanbod

1.2.1. Aantal en spreiding van de schoolvestigingen

1.2.1.1. ONDERWIJSAANBOD BASISONDERWIJS – AANTAL SCHOLEN

Het Brusselse Nederlandstalige gewoon basisonderwijs telt negen autonome kleuterscholen, negen autonome lagere scholen en 99 basisscholen. Dat is in totaal goed voor 117 eenheden en 174 vestigingsplaatsen. Daarnaast zijn er acht scholen buitengewoon basisonderwijs met evenveel vestigingsplaatsen. Dat aanbod is op het vlak van scholen en vestigingsplaatsen de laatste jaren maar minimaal toegenomen.

Voor het gewoon en buitengewoon basisonderwijs zijn de programmatie- en rationalisatienormen gunstiger in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dan in het Vlaamse Gewest. Dit betekent dat men in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest veel sneller een school of vestigingsplaats kan oprichten of kan laten voortbestaan.

Het gemiddelde aantal leerlingen per school in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bedraagt 197, wat opmerkelijk lager is dan in Antwerpen (290) en in Gent (281). In Vlaanderen is dat gemiddelde 268. Door die specifieke normen zijn er in alle Brusselse gemeenten – maar nog niet in alle wijken – Nederlandstalige kleuter-, lagere of basisscholen. In het buitengewoon basisonderwijs is de gemiddelde schoolgrootte in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 96 leerlingen (Vlaanderen 147).

1.2.1.2. ONDERWIJSAANBOD SECUNDAIR ONDERWIJS – AANTAL SCHOLEN

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er 34 scholen voor Nederlandstalig gewoon secundair onderwijs, waarvan er drie een DBSO-structuuronderdeel hebben (waarvan één buiten het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt). Eén school heeft nog vestigingsplaatsen in Antwerpen, Genk en Gent.

De programmatienormen om nieuwe scholen of studiegebieden op te richten, zijn dezelfde (hoge) normen als in Vlaanderen. Voor het DBSO gelden lagere normen, alsook voor een niet-specifiek specialisatiejaar voor een school die niet behoort tot een scholengemeenschap. Voor het buitengewoon Nederlandstalige secundair onderwijs gelden specifieke programmatienormen voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

De rationalisatienormen voor het gewoon secundair onderwijs zijn iets gunstiger. De rationalisatienormen die gekoppeld zijn aan de gradenstructuur, de normen voor DBSO en voor scholen met een uniek aanbod (Brussel wordt fictief als een afzonderlijke provincie beschouwd) zijn extra voordelig voor Brussel. Dat heeft echter niet kunnen beletten dat vooral in de jaren negentig van de vorige eeuw, gelijklopend met het gereduceerde leerlingenaantal, scholen (vooral met een TSO/BSO-profiel) gesloten werden of gefuseerd zijn.

Voor het buitengewoon secundair onderwijs gelden dezelfde normen als voor de dunbevolkte gebieden, met nog een extra waarborg voor de enige school van een bepaald onderwijsnet.

De gemiddelde schoolgrootte in het gewoon secundair onderwijs is met 404 leerlingen kleiner dan het Vlaamse gemiddelde (476 leerlingen) en dan in de andere grootsteden (Antwerpen 476, Gent 551 leerlingen).

1.2.1.3. ONDERWIJSAANBOD VOLWASSENENONDERWIJS

In het Brusselse volwassenenonderwijs zijn acht Nederlandstalige Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO's) en één Centrum voor Basiseducatie (CBE) actief.

Drie van die CVO's hebben hun hoofdzetel buiten het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (namelijk in Strombeek-Bever, Meise en Leuven), maar zijn actief binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Het Centrum voor Basiseducatie Brusselleer kende in totaal 212.120 lesuursuristen (LUC).

Tijdens het schooljaar 2010-2011 werkte Brusselleer samen met 33 scholen verspreid over 12 gemeenten (Anderlecht, Brussel (inclusief Neder-Over-Heembeek en Laken), Elsene, Evere,

Ganshoren, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node, Ukkel en Vorst). De doelgroep bestaat voornamelijk uit (jonge) moeders. Er geven 18 educatieve medewerkers les in het scholenproject. In totaal hebben tijdens het schooljaar 2010-2011 546 cursisten minstens 1 les bijgewoond. Dit is een status quo vergeleken met het aantal cursisten tijdens het schooljaar 2009-2010. Er hebben iets minder cursisten effectief les gevolgd. In 2009-2010 waren er gemiddeld 332 cursisten. In 2010-2011 volgden gemiddeld 305 cursisten les. Er haakten in 2010-2011 minder cursisten af: 241 ten opzichte van 260 cursisten in het schooljaar 2009-2010.

Sinds 2008 bestaat er ook het Brussels Consortium Volwassenenonderwijs (BruCoVo), dat vanuit een decretale opdracht netoverschrijdend werkt.

Aan Franstalige zijde ondersteunt de Franse Gemeenschap 27 'instituts d'enseignements de promotion sociale' en 'écoles de promotion sociale'.

1.2.1.4. ONDERWIJSAANBOD HOGER ONDERWIJS

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kunnen studenten terecht in drie Nederlandstalige hogescholen, één universiteit en één gemengde instelling, die tegelijk universiteit en hogeschool is.

Het voorbije decennium is het Brusselse Nederlandstalige hoger onderwijs, net zoals de Vlaamse instellingen, grondig hervormd. De invoering van de Bolognahervorming, de vorming van associaties en het decreet Hoger Onderwijs hebben verschillende fusie- en alliantiebewegingen op gang gebracht.

1.2.1.5. ONDERWIJSAANBOD DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

De Nederlandstalige academies hebben een uitgebreid aanbod. Daarnaast vinden tijdelijke projecten, de vroegere experimenten, plaats binnen muziek (bijvoorbeeld instrument zoals ud) en binnen de beeldende kunsten (conceptuele kunst, digitale vormgeving en animatie).

De drie academies voor beeldende kunsten hebben samen drie hoofdplaatsen en vier vestigingsplaatsen. De acht academies voor muziek, woord en dans hebben acht hoofdplaatsen en 44 vestigingsplaatsen. De vestigingsplaatsen bevinden zich hoofdzakelijk in dagscholen of gemeenschapscentra. Een aantal vestigingsplaatsen liggen net buiten de grenzen van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Gemeenten waar nu geen lesplaats van het Brusselse Nederlandstalige deeltijds kunstonderwijs is, zijn Ganshoren, Koekelberg, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Node, Elsene en Vorst.

Er zijn 27 Franstalige academies in Brussel. In Ganshoren, Koekelberg en Haren zijn er geen Franstalige academies aanwezig.

1.2.2. Capaciteitsdruk in het basisonderwijs - inschrijvingsbeleid

Het Brusselse onderwijs staat kwantitatief onder druk. Door de demografische explosie stijgt het aantal kinderen dat in Brussel naar school gaat en dat er naar school zal gaan in de komende jaren sterk. Ook de instroom in het Brusselse Nederlandstalige basisonderwijs stijgt daardoor.

Het aantal weigeringen, als ouders hun kinderen niet kunnen inschrijven in de school van hun keuze, is een indicator om na te gaan of er in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een capaciteitsprobleem is.

De inschrijfprocedure in het basisonderwijs voor het schooljaar 2011-2012 verloopt als volgt:

- inschrijvingen van broers en zussen (januari 2011);
- aanmeldingen van leerlingen via de website (februari 2011);
- vrije inschrijvingen (mei 2011).

Om zicht te krijgen op de vraag naar plaatsen in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs tellen we de eerste twee categorieën op.

leerjaar	broers en zussen	aanmeldingen	totaal
Onthaalklas	1627	1775	3402
K1	295	952	1247
K2	164	382	546
K3	196	305	501
L1	255	388	643
L2	138	149	287
L3	155	139	294
L4	151	92	243
L5	117	78	195
L6	110	50	160
totaal	3083	4310	7393

Tabel 21 - Overzicht van de inschrijvingen van broers en zussen en de aanmeldingen van leerlingen op www.inschrijveninbrussel.be tijdens de maand februari 2011

Van de 4310 aangemelde kinderen kunnen 2188 (50,77%) zich inschrijven in een school. 2122 kinderen (49,23%) zijn in alle scholen waar ze zich aangemeld hebben, ongunstig geordend.

De onderstaande tabel geeft het aantal unieke aanmeldingen per leerjaar en vergelijkt die met de vrije plaatsen per leerjaar voor het draaien van de ROM¹⁷⁹. Zo blijkt er al initieel een plaatstekort te dreigen voor de onthaalklas, de eerste kleuterklas, de tweede kleuterklas, de derde kleuterklas, het eerste leerjaar en het tweede leerjaar. Die cijfers zijn echter ruw. We kunnen er niet uit afleiden welke kinderen al ingeschreven waren in een andere school en welke echt nog geen plaats hadden. Het is mogelijk dat ouders proberen om hun kinderen samen in een school te krijgen of om hun kinderen naar een andere school te sturen.

leerjaar	aanmeldingen	vrije plaatsen	verschil
onthaalklas	1775	1375	-400
K1	952	172	-780
K2	382	203	-179
K3	305	197	-108
L1	388	239	-149
L2	149	147	-2
L3	139	233	94
L4	92	397	305
L5	78	420	342
L6	50	504	454
totaal	4310	3887	-423

Tabel 22 - Vergelijking van de aanmeldingen van leerlingen op www.inschrijveninbrussel.be met de vrije plaatsen in scholen na de inschrijving van broers en zussen (stand van zaken na februari 2011)

¹⁷⁹ ROM: 'rangordemotor' - programma waarmee de aangemelde leerlingen een volgorde krijgen

In het hele Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er in de onthaalklas 400 plaatsen te weinig. Binnen de groep van 1775 aangemelde leerlingen zijn er 514 aangemelde leerlingen die ongunstig geordend zijn, dus is er (theoretisch) nog plaats voor 114 leerlingen. Theoretisch betekent dit dat 400 leerlingen uit de boot vallen, exclusief de leerlingen die niet zijn aangemeld. Voor de andere leerjaren is het nog te vroeg om te weten of de (definitief ongunstig) aangemelde kinderen dit schooljaar (2010-2011) werkelijk nog niet naar school gaan in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs.

Van de 4310 aangemelde leerlingen zijn er:

Profiel	aantal	aandeel
TN	1487	34,50%
GOK	1300	30,16%
TN en GOK	558	12,95%
Rest	965	22,39%

Tabel 23 - Profiel aangemelde leerlingen - kleuteronderwijs + lager onderwijs

In totaal hebben zich 2045 leerlingen met TN-profiel en 1858 met GOK-profiel aangemeld.

Van de 2122 ongunstig geordende leerlingen zijn er:

Profiel	aantal	aandeel
TN	447	21,07%
GOK	812	38,27%
TN en GOK	194	9,14%
Rest	669	31,53%

Tabel 24 - Profiel definitief ongunstig geordende leerlingen leerling - kleuteronderwijs + lager onderwijs

In totaal zijn er 641 aangemelde leerlingen met een TN-profiel en 1006 met een GOK-profiel die overal ongunstig geordend zijn.

1.2.3. Het onderwijsaanbod secundair onderwijs

Het TSO telt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 16% (2010-2011) leerlingen (Antwerpen: 28%; Gent: 23%). Opvallend daarbij is dat nijverheidstechnisch gerichte studierichtingen ontbreken (geen opleidingen hout, bouw, auto en maar een minimale vertegenwoordiging van de industrieel-mechanische toepassingen) en dat het studiegebied handel oververtegenwoordigd is. Ook de richtingen jeugd- en gehandicaptenzorg en onthaal en public relations halen het Vlaamse gemiddelde.

Het BSO telt in Brussel 22% (2010-2011) van de leerlingen (Antwerpen 31%, Gent 23,5%) en volgt globaal genomen het patroon van het TSO: auto, bouw, hout en mechanica-elektriciteit komen beperkt voor. Alleen voor handel en in zekere mate voor voeding en schilderen en decoratie bereikt men de gemiddelde bezettingsgraad van Vlaanderen. Studiegebieden uit de nijverheidssector ontbreken (want die zijn verdwenen door rationalisaties in de jaren tachtig en negentig) of zijn dunbevolkt.

Het KSO bereikt in 2010-2011 7% van de leerlingen (Antwerpen 6%, Gent 4%).

Het ASO bereikt alle andere leerlingen.

1.3. De onderwijsorganisatie

1.3.1. Personeel basis- en secundair onderwijs

In een eerste item vindt u het overzicht van het aantal personeelsleden dat - gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap - in en voor het Brusselse Nederlandstalige onderwijs werkt. Een tweede reeks items gaat over de directies in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs. In een schoolteam is de persoon van de directeur van uitermate groot belang. Samen met het schoolteam stippelt hij een traject uit dat moet leiden tot meer zorg voor en door de leerkracht en voor de leerling. Uit onderzoek blijkt dat de directie een cruciale factor vormt in de draagkracht van de school en het schoolteam. Daarom wordt er in deze omgevingsanalyse veel aandacht besteed aan de schooldirecties. Een derde reeks items ten slotte bespreekt de leerkrachten in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs.

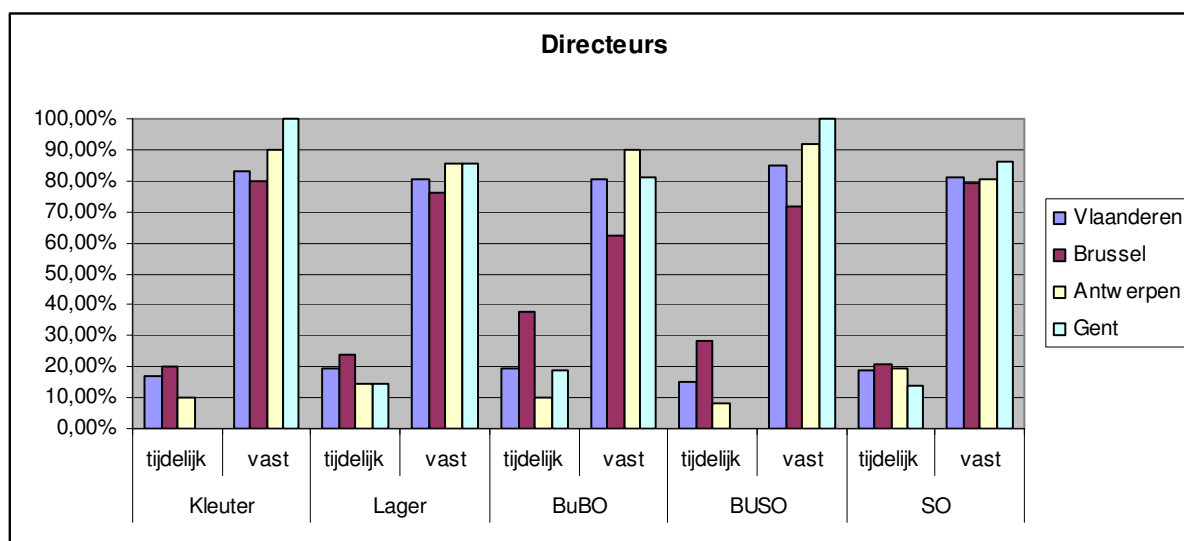
1.3.1.1. OVERZICHT VAN HET AANTAL PERSONEELSLEDEN IN BRUSSEL: BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS

In het Brusselse Nederlandstalige onderwijs (basisonderwijs en secundair onderwijs) zijn op 1 februari 2010 4848,382 vte tewerkgesteld. In de volgende tabel ziet u hoe die verdeeld zijn over de verschillende onderwijsniveaus en personeelscategorieën.

Personeelscategorie		KO	LO	BuBO	BuSO	SO
administratief personeel	vast	1,75	30,97	0,52		
administratief personeel	tijdelijk	1,75	53,88	2,97		
bestuurs- en onderwijzend personeel	tijdelijk	135,75	970,16	35,95	75,30	520,31
bestuurs- en onderwijzend personeel	vast	676,37	281,13	121,54	194,60	1283,26
opvoedend hulppersoneel	tijdelijk	10,52	71,86	0,05		
opvoedend hulppersoneel	vast	2,44	20,58	0,36		
paramedisch personeel	tijdelijk	8,62				
paramedisch personeel	vast	24,85				
ondersteunend personeel	tijdelijk				4,5	142
ondersteunend personeel	vast				8	54
meesters-, vak- en dienstpersoneel	vast		2,78947368			4,63
paramedisch personeel	tijdelijk			16,65	10,71	
paramedisch personeel	vast			56,51	5,63	
psychologisch personeel	tijdelijk			3,35	2,31	
psychologisch personeel	vast			6,775	4,90	
Totaal		862,09	1431,40	244,70	305,97	2004,20

Tabel 25 - Overzicht van het aantal vastbenoemde en tijdelijke personeelsleden en interimarissen in Brussel (vte) per personeelscategorie (1 februari 2010)

1.3.1.2. DIRECTIES BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS - VAST OF TIJDELIJK?

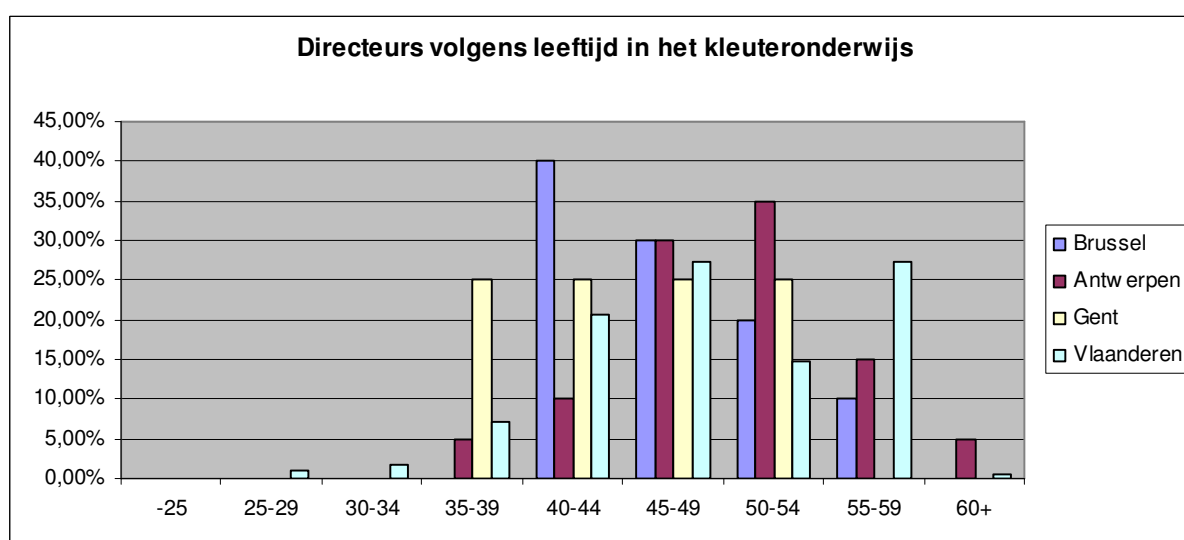


Figuur 21 - Directies in Vlaanderen volgens aanstelling (vast of tijdelijk) (1 februari 2010)

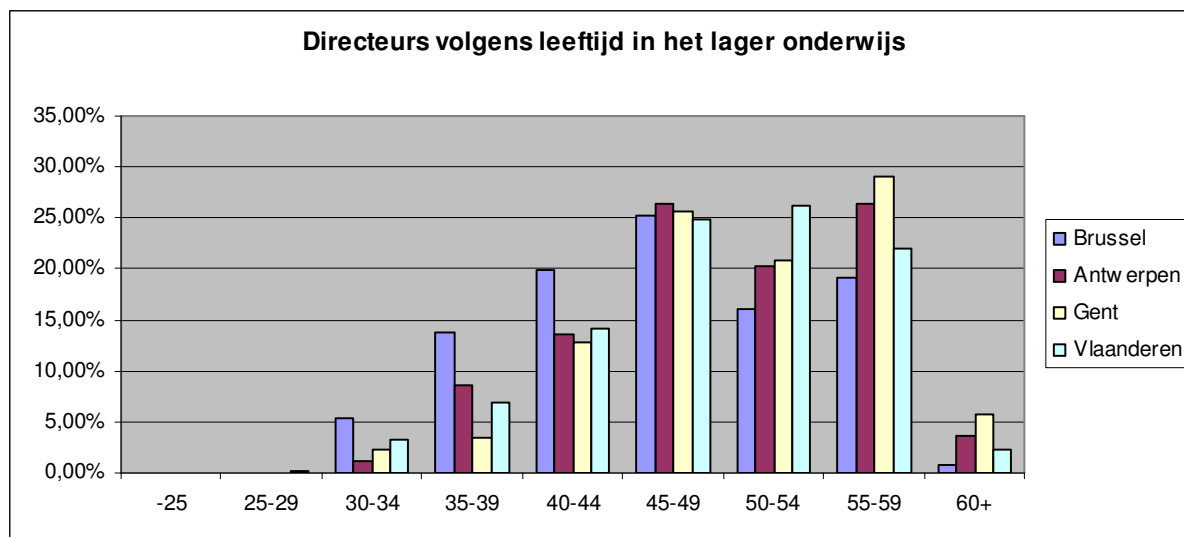
In het gewoon basisonderwijs (kleuter en lager onderwijs) en het gewoon secundair onderwijs is het aantal directeurs met een tijdelijke aanstelling in Brussel vergelijkbaar met de situatie in Vlaanderen in zijn geheel. Ook in de andere onderzochte grootsteden zijn er geen opvallende afwijkingen ten opzichte van Vlaanderen, behalve in het kleuteronderwijs in Gent.

Alleen in het buitengewoon onderwijs is er een andere tendens: het aantal tijdelijke directeurs in Vlaanderen in het buitengewoon basisonderwijs bedraagt hier 19,79%, in Brussel ligt dat aantal met 37,50% beduidend hoger. In het buitengewoon secundair onderwijs vinden we dezelfde verhouding terug als in het buitengewoon basisonderwijs. Het gaat echter over zeer kleine effectieve aantallen, wat de verhoudingen uiteraard vertekent. Om die reden worden in de rest van deze analyse buitengewoon basisonderwijs en buitengewoon secundair onderwijs buiten beschouwing gelaten.

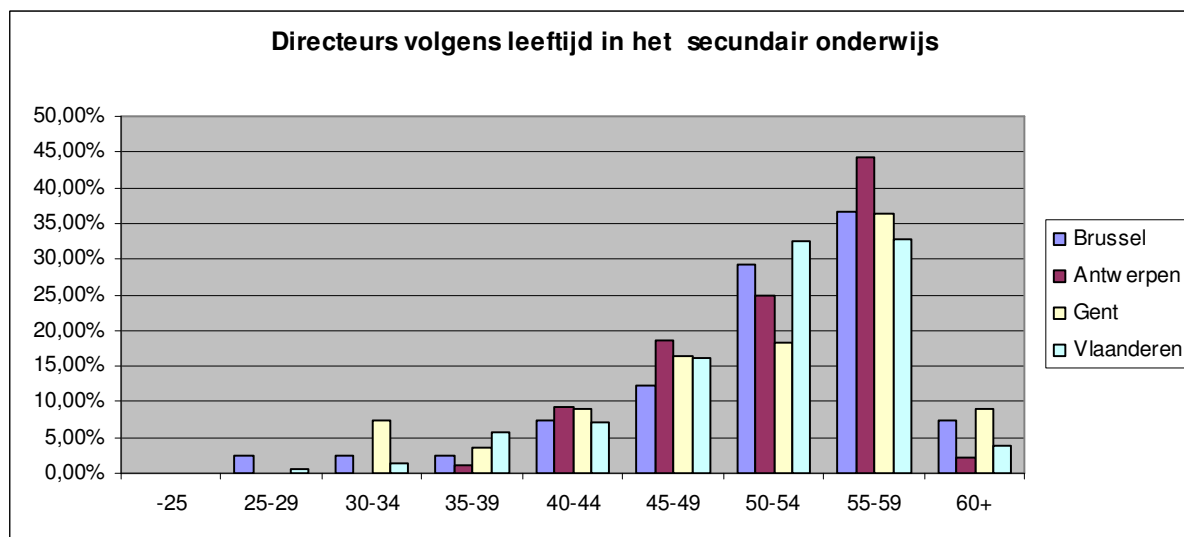
1.3.1.3. DIRECTIES BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS - LEEFTIJD?



Figuur 22 - Directeurs volgens leeftijd in het gewoon kleuteronderwijs (1 februari 2010)



Figuur 23 - Directeurs volgens leeftijd in het gewoon lager onderwijs (1 februari 2010)



Figuur 24 - Directeurs volgens leeftijd in het gewoon secundair onderwijs (1 februari 2010)

Zowel in Vlaanderen als in Brussel is het aantal directeurs dat jonger is dan 40 jaar, beperkt. Toch ligt het percentage directeurs dat jonger is dan 40 jaar, in Brussel hoger dan gemiddeld in Vlaanderen.

1.3.1.4. DIRECTIES BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS - ANCIËNNITEIT¹⁸⁰

Slechts weinig directeurs hebben een anciënniteit van maximaal 10 jaar. In Brussel zijn dat er iets meer dan in Vlaanderen (zie bijvoorbeeld lager onderwijs en secundair onderwijs). Het directiekorps is er dus jonger.

Antwerpen telt het oudste directiekorps. Slechts 2,92% van de directeurs heeft een anciënniteit van maximaal 10 jaar. Gent heeft het jongste directiekorps: een vierde van het directiekorps heeft een anciënniteit tussen 4 en 10 jaar.

¹⁸⁰ Bron: EPD

1.3.1.5. AFWEZIGE DIRECTEURS BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS EN DE REDEN VAN AFWEZIGHEID

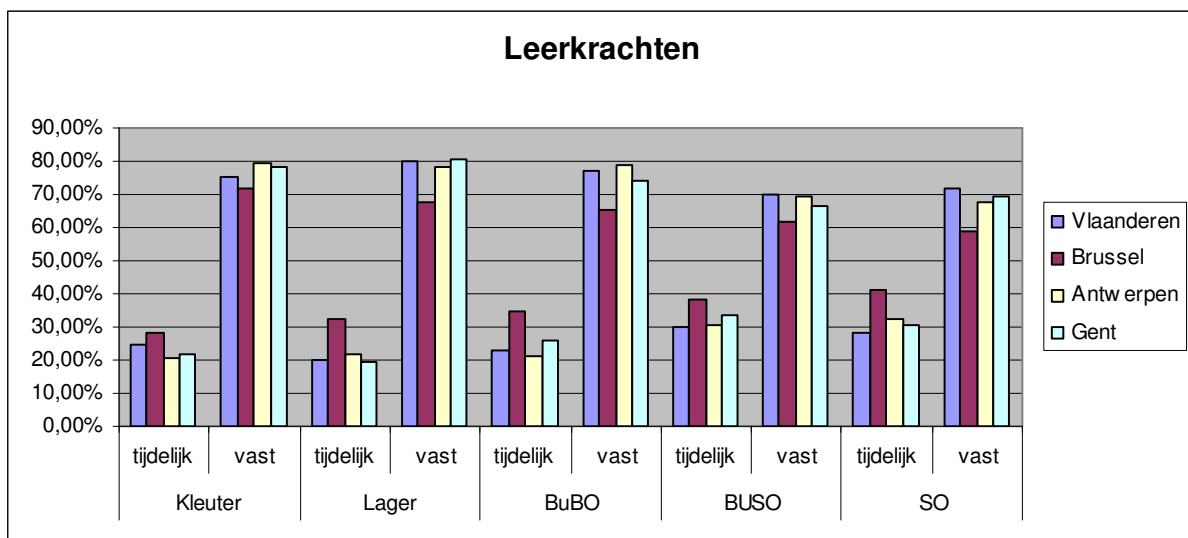
Uit een analyse van redenen van afwezigheid van directies blijken er geen afwijkende cijfers te zijn voor Brussel, Antwerpen en Gent. De redenen van afwezigheid zijn in Brussel vergelijkbaar met die in Vlaanderen.

1.3.1.6. VERLOOP VAN DIRECTIES BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS

Het verloop van de directeurs is in de Brusselse scholen niet opvallend hoger of lager ten opzichte van het verloop in Vlaanderen. Ook de andere grootsteden vertonen geen opvallende tendensen.

1.3.1.7. LEERKRACHTEN BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS - VAST OF TIJDELIJK?

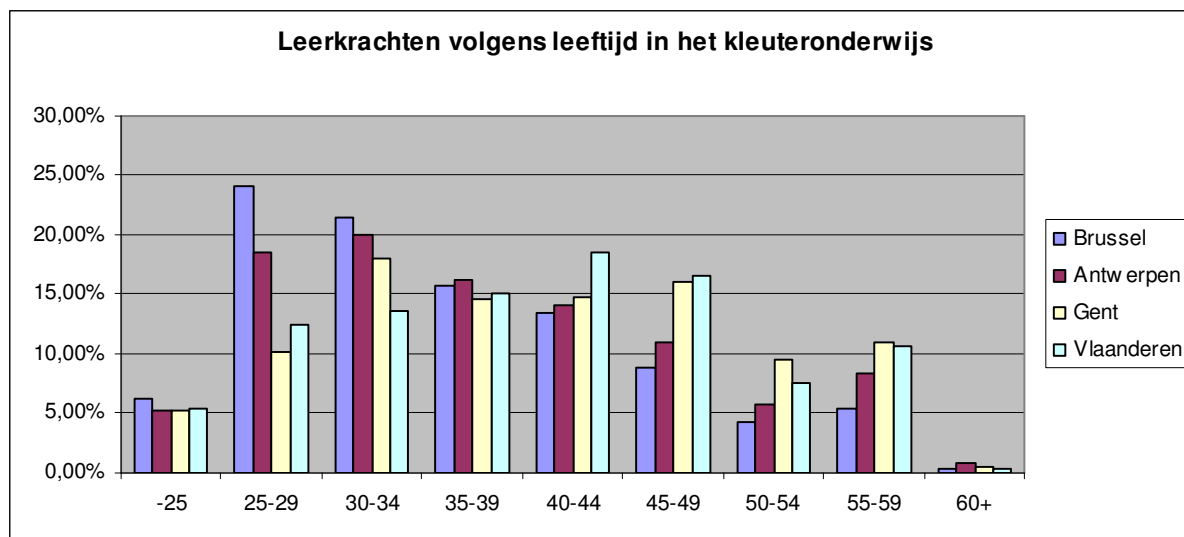
Bij het onderwijzend personeel valt op dat in alle niveaus het aantal personeelsleden met een tijdelijke aanstelling in Brussel hoger is dan het gemiddelde in Vlaanderen (ongeveer 10% hoger). We mogen aannemen dat dat wijst op een groter verloop. In Antwerpen en Gent is die tendens niet merkbaar: het aantal tijdelijke leerkrachten is er ongeveer vergelijkbaar met het aantal tijdelijke leerkrachten in Vlaanderen in zijn geheel.



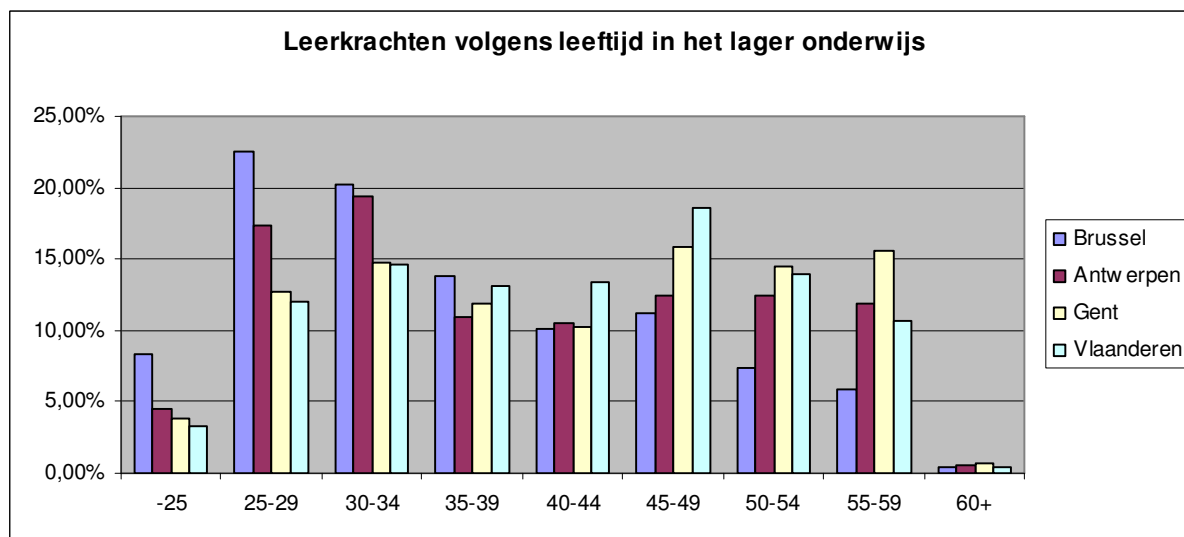
Figuur 25 - Leerkrachten in Vlaanderen volgens aanstelling (vast of tijdelijk) (1 februari 2010)

1.3.1.8. LEERKRACHTEN BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS - LEEFTIJD?

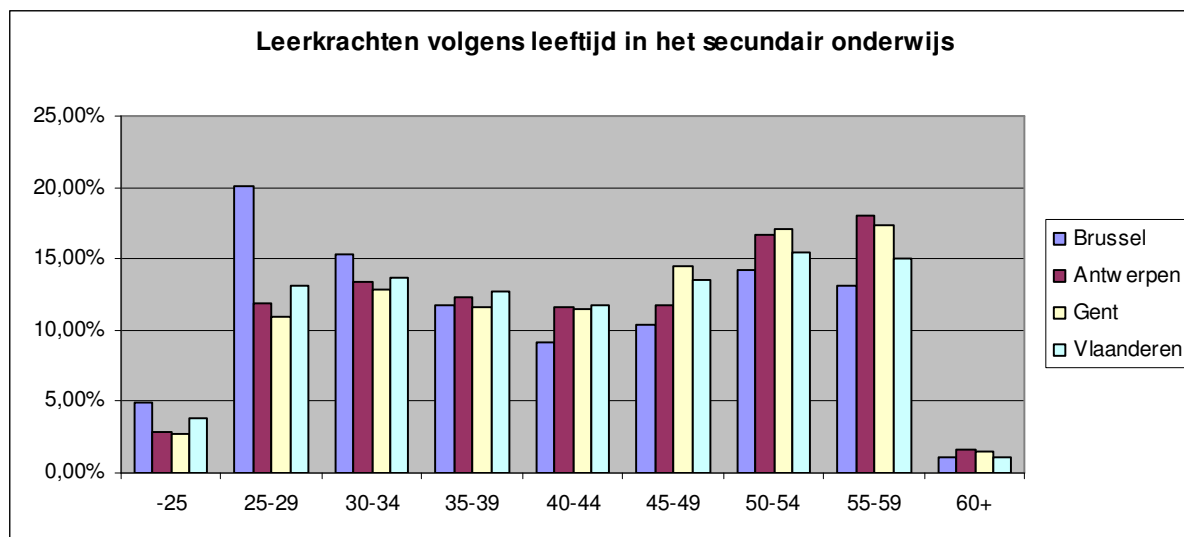
Bij het onderwijzend personeel valt op dat het aantal leerkrachten jonger dan 35 jaar in Brussel in bijna alle niveaus hoger is dan in Vlaanderen. Vanaf de leeftijd van 40 jaar is de situatie omgekeerd: in Vlaanderen is het aantal leerkrachten in de leeftijdscategorieën ouder dan 40 over het algemeen groter dan in Brussel. We mogen aannemen dat dat erop wijst dat jonge leerkrachten in het begin van hun carrière in Brussel aan de slag gaan, maar op termijn kiezen voor een betrekking buiten Brussel (cf. vaststellingen over het verloop). In Antwerpen en Gent is het aantal leerkrachten jonger dan 35 jaar niet opvallend hoger.



Figuur 26 - Leerkrachten volgens leeftijd in het gewoon kleuteronderwijs (1 februari 2010)



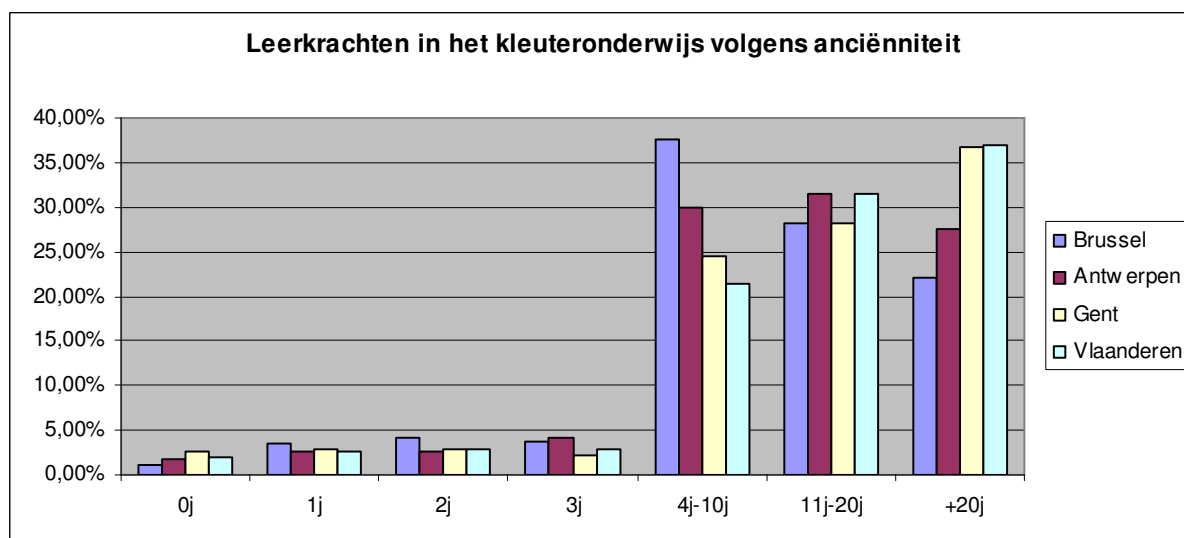
Figuur 27 - Leerkrachten volgens leeftijd in het gewoon lager onderwijs (1 februari 2010)



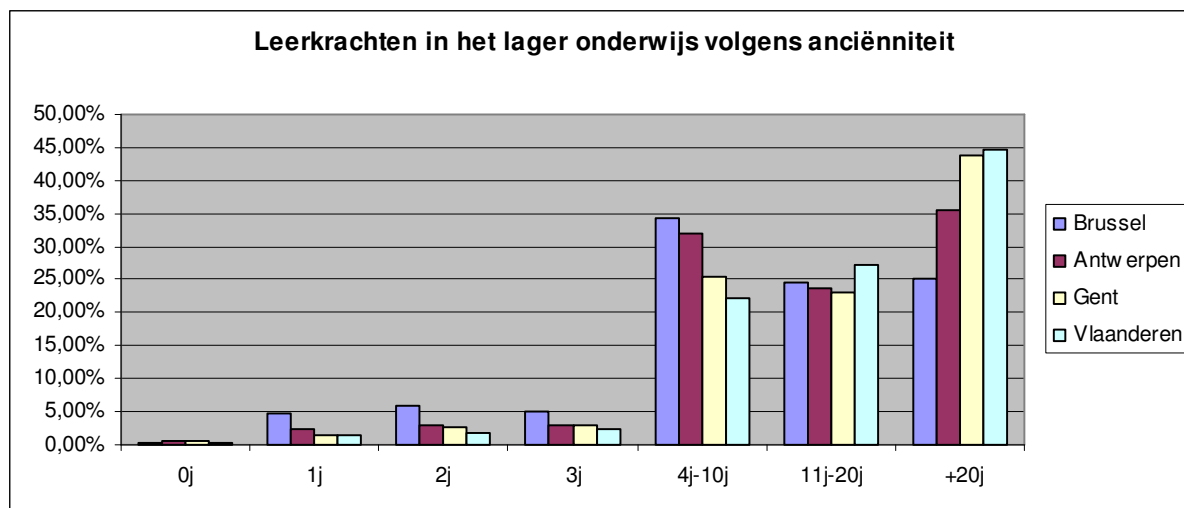
Figuur 28 - Leerkrachten volgens leeftijd in het gewoon secundair onderwijs (1 februari 2010)

1.3.1.9. ANCIËNNITEIT VAN LEERKRACHTEN BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS

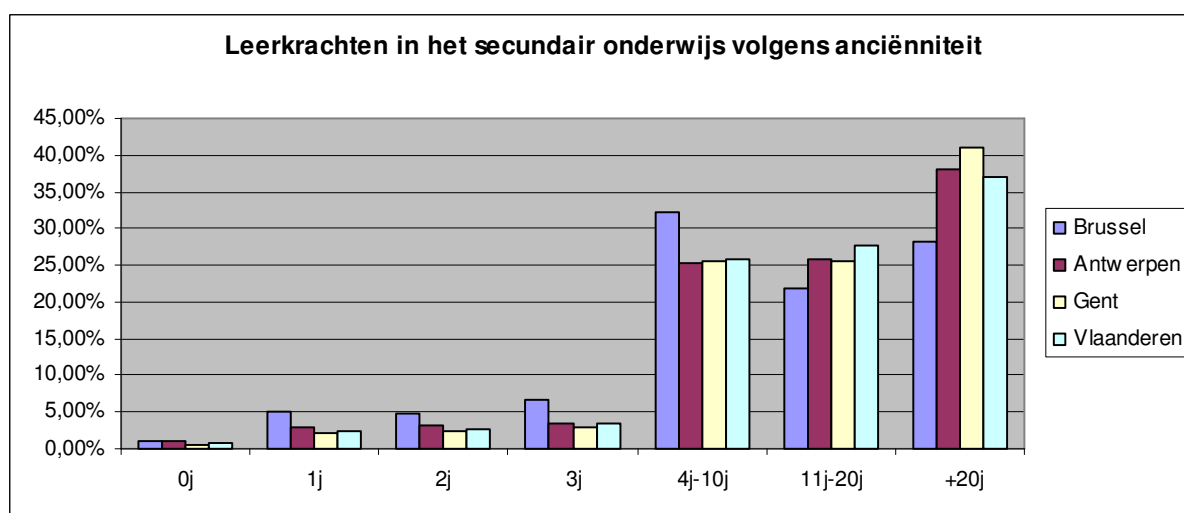
Het aantal leerkrachten met een anciënniteit van meer dan 10 jaar is in Brussel in alle niveaus kleiner dan in Vlaanderen. Het aantal beginnende leerkrachten met 1, 2 of 3 jaar ervaring is overal in Brussel groter dan in Vlaanderen. In Antwerpen en Gent is die tendens niet aanwezig.



Figuur 29 - Leerkrachten in het gewoon kleuteronderwijs volgens anciënniteit (1 februari 2010)



Figuur 30 - Leerkrachten in het gewoon lager onderwijs volgens anciënniteit (1 februari 2010)



Figuur 31 - Leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs volgens anciënniteit

1.3.1.10. WOONPLAATS VAN LEERKRACHTEN BASISONDERWIJS EN SECUNDAIR ONDERWIJS

Slechts 7,54% van de leerkrachten die in Brussel werken, woont effectief in Brussel. Het merendeel pendelt naar de school. 26,68 % komt uit de Vlaamse Rand; 65,78 % komt uit de rest van Vlaanderen.

	Brussel		Rand ¹⁸¹		rest	
	n	%	n	%	n	%
gewoon kleuteronderwijs	57	5,97	254	26,60	644	67,43
gewoon lager onderwijs	97	7,18	397	29,39	857	63,43
gewoon secundair onderwijs	362	8,57	1108	26,24	2752	65,18
totaal	536	7,54	1896	26,68	4674	65,78

Tabel 26 - Woonplaats van de Brusselse leerkrachten (1 februari 2010)¹⁸²

1.3.1.11. OPLEIDINGSPLAATS VAN LEERKRACHTEN EN HUN BASISDIPLOMA

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de instellingen voor hoger onderwijs waar de Brusselse leerkrachten hun basisdiploma behaald hebben. Het grootste aantal leerkrachten behaalde zijn basisdiploma aan Brusselse instellingen voor hoger onderwijs, gevolgd door instellingen voor hoger onderwijs uit Leuven.

Artesis Hogeschool Antwerpen	48	1,8%
Arteveldehogeschool	110	4,2%
Erasmushogeschool Brussel	318	12,2%
Groep T - Internationale Hogeschool Leuven	192	7,4%
Hogeschool Gent	118	4,5%
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	20	0,8%
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	31	1,2%
Hogeschool West-Vlaanderen	16	0,6%
HUB-EHSAL	516	19,8%
K.U.Leuven	247	9,5%
Karel de Grote-Hogeschool KH Antwerpen	33	1,3%
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	20	0,8%
Katholieke Hogeschool Kempen	10	0,4%
Katholieke Hogeschool Leuven	328	12,6%
Katholieke Hogeschool Limburg	76	2,9%
Katholieke Hogeschool Mechelen	112	4,3%
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	98	3,8%
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vl.	36	1,4%
Lessius Hogeschool	5	0,2%

¹⁸¹ definitie Rand: de gemeenten rond het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, die tot het Vlaamse Gewest of het Nederlandse taalgebied behoren, namelijk Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel, Wezembeek-Oppem, Asse, Beersel, Dilbeek, Grimbergen, Hoeilaart, Machelen, Meise, Merchtem, Overijse, Sint-Pieters-Leeuw, Tervuren, Vilvoorde en Zaventem

¹⁸² De absolute aantallen hebben betrekking op het aantal personeelsopdrachten per onderwijsinstelling en niet op het hoofdelijke aantal personeelsleden. Een personeelslid dat een opdracht heeft in twee verschillende Brusselse onderwijsinstellingen wordt dus tweemaal gerekend.

Plantijn Hogeschool	5	0,2%
Provinciale Hogeschool Limburg	11	0,4%
UGent	75	2,9%
Universiteit Antwerpen	7	0,3%
V.U.Brussel	148	5,7%
XIOS Hogeschool Limburg	26	1,0%
totaal	2606	100,0%

Tabel 27 - Opleidingsplaats van de Brusselse leerkrachten (1 februari 2010)¹⁸³

1.3.1.12. UITSTROOM VAN LEERKRACHTEN

Het departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap heeft een onderzoek verricht naar de uitstroom van jonge leerkrachten binnen vijf jaar na hun indiensttreding in het onderwijs. Daarbij werd nagegaan hoeveel procent van een groep jonge tijdelijke interimarissen die in 2002 in het onderwijs startten, in 2006 niet meer in het onderwijs actief was. In 2003, 2004 en 2005 werd hetzelfde onderzoek herhaald. Het onderzoek werd enerzijds uitgevoerd voor Vlaanderen in zijn geheel, anderzijds ook specifiek voor Brussel.

	2006	2007	2008	2009
gewoon basisonderwijs	23%	24%	27%	21%
gewoon secundair onderwijs	34%	36%	37%	38%

Tabel 28 - Percentage leerkrachten dat na 5 jaar het onderwijs volledig heeft verlaten in Vlaanderen (1 februari 2010)

De gegevens uit deze tabel worden vergeleken met de volgende tabel:

	2006 Brussel	2007 Brussel	2008 Brussel	2009 Brussel
gewoon basisonderwijs	53%	54%	53%	54%
gewoon secundair onderwijs	62%	64%	65%	62%

Tabel 29 - Percentage leerkrachten dat na 5 jaar het Brusselse Nederlandstalige onderwijs heeft verlaten (1 februari 2010)

De conclusie die gewoonlijk snel gemaakt wordt, is dat de Brusselse uitstroomcijfers soms twee tot drie keer zo groot zijn in verhouding tot de rest van Vlaanderen. De gegevens zijn echter niet met elkaar te vergelijken: een uitstroom in Vlaanderen (tabel 28) duidt op het aantal tijdelijke leerkrachten dat het onderwijs volledig verlaten heeft, terwijl de cijfers van tabel 29 het aandeel tijdelijke leerkrachten weergeeft dat niet meer in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs lesgeeft (maar eventueel wel in een Vlaamse school een baan heeft gevonden).

¹⁸³ In de tabel zijn alleen cijfers over de basisdiploma's opgenomen. Van de licentiaten of masters is dus alleen de instelling opgenomen waar ze hun licentiaats- of masterdiploma hebben behaald. De instelling waar ze hun lerarenopleiding hebben gevolgd, is niet vermeld. Als de professionele bachelors nog een bijkomende opleiding gevolgd hebben, is die ook niet opgenomen in het bestand. Leerkrachten die twee (of meer) basisdiploma's behaald hebben, komen verschillende keren voor in het bestand.

De verloop- en uitstroomcijfers zijn dus - voorlopig - niet exact te vatten. Het hoge(re) verloop van leerkrachten is echter een feit en is mogelijk te verklaren door kenmerken van of vooroordelen over het stedelijk milieu, zoals:

- een andere omgevingstaal dan het Nederlands;
- het aanzienlijke aandeel van anderstalige leerlingen in de Nederlandstalige scholen;
- de stadsvlucht van leerlingen en leerkrachten;
- de reistijd tussen woon- en werkplaats;
- hoge vastgoed- en huurprijzen.

1.3.1.13. BEKWAAMHEIDSBEWIJZEN VAN LEERKRACHTEN¹⁸⁴

Een van de voorwaarden waaraan de personeelsleden moeten voldoen om een wedde of een weddetoelage te ontvangen is in het bezit zijn van een bekwaamheidsbewijs. De bekwaamheidsbewijzen zijn ingedeeld in vereiste, voldoende en andere bekwaamheidsbewijzen.

Voor de *vereiste* bekwaamheidsbewijzen moet het basisdiploma behaald zijn in het specialisme van het te onderwijzen vak. De *voldoende geachte* bekwaamheidsbewijzen betreffen meestal hetzelfde niveau van het diploma dat opgenomen is in de vereiste bekwaamheidsbewijzen, zonder echter rekening te houden met het specialisme. Bij tekort aan houders van een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs kan de inrichtende macht een kandidaat aanstellen die in het bezit is van een ander bekwaamheidsbewijs.

Er doen zich geen markante verschillen voor tussen de regio's binnen het kleuteronderwijs. Het aantal aanstellingen met een ander bekwaamheidsbewijs tijdens het schooljaar 2009-2010 is het hoogst in Brussel (4,49%), wat erop wijst dat het voor die regio het moeilijkst is om leerkrachten met een vereist bekwaamheidsbewijs aan te trekken. Vlaams-Brabant volgt met 3,28%.

	alle scholen	Antwerpen	Brussel	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
vereist	95,92%	96,62%	93,31%	94,40%	94,12%	99,00%
voldoende	2,13%	1,45%	2,21%	3,64%	2,60%	0,68%
ander	1,95%	1,93%	4,49%	1,96%	3,28%	0,32%

Tabel 30 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het kleuteronderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15 maart 2009)

In het lager onderwijs zijn er belangrijke regionale verschillen. Zo blijkt dat Brussel, zowel in absolute termen als in vergelijking met andere regio's, de meeste moeite heeft om onderwijzers te vinden. Slechts 68% van de vervangers in de Brusselse lagere scholen beschikte in 2009 over een diploma van onderwijzer (vereist), tegenover een gemiddelde van 90% voor alle scholen die door de Vlaamse Gemeenschap worden gefinancierd of gesubsidieerd.

	alle scholen	Antwerpen	Brussel	Gent	Vlaams-Brabant	Limburg
vereist	90,24%	88,02%	67,90%	87,59%	88,47%	94,64%
voldoende	8,82%	10,40%	28,35%	11,23%	10,10%	4,93%
ander	0,94%	1,58%	3,76%	1,17%	1,43%	0,43%

Tabel 31 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het lager onderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15 maart 2009)

¹⁸⁴ bron: arbeidsmarktrapport

	alle scholen	Antwerpen	Brussel	Gent	Limburg	Vlaams-Brabant
vereist	59%	53%	50%	62%	58%	59%
voldoende	27%	28%	26%	24%	27%	24%
ander	13%	18%	25%	14%	16%	17%

Tabel 32 - Aanstelling volgens bekwaamheidsbewijs in het secundair onderwijs – overzicht per regio (interim-uren op 15 maart 2009)

Terwijl het aantal aanstellingen met een ander bekwaamheidsbewijs het grootst is in het basisonderwijs in Brussel, is dat minder het geval voor het secundair onderwijs in het schooljaar 2009. Het aantal aanstellingen met een ander bekwaamheidsbewijs schommelt in alle regio's, ook in Brussel, rond de 25%.

1.3.1.14. KORTE VERVANGINGEN IN BRUSSEL BINNEN HET BASISONDERWIJS

Elke school krijgt een contingent 'vervangingsseenheden' dat binnen een samenwerkingsplatform wordt samengelegd en beheerd om korte afwezigheden op te vangen. Voorbeelden van mogelijke korte afwezigheden zijn: ziekte van minder dan tien aaneensluitende werkdagen, nascholing, omstandigheidsverlof naar aanleiding van een huwelijk. Om de vervangingsseenheden te kunnen gebruiken, moet de school samenwerken in een samenwerkingsplatform binnen een scholengemeenschap, een samenwerkingsverband tussen een of meer scholengemeenschappen en een of meer onderwijsinstellingen die niet behoren tot een scholengemeenschap, of een samenwerkingsverband tussen verschillende scholengemeenschappen.

Uit het evaluatierapport korte vervangingen 2009-2010 blijkt dat binnen het Vlaamse basis-onderwijs 86% van de vervangingsseenheden werd aangewend. In de samenwerkingsverbanden van Brussel is 58% aangewend. Wel zijn er grote verschillen tussen de samenwerkingsverbanden.

1.3.1.15. ZIEKTEVERLOF¹⁸⁵ (ALLE PERSONEELSLEDEN)

op het vlak van ziekteverzuim vertoont Brussel geen afwijkende cijfers ten opzichte van Vlaanderen in het algemeen.

	Basisonderwijs		secundair onderwijs	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Aalst	3,35	3,95	4,57	4,65
Antwerpen	3,34	3,57	3,77	4,22
Brugge	2,66	3,76	3,40	3,83
Brussel	3,53	3,71	3,47	3,91
Genk	4,69	4,31	5,77	4,78
Gent	3,62	3,52	3,73	3,81
Hasselt	2,40	4,60	3,94	4,72
Kortrijk	2,17	3,09	4,05	3,38
Leuven	3,81	3,76	4,16	4,42
Mechelen	2,76	4,24	4,09	4,71
Oostende	3,30	4,84	4,03	5,19

¹⁸⁵ bron: rapport ziekteverzuim 2009 Vlaams onderwijspersoneel. Stuurgroep ziektecontrole onderwijs – Encare Absenteïsme

Roeselare	3,14	3,42	3,44	2,70
Sint-Niklaas	2,52	3,11	3,43	3,71
Turnhout	2,96	3,28	4,36	3,88

Tabel 33 - Ziekteverzuim in onderwijs - vergelijking met andere centrumsteden (2009)

Brussel scoort in de vier categorieën onder het gemiddelde van de overige centrumsteden.

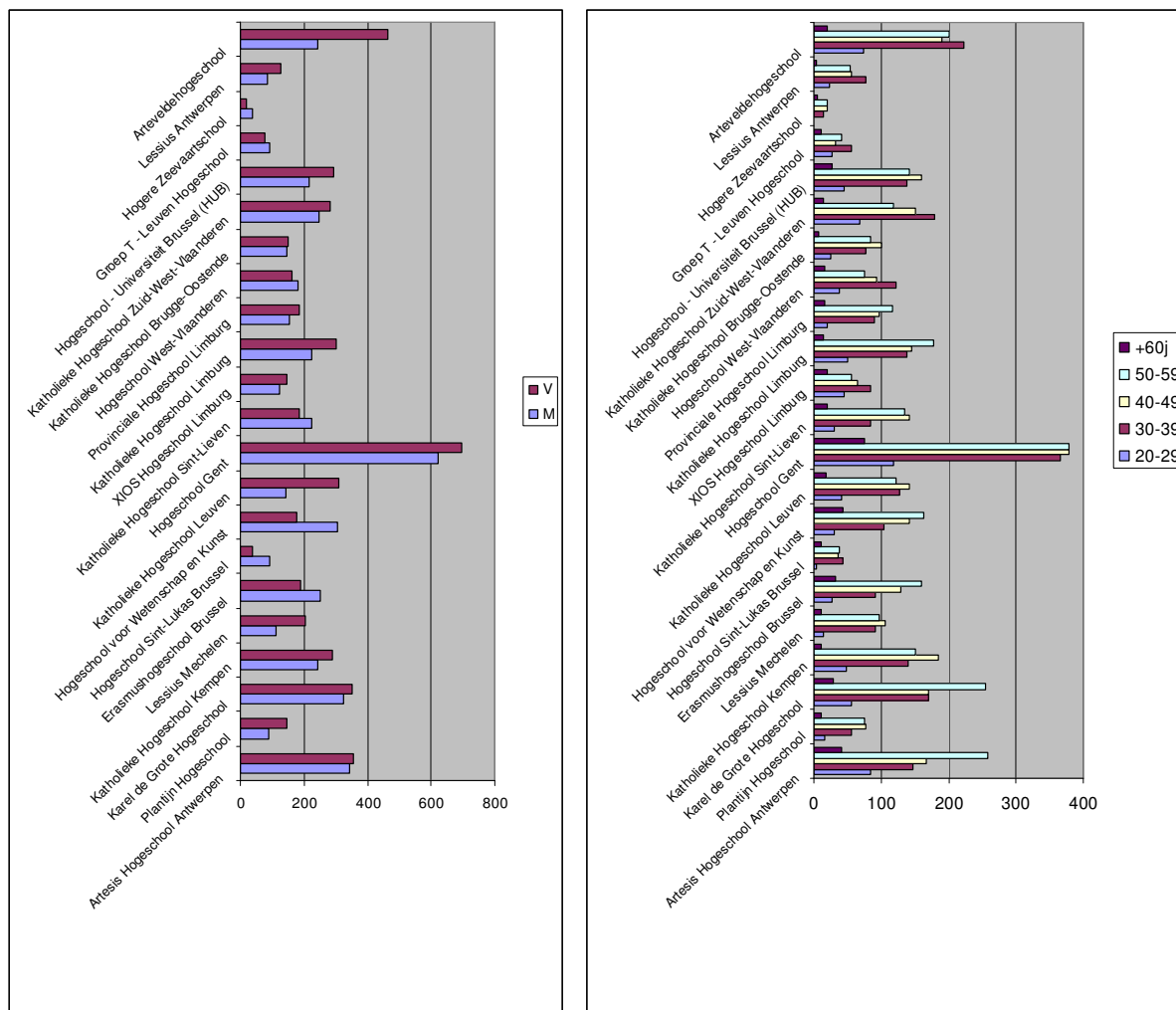
1.3.2. Personeel hoger onderwijs

In de onderstaande tabel vindt u het absolute aantal personeelsleden van de hogescholen in Vlaanderen. De hogescholen die in Brussel liggen of die daar onderwijs aanbieden, zijn gemarkeerd.

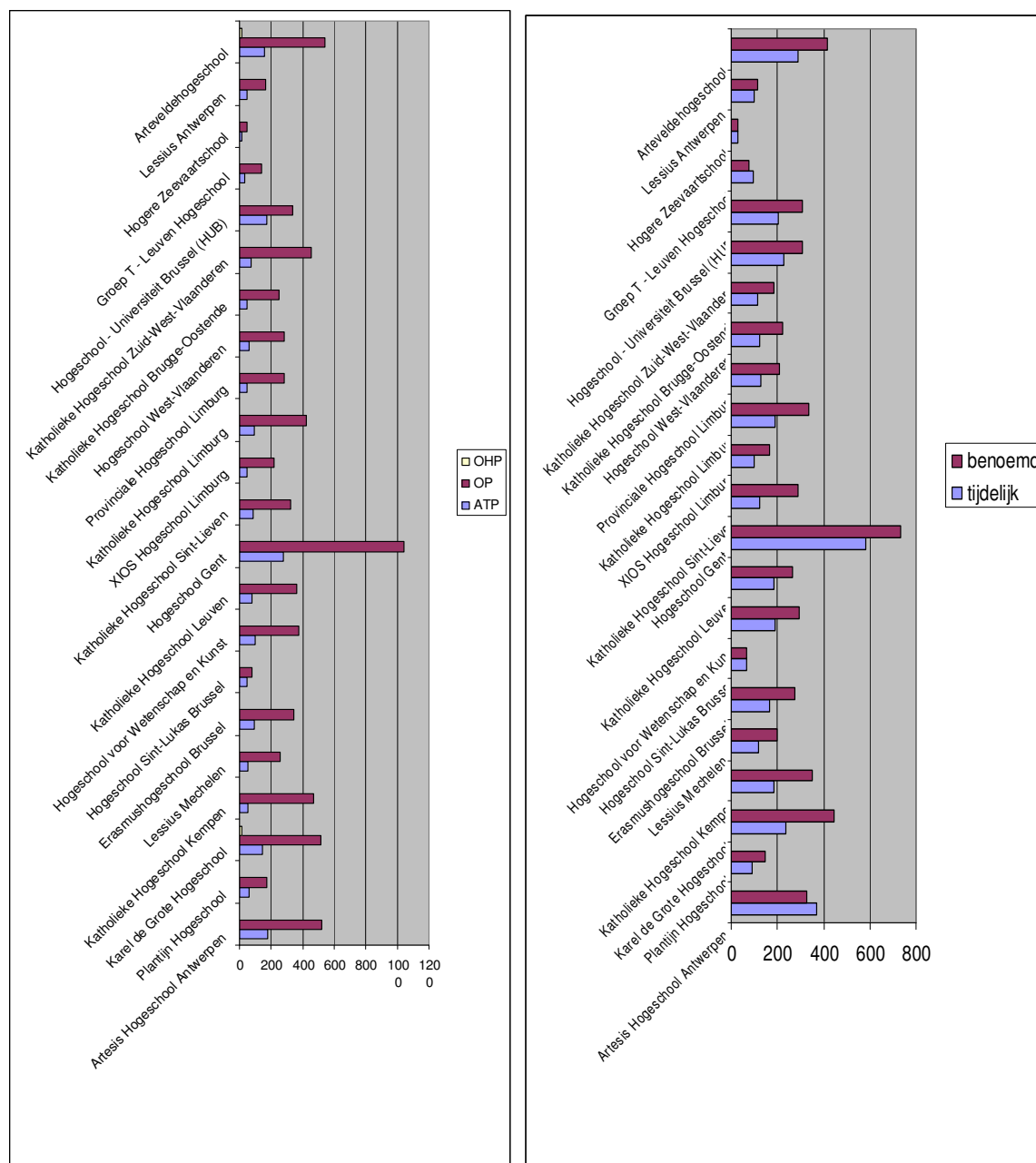
Hogeschool	<i>totaal</i>
Artesis Hogeschool Antwerpen	699
Plantijn Hogeschool	235
Karel de Grote-Hogeschool	678
Katholieke Hogeschool Kempen	534
Lessius Mechelen	319
Erasmushogeschool Brussel	440
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	130
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	483
Katholieke Hogeschool Leuven	452
Hogeschool Gent	1319
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	410
XIOS Hogeschool Limburg	268
Katholieke Hogeschool Limburg	527
Provinciale Hogeschool Limburg	337
Hogeschool West-Vlaanderen	344
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	297
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	531
Hogeschool – Universiteit Brussel (HUB)	511
Groep T - Leuven Hogeschool	169
Hogere Zeevaartschool	58
Lessius Antwerpen	213
Arteveldehogeschool	707
<i>totaal</i>	<i>9664</i>

Tabel 34 - Aantal personeelsleden per hogeschool (maart 2010)

In de volgende figuren vindt u een verdeling van het absolute aantal personeelsleden per hogeschool in functie van geslacht, leeftijd, personeelscategorie en het aantal tijdelijken en benoemden. Als we het personeel van de Brusselse hogescholen vergelijken met het personeel van de overige hogescholen in Vlaanderen, zijn er op basis van deze figuren geen significante verschillen aan te duiden.



Figuur 32 – Personeelsleden van de hogescholen volgens geslacht / Figuur 33 – Personeelsleden van de hogescholen volgens leeftijd



Figuur 34 – Personeelsleden van de hogescholen volgens personeelscategorie¹⁸⁶ / Figuur 35 – Personeelsleden van de hogescholen volgens het aantal tijdelijken en benoemden

¹⁸⁶ ATP = administratief en technisch personeel, OP = onderwijzend personeel, OHP = opvoedend hulppersoneel

In de onderstaande tabel vindt u het absolute aantal personeelsleden van de universiteiten in Vlaanderen per personeelscategorie. De universiteiten in Brussel zijn gemarkeerd.

	ZAP		AAP		WP		ATP werking		ATP buiten werking		totaal	
	aantal	vte	aantal	vte	aantal	vte	aantal	vte	aantal	vte	aantal	vte
KUL	1631	1018,5	850	497,95	4479	4068,72	1847	1564,05	1551	1194,14	10358	8343,36
UGent	1115	786,2	1163	843,1	3033	2831,15	1540	1312,9	1111	879	7962	6652,35
VUB	673	334,62	404	214,55	1069	977,7	559	470,25	437	357,05	3142	2354,17
UA	621	408,39	367	242,28	1168	1068,74	648	577,88	444	376,79	3248	2674,08
UH	205	116	108	73,86	328	305,95	136	116,47	126	92,79	903	705,07
KUB	49	20,59	16	9,05	8	6,75	17	16,8	7	5,4	97	58,59
totaal	4294	2684,3	2908	1880,79	10085	9259,01	4747	4058,35	3676	2905,17	25710	20787,62

Tabel 35 - Aantal personeelsleden per universiteit en per personeelscategorie (februari 2010)^{187 188}

In de onderstaande tabellen en figuren vindt u een verdeling van het absolute aantal personeelsleden per universiteit en per personeelscategorie in functie van geslacht (absolute aantallen en vte) en leeftijd. Als we het personeel van de Brusselse universiteiten vergelijken met het personeel van de overige universiteiten in Vlaanderen, zijn er op basis van deze figuren geen significante verschillen aan te duiden.

	ZAP ¹⁸⁹						AAP					
	man	vrouw	totaal	vte man	vte vrouw	vte totaal	man	vrouw	totaal	vte man	vte vrouw	vte totaal
KUL	1292	339	1631	818,65	199,85	1018,5	357	493	850	186,7	311,25	497,95
UGent	911	204	1115	644,95	141,25	786,2	561	602	1163	403,1	440	843,1
VUB	503	170	673	256,92	77,7	334,62	222	182	404	115,3	99,25	214,55
UA	478	143	621	323,17	85,22	408,39	187	180	367	124,2	118,08	242,28
UH	155	50	205	82,45	33,55	116	53	55	108	35,16	38,7	73,86
KUB	32	17	49	14,68	5,91	20,59	7	9	16	3,25	5,8	9,05
totaal	3371	923	4294	2140,82	543,48	2684,3	1387	1521	2908	867,71	1013,08	1880,79

¹⁸⁷ bron: VLIR - Statistische gegevens over het personeel aan de Vlaamse universiteiten

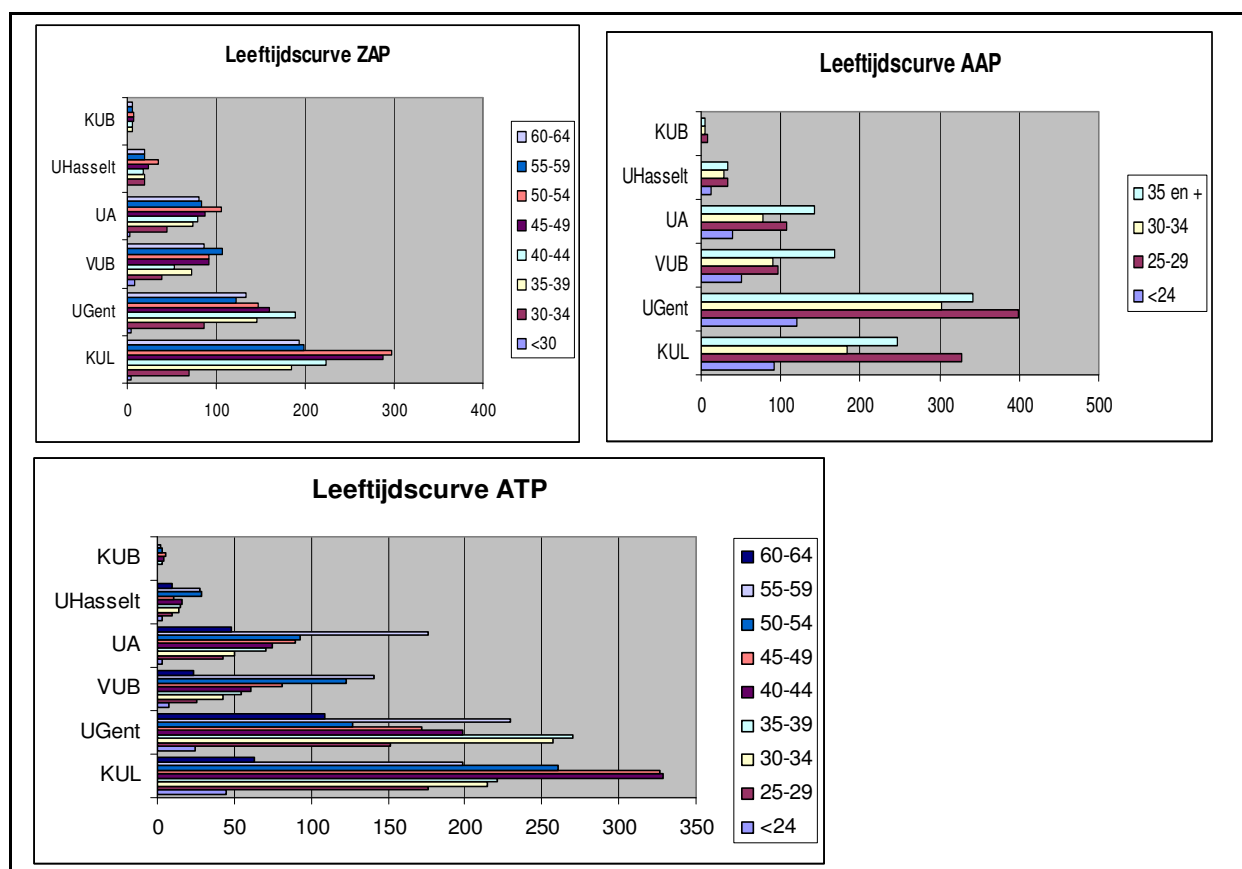
¹⁸⁸ ZAP = zelfstandig academisch personeel, AAP = assiterend academisch personeel, WP = wetenschappelijk personeel, ATP werking = administratief en technisch personeel op middelen van de financieringsenveloppe voor hoger onderwijs van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, ATP buiten werking = administratief en technisch personeel op andere middelen dan de financieringsenveloppe voor hoger onderwijs van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

¹⁸⁹ met inbegrip van gastprof en vervroegd gepensioneerden

	WP						ATP werking					
	man	Vrouw	totaal	vte man	vte vrouw	vte totaal	man	vrouw	totaal	vte man	vte vrouw	vte totaal
KUL	2555	1924	4479	2335,11	1733,61	4068,72	810	1037	1847	752,35	811,7	1564,05
UGent	1636	1397	3033	1540,25	1290,9	2831,15	639	901	1540	592,22	720,68	1312,9
VUB	606	463	1069	553,92	423,78	977,7	237	322	559	212,8	257,45	470,25
UA	618	550	1168	570,6	498,14	1068,74	260	388	648	250,75	327,13	577,88
UH	190	138	328	176,45	129,5	305,95	53	83	136	49,4	67,07	116,47
KUB	3	5	8	2,15	4,6	6,75	4	13	17	4	12,8	16,8
totaal	5608	4477	10085	5178,48	4080,53	9259,01	2003	2744	4747	1861,52	2196,83	4058,35

ATP buiten werking						
	man	vrouw	totaal	vte man	vte vrouw	vte totaal
KUL	459	1092	1551	391,96	802,18	1194,14
UGent	331	780	1111	290,1	588,9	879
VUB	144	293	437	120,52	236,53	357,05
UA	120	324	444	112,7	264,09	376,79
UH	38	88	126	29,45	63,34	92,79
KUB	1	6	7	1	4,4	5,4
totaal	1093	2583	3676	945,73	1959,44	2905,17

Tabel 36 - Aantal personeelsleden per universiteit en per personeelscategorie volgens geslacht (februari 2010)



Figuur 36 – Aantal personeelsleden per universiteit en per personeelscategorie volgens leeftijd (februari 2010)

1.3.3. Personeel volwassenenonderwijs

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn 5 Centra voor Volwassenenonderwijs gevestigd:

- CVO Hogere Leergangen voor Fiscale en Sociale Wetenschappen;
- CVO Kamer voor Handel en Nijverheid Brussel;
- CVO Lethas;
- CVO Brussel;
- CVO Elishout COOVI.

In de onderstaande tabel vindt u het aantal personeelsleden (tijdelijken/interimarissen en vastbenoemden) van de centra, afgezet tegenover de centra in het Vlaamse Gewest. Interessant is dat de centra in Brussel qua omvang opvallend groter zijn dan hun Vlaamse tegenhangers (85 vte's per centrum versus 55 vte's per centrum). Uiteraard baseren we ons op slechts 5 centra om tot die gemiddelde cijfers te komen.

	tijdelijken/ interimarissen	vast- benoemden	totaal
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	187,553	241,693	429,2465
Vlaams Gewest	2218,39	3655,36	5873,75
Totaal	2405,941	3897,055	6302,997

Tabel 37 - Aantal personeelsleden (tijdelijken/interimarissen en vastbenoemden) van de Centra voor Volwassenenonderwijs (februari 2011)

Als we het personeel van de Brusselse Centra voor Volwassenenonderwijs in functie van geslacht vergelijken met het personeel van de overige centra in Vlaanderen, zijn er geen significante verschillen aan te duiden.

2. Vorming

2.1. Wat dekt de term 'vorming'?

De bevoegdheid Vorming is vastgelegd in artikel 4 van de bijzondere wet op de hervorming der instellingen:

- 4, 11°: voorschoolse vorming in de peutertuinen;
- 4, 12°: post- en parascolaire vorming;
- 4, 13°: artistieke vorming;
- 4, 14°: intellectuele, morele en sociale vorming;
- 4, 15°: de sociale promotie;
- 4, 16°: de beroepsomscholing en bijscholing (met uitzondering van de regeling van de tegemoetkoming in de uitgaven die inherent zijn aan de selectie, de beroepsopleiding en de nieuwe installatie van het personeel dat door een werkgever in dienst is genomen met het oog op de oprichting van een onderneming, of de uitbreiding of de overschakeling van zijn onderneming).

Voor de bevoegdheid van minister Smet op het vlak van Vorming wordt verwezen naar artikel 8 van het organisatiebesluit. Daarin wordt niet alleen verwezen naar 4, 11°, 4, 12°, en 4, 15°, van de bijzondere wet als onderdeel van het beleidsdomein Onderwijs en vorming, maar wordt ook de

bevoegdheid gegeven het vormingsbeleid te coördineren. Vlaams minister Pascal Smet heeft dus het grootste deel van de vormingsbevoegdheden en vervult een coördinerende opdracht. De vormingsbevoegdheid staat in zijn titel expliciet vermeld. Dat neemt niet weg dat ook andere ministers een deel van de vormingsbevoegdheid hebben (de minister-president heeft land- en tuinbouwworming, minister Muyters heeft beroepsomscholing, bijscholing en beroepsopleiding, minister Schauvliege heeft artistieke, morele en sociale vorming).

In het kader van deze omgevingsanalyse zijn aspecten al eerder aangegeven, omdat ze expliciet binnen het onderwijsdomein vallen. Zo omvat 'artistieke vorming' het deeltijds kunstonderwijs, en is 'sociale promotie' uitgegroeid tot het volwassenenonderwijs.

In wat volgt, wordt exemplarisch dieper ingegaan op initiatieven die de VGC via het Stedenfonds opneemt, en op het aanbod van de VDAB en Syntra Vlaanderen op het gebied van 'beroepsomscholing en bijscholing', alsook op het vormingsaanbod van de volkshogescholen in het kader van 'intellectuele, morele en sociale vorming'.

2.2. Beroepsomscholing en bijscholing

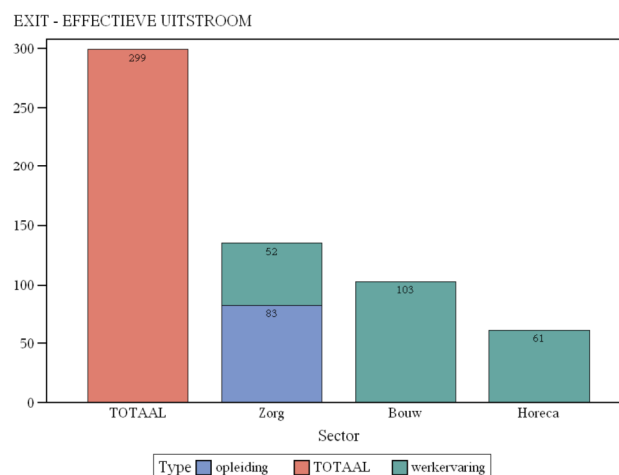
2.2.1. De inschakelingstrajecten

Door middel van inschakelingstrajecten worden werkzoekenden actief begeleid in hun zoektocht naar werk. Inschakelingstrajecten kunnen twee vormen aannemen: opleidingstrajecten of werkervaringstrajecten. Met de trajecten streeft men ernaar om voor werkzoekenden de toegang tot de arbeidsmarkt te verbeteren. De VGC richt zich prioritair op drie sectoren met knelpuntberoepen: bouw, zorg en horeca.

Concreet geeft de VGC aanvullende subsidies voor acht werkervaringsprojecten: drie in de bouwsector, vier in de zorgsector en één in de horecasector. De VGC stelt ook voor elke sector een uitstroombegeleider ter beschikking, die deelnemers aan de verschillende aangesloten projecten begeleidt.

Rekening houdend met het aantal plaatsen dat de verschillende initiatiefnemers gemiddeld ter beschikking hebben en met de gemiddelde duur van een traject, werd begin 2008 geschat dat er in 2008-2009 278 deelnemers hun traject *potentieel* konden beëindigen. In de sector bouw was er een potentieel van 100 deelnemers (werkervaring), in de sector zorg 60 deelnemers (werkervaring) en 74 deelnemers (opleiding), en in de sector horeca 44 deelnemers (werkervaring).

Van de projecten werd begin 2010 nagegaan hoeveel deelnemers in de loop van 2008-2009 hun opleidings- of werkervaringstraject effectief hebben beëindigd. Dat bleken 299 deelnemers te zijn, iets meer dus dan aanvankelijk werd geschat. 47 deelnemers daarvan (= 16%) zijn echter afgefallen wegens ontslag of medische problemen. De overige 252 deelnemers (= 84%) die hun traject (al dan niet vroegtijdig) beëindigden, konden potentieel doorstromen naar de arbeidsmarkt.

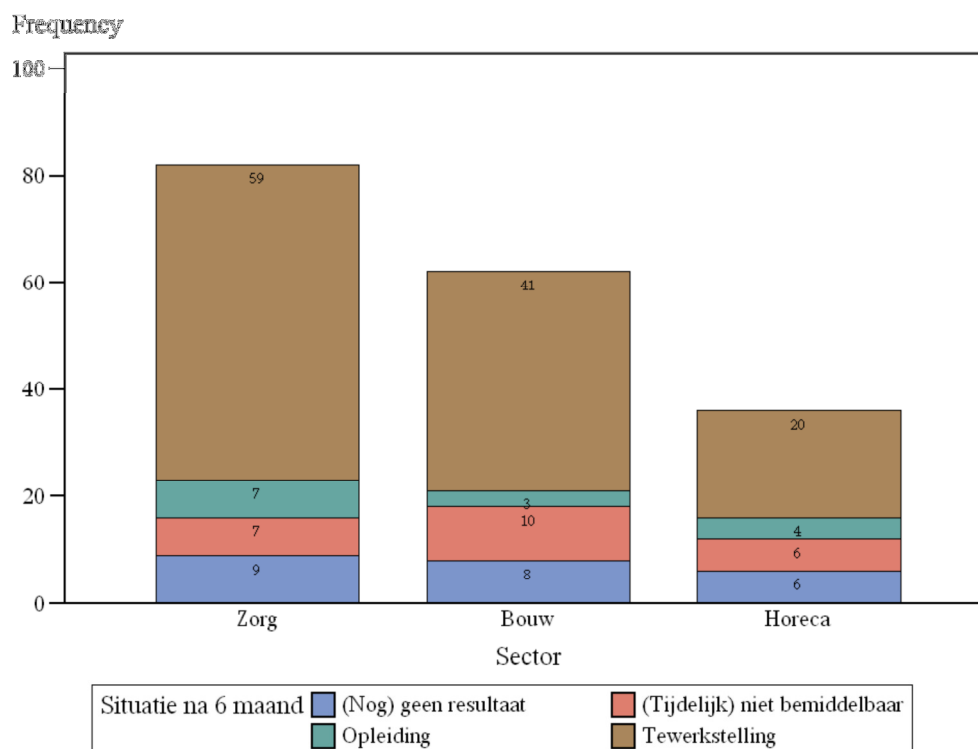


Figuur 37 - Effectieve uitstroom voor inschakelingstrajecten in 2008 en 2009, volgens sector en type traject

Van de 252 deelnemers die hun traject beëindigden, kregen 176 deelnemers (70%) een vorm van begeleiding door de uitstroombegeleider. Vooral deelnemers die minder evidente tewerkstellingsmogelijkheden hebben, krijgen een uitstroombegeleider toegewezen. Het vooropgestelde aantal 'te begeleiden deelnemers' werd aanvankelijk bepaald op 292. De uitstroombegeleiders bereikten dus gemiddeld 60% van het streefdoel dat werd vooropgesteld, met respectievelijk 40% voor de bouw, en 63% voor de zorg. Alleen de horeca haalde het streefdoel grotendeels (92%).

Voor de weergave van de tewerkstellingsresultaten werd ervoor gekozen om de meting te doen op het moment dat een deelnemer zijn traject 6 maanden beëindigd heeft. Op het moment van de rapportage - op 31 december 2009 - waren er 73 deelnemers (van de 252) die hun traject nog geen 6 maanden hadden beëindigd. In totaal hebben 179 van de 252 deelnemers (71%) op het moment van de rapportage hun traject 6 maanden beëindigd.

De resultaten van die 179 deelnemers zijn opgenomen in de onderstaande figuur.



Figuur 38 - Momentopname van de tewerkstellingssituatie van de deelnemers (na 6 maanden), 2008 en 2009, volgens sector

Vertrekkend van die cijfers is er een positief resultaat voor 133 van de 179 deelnemers (= 74,3%): 119 deelnemers zijn aan het werk (66,5%) en 14 deelnemers volgen een opleiding (7,8%). Het gemiddelde tewerkstellingsresultaat voor de drie sectoren is 66,5%. Voor de opleidingsprojecten zorg zijn de tewerkstellingscijfers het hoogst (82,9%), gevolgd door de werkervaringsprojecten bouw (66,1%) en de werkervaringsprojecten zorg (60,0%). De werkervaringsprojecten horeca behaalden de laagste doorstroomcijfers op het vlak van werk (55,6%) op het tijdstip van de meting.

Het is evident dat de resultaten onderhevig zijn aan verschillende factoren. Niet alleen de selectie van de deelnemers bij de instroom, de kwaliteit van het traject, de begeleiding van de instructeurs op de werkvloer en van trajectbegeleiders van de individuele projecten, en de nieuwe sectorale uitstroombegeleiding spelen een rol, maar ook de persoonlijke situatie van elke deelnemer is zeer bepalend voor de uitkomst. Met het streefdoel van 70% wordt de lat hoog gelegd. Ook de huidige crisis bemoeilijkt de tewerkstelling van kansengroepen. De trajecten kunnen ook tewerkstellingskansen bieden op langere termijn. Sommige deelnemers krijgen na 6 maanden uitstroom nog altijd begeleiding.

2.2.2. VDAB opleidingsaanbod Brussel¹⁹⁰

Een beroepsopleiding wordt omschreven als “een maatregel die tot doel heeft iemand beroepsbekwaamheid te verstrekken om arbeid in loondienst te verrichten”. De VDAB richt zich in zijn opleidingsaanbod tot drie verschillende doelgroepen. Naast de opleidingen voor werkzoekende werklozen maken de opleidingen voor werknemers op verzoek van de werkgever en de opleidingen voor individuele werknemers op eigen verzoek deel uit van het VDAB-opleidingsaanbod. De VDAB biedt in Vlaanderen en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest meer dan 200 verschillende

¹⁹⁰ BRUCOVO (2010), *Opleidingsplan 2008-2013*

opleidingen aan in meer dan 70 opleidingscentra. In 2006 bereikten de competentiecentra 50.412 werkzoekenden, 45.509 werknemers op verzoek van de werkgever en 2660 werknemers op eigen verzoek.

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er twee competentiecentra aanwezig (Bergensesteenweg in Anderlecht en Wetstraat in Etterbeek).

De Regionale Dienst Beroepsopleiding Brussel (RDB) is actor en regisseur in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en exclusief bevoegd voor Nederlandstalige opleidingen (arbeidsbemiddeling is gewestelijke materie en wordt uitgeoefend door Actiris in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest). De RDB voert een eigen programmatie uit, naast een intensieve samenwerking met derden of private opleidingspartners (gecoördineerd door vzw tracé Brussel), al dan niet gefinancierd met middelen uit het Europees Sociaal Fonds.

In 2010 werd een officieel samenwerkingsprotocol uitgewerkt en ondertekend door zowel Brucovo vzw als de VDAB-RDB (Regionale Dienst Beroepsopleiding Brussel). Bedoeling is tweemaal per jaar een regionaal overlegcomité tussen het Brussels Consortium Volwassenenonderwijs vzw en VDAB-RDB bijeen te roepen. Centraal in de werking van dat regionaal overlegcomité staan de opleidingskansen en -behoeften in functie van de loopbaan van de inwoners van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de samenwerking, de afstemming tussen het Brussels Consortium Volwassenenonderwijs vzw (en haar leden) en VDAB-RDB. Via een open en constructieve dialoog willen de ondertekenende partners samenwerken met betrekking tot beroepsgerichte trajecten en samen vorm geven aan geïntegreerde en kwalificerende trajecten. Ook worden de beroepsopleidingen van de VDAB en het aanbod volwassenenonderwijs in het werkingsgebied op elkaar afgestemd en zal er samen optimaal gebruikgemaakt worden van de beschikbare infrastructuur en middelen. Jaarlijks worden in onderling overleg prioriteiten bepaald in de samenwerking.

2.2.3. Opleidingsaanbod Syntra - middenstandsopleidingen¹⁹¹

Syntra (de vroegere Centra voor Middenstandsopleiding) biedt ook in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een gevarieerd aanbod van opleidingsmogelijkheden aan. De algemene doelstelling van Syntra Brussel is het promoten van het kwalitatief zelfstandig ondernemen als motor voor economische en sociale ontwikkeling. Syntra Brussel biedt hiervoor opleidingen aan zelfstandige ondernemers (in spe), werknemers van KMO's, werklozen, doel- en kansengroepen. Het biedt individuen de kans zich verder te ontplooiën als ondernemer en/of op de arbeidsmarkt. Syntra Brussel is actief op twee campussen, enerzijds op Tour en Taxis in Brussel en anderzijds in Ukkel.

Syntra Brussel bestaat sinds 2003 en is sindsdien sterk gegroeid zowel naar omzet (circa 3,9 miljoen EUR in 2010), personeelskader (15 vte in 2010), cursisten (circa 1400 'unieke' cursisten in 2010) en cursistenuren (circa 240.000 voor cursusjaar 2009-2010). Het vormingsaanbod voor volwassenen omvat ondernemersopleidingen, korte opleidingen als bijscholing voor werknemers, bedrijfsbeheer, opleidingen op maat van de ondernemer en zijn werknemers en voltijdse dagopleidingen (alternatief voor hogeschoolopleidingen). Opleidingen in de leertijd (voor schoolplichtige jongeren vanaf 15 jaar) maken met 2% slechts een beperkt deel uit van het totale vormingspakket. In het schooljaar 2011-2012 zijn er 22 leerlingen in de leertijd.

¹⁹¹ BRUCOVO (2010), *Opleidingsplan 2008-2013*

■ SPECIFIEKE OMGEVINGSANALYSE VOOR CULTUUR, JEUGD EN SPORT

Inleiding

Een Brussels huishouden spendeerde anno 2009 gemiddeld ongeveer € 250 aan musea, schouwspelen en soortgelijke activiteiten. Dat staat gelijk aan 0,79% van het gemiddelde huishoudbudget in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.¹⁹² De Brusselaars blijken iets meer (€ 9) aan culturele uitstappen te besteden dan Vlamingen (0,68% van het gemiddelde huishoudbudget), en veel meer (€ 94) dan Walen (0,48% van het gemiddelde huishoudbudget). Dat verschil is wellicht kleiner als men de uitgaven zou kunnen vergelijken met andere grootstedelijke contexten, waar de uitgavenpatronen mogelijk meer vergelijkbaar zijn met die in Brussel.¹⁹³ Ook de uitgaven voor sport (inkomgeld infrastructuur of evenementen, lessen of abonnement club, enzovoort) liggen gemiddeld hoger bij Brusselse huishoudens (€ 214; of 0,67% van het gemiddelde huishoudbudget) dan bij de Vlaamse (€ 152; of 0,43% van het gemiddelde huishoudbudget) of Waalse (€ 186; of 0,56% van het gemiddelde huishoudbudget) huishoudens.

Op basis van RSZ-gegevens kan worden geschat dat binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in 2010 3695,35 voltijdse equivalenten (uitgespreid over 5077 werkenden) en 415,63 voltijdse equivalenten (uitgespreid over 1165 werkenden) respectievelijk onder de Paritaire Comités voor het sociaal-cultureel werk (PC329.01¹⁹⁴) en voor het vermakelijkheidsbedrijf (PC304¹⁹⁵: muziek, podiumkunsten) ressorteerden.

1. Cultuur

1.1. Kunsten

1.1.1. Kunstenbeleid

1.1.1.1. ALGEMEEN: HET KUNSTENLANDSCHAP

Heel wat Vlaamse kunstenaars en kunstenuorganisaties zijn gevestigd in Brussel en beschouwen de stad ook als een bijzondere plek. Die ‘plek’ kan verschillende gedaanten aannemen, soms exclusief, soms in combinaties: woonplek, residentieplek, werkplek, presentatieplek, speelplek, ... Brussel fungeert voor de kunstenaar als verbeelde ruimte en ruimte voor verbeelding. Er zijn ook kunstenaars en organisaties die Brussel als uitvalsbasis hebben, maar verder – zoals ook kenmerkend voor velen – een sterk nomadisch bestaan kennen. Er leven ook niet weinig kunstenaars met een behoorlijke internationale renommée.

Zoals Antwerpen en Gent beschikt de stad over een degelijk geoutilleerd stadstheater, de Koninklijke Vlaamse Schouwburg. Dat theater wordt gesubsidieerd door diverse overheden. Brussel biedt onderdak aan de prestigieuze rock- en poptempel Ancienne Belgique. Het huisvest diverse Vlaamse podia (Kaaitheater, Beursschouwburg, Bronks, ...) en reserveert ruimte voor experimentele kunstvormen (Nadine, Bains Connective) en beeldende kunstencentra (Wiels, Argos). Door zijn

¹⁹² Als in dit document sprake is van Brussel, gaat het steeds over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Als de stad Brussel bedoeld wordt, zal dat steeds expliciet vermeld worden.

¹⁹³ ADSEI, Huishoudbudget 2000-2009, 10.08.2011. http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/arbeidsmarkt/levensomstandigheden/huishoudbudgetonderzoek_2009.jsp

¹⁹⁴ Bewerking gegevens Sociare. Deze gegevens beschrijven het derde kwartaal van 2010. Onder het toepassingsgebied van PC329 behoren cultuur, jeugd, sport, onroerend erfgoed, natuurbewoud, opbouwwerk, integratiecentra, huizen van het Nederlands, toerisme en ontwikkelingssamenwerking.

¹⁹⁵ Bewerking gegevens Sociaal Fonds Podiumkunsten

internationale uitstraling leent Brussel zich ook uitstekend als een venster op de wereld. De federale instelling Bozar profileert zich de laatste jaren uitdrukkelijk op dat vlak. De instelling biedt een podium voor diverse disciplines. De Vlaamse overheid onderhoudt een bevoorrechte relatie met de instelling, als internationale kunsthall en presentatieplek. Naast Bozar is er ook de Muntscouwburg. Flagey is dan weer een instelling die model wil staan voor een vorm van cocommunautair beheer. Ook festivals zoals het KunstenfestivaldesArts en de succesvolle Zinneke Parade (die uit een 25-tal Zinnodes bestaat, waaraan in totaal meer dan 2000 mensen deelnemen) wordt door beide gemeenschappen ondersteund. Toch is de samenwerking tussen beide overheden tot op heden veeleer 'schoorvoetend'.

Europalia is op een overkoepelend Belgisch niveau een tweejaarlijks meerdaags festival dat telkens één bepaald land in de kijker zet en in Brussel stevast voor heel wat activiteiten zorgt.

Hieronder vindt u ter illustratie de jaarlijkse bezoekersaantallen van enkele van de grotere podia in Brussel.

	2009	
	Totaal voorstellingen	Totaal bezoekers
Beursschouwburg	680	27.933
Bozar	5950	
Bronks	537	46.555
Kaaitheater	309	137.372
KunstenfestivaldesArts	165	24.306
KVS	399	142.560

Tabel 1: Aantal voorstellingen en aantal bezoekers in enkele Brusselse cultuurhuizen, 2009¹⁹⁶

Nogal wat Vlaamse instellingen werken hoe langer hoe meer samen met hun Franstalige evenknieën. Over de taalgrenzen heen ontstaan coproducties en is er uitwisseling van artistiek personeel en artistieke creaties. Dat was anders in de jaren zeventig en tachtig, toen het nogal 'Vlaams eenzaam' werken was in de stad. Hugo De Greef wijst op twee aspecten die veranderd zijn: de Vlaamse culturele organisaties wilden hun overdonderende groei in de voorbije decennia bevestigd zien in de grootstad, en scheppende kunstenaars kijken over de administratieve grenzen heen.¹⁹⁷

1.1.1.2. BELEIDSINSTRUMENTEN

Voor de ondersteuning van kunstenorganisaties en kunstenaars in Brussel zijn vier instrumenten van belang: het Kunstendecreet, de verordening houdende subsidiëring van de kunsten op het niveau van de VGC, het internationaal kunstenbeleid en het FOCI op Vlaams niveau.

¹⁹⁶ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

¹⁹⁷ Hugo De Greef, "Brussel is van de wereld. Notities over Cultuur in en boeiende, moeilijke stad", Ons Erfdeel, jaargang 54, (2011), p. 58-65

Het Kunstendecreet richt zich tot het professionele kunstenveld en meer concreet tot kunstenaars en organisaties die werken in of behoren tot een van de volgende sectoren of mengvormen daarvan: theater, muziektheater, dans, kunstencentra, werkplaatsen, kunsteducatie, muziek, audiovisuele kunsten, sociaal-artistieke werking, architectuur, vormgeving, beeldende kunsten en nieuwe media. Daarnaast biedt het ondersteuning voor (niet-literaire) publicaties, opnameprojecten en internationale initiatieven. Kunstvormen op het vlak van literatuur en film vallen niet onder het Kunstendecreet maar behoren tot de bevoegdheid van respectievelijk het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Vlaams Audiovisueel Fonds.

Het Kunstendecreet biedt onder meer de Vlaamse cultuurhuizen in Brussel een duidelijk profiel in de stad. Het Kaaitheter, de Beursschouwburg, de KVS en de AB profileren zich uitdrukkelijk als multicultureel en kosmopolitisch. Ze programmeren artiesten uit alle uithoeken van de wereld. De KVS, het Kaaitheter en de Beursschouwburg grossieren daarnaast ook in andere maatschappelijke thema's: ontwikkelingssamenwerking, ecologie, stedelijkheid enzovoort.

In de onderstaande tabel kunt u aflezen aan hoeveel organisaties het Kunstendecreet structurele en projectmatige steun (inclusief beurzen) biedt in 2011.

Sector/werkvorm	Aantal
architectuur & vormgeving	9
audiovisuele kunst	19
beeldende kunst	30
dans	29
instellingen VG	1
kunsteducatie	6
letteren	1
multidisciplinair	27
muziek	46
muziektheater	3
publicaties	3
sociaal-artistieke werking	6
steunpunt	2
theater	28
Eindtotaal	210

Tabel 2: Aantal organisaties of projecten met zetel in Brussel dat subsidies uit het Kunstendecreet ontvangt in 2011¹⁹⁸

¹⁹⁸ Vlaamse Gemeenschap, IVA Kunsten en Erfgoed

De verordening houdende subsidiëring van de kunsten op het niveau van de VGC biedt in heel wat gevallen aanvullende subsidies bij het Kunstendecreet. Circa 85% van de organisaties die door het Vlaams Kunstendecreet structureel erkend worden, ontvangt ook een structurele subsidie van de VGC. Dat kan als indicator dienen voor de lokale verankering van de kunstenorganisaties. Vlaamse kunstenorganisaties met zetel in Brussel zijn niet noodzakelijk 'Brusselse' organisaties of organisaties die in hoofdzaak activiteiten ontplooiën in Brussel. Receptieve organisaties zijn bij uitstek Brusselse organisaties. Het gaat in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest om een tiental podiumplekken, concertorganisaties en dergelijke. Hun uitstraling geldt uiteraard voor de rest van Vlaanderen.

Buiten de bestaande decreten is er een internationaal cultuurbeleid ontwikkeld voor de ondersteuning van specifieke doelstellingen en prioriteiten. In dat kader gingen in 2010 de volgende subsidies naar Brusselse organisaties en initiatieven:

Subsidievorm	Aantal	Bedrag
internationaal project	11	€ 233.765
internationale kunstbeurs	1	€ 3000
internationale werkplaats	4	€ 49.000
Bozar	1	€ 1.000.000
Totaal	17	€ 1.285.765

Tabel 3: Aantal Brusselse organisaties en verenigingen met subsidies voor internationaal cultuurbeleid in 2010¹⁹⁹

Het overgrote deel van dat budget, namelijk € 1.000.000, gaat naar Bozar (zie tabel 3).

De VGC kent subsidies toe aan kunstprojecten, kunstverenigingen en aan de Brusselse kunstenpodia. Verenigingen die op regelmatige wijze een podium bieden aan eigen artistieke creaties of een receptieve werking ontplooiën, komen in aanmerking om als kunstenpodium gesubsidieerd te worden. Een kunstenpodium heeft in principe een eigen presentatie-infrastructuur, maar ook virtuele podia, die hun producties in andere Brusselse kunsthuisen presenteren, kunnen aanspraak maken op dat type subsidies. De VGC maakt een onderscheid tussen kunstenpodia die door de Vlaamse Gemeenschap decretaal erkend zijn en kunstenpodia die (nog) geen Vlaamse erkenning op zak hebben. De VGC ondersteunt zo een dertigtal organisaties structureel. Het aantal gesubsidieerde projecten fluctueert van jaar tot jaar, maar gemiddeld worden er jaarlijks tussen 30 en 40 projecten gesubsidieerd.

In 2011 kregen ook negen kunstenaars of verenigingen een trajectsubsidie. Die subsidies zijn gericht op de groei binnen het oeuvre van een individuele kunstenaar of binnen een vereniging.

Daarnaast vraagt de VGC ook dat de trajecten aansluiting vinden bij het Brusselse netwerk binnen de kunsten. Daarbij denkt men onder meer aan samenwerking met andere kunstenaars of verenigingen, podia die repetitieruimte ter beschikking stellen, werkplaatsen die een kunstenaar of gezelschap willen begeleiden in het productieproces en het administratieve proces. Een traject dat niet in afzondering groeit, maar begeleid en gesteund wordt door andere spelers, heeft immers meer

¹⁹⁹ ibidem

slaagkansen en vergroot de energie die de kunstenaar of het gezelschap aan het eigenlijke traject kan besteden. Dat versterkt dus enerzijds de positie van de kunstenaar, en anderzijds de laboratoriumfunctie van Brussel en zijn kunstenveld.

1.2. Sociaal-cultureel werk

1.2.1. Algemeen

In het domein van het sociaal-cultureel volwassenenwerk ondersteunt zowel de Vlaamse Gemeenschap als de VGC organisaties die een bijdrage leveren aan de vorming van competente en geëmancipeerde personen, en zo de gemeenschapsvorming bevorderen. Sociaal-cultureel werk houdt vier dimensies in: een culturele, een gemeenschaps-vormende, een educatieve en een maatschappelijk activerende dimensie.

Anno 2009 steunt de Vlaamse Gemeenschap 55 sociaal-culturele verenigingen, 37 sociaal-culturele vormingsinstellingen en 31 sociaal-culturele bewegingen die een werking over heel Vlaanderen en Brussel ontwikkelen.²⁰⁰

Verenigingen blijven de hoeksteen van het Vlaamse gemeenschapsleven in Brussel. Maar zeker in een grootstad als Brussel heeft het traditionele verenigingsleven wat moeite om zich staande te houden. Anderzijds hervormen verenigingen zich er langzamerhand tot nieuwe initiatieven. Boeiende samenwerkingsverbanden groeien over de grenzen heen. In die zin is het hoofdstedelijke verenigingsleven een laboratorium voor verenigingen elders in het land.

Rechtstreekse steun van de VGC is er door de erkenning van verenigingen en de subsidiëring van hun jaarwerking en projecten. Onrechtstreeks, maar daarom niet minder belangrijk, worden verenigingen ook bijgestaan door de gemeenschapscentra, Zinnema - Vlaams Huis voor Amateurkunsten in Brussel vzw, het Seniorencentrum, Citizenne, ... In elke regelgeving ter zake wordt belang gehecht aan onderlinge samenwerking.

De VGC onderscheidt sociaal-culturele verenigingen, verenigingen voor amateurkunsten, seniorenverenigingen en migrantenverenigingen op drie niveaus: lokaal, bovenlokaal (met of zonder koepelwerking) en regionaal. De VGC erkent in 2011 in totaal 508 lokale en bovenlokale verenigingen en 19 koepelverenigingen. Uit de onderstaande tabel blijkt dat voornamelijk het aantal zelforganisaties de laatste jaren is gestegen, en dat de meeste organisaties als sociaal-culturele verenigingen getypeerd kunnen worden.

	2008	2009	2010	2011
Sociaal-culturele verenigingen	188	218	204	198
Amateurkunstenverenigingen	87	80	83	75
Seniorenverenigingen	77	75	77	88
Zelforganisaties	49	92	112	147
TOTAAL	401	465	476	508

Tabel 4: Evolutie van het aantal door de VGC erkende en gesubsidieerde lokale en bovenlokale verenigingen, volgens type²⁰¹

²⁰⁰ Vlaamse Gemeenschap, IVA Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen, jaarverslag 2009

De verdeling van de koepelverenigingen die de VGC erkent en subsidieert, weerspiegelt de verdeling van de lokale en bovenlokale verenigingen. In 2011 gaat het concreet om 19 koepelverenigingen.

	2008	2009	2010	2011
Sociaal-culturele verenigingen	8	10	10	9
Seniorenverenigingen	4	4	4	3
Zelforganisaties	4	4	7	7
TOTAAL	16	18	21	19

Tabel 5: Evolutie van het aantal door de VGC erkende en gesubsidieerde koepelverenigingen, volgens type²⁰²

1.2.2. Intellectuele, morele en sociale vorming in Brussel

De volkshogescholen zijn pluralistische organisaties die een aantal opdrachten vervullen op het vlak van niet-formele educatie. Ze zorgen ook voor het coördineren, afstemmen en bekendmaken van het aanbod van andere organisaties in de regio. De volkshogescholen organiseren een eigen aanbod. De programma's moeten in principe worden aangeboden in een open aanbod en plaatsvinden in de autonome levenssfeer van de deelnemers, op vrijwillige basis en los van enig schoolverband of elke vorm van beroepsopleiding.

De volkshogescholen zijn regionaal gespreid. In Brussel is er één volkshogeschool, Vormingplus Citizenne vzw. Er zijn 11 personeelsleden (administratieve en educatieve medewerkers) tewerkgesteld, van wie 8 voltijdse en 3 voor 2/5 fte.

In de onderstaande tabel wordt een evolutie in de tijd weergegeven van het aantal deelnemers, activiteiten en vormingsuren die de volkshogeschool regio Brussel realiseert. Daarnaast realiseert ze ook allerlei projecten die moeilijk in vormingsuren kunnen worden uitgedrukt.

volkshogeschool regio Brussel	# dlrs	# act	# uren
2006	954	73	713,50
2007	1920	100	718,50
2008	2559	109	676,50
2009	3289	120	693,00

Tabel 6: Evolutie tussen 2006 en 2009 van het aantal deelnemers, activiteiten en vormingsuren van de volkshogeschool regio Brussel²⁰³

²⁰¹ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport.

²⁰² ibidem

²⁰³ Vlaamse Gemeenschap, IVA Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen

Naast de volkshogeschool regio Brussel zijn er 17 gespecialiseerde vormingsinstellingen, die zich in één thema gespecialiseerd hebben. Ze hebben een landelijk karakter. Dat wil zeggen dat ze activiteiten ontplooiën in minstens vier Vlaamse provincies of een publieksbereik aantonen in minstens vier Vlaamse provincies. Voor de toepassing van het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk wordt het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad beschouwd als een Vlaamse provincie.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de 17 gespecialiseerde vormingsinstellingen, het thema waarin ze gespecialiseerd zijn en de mate waarin ze actief zijn in Brussel.

Naam vormingsinstelling	Thema	Actief in Brussel
Amarant	Kunsteducatie	252.30 uur van de 2650 uur
Centrum voor Christelijk Vormingswerk	Zingeving	381.30 uur van de 3527.45 uur
Centrum voor Natuur en milieueducatie	Natuur en milieueducatie	Geen in Brussel
Halewynstichting	Muziek: beschouwing, beleving en beoefening	5% deelnemers afkomstig uit Brussel
Impuls	Empowerment via weerbaarheid, diversiteit en leiderschap	466 uur van de 1599 uur
Motief	Geloof en samenleving	75.30 uur van de 1098.30 uur
Natuurpunt Educatie	Leren voor natuur, milieu en landschap	41 uur van de 4600 uur
PRH-Persoonlijkheid en Relaties	De persoon en zijn groei	Geen in Brussel
Stichting Lodewijk de Raet	Sociale participatie in het kader van actief burgerschap	463 uur van de 2512 uur
Timotheus	Intuïtieve ontwikkeling	Geen in Brussel
Uitraling Permanente Vorming	Wetenschapspopularisering	578 uur van de 1350 uur
Universiteit Vrije Tijd Davidsfonds	Geschiedenis voor morgen: cultuur en samenleving in historisch perspectief	Geen in Brussel
Vormingscentrum voor Opvoeding en Kinderopvang	Opvoeding en Kinderopvang	44 uur van de 1314 uur
Vormingsinstituut Rode Kruis Vlaanderen	EHBO	1% georganiseerd in Brussel
Het Vlaamse Kruis	EHBO	Geen cijfers beschikbaar
Wisper	Kunsteducatie	2,67% deelnemers afkomstig uit Brussel
Zorg-Saam	Zorg	Geen in Brussel

Tabel 7: Overzicht van de 17 gespecialiseerde vormingsinstellingen, het thema waarin ze gespecialiseerd zijn en de mate waarin ze actief zijn in Brussel²⁰⁴

²⁰⁴ ibidem

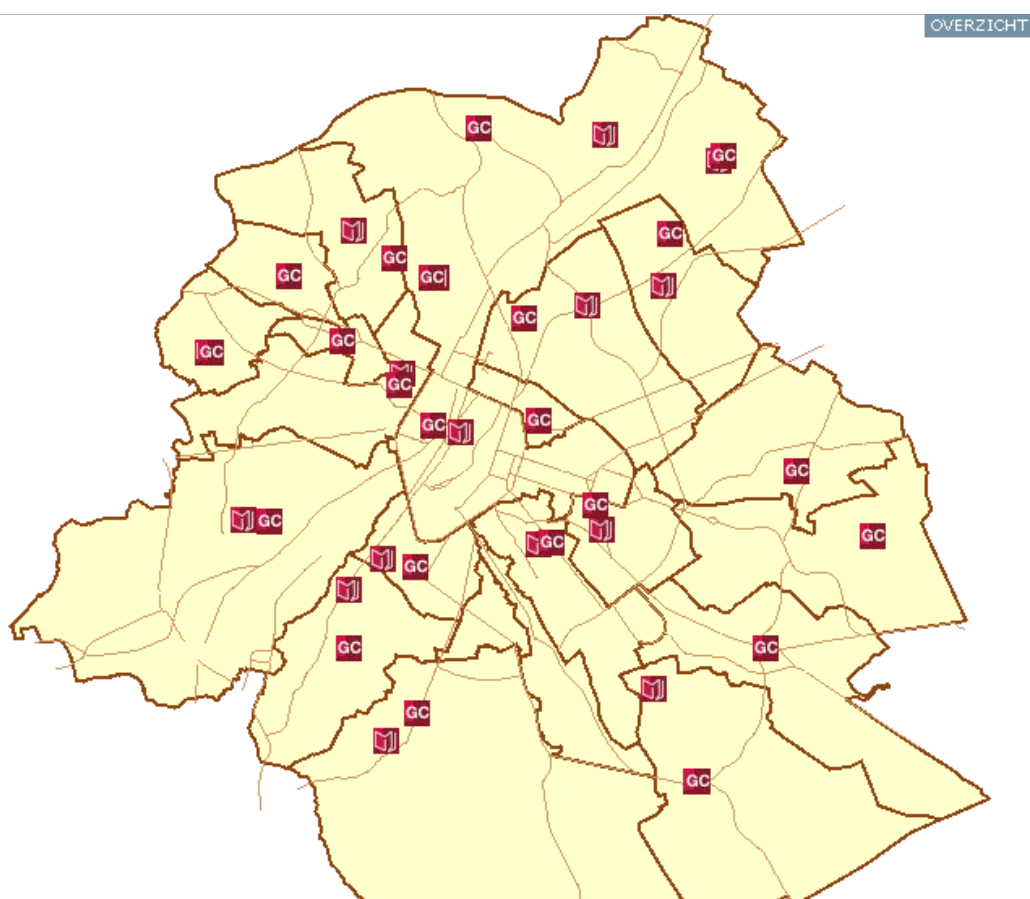
1.3. Lokaal Cultuurbeleid

1.3.1. Gemeenschapscentra

De gemeenschapscentra zijn en blijven lokale ankerpunten voor het Nederlandstalige verenigingsleven en het lokale gemeenschapsleven, met een werking die aansluit bij de lokale behoeften. De gemeenschapscentra voeren een actief vrijwilligersbeleid en hebben de opdracht echte ontmoetingsplekken te worden voor de lokale gemeenschap. De gemeenschapscentra stellen daarvoor niet alleen hun infrastructuur ter beschikking voor creatief talent en allerlei initiatieven die de lokale cohesie bevorderen, maar treden ook op als dynamische spil van hun omgeving.

Daarnaast stelt het Cultuurcentrum Brussel zich tot doel een eigen cultureel en educatief aanbod te ontplooiën waarbij gemeenschapscentra samenwerken aan een bovenlokaal aanbod, rekening houdend met bestaande blinde vlekken. Er wordt sterk ingezet op het verhogen en verbreden van de kansen op cultuurparticipatie en kwaliteitsvolle schoolprogrammatie.

Het onderstaande kaartje toont de vrij ruime geografische spreiding van zowel de 22 gemeenschapscentra van de VGC als de lokale Nederlandstalige bibliotheken.



Figuur 1: Spreiding van de gemeenschapscentra en de Nederlandstalige bibliotheken in Brussel²⁰⁵

In 2010 vonden in de 22 gemeenschapscentra 40.231 activiteiten plaats met in totaal zo'n 821.765 deelnemers. 15.546 (38,6%) van die activiteiten werden in eigen beheer uitgevoerd. Drie op de vijf activiteiten zijn er dus receptief, wat blijkt geeft van de openheid van de centra. De podiumactiviteiten lokken gemiddeld 50 deelnemers per voorstelling. Doordat de andere

²⁰⁵ Wegwijs in Brussel, <http://geowebgis.irisnet.be/VGCView/run.htm>

activiteitentypes andere en onderling ook uiteenlopende doelstellingen nastreven, lokken ze logischerwijs gemiddeld minder deelnemers per activiteit, namelijk twintig.

Type activiteit	Aantal activiteiten	Aandeel activiteiten	Aantal deelnemers	Aandeel deelnemers
Podium	2.258	5,6%	113.580	13,8%
Tentoon	72	0,2%	/	/
Educatief	18.969	47,2%	308.776	37,6%
Repetities	2.684	6,7%	26.938	3,3%
Bestuurlijk	2.505	6,2%	34.735	4,2%
Ontspanning	3.202	8,0%	100.023	12,2%
Omkadering	476	1,2%	9.981	1,2%
Sport	5.354	13,3%	106.102	12,9%
Andere	4.711	11,7%	121.630	14,8%
Totaal	40.231	100%	821.765	100,0%

Tabel 8: Aantal en aandeel activiteiten in de 22 gemeenschapscentra en aantal en aandeel deelnemers in 2010, naar type activiteit²⁰⁶

Op de podia overweegt het muzikale aanbod, zowel wat het aantal voorstellingen als het aantal deelnemers betreft. Ook theater neemt ongeveer een derde van het activiteitenaanbod in beslag. Andere podiumactiviteiten, zoals dans en audiovisuele voorstellingen, komen minder aan bod, en lokken gemiddeld ook minder deelnemers per activiteit.

Type activiteit	Aantal activiteiten	Aantal deelnemers
Theater	695	44.463
Muziek	735	48.900
Dans	399	8.076
Audiovisueel	371	9.668
Andere	58	2.473
Totaal	2.258	113.580

Tabel 9: Aantal podiumvoorstellingen in de 22 gemeenschapscentra en aantal deelnemers in 2010 naar type activiteit²⁰⁷

²⁰⁶ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

²⁰⁷ ibidem

Professionele organisaties organiseren 38,2% van de podiumactiviteiten; het merendeel van de voorstellingen wordt dus door amateurgezelschappen verzorgd. De professionele voorstellingen zijn meestal in eigen beheer georganiseerd. Het receptieve aanbod bestaat vooral uit voorstellingen van amateurgezelschappen.

1.3.2. Streekgericht bibliotheekbeleid

Vandaag hebben 17 van de 19 Brusselse gemeenten een gesubsidieerde Nederlandstalige bibliotheekvoorziening. Naast een meer in de breedte en de diepte uitgewerkte doelgroepenwerking, gaat veel aandacht naar de uitbouw van BruNO, het (geautomatiseerd) Brussels Netwerk van de Openbare bibliotheken. Terwijl vroeger de Brusselse bibliotheken in hun eigen automatiseringsbehoeften moesten voorzien, zorgt BruNO voor een daadwerkelijke schaalvergroting onder de Nederlandstalige openbare bibliotheken in Brussel.

In 2010 verwelkomden de 15 aangesloten bibliotheken 30.203 individuele leners, van wie 50,9% jeugd (personen jonger dan 15 jaar). De leners via sociaal-culturele organisaties, scholen en interbibliothecair leenverkeer inbegrepen, telden de bibliotheken samen 44.310 gebruikers, van wie 64,3% jeugd.

Bibliotheek	Leners	Jeugd-leners	Gebruikers	Jeugd-gebruikers	Bezoekers	Uitleningen
SBB (15 gemeenten)	30.203	15.387	44.310	28.514	364.913	733.552
HOB	15.725	1.358	17.582	2.195	126.762	518.359

Tabel 10: Bereik van de Brusselse Nederlandstalige bibliotheken, 2010²⁰⁸

1.3.3. Hoofdstedelijke bibliotheek

De Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek (HOB) is al meer dan dertig jaar actief in hartje Brussel. Eind 2010 week de bibliotheek tijdelijk uit, maar in 2012 keert ze terug naar een volledig gerenoveerd gebouw. De tijdelijke huisvesting van de bibliotheek in de onmiddellijke omgeving van het Muntplein is een gevolg van de intentieverklaring van de Vlaamse overheid en de Vlaamse Gemeenschapscommissie in november 2005 om samen een gemeenschappelijk communicatiehuis te realiseren op de site van de voormalige HOB. Muntpunt (de naam die het communicatiehuis in 2009 kreeg) wordt een hedendaagse verblijfsbibliotheek met informatiecentrum en zal als landmark van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel een belangrijke rol spelen in de stads- en gemeenschapscommunicatie. In de communicatie blijft het Nederlands de eerste en de gemeenschappelijke taal, maar in contacten met anderstaligen kunnen ook andere talen worden gebruikt.

In 2010 had de Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek 15.725 individuele leners, van wie 8,6% jeugd (personen jonger dan 15 jaar). Als we de leners via sociaal-culturele organisaties, scholen en interbibliothecair leenverkeer erbij tellen, komen we op een totaal van 17.582 gebruikers, van wie 12,5% jeugd. Concreet zorgden zij in 2010 voor 518.359 uitleningen. In 2010 telde de HOB 126.762 bezoekers. Door de verhuizing en tijdelijke huisvesting liggen die cijfers lager dan in voorgaande jaren.

²⁰⁸ Vlaamse Gemeenschap, Bibliotheken in cijfers: BIOS2

1.3.4. De Brusselse gemeenten

Naast de VGC zijn al 13 Brusselse gemeenten erkend krachtens het decreet op het lokaal cultuurbeleid. Op basis van het uitvoeringsbesluit bij het decreet (artikel 5, §2) sluit de VGC een overeenkomst met de gemeenten. Daarin worden doelstellingen vastgelegd voor het lokaal cultuurbeleid van de gemeenten, onder meer voor de dienst en het budget Nederlandstalige Cultuur.

1.4. Cultureel erfgoed

Het Vlaams decreet van 23 mei 2008 houdende de ontwikkeling, de organisatie en de subsidiëring van het Vlaams cultureel-erfgoedbeleid geeft de volgende betekenis aan cultureel erfgoed: roerend en immaterieel erfgoed dat als betekenisdrager uit het verleden gemeenschappelijke betekenissen krijgt binnen een cultureel referentiekader. Het onroerend erfgoed (monumenten, landschappen enzovoort) wordt in deze definitie dus expliciet geweerd. In algemene zin kan roerend erfgoed worden bepaald door alle stukken die tastbaar en draagbaar zijn, zoals kleding, werktuigen, kunstvoorwerpen. Immaterieel erfgoed is dan erfgoed dat niet tastbaar is, zoals verhalen, gebruiken, rites.

Op Brussels niveau maakt onroerend erfgoed deel uit van de bevoegdheden van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In deze analyse komt daarom voornamelijk het roerend en immaterieel erfgoed aan bod.

Het cultureel erfgoed wordt veelal bewaard in musea of archieven die meestal een professionele omkadering hebben. Maar ook kleinere of niet-geprofessionaliseerde organisaties zoals heemkundige kringen bewaren en ontsluiten cultureel erfgoed.

1.4.1. De collecties van de federale wetenschappelijke instellingen

Een belangrijk deel van de stukken die deel uitmaken van het Vlaamse landelijke erfgoed bevinden zich in federale instellingen in Brussel. Denken we aan de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen enzovoort.

1.4.2. Archieven

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is heel wat archivalisch materiaal te vinden bij diverse organisaties. In het hier gegeven overzicht maken we een onderscheid tussen twee types van organisaties. De archiefinstellingen die als kerntaak archief beheren, bewaren en ontsluiten vormen een groep die duidelijk afgebakend is. De andere groep bestaat uit organisaties die een andere kerntaak hebben, maar die veel zorg besteden aan hun archief, met een uitgebouwde archiefdienst of een archivaris.

In de eerste groep zijn in Brussel **twalf archiefinstellingen** met een Nederlandstalige werking. Vijf daarvan zijn federale instellingen: Algemeen Rijksarchief, Archief van het Koninklijk Paleis, Rijksarchief in Anderlecht, Cinematek en SOMA. Het stadsarchief van Brussel is een stedelijke instelling. Zes archiefinstellingen opereren vanuit een vzw. Het AMVB verzamelt, bewaart en ontsluit het roerend en immaterieel erfgoed van Brusselse en Nederlandstalige instellingen, verenigingen, personen en families.

Tot de tweede groep behoren **zesentwintig organisaties** die op diverse manieren ingedeeld kunnen worden. Hier maken we het onderscheid tussen archiefdiensten binnen erfgoedorganisaties (vijf), overheden, aan de overheid gelinkte instellingen en politieke instanties (elf) en andere (tien). Voor deze groep is het overzicht niet volledig, omdat het om een veld gaat dat constant in beweging is. Elk jaar starten archiefdiensten of archivariissen binnen bestaande instellingen.

Voor de **gemeentearchieven** is het overzicht moeilijk te maken. Sommige gemeenten bieden op de gemeentelijke website informatie over de toegankelijkheid van de archieven, bij andere is het onduidelijk hoe de archieven geraadpleegd kunnen worden. Handig daarvoor is het overzicht dat VVF-Brussel vzw in 2007 heeft gepubliceerd met de steun van de VGC. Het gaat om de publicatie 'Genealogische archiefgids voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest'. In die gids wordt per gemeente een overzicht gegeven van onder meer de gemeentelijke archieven en hoe ze geraadpleegd kunnen worden.

Soms worden ook archieven bewaard door **andere erfgoedorganisaties**, zonder een archivaris of archiefdienst. Voorbeelden daarvan zijn het Centrum voor Lokale Geschiedenis van Watermaal-Bosvoorde, het Erasmushuis, het Joods Museum van België en het Nationaal Museum voor de Weerstand.

Ten slotte zit heel wat archivalisch erfgoed bij organisaties die erfgoed niet als kerntaak hebben.

1.4.3. Erfgoedbibliotheken

De belangrijkste bewaarbibliotheek van het land is ongetwijfeld de Koninklijke Bibliotheek van België (KBR), een federale instelling. Sinds 1965 beheert de KBR het nationaal wettelijke depot. Interessant is een project uit 1999 waarbij de collectie Brusselse drukken uit de 17de en 18de eeuw werd gecatalogiseerd. Die instelling bezit immers de rijkste collectie Brusselse drukken in de wereld. Jammer genoeg werd er nooit een 'Brusselse bibliografie' gepubliceerd.

De KBR valt onder de **A-collecties**, dat zijn de absolute topcollecties van groot en internationaal belang.²⁰⁹ Wat de **B-collecties** (zes) betreft, die wel belangrijk zijn maar net iets minder beeldbepalend, zijn er in Brussel de collecties van Dexia, de Erasmushogeschool Brussel – Departement Koninklijk Conservatorium Brussel en het Stadsarchief Brussel. Tot de **C-collecties** (38) behoren collecties van lokaal of regionaal belang. Voor Brussel gaat het om overheidsbibliotheken (zeven), bibliotheken bij erfgoedorganisaties (zeventien), onderwijsbibliotheken (vier), wetenschappelijke instellingsbibliotheken (vier) en andere (zes).

De Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek in Brussel heeft een uitgebreide collectie over Brussel en voert een actief verzamelbeleid. Ook andere openbare bibliotheken in Brussel verzamelen actief materiaal over hun gemeente. Hoewel die collecties niet als bewaarcollecties kunnen worden beschouwd, is het wel een interessant gegeven.

Voor de conservering en de ontsluiting van het documentair erfgoed is er heel wat expertise aanwezig in de KBR en in het Koninklijk Instituut voor Kunstpatrimonium. Het conservatorium heeft heel wat specifieke kennis in huis rond muzikaal erfgoed, maar ook op het vlak van digitalisering van kostbare werken.

1.4.4. Erfgoedverenigingen

Er is een vereniging voor familiekunde actief voor het hele Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, en er zijn acht geschied- en heemkundige kringen actief met een Nederlandstalige werking. Er is geen Nederlandstalige vereniging voor volkskunde in Brussel; wel is er de Franstalige Fondation Marinus, die toch het vermelden waard is. Hetzelfde geldt voor archeologie, oudheidkunde en kunstgeschiedenis: aan Franstalige kant zijn enkele verenigingen actief op dat domein. De Vereniging

²⁰⁹ De KBR is duidelijk een erfgoedbibliotheek. Voor andere bewaarcollecties is het veld niet eenduidig in te delen (collecties zitten vaak bij andere organisaties dan bibliotheken) en is het dus moeilijker om een overzicht te geven. Daarom gaan we bij de omschrijving uit van de indeling die Jeroen Walterus heeft gemaakt in zijn studie van 'Bewaar(de) bibliotheken in Vlaanderen' (2003) op basis van het belang van collecties (A-, B- en C-collecties). Via de Vlaamse Erfgoedbibliotheek werd de meest recente informatie opgevraagd.

voor de Brusselse Geschiedenis is naast een vereniging voor lokale, stads- en regionale geschiedenis ook een gidsenvereniging. Rond het Brusselse dialect zijn verschillende verenigingen actief.

Aangezien folklore in Brussel nog springlevend is, zijn verschillende verenigingen voor historische (reuzen)stoeten en processies actief. Zo is de Meyboomplanting een onderdeel van het Brusselse immaterieel erfgoed, georganiseerd door de Broederschap van Sint-Laurentius. Verschillende onderafdelingen hebben elk hun specifieke taak bij die Brusselse traditie.

Op het vlak van verenigingen voor traditionele sporten en schutterij zijn vijf verenigingen actief die vanuit een historische traditie een volkssport beoefenen en bewaren (dus niet alleen vanuit een louter sportieve doelstelling). Het Brusselse culinair erfgoed wordt in Brussel goed vertegenwoordigd door vier verenigingen voor streekgastronomie en streekproducten. Vanuit de focus onroerend erfgoed zijn in Brussel twee verenigingen actief. Bij de andere verenigingen kunnen we drie actoren onderbrengen: twee vanuit een folkloristische invalshoek en één rond funerair erfgoed.

1.4.5. Musea

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn 57 musea met een Nederlandstalige werking actief²¹⁰ (op een totaal van 86). Vertrekkende vanuit de inrichtende macht van die 57 musea blijkt de **federale overheid** vertegenwoordigd met dertien verschillende musea. Die instellingen herbergen een belangrijk, zo niet het belangrijkste ‘nationale’ cultureel erfgoed, dat ook voor Vlaanderen van onschatbaar belang is. De Brusselse gemeenten zijn de inrichtende overheid van twaalf musea. Dat betekent dat meer dan de helft van de musea (32) een privaatrechtelijk initiatief zijn en dus door bijvoorbeeld een vereniging zonder winstoogmerk of zelfs een privépersoon worden beheerd.

De musea met een privaatrechtelijk statuut hebben de mogelijkheid om zich te bekennen tot één van de twee gemeenschappen, namelijk de Vlaamse Gemeenschap of de Franse Gemeenschap. Dat heeft gevolgen voor een eventuele erkenning en voor de subsidies aan het museum. Geen enkel museum heeft een erkenning en subsidie van de Vlaamse Gemeenschap. Twee musea werden tot nog toe erkend en gesubsidieerd als musea van de Franse Gemeenschap: La Fonderie, Brussels museum voor Arbeid en Industrie (dit museum werd niet bij het totaal meegerekend wegens de louter Franstalige werking) en het Joods Museum van België.

Van de 57 musea zijn er twee zonder erfgoedcollectie.

Het overgrote deel van de musea werkt vanuit een hoofdwerking als museum. Er zijn ook enkele instellingen (vijf) die een andere hoofdwerking hebben, met daarnaast ook een museumwerking en –collectie, waaronder twee archieven, twee heemkundige kringen en één bewaarbibliotheek.

Op het vlak van de collecties zijn de Brusselse musea heel divers, met zowel musea rond kunst als rond techniek, wetenschap, geschiedenis (Belgisch, Europees, verre culturen), kunstenaarsateliers.

1.4.6. Erfgoedevenementen

Op het vlak van evenementen bestaat er in Brussel een enorm aanbod. In deze rubriek worden enkele erfgoedgerelateerde evenementen, inclusief enkele Brusselse tradities, opgesomd die een vaste waarde zijn binnen het culturele veld. De opsomming is niet exhaustief.

²¹⁰ Gebaseerd op het overzicht van de Brusselse Museumraad en ook terug te vinden op de website www.museavanbrussel.be. Het zijn niet allemaal musea volgens de definitie van ICOM (International Council of Museums). De ICOM-definitie geeft aan dat een museum cultureel erfgoed verzamelt, beheert, behoudt en onderzoekt op wetenschappelijke wijze, en een werking ontplooit die past in de hedendaagse praktijk en theorie van de museologie. Het is echter niet mogelijk om een precies cijfer van het aantal musea volgens de ICOM-definitie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest te bepalen.

De Erfgoeddag is een van de meest toonaangevende erfgoedevenementen in Brussel en Vlaanderen dat het roerend en immaterieel erfgoed jaarlijks in de kijker zet. De erfgoedcel van de VGC coördineert en communiceert dat evenement op Brussels niveau. Een meerdaags evenement op Vlaams niveau is De Week van de Smaak, dat onder meer aandacht heeft voor het culinair erfgoed.

De erfgoedcel Brussel van de VGC organiseert jaarlijks eigen thematische evenementen die gelinkt zijn aan roerend en immaterieel erfgoed zoals Expo 58, Strip in Brussel, De Brusselse Wafel.

Nog op Vlaams niveau zijn er jaarlijkse themagerichte evenementen, zoals Nacht van de Geschiedenis (een organisatie van Davidsfonds vzw) en Dag van de Architectuur (een organisatie van het Vlaams Architectuurinstituut).

De 'onroerende' tegenhanger van de Erfgoeddag in Brussel zijn de jaarlijkse Open Monumentendagen die gecoördineerd worden vanuit de Directie Monumenten en Landschappen van het Ministerie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Het gaat om een weekendevenement dat op een ander tijdstip valt dan de Vlaamse Open Monumentendag.

Aansluitend zijn er andere, echt Brusselse evenementen. De Week van het Brussels brengt jaarlijks het Brusselse dialect onder de aandacht. De Brusselse musea spelen dan weer de hoofdrol bij Museum Night Fever, dat gericht is op jongeren tussen 18 en 35 jaar, en de Nocturnes van de Brusselse musea, waar musea op donderdagavond tussen september en december langer open blijven.

De drie belangrijkste stoeten die in Brussel plaatsvinden, zijn enerzijds twee historische, jaarlijkse stoeten, namelijk de Ommegang, een herdenking van de intrede van keizer Karel V in 1549, en de Meyboomplanting, die een oude folkloristische vete tussen Leuven en Brussel in de herinnering brengt, en anderzijds een tweejaarlijkse, meer hedendaagse optocht, Zinneke Parade, gestoeld op buurtprojecten.

Uiteraard zijn er daarnaast andere evenementen die mogelijkheden bieden om ook rond cultureel erfgoed te werken, zoals het Passa Porta Festival, het Irisfeest, het KlaraFestival en het Feest in het Paleis.

1.5. Cultureel toerisme

Acht Brusselse organisaties ontvangen steun van de VGC voor de organisatie van Nederlandstalige rondleidingen en lezingen. Die cultuurtoeristische organisaties ontwikkelen elk een eigen specifiek cultuurtoeristisch aanbod waardoor ze elk een nichepubliek bereiken. De organisaties zijn even gevarieerd in hun programma als in hun aanpak. Sommige bieden een vrij traditioneel programma aan van kortere rondleidingen op basis van populaire thema's als chocolade, de Grote Markt en bekende Brusselse monumenten. Andere organisaties hebben zich gespecialiseerd in tochten op de fiets of in een meer alternatief programma met een sociale inslag. Vrijwel al die organisaties bieden naast begeleidingen en rondleidingen op maat en op aanvraag ook een vast programma aan, waaraan men individueel kan deelnemen.

De VGC investeert ook in de globale toeristische promotie via de ondersteuning van de gewestelijke toeristische dienst Visit Brussels vzw.

1.6. Cultuurpromotie en -communicatie

De cultuurwaardebon is een veel gebruikt product van de VGC. In het seizoen 2009-2010 werden in totaal 114.640 cultuurwaardebonnen aangevraagd, waarvan 79.015 door individuen. Bij die individuele aanvragers zijn de 25-34-jarigen de grootste groep, met 18,78%. In datzelfde seizoen werden van dat totale aantal aangevraagde bonnen 62.237 bonnen effectief gebruikt.

LEEFTIJDSCATEGORIE	Bonnen	%
4 tot 14 jaar	6.425	8,13%
15 tot 24 jaar	8.818	11,16%
25 tot 34 jaar	14.843	18,78%
35 tot 44 jaar	11.562	14,63%
45 tot 54 jaar	10.165	12,86%
55 tot 65 jaar	9.169	11,60%
65 tot 74 jaar	7.212	9,13%
75 jaar en ouder	6.131	7,76%
Geen leeftijd vermeld	81	0,10%
Infodag	129	0,16%
Studenten - Cultureel Jongerenpaspoort	4.450	5,63%
Studenten - Extra (studentendag)	30	0,04%
TOTAAL*	79.015	100,00%

* Exclusief aanvragen door scholen en verenigingen: daarbij wordt geen leeftijd geregistreerd.

Tabel 11: Aantal cultuurwaardebonnen, uitgereikt door de VGC in 2009-2010 per leeftijdscategorie²¹¹

In dat totaal van 62.237 effectief gebruikte bonnen werden er 32.008 gebruikt door individuen (dat is 51,43%), 16.796 door verenigingen (dat is 26,99%) en 13.433 door welzijnsorganisaties (dat is 21,58%). Uit de onderstaande tabel blijkt ook dat welzijnsorganisaties en verenigingen het hoogst scoren in het effectief gebruiken van de aangevraagde cultuurwaardebonnen, respectievelijk 82,04% en 86,02%. Bij de grootste groep aanvragers, namelijk de individuen, ligt het percentage effectief gebruikte bonnen opmerkelijk lager (40,51%).

Type aanvrager	Aangevraagd	%	Effectief	%	Verhouding gebruik -
Individuen	79.015	68,92%	32.008	51,43%	40,51%
Welijnsorg.	16.373	14,29%	13.433	21,58%	82,04%
Verenigingen	19.252	16,79%	16.796	26,99%	86,02%
TOTAAL	114.640	100,00%	62.237	100,00%	

Tabel 12: Aangevraagde cultuurwaardebonnen, uitgereikt door de VGC in 2009-2010, per type aanvrager, alsook het effectieve gebruik en de vergelijking in het gebruik per type aanvrager²¹²

²¹¹ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

²¹² ibidem

De aanvragers wendten cultuurwaardebonnen aan voor diverse kunstvormen, zoals de onderstaande tabel duidelijk weergeeft.

INSTELLING	Bonnen	%
Musea en tentoonstellingen	9.732	15,64%
Muziek en dans	10.677	17,15%
Theater	11.646	18,71%
Diverse disciplines - podia	30.110	48,38%
Diversen**	72	0,11%
TOTAAL	62.237	100,00%

** Instellingen zonder overeenkomst

Tabel 13: Gebruik van de aangevraagde cultuurwaardebonnen, uitgereikt door de VGC in 2009-2010, per type instelling²¹³

Bijna alle Brusselse culturele instellingen doen aan cultuurbemiddeling. Ze organiseren workshops, ontmoetingen en creatieprojecten, waarvoor ze zich zowel op scholen richten als op lokale verenigingen of specifieke bevolkingsgroepen, of ze gaan individueel te werk. Er gebeurt dus al wat, maar in het licht van de toekomstige uitdagingen is dat niet voldoende. Het is niet eenvoudig om de mensen te bereiken die niet aan cultuur participeren. Die groep wordt groter en er zijn geen pasklare antwoorden om ze in de toekomst beter te bereiken. Jongeren en studenten zijn een speciale doelgroep, waarbij bijzondere aandacht gaat naar het bereiken van de (kans)armen. De artistieke en culturele kennis en inzichten die ze op de gemiddelde school verwerven, zijn beperkt, en hun leefcultuur en ervaringen met kunstbeleving kunnen zeer verschillend zijn. We weten dat cultuur het best verspreid kan worden door mensen die elkaar kennen en vertrouwen. Los van het financiële obstakel kunnen alle hindernissen die de kunst- en cultuurparticipatie in de weg staan, omzeild worden door het vertrouwen in diegene die informeert en adviseert. Welzijnsorganisaties kunnen als ambassadeurs hun doelpubliek tot cultuurparticipatie brengen.

Brussel en de VGC investeren in vertrouwensnetwerken die nodig zijn om als bemiddelaar op te treden tussen de instellingen en het publiek.

2. Jeugd

2.1. Demografische focus: de jeugd van Brussel

In de algemene omgevingsanalyse van Brussel komt al ter sprake dat Brussel het jongste gewest van België is, met een groot aandeel jongeren en jongvolwassenen. De jonge bevolking is meer geconcentreerd in de centrale gemeenten van het gewest, en telt in verhouding met de oudere bevolking meer niet-Belgen. Ter illustratie voor die diversiteit: Brussel omsluit zowel de jongste gemeente van het land (Sint-Joost-ten-Node) als een van de oudste (Ganshoren). De gemiddeld jonge leeftijd valt enerzijds te verklaren doordat het aantal geboorten bij niet-Belgen hoger ligt dan

²¹³ ibidem

bij Belgen, maar anderzijds ook doordat de vele nieuwkomers in Brussel doorgaans jong zijn en zich in het centrum vestigen.

Volgens een recent onderzoek bij de schoolbevolking van het Brusselse Nederlandstalige Onderwijs zou twee derde onder hen (65,4%) lid zijn van een vereniging. In Brussel is meer dan één op de tien jongeren nooit lid geweest van een vereniging. Sportverenigingen zijn veruit het meest populair. 13% is momenteel bij een jeugdvereniging aangesloten, en één derde van de jongeren zou daar ooit lid van zijn geweest. Over het algemeen geldt de uitspraak dat jongeren die schoollopen in het Vlaamse Gewest, meer participeren. Hetzelfde gaat op voor autochtone Brusselse jongeren: zij hebben doorgaans een hogere participatiegraad dan allochtone jongeren. Uitzonderingen daarop zijn de religieuze of levensbeschouwelijke verenigingen en initiatieven voor kansarme jeugd, die meer allochtone dan autochtone jongeren zouden tellen.²¹⁴

2.2. Institutioneel kader

De Vlaamse Gemeenschap en de VGC ondersteunen jeugd- en jongerenbewegingen, jeugthuizen, WMKJ's, speelpleinen, jeugdateliers enzovoort.

Het beleid met betrekking tot jeugdwerk van de **Franse Gemeenschap** speelt zich *grosso modo* af op vier verschillende terreinen:

- Jeugdcentra (lokaal);
- Jeugdorganisaties (gemeenschap);
- Taakscholen (provinciaal en gemeenschap);
- Advisering door de *Conseil de la Jeunesse*.

Het aantal gemeenten met een uitgebouwde Jeugddienst is veeleer beperkt. Anderzijds is er in sommige gemeenten wel een aanspreekpunt voor jeugdbeleid of zelfs een echte Nederlandstalige Jeugddienst. Een andere mogelijke hefboom is ongetwijfeld de aanwezigheid van een Nederlandstalige cultuurbeleidscoördinator in dertien Brusselse gemeenten.

Het jeugdwerklandschap in Brussel is rijk en divers. Op lokaal niveau zijn jeugd- en jongerenbewegingen, kinder- en jeugdclubs, jeugdateliers, jeugthuizen en werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren (WMKJ's) actief. In de vakantiemaanden vinden speelpleinwerkingen, jeugdkampen, speelweken en vakantiedriedaagsen plaats. Daarnaast zijn er regionale jeugdwerkorganisaties actief en zorgt de VGC voor een aanvullend eigen aanbod.

2.3. Ondersteuning van jeugdorganisaties

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Jeugdbewegingen	27	27	30	28	27	26	27	26	27
Jongerenbewegingen	28	26	26	26	29	25	24	19	23
Kinderclubs en jeugdateliers	11	13	14	17	16	18	21	22	21
Jeugthuizen en -clubs	12	12	11	11	11	11	10	10	9
WMKJ's	10	9	9	8	9	8	9	10	9
Totaal	88	87	90	90	92	88	91	87	89

Tabel 14: Jeugdwerkorganisaties in Brussel 2002-2010²¹⁵

²¹⁴ Herbots, S. (2011). Brusselse jongeren in het verenigingsleven. In Vettenburg, N., Elchardus, M. & Put, J. (Reds.), Jong in Brussel (pp. 107-136). Leuven: Acco

²¹⁵ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport op basis van de ingediende en gehonoreerde subsidieaanvragen bij de Jeugddienst van de VGC.

De bovenstaande tabel vertoont een redelijk stabiel aantal jeugdwerkorganisaties. In het algemeen kan gesteld worden dat het aantal kinderclubs en jeugdateliers stijgt, en dat het aantal jongerenbewegingen, jeugthuizen en –clubs iets daalt. Dat neemt niet weg dat er ook binnen de verschillende werkvormen verschuivingen plaatsvinden.

In 2010 vinden we onder de jeugdbewegingen elf Chirogroepen, dertien Scouts- en Gidsengroepen, twee FOS-groepen en één werking van de Jeugdbond voor Natuur en Milieu (JNM). In vergelijking met het vorige jeugdwerkbeleidsplan worden drie Chirogroepen minder en één FOS-groep extra erkend en gesubsidieerd. Ook de werking van de JNM in Brussel is nieuw. In 2009 bereikten alle jeugdbewegingen samen 1912 leden, tegenover bijna 1700 kinderen en jongeren in 2005.

Wat de jongerenbewegingen betreft, telt Brussel momenteel acht KAJ- en vijftien IJD-groepen. In 2009 bereikten ze samen 646 jongeren. Bij de opmaak van het vorige beleidsplan waren er in Brussel nog 26 afdelingen van KAJ en IJD, met een bereik van bijna 700 jongeren.

In de categorie ‘kinderclubs en jeugdateliers’ vinden we twaalf kinderclubs en negen jeugdateliers. Van de twaalf kinderclubs worden er zeven georganiseerd door een gemeenschapscentrum, twee door een zelforganisatie, twee door een gemeentelijke vzw en één door een WMKJ. In vergelijking met 2005 zijn er nu twee kinderclubs meer. Verder kunnen de kinderen terecht in negen erkende jeugdateliers, waarvan er acht georganiseerd worden door een gemeenschapscentrum en één door een computerleercentrum. In vergelijking met 2005 is er één jeugdatelier extra. De kinderclubs en jeugdateliers hebben een totaal bereik van 890 kinderen. Dat is een stijging in vergelijking met 2005, toen bijna 800 kinderen aan de clubs en ateliers deelnamen.

De zes jeugthuizen en drie jeugdclubs bereiken in totaal ongeveer 1000 jongeren. Bij de opmaak van het vorige jeugdwerkbeleidsplan telde Brussel één jeugdclub en één jeugdhuis meer; het aantal leden bleef wel ongeveer gelijk. Dat moet enigszins genuanceerd worden. Trefcentrum Y’ werd eruitgelicht omdat de werking op diverse vlakken verschillend was van de andere jeugthuizen. Via een overeenkomst wordt Trefcentrum Y’ nu verder ondersteund als regionale partner.

Het Brusselse WMKJ-landschap onderging tijdens de periode 2006-2010 grote veranderingen. Op twee WMKJ’s na hergroepeerden de verschillende WMKJ’s zich binnen vzw D’BROEJ. Anno 2010 maken zeven werkingen deel uit van de koepel-vzw D’BROEJ, waarvan één in Anderlecht, twee in Brussel, één in Laken, één in Schaarbeek en twee in Sint-Jans-Molenbeek. Daarnaast zijn twee autonome WMKJ’s actief: een daarvan heeft een regionale werking, de andere werkt plaatselijk en bevindt zich in Etterbeek. In totaal worden 1824 kinderen en jongeren bereikt. In vergelijking met 2005 is er in absolute cijfers één WMKJ bijgekomen.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Speelpleinwerkingen	6	6	6	5	5	5	6	6	6
Speelweken en vakantiedriedaagsen	14	15	19	17	17	19	22	26	26
Jeugdkampen	35	30	32	30	26	28	29	28	28
Totaal	55	51	57	52	48	52	57	60	60

Tabel 15: Jeugdwerkinitiatieven tijdens de vakantieperiodes 2002-2010²¹⁶

²¹⁶ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport op basis van de ingediende en gehonoreerde subsidieaanvragen bij de Jeugddienst van de VGC. VGC-initiatieven zijn niet inbegrepen.

Ook in de vakanties gebeurt er heel wat op jeugdwerkvlak. Het totale aantal initiatieven vertoont een duidelijke stijging, vooral in de categorie van de speelweken en vakantiedriedaagsen.

Zes gemeenten organiseren momenteel zelf een Nederlandstalige speelpleinwerking. Het gaat om de stad Brussel via de vzw Jeugd in Brussel, de gemeente Ganshoren via de vzw Sport, Cultuur en Vrije Tijd Ganshoren, en de gemeenten Jette, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node en Sint-Lambrechts-Woluwe. In vergelijking met 2005 is er één initiatief bijgekomen, namelijk de speelpleinwerking van Sint-Jans-Molenbeek.

Daarnaast worden speelweken en vakantiedriedaagsen georganiseerd. Die vakantie-activiteiten vertonen een duidelijk stijgende trend. In 2010 waren er vijf organisatoren die vakantiedriedaagsen organiseerden. Op een gemeentelijk initiatief na zijn dat allemaal gemeenschapscentra. Voor de speelweken is het beeld veel diverser: bij de initiatiefnemers zijn er negen gemeenschapscentra, twee zelforganisaties, drie gemeentelijke vzw's, twee jeugdculturele organisaties, een jeugdhuis, een WMKJ, een regionale partner, een welzijnsorganisatie en een computerleercentrum.

Tot slot worden ook jeugdkampen georganiseerd. Dat zijn meerdaagse verblijven. Naast de jeugd- en jongerenbewegingen zorgen ook andere jeugdwerkorganisaties voor de organisatie van een jeugdkamp.

Naast de lokale jeugdwerkorganisaties en hun vakantie-initiatieven zijn binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ook een aantal regionale jeugdwerkpartners actief: vzw Art Basics for Children, vzw D'BROEJ, vzw JES, vzw Het Neerhof, vzw Roodebeekcentrum, vzw Trefcentrum Y' en vzw Vlaamse Dienst Speelpleinwerk. Daarnaast zijn er de hoofdstedelijke verbonden jeugd: Chiro Gewest Metro, IJD Brussel, KAJ Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Scouts en Gidsen District Brussel. Die hoofdstedelijke verbonden, maar ook de regionale partners vzw D'BROEJ, vzw JES en vzw Vlaamse Dienst Speelpleinwerk, zorgen voor de ondersteuning van respectievelijk de jeugd- en jongerenbewegingen, de WMKJ's, de jeugdhuisen, -clubs en -ateliers, en de speelpleinwerkingen.

Naast het ondersteunen van organisaties en initiatieven, organiseert de VGC ook zelf een aanvullend vrijetijds- en vakantieaanbod. Jeugdcentrum Aximax is belast met een jaar- en vakantiewerking. Daarnaast organiseert de VGC ook eigen speelpleinwerkingen tijdens de paas-, zomer- en kerstvakantie. De onderstaande tabellen geven een overzicht van het aanbod en tonen het bereik van die eigen initiatieven.

Jaar	Jaarwerking		Vakantiewerking	
	Aantal activiteiten	Aantal ingeschreven kinderen en jongeren	Aantal activiteiten	Aantal ingeschreven kinderen en jongeren
2007	2	20	2	31
2008	23	247	16	260
2009	29	378	14	305
2010	36	455	21	416

Tabel 16: Vrijetijds- en vakantieaanbod en bereik van Jeugdcentrum Aximax 2007-2010.²¹⁷

²¹⁷ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

Jaar	Aantal speelpleinwerkingen	Aantal werkingsdagen	Aantal ingeschreven kinderen
2002	12	52	2830
2003	12	52	2771
2004	12	55	2726
2005	12	54	2604
2006	12	52	2016
2007	11	52	2134
2008	11	51	2256
2009	10	51	2294
2010	9	56	2166

Tabel 17: Vakantieaanbod en bereik VGC-speelpleinen 2002-2010.²¹⁸

2.4. Ondersteuning van jongeren met een handicap

De VGC heeft een specifiek onderzoek laten uitvoeren door onderzoekscentrum Pragodi van de HUB naar de vrijetijdsbesteding en –behoeften van jongeren met een handicap. De doelgroep van het onderzoek zijn kinderen van 6 tot en met 12 jaar met een handicap die naar school gaan in het Brusselse Nederlandstalige buitengewoon onderwijs, en hun ouders. De resultaten van het onderzoek kunnen als volgt worden samengevat.

Brusselse jongeren met een handicap vullen hun vrijetijdsbesteding tijdens het schooljaar vooral in door niets speciaals te doen (50%), door te gaan zwemmen, naar de jeugdvereniging te gaan en in mindere mate door deel te nemen aan culturele activiteiten. Tijdens de vakantie doet 49% van de jongeren met een handicap niets bijzonders, maar kampen en speelpleinwerking met een inclusief aanbod zijn wel populair. Ouders van jongeren met een functiebeperking vragen duidelijk om een uitbreiding van het aanbod.

Er zijn verschillende drempels die de participatie van jongeren met een handicap aan vrijetijdsactiviteiten bemoeilijken, zoals de sociaal-economische situatie. Het aantal jongeren in kansarmoede is afhankelijk van de wijk in Brussel en van het type buitengewoon onderwijs waarin ze zitten. Zo zijn er meer gehandicapte jongeren met kansarmoede in het buitengewoon onderwijs van type 1, 3 en 8 dan in de andere types. In elk geval vindt 38% van de jongeren het aanbod te duur. Bij de lage inkomens vindt 60% het aanbod te duur.

Op het vlak van mobiliteit blijkt dat 20% het aanbod te weinig beschikbaar of toegankelijk vindt. Ouders besteden per week gemiddeld 42 minuten aan het vervoer van hun kinderen met een handicap in het kader van hun vrijetijdsbehoeften. Ook sociale aanvaarding is een belangrijke randvoorwaarde om aan vrijetijdsactiviteiten deel te nemen. Kinderen benadrukken het belang van vriendschap en niet gepest of uitgelachen te worden wegens het ‘anders-zijn’. Voorts blijkt dat ouders een meer proactieve informatiedoorstroming verwachten.

²¹⁸ ibidem

Andere drempels hangen samen met de aard van de functiebeperking. Concreet gaat het over communicatie voor kinderen met een auditieve beperking, sport voor kinderen met een motorische beperking, het niveau en de instructies voor kinderen met een verstandelijke beperking.

Verder zijn er ook drempels die niet afhankelijk zijn van de aard van de beperking. Vinden de kinderen de vrijetijdsactiviteit leuk of niet? Hoe zit het met de toegankelijkheid op het vlak van mobiliteit, prijs, uren? In ieder geval willen alle ouders kwaliteitsvolle begeleiding voor hun kinderen. Ouders zijn wel voor een inclusief aanbod, maar niet uit noodzaak, en op voorwaarde dat een individuele, kwaliteitsvolle begeleiding en een goed onthaal worden geboden. De onderzoekers stelden ook vast dat ouders enthousiast zijn over trajectbegeleiding in focusgroepen.

Dit onderzoek leert dat er een duidelijke vraag bestaat in Brussel naar een ruimer aanbod van activiteiten die toegankelijk zijn voor jongeren met een handicap, met een verruiming van het inclusief aanbod en de uitbouw van meer gespecialiseerde initiatieven. Van groot belang daarbij is dat de activiteiten georganiseerd worden op goed bereikbare plaatsen in Brussel, dat de begeleiders degelijk opgeleid worden en dat er meer begeleiding komt bij het plannen van een vrijetijdsbesteding. Ten slotte blijkt dat jongeren en hun ouders momenteel lang moeten zoeken naar een geschikt aanbod, dat de informatie erg versnipperd is en vaak opgesteld vanuit het oogpunt van de organisatie. Er is met andere woorden behoefte aan proactieve, geïntegreerde en gebruiksvriendelijke informatie over het vrijetijdsaanbod voor jongeren met een handicap.²¹⁹

3. Sport

3.1. Infrastructuur

De sportinfrastructuur in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest omvat een divers aanbod. Om dat te illustreren citeren we enkele cijfers uit de SPIN-databank²²⁰:

- 372 sportlokalen;
- 292 basketbalterreinen;
- 270 sportterreinen in de openlucht;
- 162 sportcentra;
- 132 sporthallen;
- 142 minivoetbalterreinen;
- 108 voetbalterreinen;
- 86 petanquebanen;
- 80 fitnessruimtes;
- 42 zwembaden (waarvan 16 in eigendom van de gemeenten);
- 29 tennishallen;
- 20 atletiekpistes.

De VGC is zelf eigenaar-beheerder van twee openluchtsportterreinen, drie sporthallen en vijftien sportlokalen in de gemeenschapscentra.

Ter vergelijking: de CoCof is eigenaar-beheerder van drie openluchtsportterreinen, één sporthal, twee sportlokalen en één zwembad. De Franse Gemeenschap heeft in Brussel vijf sporthallen, één watersportcentrum, drie sportlokalen, één openluchtsportterrein en één atletiekpiste.

²¹⁹ JANSSEN R., VAN PUYENBROECK J., SMITS D., Vrijetijdsbesteding en -behoeften van Brusselse jeugd met een handicap, Brussel, HUB, 2010

²²⁰ VGC-databank 'Sport Informatie Netwerk Inventaris van Brusselse Sportinfrastructuur' 2010, waarvan het Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid het databeheer verzorgt.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is op zijn beurt eigenaar van één atletiekpiste met één sporthal (MIVB), één sportlokaal en zestien openluchtsportherreinen. Ook de federale overheid bezit sportinfrastructuur in Brussel, namelijk twee atletiekpistes, twee maneges, vier openluchtsportherreinen, vier sporthallen, vijf sportlokalen, twee schietstanden, één tennishal en twee zwembaden.

Het gros van de Brusselse sportinfrastructuur is evenwel in handen van de 19 gemeenten (samen 376 infrastructuur) en de privésector (263 infrastructuur).

De vraag in welke mate het aanbod van die sportinfrastructuur voldoet aan de vraag vanuit de bewoners en bezoekers van Brussel, zou het onderwerp van aanvullend onderzoek kunnen uitmaken.

Uit het behoefteonderzoek naar sportinfrastructuur van 2008, uitgevoerd in het kader van het Vlaams Sportinfrastructuurplan, blijkt in ieder geval dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een enorm tekort heeft aan openluchtsportherreinen (voor veldsporten) en sporthallen. In bepaalde delen van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is er ook een tekort aan zwembaden, maar dat tekort is minder groot dan dat voor openluchtsportherreinen en sporthallen. Gezien de capaciteitsuitbreiding in het onderwijs is een uitbreiding van zwembaden noodzakelijk.

Om de grootste behoeften van haar doelpubliek te lenigen sluit de VGC samenwerkingsakkoorden met onderwijsinstellingen en organisaties die over sportinfrastructuur beschikken over het (naschoolse) gebruik van de infrastructuur door derden (prioritair de Nederlandstalige sportclubs).

3.2. De Brusselse sportverenigingen

In 2008-2009 waren 255 Nederlandstalige Brusselse sportverenigingen bij de VGC *bekend*. Daarvan zijn er 210 *effectief erkend* door de VGC. Hieronder wordt een beschrijving gegeven van de erkende sportverenigingen aan de hand van een aantal criteria.

Het totale aantal leden in de sportverenigingen bedraagt 15.154 (dossiers 2008-2009).

Van de door de VGC erkende sportclubs is meer dan drie kwart (76,2%) een feitelijke vereniging, de overige clubs zijn vzw's.

De meeste erkende voorzieningen zijn alleen gericht op recreatieve sportbeoefening (45%). Iets meer dan een kwart (27%) van de sportclubs richt zich louter op competitieve sport; de overige 28% zijn zowel recreatief als competitief.

Uit de volgende tabel kan men de verscheidenheid van het aanbod aflezen.

Sporttak	Aantal clubs	R/C	Sporttak	Aantal clubs	R/C
Atletiek	2	R/C	Petanque	2	R/C
Badminton	4	R/C	Roeien	1	R/C
Basketbal	7	R/C	Rolschaatsen	2	R/C
Biljart	4	R/C	Ropeskipping	1	R
Dansen	4	R	Rugby	1	R/C

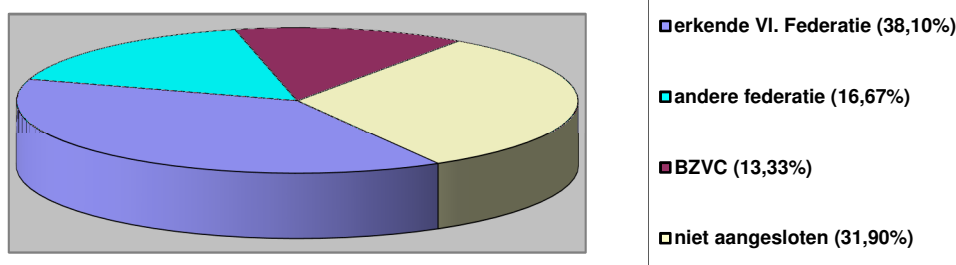
Denksport	8	R/C	Schietsport	4	R/C
Duiken	3	R	Senioren sport	10	R/C
Fitness	2	R	Tafeltennis	4	R/C
Gehandicaptensport	5	R/C	Tai chi	1	R
Gevechtssporten	15	R/C	Tennis	6	R/C
Hengelen	1	R/C	Voetbal	19	R/C
Ijsschaatsen	1	R/C	Amerikaans voetbal	1	R/C
Klimmen	1	R	Volleybal	15	R/C
Korfbal	1	R/C	Wandelen	7	R/C
Mountainbike	1	R/C	Wielersport	8	R/C
Nordic Walking	1	R/C	Yoga	5	R
Omnisport	5	R	Zaalvoetbal	42	R/C
Onderhoudsturnen	8	R	Zwemmen	8	R/C

Tabel 18: Aantal door de VGC erkende sportclubs per sporttak (op basis van subsidiedossiers) 2008-2009²²¹ - (R=recreatief; C=competitief)

Iets meer dan 40% van de door de VGC erkende sportclubs richt zich specifiek op een doelgroep met een specifieke leeftijd: 30% richt zich tot de jeugd; één op de tien is een senioren sportclub.

Daarnaast heeft de VGC vijf G-sportclubs²²² erkend, waarbij in totaal 209 personen met een handicap aangesloten zijn. In het reguliere aanbod zijn er vijftien clubs met leden met een handicap, goed voor 60 personen die van het inclusieve aanbod gebruikmaken.

Van de erkende sportclubs is één derde niet aangesloten bij een federatie. De meeste aangesloten clubs zitten bij een erkende Vlaamse federatie.



Figuur 2: Door de VGC erkende sportclubs volgens aansluiting bij een sportfederatie (op basis van subsidiedossiers 2008-2009)²²³

²²¹ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

²²² Sporttakken die beoefend kunnen worden in een G-sportclub: atletiek, basketbal, boccia, bowling, duiken, tafeltennis, torbal, turnen, voetbal, zwemmen.

²²³ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

Iets meer dan de helft van de sportclubs (52,9%) is aangesloten bij een gemeenschapscentrum.

In tegenstelling tot de provincies, waar provinciale comités van de sportfederaties een belangrijke partner zijn van het provinciaal beleid, heeft de VGC op Brussels niveau geen structurele band met de sportfederaties. Niettemin zijn een aantal sportfederaties toch actief in Brussel tijdens een aantal sportpromotionele evenementen zoals Stadskriebels, Ket 2 Sport, Senior-Kicks. Daarnaast programmeert de Vlaamse Studentensportfederatie verschillende van haar competities in Brussel.

3.3. Sportpromotionele werking van de VGC-sportdienst

De VGC-sportdienst is op diverse vlakken van de sportpromotie actief.

De VGC-sportdienst ondersteunt sportpromotionele initiatieven van derden. De ondersteuning varieert en omvat financiële, logistieke, professionele, materiële of promotionele ondersteuning. Daarnaast organiseert de sportdienst zelf (vaak in partnership met andere organisaties) heel wat van het sportaanbod.

Voor de sportdienst zijn alle doelgroepen belangrijk. De focus wordt nog steeds gelegd op de jeugd, maar ook studenten en senioren krijgen de nodige aandacht.

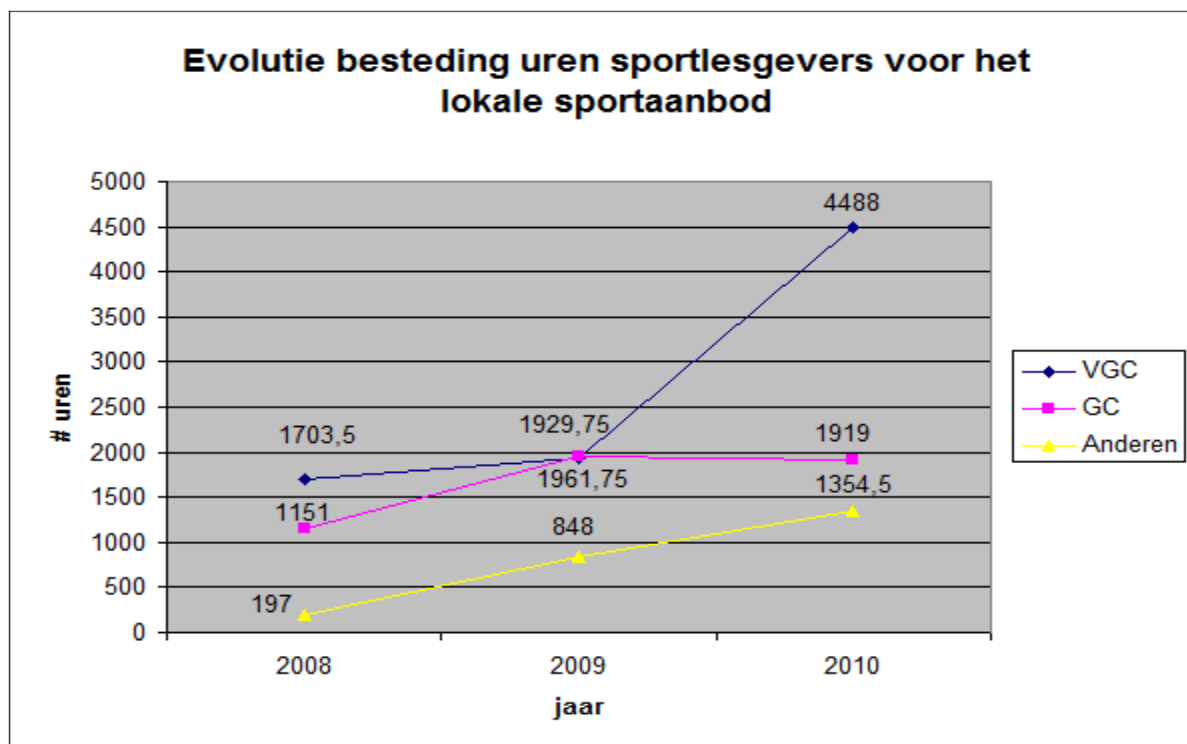
Extra aandacht wordt besteed aan kansengroepen en aandachtswijken. Zo werd vzw Buurtsport Brussel onder impuls van de VGC-sportdienst in het leven geroepen om in een aantal afgebakende achtergestelde wijken een sportwerking te ontplooien die nog laagdrempeliger is.

Jarenlang heeft de VGC-sportdienst gewerkt aan de verruiming van het sportaanbod voor personen met een handicap (zowel verstandelijke als fysieke en psychische handicap) en een verhoging van de deelname aan dat aanbod. Daarvoor werkt de sportdienst op drie niveaus: inclusief, G-werking binnen regulier circuit en exclusief.

De sportdienst neemt ook initiatieven om het aanbod op een gepaste manier bij de doelgroep te brengen via aangepaste promotiekanalen (visualisatiekaarten van het aanbod, taaliconen bij het aanbod enzovoort) en financiële tegemoetkomingen.

Vanuit de VGC-pool van sportlesgevers die door de sportdienst al jarenlang wordt opgebouwd, aangevuld en vernieuwd, worden tal van sportlesgevers ingezet, zowel voor eigen initiatieven als voor initiatieven van derden.

De volgende figuur toont dat er de laatste jaren een gevoelige stijging is van het aantal sportlesgevers dat ingezet wordt voor de begeleiding van het duurzaam lokaal sportaanbod. De komst van sportzonewerkers die lokaal ingezet worden, speelt daarbij een grote rol.



Figuur 3: Evolutie van het aantal uitgezonden VGC-sportlesgevers²²⁴

De stijging is het grootst voor eigen initiatieven van de VGC-sportdienst, gevolgd door initiatieven van anderen (onder meer initiatieven buitenschoolse opvang (IBO's), dienstencentra, scholen, clubs). Voor sportlessenreeksen binnen de gemeenschapscentra is de inzet van sportlesgevers gelijk gebleven.

De grootste aandacht van de VGC-sportdienst bij de uitbouw van een duurzaam sportpromotioneel aanbod gaat uit naar de onderstaande initiatieven.

- *De organisatie van vakantieaanbod (voornamelijk sportkampen)*

De onderstaande tabel toont het aantal kampen dat de VGC ondersteunt, in partnership met derden (voornamelijk gemeenschapscentra) heeft of zelf organiseert. Het aantal sportkampen in het vakantieaanbod is in de periode 2007-2010 bijna verdubbeld. Zoals uit de onderstaande tabel blijkt, groeide het aantal deelnemers ook zeer snel.

	Aantal sportkampen	Aantal deelnemers
2007	63	1611
2008	65	2158
2009	112	3509
2010	124	3750

Tabel 19: Vakantieaanbod sportkampen²²⁵

²²⁴ ibidem

- *Initiatieven in het kader van de brede school, vaak in samenwerking met de Stichting Vlaamse Schoolsport (SVS), onder andere het Project Naschoolse Sport voor het basisonderwijs en de SNS-pas of 'Sport na School'-pas voor het secundair onderwijs*

Het VGC-Project Naschoolse Sport is in 2010 gestart op basis van een behoefte aan meer sport in de naschoolse periode op de school zelf en is een realisatie van de VGC-sportdienst, in samenwerking met SVS Vlaams-Brabant en de Brusselse scholen.

	Deelnemende scholen	Uren per week	Aantal deelnemers
2010-2011	26	77	1155

Tabel 20: VGC-Project naschoolse sport²²⁶

De SNS-pas werd opgestart in januari 2011 met een proefproject en gaat effectief van start tijdens het seizoen 2011-2012. Het is een initiatief van SVS Vlaams-Brabant en Brussel in samenwerking met de VGC-sportdienst, Brusselse clubs en organisaties.

Tijdens het proefproject van januari tot mei 2011 kochten 316 Brusselse secundaire leerlingen een SNS-pas.

	Deelnemende scholen	Aantal deelnemers
Voorjaar 2011	16	316

Tabel 21: Sport na School-pas²²⁷

- *De organisatie van sportacademies, bewegingsschool, duurzame sportlessenreeksen, vaak in samenwerking met de gemeenschapscentra, mountainbikeaanbod, zaalvoetbalcompetitie enzovoort²²⁸*

De VGC-sportdienst organiseert sportacademies in de verschillende zones van Brussel. Destijds werd gestart met een sportacademie in Koekelberg (op de site van de KUB/HUB) en in Elsene (op de site van de VUB). In Elsene groeide die academie uit tot een gezinsacademie. Geleidelijk aan werd ook gestart met een academie in Anderlecht en Schaarbeek.

	Aantal deelnemers			
	In Elsene (VUB)	In Koekelberg	In Anderlecht (sinds september 2008)	In Schaarbeek (sinds september 2010)
2010-2011	275	145	90	80

Tabel 22: Sportacademies VGC²²⁹

²²⁵ ibidem

²²⁶ ibidem

²²⁷ SVS Vlaams-Brabant en Brussel

²²⁸ De vermelde cijfers zijn slechts een onderdeel van het totale aanbod.

²²⁹ VGC, algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport

Onder impuls van en in samenwerking met de VGC-sportdienst is er momenteel in de meeste gemeenschapscentra een sportaanbod.

Voor cijfermateriaal daarover verwijzen we naar tabel 8 *‘Aantal en aandeel activiteiten in de 22 gemeenschapscentra en aantal en aandeel deelnemers in 2010, naar type activiteit’*. In die tabel wordt het aandeel sport weergegeven onder ‘sport’ enerzijds en onder ‘educatief’ (wat voor een substantieel deel bestaat uit sportlessenreeksen) anderzijds.

- *De organisatie van sportpromotionele events en eenmalige sportdagen*

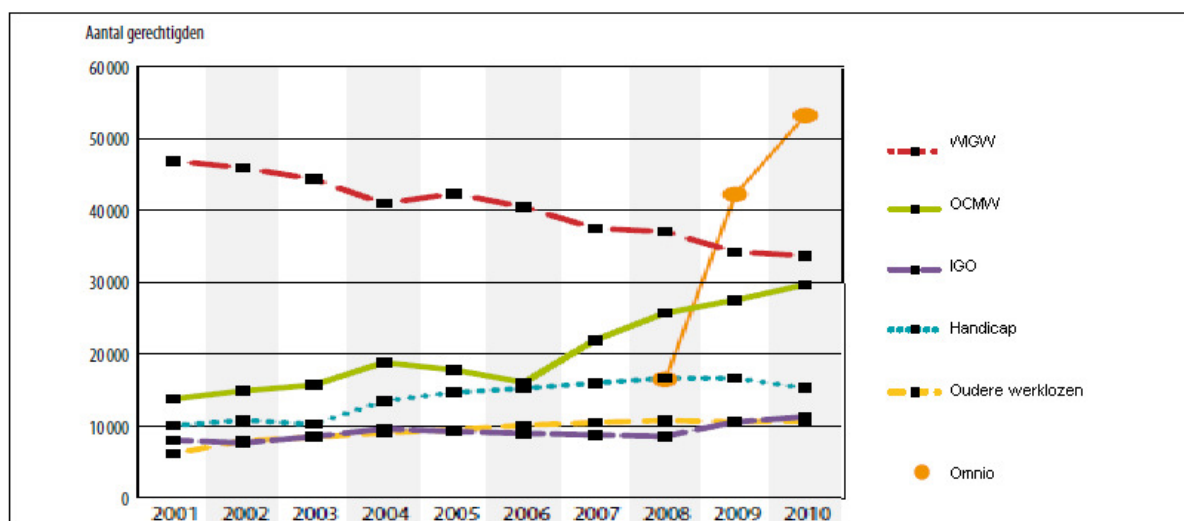
Ter promotie van specifieke sportdisciplines, sportclubs en voor specifieke doelgroepen worden eenmalige acties op touw gezet, vaak in partnership met derden. Het gaat onder meer om: Stadskriebels (in samenwerking met Bloso), Brussels zwemweekend (in samenwerking met ISB, Brusselse gemeenten en sportclubs), G-de sportdagen (in samenwerking met HUB), Ket 2 Sport (in samenwerking met de VUB, Bloso, SVS), veldlopen (in samenwerking met SVS, Brusselse gemeenten en scholen), week van de sportclubs (in samenwerking met Bloso en de sportclubs), zomerpromotietoer (in samenwerking met Bloso en speelpleinen), sporttak in de kijker.

SPECIFIEKE OMGEVINGSANALYSE VOOR DE TRANSVERSALE THEMA'S ARMOEDE EN ETNISCH-CULTURELE MINDERHEDEN, INBURGERING EN INTEGRATIE

1. Armoede

1.1. Demografische schets

De economische rijkdom van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest²³⁰ is geografisch ongelijk verdeeld: er lopen grote welvaartsbreuklijnen tussen oost en west, tussen de eerste en de tweede gordel rond de Vijfhoek, en tussen de centrumstad en de periferie (buiten Brussel). De kansarmste buurten liggen in het westen en in de eerste gordel rond de Vijfhoek. Die sikkelvormige zone strekt zich uit van Sint-Joost-ten-Node en het westen van Schaarbeek, tot Sint-Gillis en het noorden van Vorst. Binnen de Vijfhoek zelf behoren ook de Marollen en andere lager gelegen buurten tot de kansarme zones. In die centrale wijken, maar ook in meer westelijke buurten is een langzame herwaarderingsbeweging aan de gang. Het oosten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de tweede gordel rond de Vijfhoek zijn duidelijk minder kansarm. De meest welstellende buurten bevinden zich in de tweede gordel. Ook daar is er echter sprake van een tweedeling tussen het bijzonder bevoorrechte zuidoostelijke deel van Brussel (Ukkel tot Sint-Lambrechts-Woluwe) en de minder bevoorrechte rest van de tweede gordel. Bovendien bevinden zich ook in de tweede gordel kansarme probleembuurten, vooral in het westelijke en het noordelijke deel.²³¹



Figuur 1: Mensen met een laag inkomen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (RVV/OMNIO). Een vijfde van de totale Brusselse bevolking leeft in financieel moeilijke omstandigheden²³²

²³⁰ Als in dit document sprake is van Brussel, gaat het steeds over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Als de stad Brussel bedoeld wordt, zal dat steeds expliciet vermeld worden.

²³¹ Dynamische analyse van buurten in moeilijkheden in de Belgische stadsgewesten, 2006, ULB-KUL-ICEDD, p. 50-51

²³² Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid 2001-2010, bewerkt door Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Veel Brusselaars worden geconfronteerd met een combinatie van achterstellingsfactoren. Ongeveer één op vijf Brusselaars woont in een huishouden zonder betaald werk.²³³ Op 1 januari 2011 ontving 18,3% van de Brusselse jongeren (18-24 jaar), 20,7% van de bevolking op actieve leeftijd (15-64 jaar) en 16,2% van de ouderen (65 jaar en ouder) een minimum- of vervangingsinkomen (exclusief pensioenen). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn vijf keer meer mensen (4,9%) afhankelijk van sociale bijstand van het OCMW via een (equivalent) leefloon dan in het Vlaamse Gewest (0,9%).²³⁴ Bij de Belgische Brusselaars gaat het om 2,1%, bij de buitenlandse Brusselaars om 5,85%. Dit verschil tussen Belgen en niet-Belgen zien we in alle grote steden.²³⁵

Vergeleken met Antwerpen (2,3%), Gent (1,1%) en Charleroi (4,5%) heeft Brussel in 2010 een groter aandeel in de bevolking dat **afhankelijk is van financiële OCMW-steun** (4,9%). Enkel Luik doet het nog slechter met 7,4%.²³⁶ Sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in 2002, steeg het aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In tegenstelling tot de lichte stijging in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest over heel deze periode (+1,1 %), bleef het aandeel in Vlaanderen (-0,3 %) en Wallonië (+0,1 %) stabiel. De andere grote steden kennen een gelijkaardige stijging aan deze van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, met uitzondering van Antwerpen.

Binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest varieert het relatieve aantal leefloners sterk naargelang van de gemeente. Terwijl Ganshoren maar 3,9 leefloners per 1000 inwoners telt, overtreft Sint-Joostten-Node met 44,1 leefloners per 1000 inwoners het dubbele van het gewestelijke gemiddelde.²³⁷

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest telt relatief iets minder vrouwelijke gerechtigden dan de andere gewesten. In 2007 bedroeg het aandeel vrouwen dat recht had op leefloon er 57,2%, tegenover 61,0% in het Vlaamse Gewest en 60,1% in het Waalse Gewest.²³⁸ Binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt het aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon iets hoger bij de vrouwen (3,4%) dan bij de mannen (3,1%). 41,2% van de (equivalent) leefloontrekkers in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is alleenstaand, 30,7% is samenwonend en 28% van de leefloontrekkers heeft een persoon ten laste.²³⁹

Het aandeel gerechtigden varieert ook sterk met de leeftijd. Van de bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar) ontvangt 4,9% een leefloon of equivalent leefloon. Het aandeel bij de Brusselse jongeren ligt opvallend hoog en nam bovendien nog toe tussen 2008 en 2010. In december 2010 werd 2,8% van de 18-24-jarigen ondersteund door een OCMW om voltijds te studeren. Dit aandeel ligt hoger in Luik (4,3%), maar lager in Antwerpen (0,4%), Gent (2,6%) en Charleroi (1,8%). De jongeren (18-24 jaar) vormen in alle steden de grootste groep leefloontrekkers. Dat valt vooral op in Luik met 11,4% van de jongeren, gevolgd door Brussel en Charleroi (beide 9,0%), Gent (7,5%) en Antwerpen (3,0%).²⁴⁰

²³³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 45

²³⁴ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 23, gegevens december 2010

²³⁵ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 25

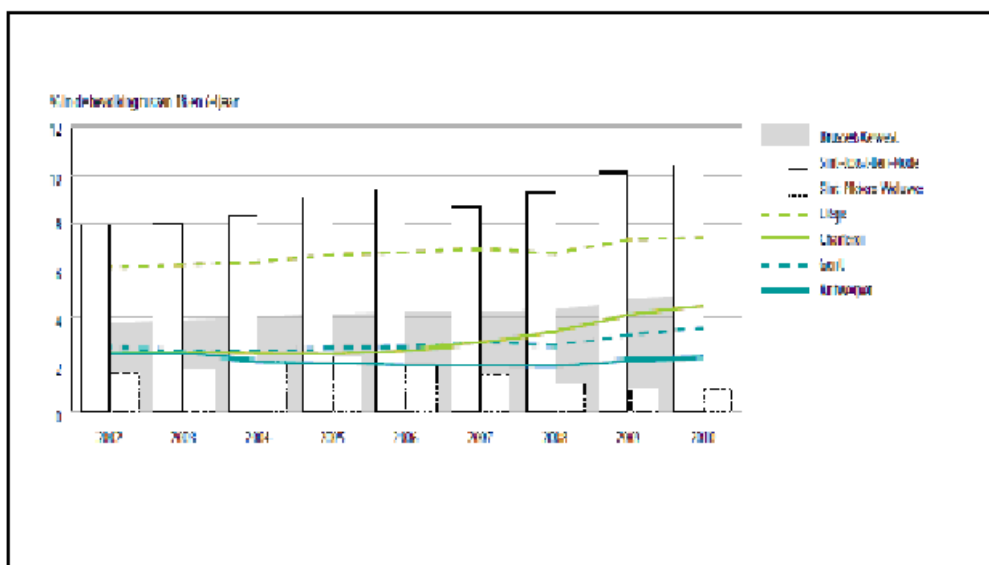
²³⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 23

²³⁷ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 30

²³⁸ Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, *Statistische Indicatoren van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest*, 2009, hoofdstuk 17: Sociale bijstand, p. 367

²³⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 25

²⁴⁰ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 24-25



Figuur 2: Evolutie van het aandeel van de leefloners op de totale bevolking, naar woonplaats²⁴¹

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verloopt de evolutie sterk verschillend tussen de verschillende Brusselse gemeenten. Sint-Joost-ten-Node telt het hoogste aandeel OCMW-steuntrekkers. Het aandeel blijft er stijgen sinds 2007. Vanaf 2008 werd Sint-Pieters-Woluwe de Brusselse gemeente met het laagste aandeel gerechtigden (0,7% in 2009).

In 2007 waren de Brusselaars goed voor 31% van het totaal aantal begunstigten op maatschappelijke hulp in ons land en voor 25,5% van het totaal aantal gerechtigden op financiële steun in België. Het aantal personen dat wordt tewerkgesteld dankzij de maatschappelijke hulp is sinds 2000 meer dan vervijfvoudigd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In 2007 was Brussel goed voor 36% van het totale aantal tewerkgestelden dankzij maatschappelijke hulp in België.

Het tekort aan sociale huisvesting is zeer groot. In 2010 waren er 35.991 bewoonde sociale woningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, en lag de verhouding van het aantal sociale woningen ten opzichte van het aantal huishoudens op 7,7%. De toekenning van een sociale woning is met andere woorden niet gegarandeerd, ook niet voor een persoon die aan de voorwaarden voldoet, zijn rechten kent en de procedures correct volgt. Het sociale woningpark breidt zich wel gestaag uit met aanverwante woonformules en werd ten opzichte van 1 januari 2009 uitgebreid met 66 woningen (waarvan 45 bewoond).²⁴²

Uit de volgende tabel blijkt dat een alleenstaande met een leefloon die een appartement zonder slaapkamer en zonder basiscomfort huurt, in 2010 (indexering van huurprijzen 2008) gemiddeld meer dan de helft (54,3%) van zijn of haar inkomen aan huur moest besteden. Voor een appartement met een slaapkamer zonder basiscomfort loopt dat op tot 63,0%. Voor een eenoudergezin met een leefloon in een woning zonder basiscomfort met twee slaapkamers bedraagt dat aandeel 56,0%.²⁴³

²⁴¹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 24

²⁴² Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 57

²⁴³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 61

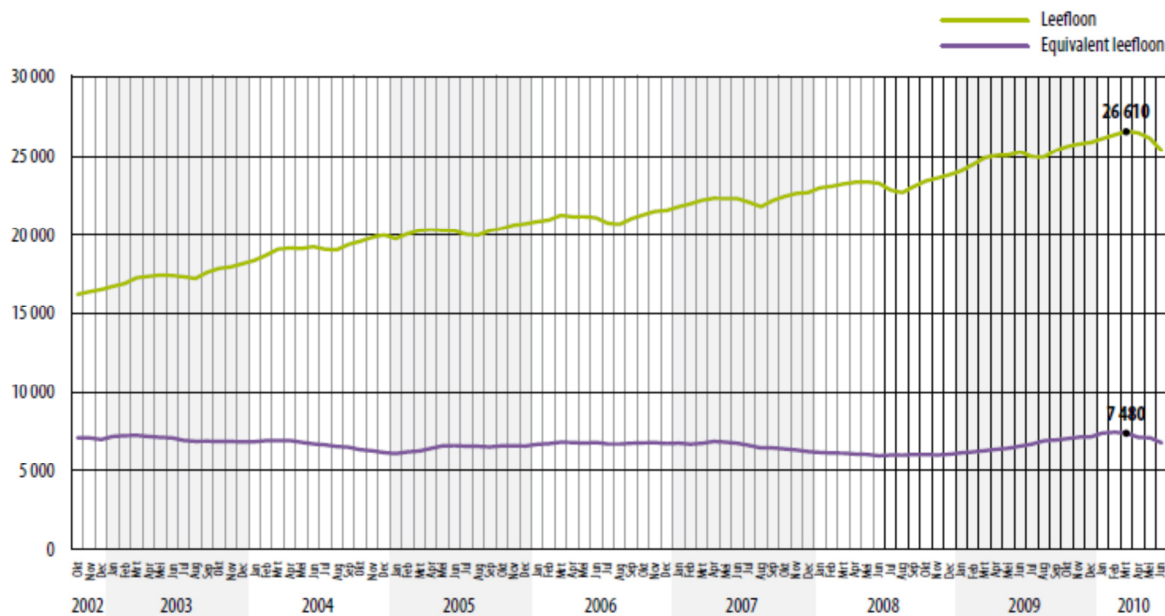
Ter vergelijking: in 2009 spendeerde een Belgisch huishouden gemiddeld 19,67% van zijn budget aan huur; een gemiddeld Brussels gezin bijna een kwart van het gezinsinkomen (23,64%).²⁴⁴

Tabel 7-1: Aandeel van de huurprijs in het leefloon, Brussels Gewest, 2010						
Huishoudenstype	Leefloon (1)	Kenmerken huurwoning (2)			Aandeel van de huur in het budget	Budget na de betaling van de huur
		Aantal slaapkamers	Comfortpeil (3)	Gemiddelde huurprijs		
Alleenstaande	€ 770,18	0	C2	€ 418	54,3 %	€ 352,18
		1	C1	€ 460	59,7 %	€ 310,18
		1	C2	€ 485	63,0 %	€ 285,18
Gezin: alleenstaande met kind(eren) of koppel met of zonder kind(eren)	€ 1026,91	1	C1	€ 460	44,8 %	€ 566,91
		1	C2	€ 485	47,2 %	€ 541,91
		2	C2	€ 575	56,0 %	€ 451,91

(1) Bedrag op 01/09/2011, omdat het leefloon vergeleken wordt met huurprijzen uit de enquête van 2010 krijgen we een lichte onderschatting van het aandeel. In deze tabel houdt men daarenboven geen rekening met andere inkomsten dan het leefloon voor het huishouden, zoals kindergeld, schadeloosstellingen, alimentatiegeld, ...
(2) Cijfers van het Observatiecentrum van de huurprijzen (De Keersmaecker, 2011, p. 50). In deze tabel wordt enkel rekening gehouden met appartementen, het goedkoopste woningtype.
(3) C1 = toilet in de woning; C2 = toilet en badkamer in het appartement.

Tabel 1: Aandeel van de huurprijs in het budget van Brusselaars met een leefloon, 2010²⁴⁵

Het aantal gerechtigden op medische hulpverlening is in 2007 stabiel gebleven in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (-0,3%). In het Vlaamse en het Waalse Gewest waren er in 2007 minder gerechtigden op medische hulp dan in 2006 (respectievelijk 8,7% en 5,7%). In Brussel vertegenwoordigt de medische hulpverlening 37,3% van de totale maatschappelijke hulp tegenover 21% in de rest van het land. In 2007 kwam 44,38% van het aantal rechthebbenden op medische hulp in ons land bij een Brussels OCMW terecht.²⁴⁶



Figuur 3: OCMW-steun. Recente evolutie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest²⁴⁷

²⁴⁴ Huishoudbudgetenquête 2009

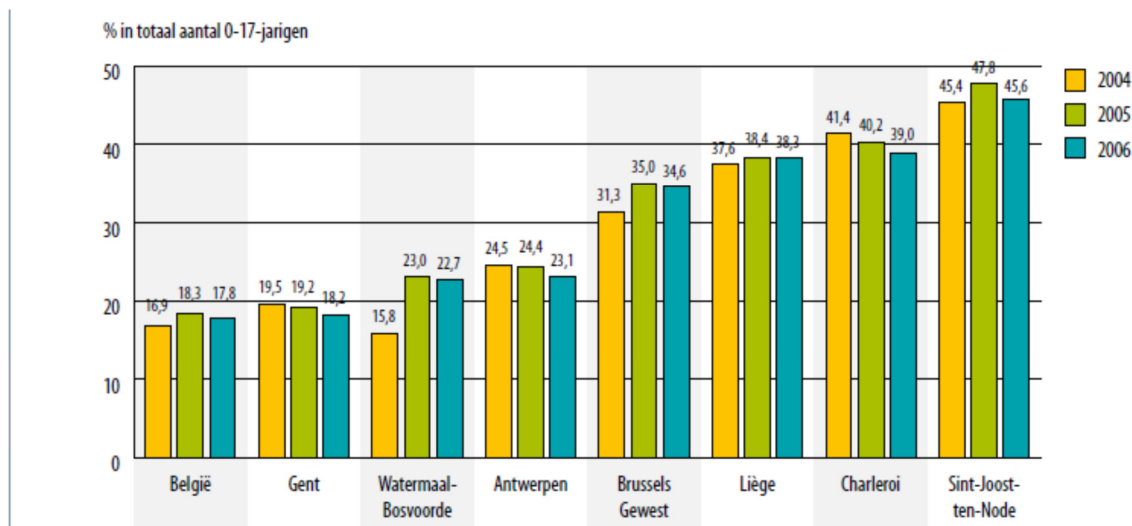
²⁴⁵ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 61

²⁴⁶ Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, *Statistische Indicatoren van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 2009*, p. 9

²⁴⁷ POD Maatschappelijke Integratie, bewerkt door Observatorium voor Welzijn en Gezondheid Brussel-Hoofdstad, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

In 2007 was 4,9% van de meerderjarige Brusselaars geregistreerd bij de Kredietcentrale voor Particulieren van de Nationale Bank omdat ze schulden hadden in het kader van achterstallige contracten.²⁴⁸ In 2010 ging het al om 5,5% van de Brusselaars.²⁴⁹ De impact van de economische crisis liet zich in 2010 voelen door een toename van betalingsmoeilijkheden: zowel in Brussel als in België nam het aantal personen met een betalingsachterstand en het aantal achterstallige contracten toe tussen 2008 en 2009. Eén op de tien Brusselse kredietnemers (10,6%) kampt met een betalingsachterstand. Dit aandeel ligt een beetje boven dat van het Waalse Gewest (9,5%), maar is dubbel zo groot als dat van het Vlaamse Gewest (5,2%).²⁵⁰

Het aandeel ouderen in een sociaal kwetsbare situatie is in Brussel groter dan het landelijk gemiddelde. 8,7% van de Brusselaars geniet inkomensgarantie voor ouderen om een te laag pensioen aan te vullen of te vervangen, tegenover 4,7%²⁵¹ voor het hele land. 29% van de Brusselse 65-plussers doet een beroep op een verhoogde verzekeringstegemoetkoming voor geneeskundige zorgen, gekoppeld aan hun lage inkomen.²⁵²



Figuur 4: Aandeel 0-17-jarigen die opgroeien in een huishouden zonder inkomen uit werk²⁵³

Erg verontrustend is de situatie van de jongste leeftijdscategorieën²⁵⁴: terwijl zij steeds talrijker worden, groeien ze steeds meer op in moeilijke omstandigheden. In 2006 groeide 34,6% van de Brusselse kinderen en jongeren (0-17 jaar) op in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, ongeacht het type huishouden. Dit aandeel is stabiel ten opzichte van 2005, na een stijging met 3,7% tussen 2004 en 2005. Brussel doet het op dat vlak een stuk slechter dan Gent (18,2%) en Antwerpen (23,1%), maar beter dan Luik (38,3%) en Charleroi (39%). In 2010 is dit aandeel gedaald tot 24,5%,

²⁴⁸ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2008*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 25

²⁴⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 27

²⁵⁰ Nationale Bank van België, bewerkt door Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

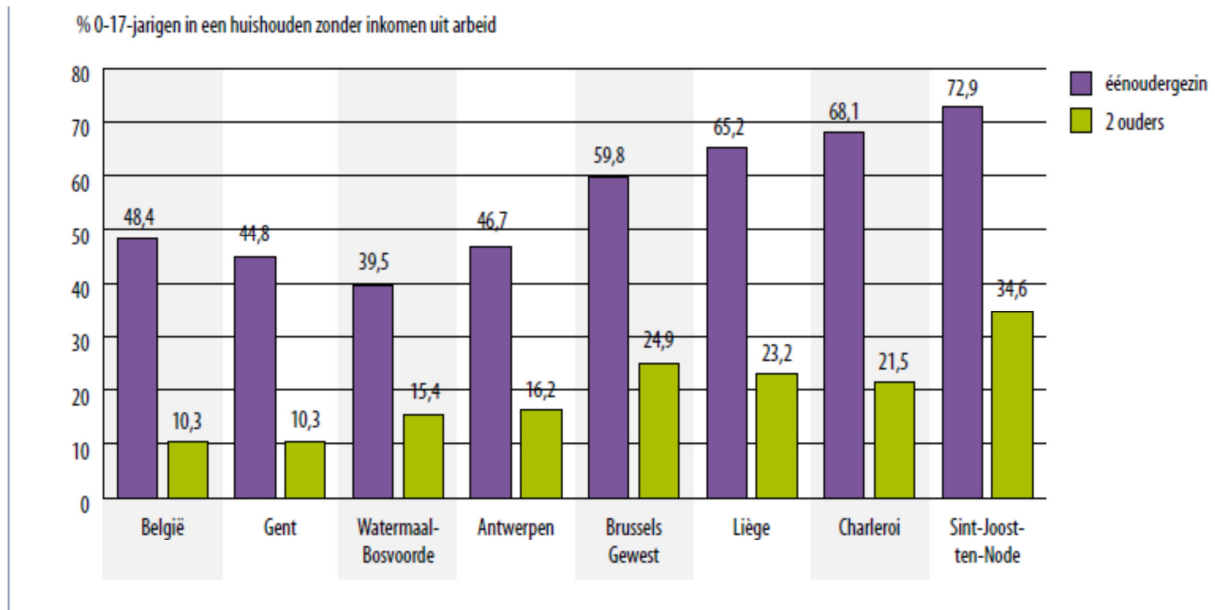
²⁵¹ Rijksdienst voor Pensioenen en ADSEI, 2011, bewerkt door Meet- en Weetcel, VGC

²⁵² Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Armoede en (ver)ouderen, Brussels Armoederapport 2008*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 75

²⁵³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 35

²⁵⁴ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 34-35

maar ligt dit aandeel nog steeds hoger dan in Vlaanderen (5,9%) en Wallonië (18,7%).²⁵⁵ Binnen Brussel zijn er grote verschillen tussen de gemeenten. Sint-Joost-ten-Node spant de kroon met bijna de helft van de kinderen en jongeren die leven in een gezin zonder betaald werk, terwijl het in Watermaal-Bosvoorde nog niet om een vierde van de kinderen gaat. Bij eenoudergezinnen loopt dat in Brussel zelfs op tot 59,8%, tegenover 47,8% in Gent, 46,7% in Antwerpen, 65,2% in Luik en 68,1% in Charleroi.²⁵⁶ Ook binnen het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er grote verschillen: in Sint-Joost-ten-Node gaat het om 72,9%, in Watermaal-Bosvoorde om 39,5%.



Figuur 5: Aandeel 0-17-jarigen die opgroeien in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, 2006²⁵⁷

In de algemene omgevingsanalyse van Brussel staat al beschreven dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest veel welvaart en werkgelegenheid creëert, maar dat de Brusselse bevolking daar maar in beperkte mate van profiteert. De werkloosheidsgraad bedroeg in 2009 20,2%. Daarmee is de Brusselse werkloosheidsgraad dubbel zo hoog als die van heel België. De werkloosheidsgraad is het hoogst bij jongvolwassenen. Iets minder dan een derde van de jongvolwassen Brusselaars (15-24 jaar) die zich aanbieden op de arbeidsmarkt, blijft werkloos. Brussel is bovendien het gewest met de sterkste groei van het aantal werkzoekenden. Dat komt door de grote bevolkingsaan groei, waardoor veel nieuwkomers met te weinig kwalificaties op de arbeidsmarkt komen.

Een specifieke groep die in armoede leeft, zijn de thuislozen. In november 2010 organiseerde het Steunpunt voor Thuislozenzorg La Strada een tweede nachtelijke telling van dak- en thuislozen. Daarbij werd het aantal personen dat op die datum in een onthaaltehuis of crisiscentra verbleef, samengeteld met het aantal mensen dat op dezelfde datum op straat sliep. Er werden 1944 'telbare' daklozen geteld in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dat is 13% meer dan bij de telling in november 2008, toen 1771 daklozen werden geteld. Het aantal daklozen in deze telling vormt echter een bijzonder heterogene groep die geconfronteerd wordt met zeer verschillende realiteiten: 329

²⁵⁵ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2011*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 45

²⁵⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 35

²⁵⁷ Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid 2006, Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, bewerkt door Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

personen brachten de nacht daadwerkelijk op de straat door, 100 personen vonden onderdak in een kraakpand, 275 personen verbleven in gebouwen die ze bezetten na onderhandelingen met de eigenaars. 769 personen verbleven in erkende onthaalhuizen, minstens 189 mensen brachten de nacht door in onthaalhuizen die niet (als dusdanig) erkend zijn door de overheid. 282 mensen vonden onderdak in de nacht- en noodopvangcentra. Naast die 1944 daklozen vonden nog eens 167 mensen een oplossing in een transitwoning en 830 mensen in diensten begeleid wonen.^{258 259}

1.2. Organisaties

De uitbouw van een integrale en inclusieve werking is een blijvend aandachtspunt voor alle voorzieningen die rond de armoedeproblematiek werken. In Brussel zijn verschillende verenigingen actief rond armoedebestrijding. Zo zijn er in Brussel zeven verenigingen waar armen het woord nemen: 'Bij Ons/Chez Nous', 'De Buurtwinkel', 'Recht op Wonen Bonnevie', 'Pigment', 'De Schutting', 'De Schakel' en 'de vrienden van het Huizeke'. Die verenigingen worden ondersteund door het Brussels Platform Armoede (BPA), dat op zijn beurt ingebed zit in de Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad (BWR). De verenigingen werken volgens de zes criteria van het Armoededecreet (2003): armen verenigen zich, armen nemen het woord, maatschappelijke emancipatie van armen, maatschappelijke structuren veranderen, dialoog met samenleving en beleid, armen blijven zoeken. Belangrijk is dat er specifiek voor kansarme inwoners van Brussel een reeks voorzieningen bestaat zoals kringloopcentra, sociale restaurants, voedselbedeling, inloopteams, maatschappelijk opbouwwerk en straathoekwerk.²⁶⁰ Bovendien zijn er ook nog een aantal verenigingen met specifieke projecten voor de bestrijding van armoede en uitsluiting, zoals 'Welzijnsschakels' en de Voedselbank.²⁶¹

Het dienstenaanbod voor thuis- en daklozen is in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zeer uiteenlopend. Een thuisloze kan terecht bij het OCMW voor het aanvragen van een referentieadres, voor het leefloon, een installatiepremie, dringende medische hulp en dergelijke. Naast de OCMW's bestaan er in Brussel ook dringende opvang en nachtopvang, onthaalhuizen, dagopvangcentra, straathoekwerk, diensten die maaltijden aanbieden, kleedkamers, medische diensten, diensten voor sociaal-juridische hulp en diensten voor begeleid wonen.

Gegevens over de personen die van die diensten al dan niet gebruik maken, vinden we terug in de telling van La Strada. Van de personen die de nacht op straat doorbrachten, waren 73% mannen, 11% vrouwen en 6% minderjarigen.²⁶² Ook in de onthaalhuizen en de niet-conventionele structuren (de niet-erkende opvanginitiatieven en de onderhandelde bezettingen) zijn de meeste cliënten mannen (respectievelijk 48% mannen versus 26% vrouwen en 26% minderjarigen in onthaalhuizen en 58% mannen versus 20% vrouwen en 21% minderjarigen in niet-conventionele structuren). Alleen in de nacht- en noodopvang is het verschil tussen het aantal mannen en vrouwen kleiner (43% versus 36%).

In Brussel zijn er 14 diensten die transitwoningen aanbieden. Van de mensen die gebruikmaken van die dienst, zijn 37% minderjarigen, 34% mannen en 30% vrouwen. Daarnaast werken ook een tiental

²⁵⁸ La Strada, Steunpunt voor Thuislozenzorg, tweede telling van het aantal dak- en thuislozen en mensen met ontoereikende huisvesting in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 8 november 2010, 20 p.

²⁵⁹ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 9

²⁶⁰ www.zorgzoeker.be

²⁶¹ Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad, *Brussels zakboekje 2011*

²⁶² Tijdens deze telling werd ook 10% van de getelde personen als 'onbekend' aangeduid, omdat de gebruikte methodiek niet toeliet om bij iedereen de leeftijd en/of het geslacht te bepalen.

organisaties aan het project begeleid wonen. Van de gebruikers zijn 33% minderjarigen, 20% vrouwen, 30% mannen en 24% mensen van wie noch de leeftijd noch het geslacht bekend is.²⁶³

1.3. Overlegorganen

In Brussel zijn er ook verschillende overlegorganen en koepelorganisaties die zich richten op armoedebestrijding. Zo is er onder andere het al vermelde Brussels Platform Armoede, waar de verenigingen waar armen het woord nemen samenwerken met als opdracht de armoede structureel te bestrijden. Daarnaast is er het Brussels Forum van Strijd tegen de Armoede – Forum Bruxellois de Lutte contre la Pauvreté, waarin 150 organisaties en verenigingen uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest samenkomen. Andere overlegorganen die armoedebestrijding als opdracht hebben, zijn het 'Vlaams Netwerk van Verenigingen waar armen het woord nemen', het 'Belgisch Netwerk Armoedebestrijding' en het 'Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting'.²⁶⁴

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn ook een aantal instanties opgericht die zich richten op de samenwerking tussen de verschillende diensten in het kader van thuislozenzorg. Zo is er sinds 2009 het overlegcomité 'Brussels Overleg Thuislozenzorg'. Dat overlegcomité staat onder leiding van La Strada, dat ook in 2009 is opgericht. Het Steunpunt voor Thuislozenzorg La Strada staat in voor de coördinatie tussen de overheden (gemeenschapscommissies, plaatselijke en federale besturen) en de verschillende diensten van de thuislozenzorg. Daarnaast zijn er nog twee federaties ('Bico' en 'AMA' of 'L'Association des maisons d'accueil et des services d'aide aux sans-abri') en het overlegorgaan RTOB ('Regio-overleg Thuislozenzorg Brussel').²⁶⁵

2. Etnisch-culturele minderheden, inburgering en integratie

In het Integratiedecreet krijgen twee doelgroepen bijzondere aandacht:

1. personen die legaal en langdurig in België verblijven en die bij hun geboorte niet de Belgische nationaliteit bezaten of van wie minstens een van de ouders bij geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat, in het bijzonder diegenen die zich in een vaststelbare achterstandspositie bevinden (...);
2. personen die legaal in België verblijven en die wonen of woonden in een woonwagen (...) of van wie de ouders dat deden met uitzondering van bewoners van campings of gebieden met weekendverblijven.

Hoewel dat zeker niet de beste indicator is voor de etnisch-culturele identiteit van een persoon, wordt in de onderstaande analyse hoofdzakelijk ingegaan op de nationaliteit van de Brusselaars. In tegenstelling tot andere operationaliseringën is dat een voor iedereen beschikbaar en eenduidig te interpreteren persoonskenmerk, dat (daardoor) ook vaker beschikbaar is in statistieken en tellingen. Waar mogelijk zijn ook andere relevante indicatoren opgenomen in de analyse.

²⁶³ La Strada, Steunpunt voor Thuislozenzorg, tweede telling van het aantal dak- en thuislozen en mensen met ontoereikende huisvesting in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 8 november 2010, 20 p.

²⁶⁴ Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad, *Brussels zakboekje 2011*

²⁶⁵ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Thuisloos in Brussel, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 33

2.1. Demografische schets

2.1.1. De Brusselse bevolking volgens nationaliteit

Dat Brussel een multiculturele stad is, blijkt indicatief uit het aandeel personen met een vreemde nationaliteit in de totale bevolking anno 2010 (30%). Dat aandeel ligt gevoelig hoger dan in de rest van België (9,8%). In absolute aantallen gaat het om 327.070 personen.²⁶⁶ In de steden Gent en Antwerpen ligt het percentage niet-Belgen respectievelijk op 11,8% en 17,6%.

De diversiteit tussen de Brusselse gemeenten is ook groot. In de gemeenten Sint-Gillis, Elsene en Etterbeek heeft meer dan 40% van de personen een vreemde nationaliteit. Als we de gemeenten Raeren en Baarle-Hertog buiten beschouwing laten, zijn dat de gemeenten met het grootste aandeel personen met een vreemde nationaliteit in België. De Brusselse gemeenten onderscheiden zich van andere gemeenten door de diversiteit aan nationaliteiten, en doordat niet alleen EU-burgers er hun intrek nemen, maar ook een groot aantal personen uit landen buiten de EU.²⁶⁷

Ganshoren en Jette zijn de Brusselse gemeenten waar in verhouding het minste niet-Belgen wonen (14%). Uit de onderstaande tabel blijkt dat er vooral in de stad Brussel, Schaarbeek, Elsene, Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Ukkel en Sint-Gillis veel niet-Belgen wonen, namelijk telkens meer dan 20.000.²⁶⁸

	Belgen		Niet-Belgen		% niet-Belgen		Totaal	
	2001	2010	2001	2010	2001	2010	2001	2010
Anderlecht	66.312	76.501	22.510	28.146	25,3%	26,9%	88.822	104.647
Brussel-Stad	93.441	106.406	40.954	51.267	30,5%	32,5%	134.395	157.673
Elsene	46.334	45.694	26.564	34.489	36,4%	43,0%	72.898	80.183
Etterbeek	28.091	26.437	11.543	17.915	29,1%	40,4%	39.634	44.352
Evere	26.749	28.546	4.861	7.257	15,4%	20,3%	31.610	35.803
Ganshoren	17.755	18.915	2.106	3.674	10,6%	16,3%	19.861	22.589
Koekelberg	12.594	14.871	3.749	4.941	22,9%	24,9%	16.343	19.812
Jette	34.451	38.177	5.624	8.641	14,0%	18,5%	40.075	46.818
Oudergem	23.665	23.398	5.251	7.413	18,2%	24,1%	28.916	30.811
Schaarbeek	72.300	83.591	34.341	37.641	32,2%	31,0%	106.641	121.232
Sint-Agatha-Berchem	16.722	18.674	2.315	3.511	12,2%	15,8%	19.037	22.185

²⁶⁶ Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/>, 2010

²⁶⁷ Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (2010). Statistisch en demografisch verslag 2009. Brussel: CGKR. p. 104-107

²⁶⁸ ADSEI, 2010

Sint-Gillis	24.381	26.284	17.873	20.697	42,3%	44,1%	42.254	46.981
Sint-Jans-Molenbeek	50.719	65.195	21.661	22.986	29,9%	26,1%	72.380	88.181
Sint-Joosten-Node	13.465	16.524	8.743	9.814	39,4%	37,3%	22.208	26.338
Sint-Lambrechts-Woluwe	35.705	34.944	10.510	15.805	22,7%	31,1%	46.215	50.749
Sint-Pieters-Woluwe	28.037	26.841	9.754	12.236	25,8%	31,3%	37.791	39.077
Ukkel	56.742	55.942	17.926	21.647	24,0%	27,9%	74.668	77.589
Vorst	33.266	35.407	12.782	14.851	27,8%	29,5%	46.048	50.258
Watermaal-Bosvoorde	20.905	20.121	3.704	4.139	15,1%	17,1%	24.609	24.260
Br.Hoofdst.Gewest	701.634	762.468	262.771	327.070	27,2%	30,0%	964.405	1.089.538

Tabel 2: Aantal Belgen en personen met een vreemde nationaliteit per gemeente op 1 januari 2010²⁶⁹

Het aandeel personen met een vreemde nationaliteit is vooral tussen 1970 en 1990 sterk toegenomen: van 15,2% in 1970 over 23,2% in 1980 tot iets minder dan 28% in 1990.

Van de niet-Belgen in Brussel komt anno 2008 iets meer dan de helft uit de 14 andere oorspronkelijke EU-15-landen.²⁷⁰ Het gaat dan voornamelijk om immigranten uit Zuid-Europa. Buiten de nationaliteiten van de EU-15 komen in Brussel voornamelijk de Marokkaanse, Poolse en Turkse nationaliteit voor. Opmerkelijk is dat de inwoners met een EU-nationaliteit relatief gelijkmatig over alle Brusselse gemeenten zijn gespreid, terwijl de aanwezigheid van Marokkanen (de meest voorkomende nationaliteit van buiten de EU) uiterst beperkt is in de zuidoostelijke gemeenten zoals Watermaal-Bosvoorde, Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Lambrechts-Woluwe, maar dominant is in de andere gemeenten.

²⁶⁹ ADSEI, 2010

²⁷⁰ De EU-15 in 2004 bestond uit Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Ierland, Griekenland, Spanje, Portugal, Oostenrijk, Finland en Zweden.

Nationaliteit	Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	% van de totale bevolking	% van de niet- Belgische bevolking
Totaal	1.048.491	100,0%	/
België	753.448	71,9%	/
Frankrijk	46.006	4,4%	15,6%
Marokko	39.101	3,7%	13,3%
Italië	26.695	2,5%	9,0%
Spanje	19.210	1,8%	6,5%
Portugal	16.128	1,5%	5,5%
Polen	15.697	1,5%	5,3%
Turkije	10.667	1,0%	3,6%
Duitsland	8.886	0,8%	3,0%
Roemenië	8.741	0,8%	3,0%
Verenigd Koninkrijk	8.607	0,8%	2,9%

Tabel 3: Top 10 van de vreemde nationaliteiten in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, 2008²⁷¹

In 2009 weken 42.515 personen vanuit het buitenland in Brussel in, terwijl ‘maar’ 14.325 personen de omgekeerde beweging maakten.

Bijna 40% van de aangroei door buitenlandse migraties in België vindt plaats in de 19 gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Een verdere internationalisering van de hoofdstad en een groeiende diversiteit van de Brusselse bevolking zijn daarvan het gevolg. Tegelijkertijd is het aantal inwoners dat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verlaat om in de rest van het land te gaan wonen de laatste jaren opnieuw toegenomen. Die vaststelling geldt ook voor migranten van de eerste en tweede generatie.²⁷²

2.1.2. De Brusselse bevolking volgens herkomst

Bovenstaande cijfers geven niet exact weer hoeveel personen van vreemde afkomst er in werkelijkheid in Brussel wonen. Zoals in de algemene omgevingsanalyse van Brussel al werd gesteld, worden onder meer kandidaat-vluchtelingen, diplomatiek personeel en personen zonder wettig verblijf niet in de statistieken opgenomen. Bovendien gaat het om alle personen met de Belgische nationaliteit, ongeacht hoe lang ze die al bezitten of van welke herkomst zij of hun ouders zijn.

²⁷¹ ADSEI, 2008

²⁷² Willaert, D. (2010). De recente internationalisering van het Brusselse Gewest en de Vlaamse Rand. Brussel: Interface demography, VUB

Het is daarom belangrijk om naast de nationaliteit ook rekening te houden met de herkomst van de Brusselse bevolking. Als we de nationaliteit van oorsprong²⁷³ in ogenschouw nemen, blijkt in 2006 maar liefst 55,2% van de Brusselse bevolking van vreemde herkomst te zijn, goed voor zo'n 552.800 inwoners. In heel België gaat het om 19,9%, in het Vlaamse Gewest om 12,1% en in het Waalse Gewest om 23,3% van de totale bevolking. Dat is de meest recente, betrouwbare inschatting van het aantal allochtonen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, zoals weergegeven in de onderstaande tabel.²⁷⁴

	Aantal (x 1.000)			Aandeel in de totale bevolking		
	1991	2001	2006*	1991	2001	2006*
Brussels gewest	348.6	470.2	552.8	36.5%	48.3%	55.2%
Vlaamse Rand	47.1	68.2	83.4	12.8%	17.9%	21.8%
<i>faciliteitengemeenten</i>	12.5	16.9	19.3	18.8%	24.8%	28.6%
<i>rest Vlaamse Rand</i>	34.5	51.4	64.2	11.5%	16.3%	20.4%
Vlaanderen	417.3	577.2	706.8	7.2%	9.7%	12.1%
Wallonië	644.9	719.0	770.7	19.8%	21.4%	23.3%
BELGIË	1,410.8	1,766.4	2,031.4	14.1%	17.2%	19.9%

Tabel 4: Aantal en aandeel personen van vreemde herkomst in 1991, 2001 en 2006, exclusief de personen in collectieve huishoudens

Binnen Brussel woont de bevolking van vreemde herkomst vooral in de centraal gelegen gemeenten. In Sint-Joost-ten-Node is 81% van de bevolking van vreemde herkomst, maar ook in Sint-Gillis, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Brussel-Stad en Elsene loopt dat percentage op tot 60% en meer. De gemeenten met het kleinste aandeel inwoners van buitenlandse herkomst (tussen de 30% en 40%) zijn Watermaal-Bosvoorde, Oudergem, Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem.²⁷⁵

Sinds 1 januari 1989 zijn er meer dan 200.000 naturalisaties geweest in Brussel. Bijna de helft van de nationaliteitswijzigingen werd aangevraagd door Marokkanen. 11,4% van de naturalisaties betrof personen uit andere Afrikaanse landen, 12,8% betrof Turken en 10,5% betrof vluchtelingen en staatlozen. De kinderen van die nieuwe Belgen krijgen automatisch de Belgische nationaliteit.²⁷⁶ Aangezien Turken en Marokkanen nog veeleer het traditionele patroon (vroeg huwen en ouderschap op jonge leeftijd, 'relatief' grote gezinnen en veel minder cohabitatie) van gezinsvorming volgen,

²⁷³ In het onderzoek beschrijft D. Willaert vrijwel de volledige populatie migranten van de eerste en tweede generatie. Hij neemt niet alleen de eigen nationaliteit bij geboorte op, maar hij kent aan de kinderen die als Belg geboren zijn en nog thuis wonen, ook de nationaliteit (bij geboorte) van de ouders toe.

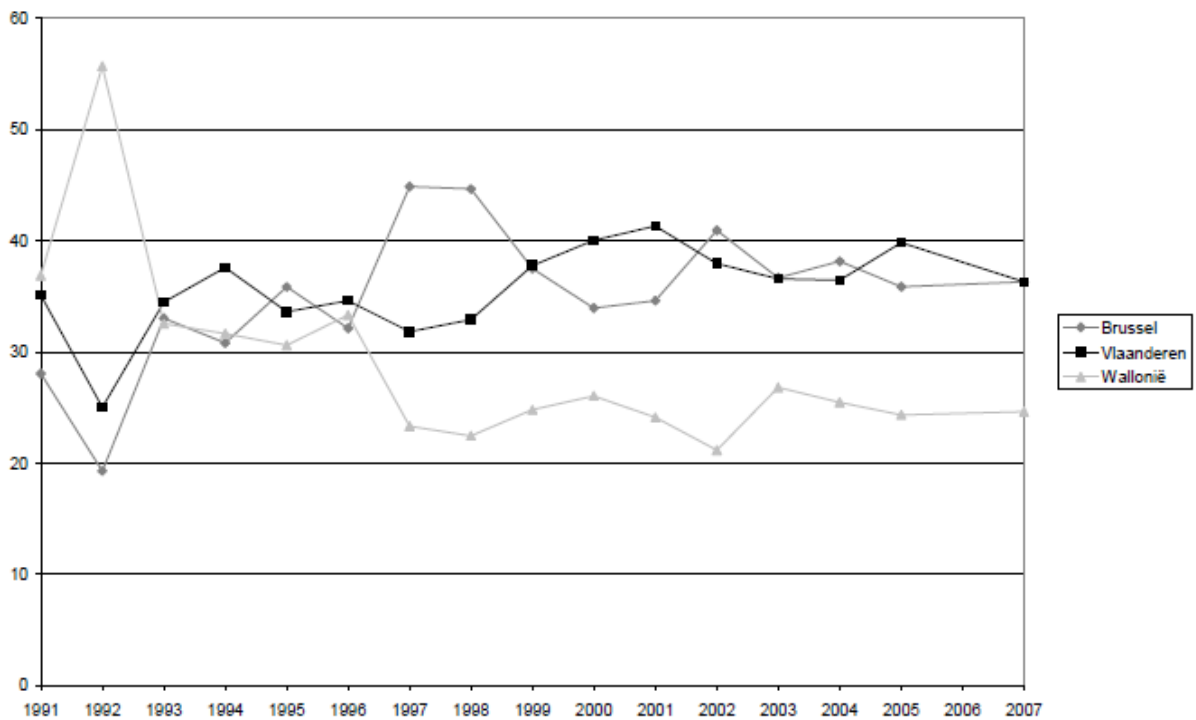
²⁷⁴ In Antwerpen en Gent gebruikt men andere operationalisering voor personen van vreemde afkomst. Daarom is in dit document geen vergelijking opgenomen.

²⁷⁵ Willaert, D. (2010). De recente internationalisering van het Brusselse Gewest en de Vlaamse Rand. Brussel: Interface demography, VUB, p. 2-6

²⁷⁶ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel-Hoofdstad, *Welzijnsbarometer, Brussels Armoederapport 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 9-12

mogen we aannemen dat ook de aangroei van de Belgische bevolking in Brussel gekleurd is door personen van vreemde herkomst.²⁷⁷

Tot in het begin van de jaren 90 verbleven de vreemdelingen die Belg werden vooral in het Waalse Gewest. Na de regularisatiegolf in 1992 zijn talrijke vreemdelingen uit het Waalse Gewest Belg kunnen worden (onder meer Italianen en personen die in België zijn geboren). Aangezien de jaarlijkse instroom in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest veel groter is dan in het Waalse Gewest, komt intussen de meerderheid van de onlangs aangekomen vreemdelingen in Brussel (en in het Vlaamse Gewest) terecht, en zijn er daar de meeste naturalisatieaanvragen, zoals in de onderstaande grafiek staat afgebeeld.²⁷⁸



Figuur 6: Evolutie van het percentage naturalisaties naar woonplaats, 1991-2007

Men schat dat er binnen de groep van etnisch-culturele minderheden in Brussel ongeveer 6500 Roma leven, waarvan twee derde uit Roemenië komt. De meerderheid daarvan heeft geen wettelijke verblijfsvergunning.²⁷⁹

2.1.3. Vluchtelingen, woonwagenbewoners, nieuwkomers en andere groepen

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest telde op 1 januari 2010 11.497 kandidaat-vluchtelingen. Die worden als asielzoeker ingeschreven in het wachtregister, en zijn dus niet opgenomen in de officiële bevolkingsstatistieken. Het aantal kandidaat-vluchtelingen in Brussel van wie de aanvraag is erkend, is niet bekend.

²⁷⁷ Willaert, D. & Surkyn, J. (2008). Bevolkings- en huishoudensprojecties, en schatting van de toekomstige woningvoorraad in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Brussel: Interface Demography, VUB, p. 6

²⁷⁸ Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (2010). Statistisch en demografisch verslag 2009. Brussel: CGKR

²⁷⁹ Regionaal integratiecentrum Foyer Brussel vzw (2004). De Roma in Brussel. Brussel: Foyer vzw

Daarnaast zouden volgens een telling in 2004 een zestigtal gezinnen in caravans op woonwagenterreinen in Anderlecht, Haren, Neder-Over-Heembeek en Sint-Jans-Molenbeek wonen. Het gaat meer bepaald om een 35-tal Rom-gezinnen, een tiental Manoesjen, tien tot vijftien 'voyageurs' en een tweetal Roma-gezinnen.²⁸⁰

Verder kan de Brusselse bevolking ook opgesplitst worden volgens religie. 160.000 Brusselaars zouden volgens onderzoek van moslimafkomst zijn, van wie meer dan twee derde van Marokkaanse origine.²⁸¹

2.2. De participatie van etnisch-culturele minderheden

De grote groep allochtonen participeert in alle domeinen van het Brusselse leven, maar ervaart op vele vlakken een achterstand of achterstelling. We beperken ons hierna tot de participatie in enkele cruciale en illustratieve domeinen.

In de specifieke omgevingsanalyse voor onderwijs en vorming staat beschreven dat 36,7% van de leerlingen in het secundair onderwijs en 52,7% van de kleuters tegenwoordig van niet-westerse origine is, maar ook dat die kinderen ongeveer twee keer zo veel kans hebben om schoolse vertraging op te lopen, zowel in het basis- als in het secundair onderwijs. Ook problematisch spijbelgedrag komt vaker voor bij leerlingen zonder de Belgische nationaliteit. Aan de Nederlandstalige Brusselse hogeronderwijs-instellingen heeft maar 5,6% van de studenten een vreemde nationaliteit.

Uit een bevraging bij de ouders van kinderen in de gesubsidieerde kinderopvang blijkt dat iets meer dan een kwart van de kinderen (28%) een moeder heeft die bij geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Iets meer dan de helft van die moeders (57%) is afkomstig uit een land buiten de EU-25.²⁸²

In de algemene omgevingsanalyse van Brussel stelden we daarnaast vast dat een derde van de werkzoekenden een vreemde nationaliteit heeft, en dat dat percentage nog een stuk hoger ligt bij de jongere werklozen. Ook de inkomens-, de huisvestings- en de gezondheidssituatie van niet-Belgen is vaker problematisch dan die van de Belgische Brusselaars.

2.3. Organisaties

Het geheel van de Brusselse voorzieningen zou, vanuit een streven naar inclusie, in principe ook toegankelijk moeten zijn voor etnisch-culturele minderheden. Vele organisaties in Brussel hebben daar ook specifieke aandacht voor, maar we beperken ons hierna tot het categoriale aanbod.

Aan Nederlandstalige kant omvat het aanbod momenteel een integratiecentrum, een onthaalbureau, een tolk- en vertaaldienst, een dienst interculturele samenlevingsopbouw en twee diensten die specifiek aan minderheden rechtshulp bieden. Voor de doelgroep vluchtelingen, asielzoekers en mensen zonder papieren zijn er in Brussel vier opvangcentra, twee lokale opvanginitiatieven en een zestal andere specifieke voorzieningen. Er is ook een gezondheidscentrum voor vluchtelingen in Brussel. Het Forum voor etnisch-culturele minderheden fungeert ook als spreekbuis in Brussel.²⁸³

²⁸⁰ Regionaal integratiecentrum Foyer Brussel vzw (2004). *De Roma in Brussel*. Brussel: Foyer vzw

²⁸¹ Corijn, E. & Vloeberghs, E. (2010). *Brussel! Brussel*: VUBPress, p. 176-177

²⁸² Vandenbrouck, M. & Geems, N. (2011). *Cartografie van de Brusselse Nederlandstalige kinderopvang 2*. Gent: UGent, Vakgroep sociale agogiek, p. 57

²⁸³ Brusselse Welzijns- en Gezondheidsraad (2011). *Brussels zakboekje 2011*. Brussel: BWR, p. 290-304

Voor het inburgeringsbeleid in Brussel is het Brussels Onthaalbureau bon de belangrijkste speler. Inburgering bestaat er uit een specifiek programma in meerdere talen: een cursus maatschappelijke oriëntatie met uitleg over leven in België en Brussel, een basiscursus Nederlands (NT2), loopbaanoriëntatie, individuele trajectbegeleiding en een aanbod maatschappelijke participatie. In 2010 hield bon 2.260 intakegesprekken, waarna 93% een inburgeringscontract heeft afgesloten. De bon-cursisten zijn overwegend jong: 62% is jonger dan 36 jaar. De diversiteit van de cursisten is groot, maar de meest voorkomende moedertaal is het Arabisch en 28% van de cursisten is in Marokko geboren.²⁸⁴

Een andere belangrijke speler is het Huis van het Nederlands. Het Huis van het Nederlands helpt anderstaligen die Nederlandse taalles willen volgen op weg. Concreet betekent dit dat een consulent van het Huis van het Nederlands een intakegesprek voert met de kandidaat-cursist en eventueel enkele testen afneemt. Samen met de anderstalige wordt er dan gezocht naar de meest geschikte cursus.

In 2010 kreeg het Huis van het Nederlands in Brussel net geen 18.000 bezoekers in het kader van deze basisopdracht (exact 17.919 bezoekers). Dit is een stijging van 13,8% ten opzichte van 2009 (15.745) en meer dan het dubbele van het aantal bezoekers in 2007 (8123).²⁸⁵ Zowel in 2008 als in 2009 bestond de groep waarbij intakegesprekken werden gevoerd, voor 89% uit inwoners van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De verdeling volgens geslacht blijkt tamelijk evenwichtig, met een licht overwicht van vrouwen: 52% in 2008 tot 54% in 2009. Naar doelgroep qua leeftijdscategorie stellen we vast dat zowel in 2008 als in 2009 bijna 2 op 3 gebruikers (63%) jongvolwassenen (18 tot 34 jaar) zijn.

Op het vlak van nationaliteit bereikt het Huis van het Nederlands in de eerste plaats personen die reeds de Belgische nationaliteit bezitten. Marokkanen vormen in 2008 en 2009 eveneens een omvangrijke groep kandidaat-cursisten. Verder vertegenwoordigen Afrikanen een relatief groot aandeel in deze populatie. Een opvallende vaststelling betreft de geslachtsverdeling volgens nationaliteit: kandidaat-cursisten uit Europese en andere 'westerse' landen zijn overwegend vrouwen, terwijl intakers uit (Noord-)Afrikaanse landen opvallend vaker mannen zijn.²⁸⁶

In de hoofdstad van Europa zijn ook veel zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden actief. Tijdens het werkjaar 2010 waren 193 Nederlandstalige werkingen erkend in Brussel, waarvan 11 koepelorganisaties. Die organisaties verenigen zich onder meer in het kader van de verblijfssituatie, de gezondheidstoestand, vrije tijd, juridische moeilijkheden, religie, taalproblemen en andere al dan niet precare situaties waarin minderheden kunnen terechtkomen.

²⁸⁴ *Ah Bon! Jaarverslag 2010*. Sint-Jans-Molenbeek: bon

²⁸⁵ Het Huis van het Nederlands, *Jaarverslag 2010*

²⁸⁶ Vlaamse Gemeenschapscommissie, *Voortgangsrapport Stedenfonds II, Bijlagen*,
http://www.vgc.be/NR/rdonlyres/F191C5F4-EF96-40F1-BEDD-473344370A0C/0/stuk433_nr1_20102.pdf, 2010

4. FINANCIËLE STROMEN

■ TOELICHTING BIJ DE TABEL MET DE FINANCIËLE STROMEN

De tabel met de financiële gegevens geeft een overzicht van de uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap ten behoeve van het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel. Het gaat om het toekennen van middelen op basis van de belangrijke beleidsdecreten in het kader van de gemeenschapsbevoegdheden (bv. Decreet Lokaal Cultuurbeleid, Woonzorgdecreet,...) en de begrotingsdecreten die bepaalde subsidielijnen creëren waarvoor Brusselse instellingen in aanmerking komen. Op basis van deze cijfers is een relatieve Brusselnorm berekend, namelijk de verhouding ten aanzien van de Vlaamse gemeenschapsuitgaven als geheel.

Wat is de ambitie van de Brusselnorm?

Sinds 2000 is het aantal inwoners in Brussel bijzonder sterk toegenomen. In tien jaar tijd groeide de bevolking aan met 150.000 inwoners. De laatste jaren bereikt het groeitempo bijna 2%, wat gelijk staat met een jaarlijkse aangroei van de bevolking met 20.000 inwoners. Volgens de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de federale overheid evolueert de Brusselse bevolking naar 1.200.000 inwoners in 2020. Het spreekt voor zich dat deze demografische evolutie een belangrijke uitdaging vormt en dat deze demografische tendens grote gevolgen heeft voor het beleid inzake de programmering van gemeenschapsvoorzieningen.

Deze demografische evolutie heeft ook gevolgen voor de implementatie van de Brusselnorm. Conform het Vlaams Regeerakkoord 2009-2014 beschouwt de Vlaamse Regering 30% van de Brusselse bevolking als doelgroep voor haar Brusselbeleid, wat ongeveer overeenkomt met 5% van de Vlaamse bevolking. Ten minste 5% van de totale Vlaamse gemeenschapsuitgaven wordt voor Brussel gereserveerd. Ook in de Beleidsnota Brussel 2009-2014 onderstreept de Vlaamse Regering het belang van de Brusselnorm. De Brusselnorm moet in de diverse beleidsdomeinen als het uitgangspunt worden genomen voor het bepalen van de doelstellingen die in Brussel worden gerealiseerd.

Met de cityboom in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn op alle beleidsdomeinen bijkomende investeringen noodzakelijk om er de leefbaarheid en de leefkwaliteit te vrijwaren en te versterken. De Task Force meent dat er een grote behoefte is aan objectivering van de criteria om de omvang van de noodzakelijke uitbreiding van het aanbod te bepalen. Er wordt gestreefd naar een investerings- en programmatiebeleid van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in Brussel dat een bereik van 30% van de bevolking mogelijk maakt. Centraal staat dat de financiering van gemeenschapsuitgaven door de Vlaamse Regering in Brussel dit bereik mogelijk maakt. Om de implementatie van de Brusselnorm effectief mogelijk te maken, dienen voor de verschillende sectoren de mogelijkheden en voorwaarden voor een groeipad te worden onderzocht.

Overeenkomstig de beleidsdoelstelling van de Vlaamse Regering om ten minste 5% van de totale Vlaamse gemeenschapsuitgaven te besteden aan het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel, stelt de Task Force voor om dit criterium als streefcijfer te hanteren voor de verschillende

gemeenschapsbevoegdheden en beleidsdomeinen afzonderlijk (cultuur, jeugd, sport, welzijn, gezondheid, gezin, onderwijs, vorming, integratie en inburgering, stedenbeleid) en als ondergrens voor de totaliteit van de gemeenschapsuitgaven voor Brussel. Wel suggereert de Task Force om de implementatie van de Brusselnorm en het hierboven vermelde groeipad voor de verschillende beleidssectoren gecoördineerd en geïntegreerd te laten verlopen.

Per beleidsdomein en sector wordt daarom bekeken hoe en in welke mate de Brusselnorm gerealiseerd wordt en welke (graduele) inhaalbewegingen noodzakelijk zijn. Daarbij dient ook systematisch geanticipeerd te worden op de demografische prognoses voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Wat zijn uitgaven voor Brussel en waarom?

Het algemeen uitgangspunt houdt in dat de in aanmerking genomen uitgaven gaan naar in Brussel gevestigde organisaties, instellingen of personen wiens werkgebied hoofdzakelijk samenvallen met Brussel (of een deel ervan) of die Brussel als centrum van hun activiteiten beschouwen. Om die redenen worden bv. middelen voor een in Brussel gevestigde instelling voor hoger onderwijs wel meegeteld, maar niet middelen die naar landelijke organisaties gaan (bv. een sportfederatie of landelijke jeugdwerkorganisatie met zetel in Brussel).

Deze keuze wordt gemotiveerd door het feit dat de Brusselnorm een ambitie uitspreekt van de Vlaamse Gemeenschap ten aanzien van Brussel in haar verschillende aspecten, namelijk enerzijds als een integraal onderdeel van het werkingsgebied van de Vlaamse Gemeenschap met haar specifiek karakter (grootstedelijk, meertalig, demografie) en anderzijds als een gebied met een hoofdstedelijke functie en centrumfunctie ten aanzien van Vlaanderen. Daardoor worden ook instellingen en voorzieningen opgenomen wiens werkingsgebied ruimer is dan de lokale Brusselse realiteit.

Er wordt evenwel geen opsplitsing gemaakt in de middelen voor landelijke organisaties of voor het algemene beleid. Het feit dat een organisatie op landelijk niveau gesubsidieerd wordt, eventueel zelfs met de vereiste van een regionale spreiding, betekent niet dat een specifiek deel van het budget moet zijn voorbehouden voor Brussel. Er wordt verondersteld dat deze organisaties en het beleid waaraan zij meewerken de hele Vlaamse Gemeenschap ten goede komen. Uiteraard is de feitelijke werking en het bereik van de landelijke organisaties ten aanzien van Brussel wel een punt van aandacht voor het beleid. Deze middelen worden meegeteld op de totale Vlaamse gemeenschapsuitgaven te berekenen.

Wat zijn de Vlaamse gemeenschapsuitgaven en waarom?

De Vlaamse gemeenschapsuitgaven zijn deze van de Vlaamse Gemeenschap als overheid. Uiteraard wordt er in Brussel ook door anderen geïnvesteerd in het gemeenschapsbeleid, bv. door de VGC, de lokale besturen en private organisaties. Om aan te geven dat de Vlaamse Gemeenschap ook investeert in deze actoren, is een opsplitsing gemaakt tussen de ontvangers van de middelen. De Brusselnorm verwijst naar de uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap en niet deze van andere overheden.

Om een Brusselnorm te kunnen berekenen, moet bepaald worden wat de relevante uitgaven zijn van de gehele Vlaamse Gemeenschap. Dat betekent dat bepaalde onderdelen van de Vlaamse overheidsuitgaven worden afgebakend als zijnde het 'gemeenschapsbeleid'. Hier stelt zich het probleem dat niet alle uitgaven op te splitsen zijn naar Brussel toe en er 'algemeen beleid' wordt gevoerd. We kiezen hierbij voor het uitgangspunt dat de volledige beleidskredieten van het betrokken (onderdeel van het) departement als gemeenschapsbeleid worden beschouwd. De enige uitzondering zijn de apparaatkredieten die niet worden meegeteld.

Deze keuze wordt gemotiveerd door het feit dat de Brusselnorm over ‘gemeenschapsuitgaven’ in zijn algemeenheid spreekt. Indien bijvoorbeeld meer opdrachten op een centraal Vlaams niveau worden opgenomen, zonder een specifieke vorm van decentralisatie naar Brussel, dan moet dit ook geïmpliceerd zijn in de verhouding met de middelen die voor Brussel gemerkt kunnen worden. De apparaatkredieten worden niet meegeteld omdat bv. een daling van die kredieten op onnatuurlijke wijze een verbetering van de Brusselnorm zou betekenen.

We onderscheiden volgende acht domeinen:

1. Onderwijs & Vorming. Dit is het gehele budget van het beleidsdomein Onderwijs (apparaatkredieten uitgezonderd),
2. Werk. Dit zijn de kredieten voor de VDAB (luik beroepsopleiding) en voor de Syntra-centra die onderdeel zijn van het programma Werk binnen het beleidsdomein Werk en Sociale Economie (WSE).
3. Cultuur, Jeugd en Sport. Dit is het budget van het beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media (apparaatkredieten uitgezonderd), zonder het programma Media.
4. Welzijn, Gezondheid en Gezin. Dit is het budget van het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) (apparaatkredieten uitgezonderd).
5. Stedelijk Beleid. Dit is het budget van het programma Stedenbeleid binnen het beleidsdomein Bestuurszaken. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het stedenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap enkel slaat op de dertien centrumsteden en de VGC. Bovendien is het stedenbeleid een gemengde bevoegdheid, gezien hierbij zowel gewest- als gemeenschapsmateries betrokken zijn. De uitgaven van de VGC gebeuren enkel in het kader van de gemeenschapsmateries.
6. Inburgering & Integratie. Dit is het budget van het programma Inburgering binnen het beleidsdomein Bestuurszaken.
7. Media. Dit is het budget voor de kredieten van de ondersteuning van de regionale televisie-initiatieven van het programma Media binnen het beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media.
8. Brusselbeleid. Dit is het budget van het programma Coördinatie Brussel binnen het beleidsdomein Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid.

De volgende specifieke programma's uit de Vlaamse begroting zijn relevant om de Brusselnorm te berekenen en stemmen overeen met de codes in de tabel:

<i>Onderwijs & Vorming</i>		
OND	FD	Basisonderwijs
OND	FE	Secundair onderwijs
OND	FF	Deeltijds kunstonderwijs
OND	FG	Hoger onderwijs
OND	FH	Volwassenenonderwijs
OND	FJ	Leerling Ondersteuning
<i>Werk</i>		
WSE	JD	Werk (Beroepsopleiding – VDAB + Syntra)
<i>Cultuur, Jeugd en Sport</i>		
CJSM	HD	Sociaal - Cultureel Werk voor Volwassenen
CJSM	HE	Kunsten en Erfgoed
CJSM	HF	Sport
CJSM	HG	Jeugd

<i>Welzijn, Gezondheid en Gezin</i>		
WVG	GD	Gezondheidsbeleid en het zorgbeleid voor gezinnen en ouderen
WVG	GE	Jongerenzorgbeleid
WVG	GF	Gezinsondersteunend beleid m.b.t. kinderen
WVG	GG	Beleid inzake personen met een handicap
<i>Stedelijk beleid</i>		
BZ	BI	Stedenbeleid
<i>Integratie en inburgering</i>		
BZ	BJ	Inburgering
<i>Media</i>		
CJSM	HH	Media (Ondersteuning regionale televisie-initiatieven)
<i>Brusselbeleid</i>		
DAR	AG	Coördinatie Brussel

Een aantal uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap zijn niet mee opgenomen, hoewel zij tot op de zekere hoogte gemeenschapsuitgaven zijn: toerisme, sociale economie, milieuzorg op school, gelijke kansen en ontwikkelingssamenwerking. In de meeste gevallen is er een te grote verwevenheid met de gewestbevoegdheden of zijn ze moeilijk in te passen in de klassieke domeinen van het gemeenschapsbeleid. Dit sluit niet uit dat deze terreinen wel relevant kunnen zijn voor het beleid van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel. Daarnaast zijn ook de DAC- en VIA-middelen niet opgenomen gelet op de complexiteit om deze te koppelen aan de andere uitgaven voor Brussel.

Hoe moeten de cijfers worden geïnterpreteerd?

De Brusselnorm spreekt een ambitie voor Brussel uit ten aanzien van het geheel van de uitgaven van de Vlaamse Gemeenschap. Deze norm is op vijf procent gesteld. Iedere berekening op een lager niveau (bv. op niveau van een beleidsdomein of een afzonderlijk beleidsprogramma) moet steeds met de nodige voorzichtigheid gebeuren, gezien specifieke elementen een hoger of lager percentage kunnen verklaren.

Zo is het een objectieve vaststelling dat binnen het beleidsdomein Onderwijs & Vorming een relatief hoger bedrag naar hoger onderwijs gaat, door de concentratie van een aantal universiteiten en hogescholen in Brussel. Hierdoor ligt het percentage van de Brusselnorm, voor het hoger onderwijs afzonderlijk, hoger en het percentage van de Brusselnorm, voor het basis- en secundair onderwijs afzonderlijk, lager dan het gemiddelde percentage voor het gehele beleidsdomein. Een zelfde fenomeen doet zich voor binnen Cultuur, Jeugd en Sport, waarbij de culturele instellingen in Brussel een groot deel van het budget opnemen. Globaal gesproken halen deze domeinen de norm. Bij Welzijn, Gezondheid en Gezin wordt de norm niet gehaald.

Met betrekking tot het Stedenfonds dient de toepassing van de Brusselnorm omzichtig geïnterpreteerd te worden. Het Stedenfonds slaat immers enkel op de twee Vlaamse grootsteden Antwerpen en Gent, elf centrumsteden en de VGC, en dit in tegenstelling tot de andere Vlaamse Gemeenschapsuitgaven die de gehele Vlaamse bevolking en het gehele grondgebied van het Vlaamse Gewest raken. De inspanningen van de Vlaamse overheid in Brussel moeten met andere woorden worden afgewogen tegenover de inspanningen van de Vlaamse overheid voor de genoemde dertien steden.

Wat doen we met projectmiddelen?

Het is niet steeds evident om een financiële stroom te typeren. Sommige instellingen verwerven hun middelen op basis van zeer objectieve criteria die ook rechtstreeks verband houden met een aantal objectieve factoren (bv. aantal leerlingen dat les volgt in een bepaalde school, aantal ouderen dat beroep doet op een bepaalde zorgvoorziening,...). Daarnaast zijn er instellingen wiens budget wordt bepaald op basis van een bepaalde subsidieregeling, die al dan niet zeer gereguleerd kan zijn. Dergelijke subsidie kunnen terugkerend zijn en over meerdere jaren lopen, terwijl andere subsidies uitdrukkelijk beperkt zijn in de tijd.

Er is geopteerd om ook de projectmiddelen op te nemen. We doen dit omdat we een geheel overzicht van de beleidsmiddelen die naar Brussel gaan willen voorstellen en dus geen onderscheid wensen te maken in de wijze waarop de overheid dat beleid vorm wil geven (bv. via een objectieve financieringsregeling voor de organisaties, het voorbehouden van een specifiek budget voor de VGC, project- of impulssubsidies, enzovoort). Uiteindelijk komen immers al deze middelen het gemeenschapsbeleid ten goede en vanuit de Brusselnorm moet het geheel van de gemeenschapsuitgaven in ogenschouw worden genomen.

De moeilijkheid is hier het verschil tussen kwantiteit en kwaliteit. In een aantal sectoren kan voorspeld worden wat de financieringsbehoefte zal zijn op basis van het aantal te subsidiëren personen of organisaties. In andere gevallen zal de kwaliteit van de initiatieven meer bepalend zijn. Er kan echter geen garantie worden geboden dat er op constante basis projecten vanuit Brussel kunnen worden gesubsidieerd, gezien de overheid geen invloed heeft op de kwaliteit van de ingediende projecten (in Brussel en daarbuiten). In sommige gevallen zijn er bovendien ook geen initiatiefnemers in Brussel die in aanmerking komen voor subsidies wat ook invloed heeft op de uitgaven.

Bij het lezen van de cijfers moet dus, zoals reeds hoger gesteld, steeds de nodige voorzichtigheid aan de dag worden gelegd. De subsidiestromen die verwijzen naar projectmiddelen worden best over meerdere jaren worden vergeleken, gezien deze jaarlijks fluctueren. Indien over meerdere jaren heen een gemiddeld hoger of lager percentage van de benutting door Brussel wordt vastgesteld kunnen hieruit specifieke conclusies worden getrokken, bv. over de gemiddelde kwaliteit van de projecten die uit Brussel worden voorgesteld of ook de eventuele onaangepastheid (of omgekeerd: de geschiktheid) van een bepaalde subsidielijnen voor Brusselse projecten.

Welke cijfers worden precies gehanteerd om de Brusselnorm te berekenen?

De uitgegeven bedragen voor Brussel voor 2009 en 2010 zijn de effectief uitgegeven bedragen waarover de departementen beschikken. Deze cijfers zijn normaal gezien in het jaar volgend op het betrokken begrotingsjaar reeds op voorlopige basis beschikbaar. De bedragen voor de Vlaamse Gemeenschap als geheel zijn deze van de initiële begroting voor 2009 en 2010. De geconsolideerde rekeningen voor deze begrotingsjaren zijn nog niet beschikbaar. Behoudens een grote over- of onderbenutting zouden de verschillen tussen de begroting en de uitgegeven bedragen geen extreem effect mogen hebben op de berekening van de Brusselnorm.

■ AANVULLENDE TOELICHTING BIJ DE MIDDELEN

Onderwijs	
Basisonderwijs en secundair onderwijs	Werkingsmiddelen en aanvullende middelen (inclusief eigenaarsonderhoud GO!), lonen en omkadering (inclusief kostprijs TBS 56/58+/Bonus), aanvullende en extra middelen (Brusselcoëfficiënt, gelijke-onderwijskansen, anderstalige nieuwkomers, onderwijsvoorrrangsbeleid), vervoerskosten (tussenkost voor de verplaatsing naar de school (fietsvergoeding en openbaar vervoer)), investeringen, studietoelagen, bicultureel onderwijs en voorrrangsbeleid
Hoger onderwijs	Lonen en werking (enveloppefinanciering*), investeringen*, studietoelagen, vervoerskosten * Verschillende hogescholen hebben vestigingen buiten Brussel. Het bedrag van de enveloppe voor de vestiging in Brussel werd bekomen door de enveloppe van de hogeschool op te splitsen per vestiging aan de hand van het aantal studenten per vestiging. Voor de investeringen werd dezelfde methode gehanteerd.
Centra voor Volwassenenonderwijs	Werkingsmiddelen en aanvullende toelagen (inclusief nascholing, ICT-coördinatie, terugbetaling gedeelde inschrijvingsgelden en de middelen voor het consortium BHG), lonen, vervoerskosten
Basiseducatie	Werking en lonen
Huizen v/h Nederlands	Werking en lonen
Deeltijds kunstonderwijs	Werking en lonen, vervoerskosten
Centra voor Leerlingenbegeleiding	Werking en lonen, vervoerskosten
Werk	
VDAB - Beroepsopleiding	Personeelskosten, werkingskosten, sociale prestaties (vergoedingen cursisten), uitbesteding aan derden en subsidies, subsidies aan de werkwinkels in Brussel en de investeringen.
Syntra	Investeringsubsidie, subsidie leertijd, de subsidie gecertificeerde en de subsidie niet-gecertificeerde opleidingen (werkingssubsidies).
Cultuur, Jeugd en Sport	
Participatiedecreet (hoofdstuk IV, afdeling II) - projecten voor kansengroepen	Om een diverse, duurzame en actieve participatie van kansengroepen aan cultuur, jeugdwerk en sport te bevorderen, subsidieert de Vlaamse Regering jaarlijks projecten die erin slagen die groepen via een vernieuwend concept toe te leiden naar culturele, jeugdwerk- of sportieve activiteiten of om initiatieven die uitgaan van die kansengroepen te valoriseren.
Participatiedecreet (hoofdstuk VI) – bijzonder cultuuraanbod (Podium)	Bijdrage in de uitkoopsom van in Brussel gevestigde artiesten of gezelschappen die zijn opgenomen in het bijzonder cultuuraanbod Podium, Nieuw Talent of Bijzondere Doelgroepen
Participatiedecreet (hoofdstuk IV, afdeling III) - lokale netwerken armoede	Met het oog op de creatie van een plaatselijk en structureel samenwerkingsverband dat werkt aan het slechten van participatiedrempels voor personen in armoede, subsidieert de Vlaamse Regering op basis van cofinanciering lokale besturen die via lokale netwerken de participatie in cultuur, jeugdwerk of sport stimuleren.
Decreet amateurkunsten	Internationale projecten en werkingsmiddelen voor Zinnema en het Vlaams Huis voor Amateurkunsten in Brussel

Decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk	Volkshogescholen (Citizenne)
Decreet lokaal cultuurbeleid	Basissubsidie voor bibliotheken, bijkomende subsidie voor bibliotheken, subsidies voor een gemeentelijk cultuurbeleid, subsidies voor cultuurcentra (gemeenschapscentra), en de 1-euroregeling (bijkomende subsidie cultuurbeleidsplan)
Kunstendecreet	Internationale netwerken, internationale projecten, voorbereiding EU-projecten, internationale werkverblijven, beurzen, creatieopdrachten, opnameprojecten, projectsubsidies voor kunstenaars en organisaties, structurele subsidies, subsidies voor het beheer van de Brusselse Podia
Cultureel-erfgoeddecreet	Projectsubsidies op basis van het Cultureel-erfgoeddecreet. Bijzondere regeling in het decreet voor de 'privaatrechtelijke Nederlandstalige culturele archiefinstellingen in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad die het culturele leven in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad documenteren'. Een cultureel-erfgoedconvenant met de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor de uitvoering van een lokaal cultureel-erfgoedbeleid (in samenwerking met gemeenten).
Jeugd- en kinderrechtenbeleid	Projectsubsidies op basis van het decreet Jeugd- en Kinderrechtenbeleid (experimenteel jeugdwerk, jeugdculturele projecten, internationale projecten). Decreet houdende de ondersteuning en de stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid: uitvoering door de VGC van het jeugdbeleidsplan in Brussel.
Jeugdhostels	Decreet van 3 maart 2004 houdende subsidiëring van hostels, jeugdverblijfscentra, ondersteuningsstructuren en de vzw Algemene Dienst voor Jeugdtoerisme – projectsubsidies.
Sport-voor-allen	Op basis van het Sport-voor-allendecreet kunnen enerzijds de Vlaamse Gemeenschapscommissie (bovenlokale werking) en anderzijds de Brusselse gemeenten (lokale werking) instappen. Geen enkele Brusselse gemeente is echter ingestapt in het decreet zodat de subsidie voor de Brusselse gemeenten, zoals decretaal bepaald is, voor deze legislatuur overgeheveld is naar de Vlaamse Gemeenschapscommissie.
Sport-Buiten-Gewoon	Met het project 'Sport-Buiten-Gewoon' werden de leerlingen van scholen uit het beroeps- en buitengewoon secundair onderwijs tijdens de schooljaren 2008 – 2009 en 2009 – 2010 gestimuleerd om vanuit de school initiatief te nemen om zelf sportieve activiteiten te organiseren.
Sport - projecten	Projectoproepen: Sociale toegankelijkheid in de sport voor personen met een handicap, Proeftuinen Open Stadium, Sport in Grote steden, Evenementen (topsport)
Welzijn, Gezondheid en Gezin	
Jongerenwelzijn	Kosten voor private voorzieningen: begeleidingstehuizen, onthaal, oriëntatie- en observatiecentrum, dagcentra, thuisbegeleiding, begeleid zelfstandig wonen, dienst pleeggezin, herstelgerichte afhandeling, crisishulp aan huis, projectfinanciering

Personen met een handicap	Hulp aan personen: persoonlijke assistentie-budgetten, subsidies voor hulpmiddelen van personen met een handicap Voorzieningen: (semi-)internaten, dagcentra, tehuizen, pleegzorg, ambulante sector, vrijetijdsorganisaties, Centrum voor Ontwikkelingsstoornissen, revalidatiecentra, begeleid en beschermd wonen
Kind & Gezin	Preventieve gezinsondersteuning: consultatiebureaus, centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning, vertrouwenscentrum kindermishandeling, dienst voor gezinsondersteunende pleegzorg, expertisecentrum kraamzorg, inloopteams, opvoedingswinkel, projectsubsidies, infovergaderingen Kind op Komst, prenataal steunpunt Kinderopvang: dienst voor onthaalouders, kinderdagverblijven, lokale dienst, zelfstandige buitenschoolse opvang, zelfstandige kinderdagverblijven, zelfstandige onthaalouders Buitenschoolse opvang
Woonzorgdecreet	Thuiszorg: gezinszorg, logistieke hulp en aanvullende thuiszorg, diensten voor oppashulp, lokale dienstencentra, regionale dienstencentra, teams voor thuisverpleging, diensten voor gastopvang, animatiesubsidies
Welzijn	Algemeen Welzijnswerk (decreet), Tele-Onthaal, Centrum Integrale Gezinszorg, Lokaal Sociaal Beleid (VGC), regionaal welzijnsoverleg, maatschappelijk opbouwwerk, Verenigingen waar Armen het Woord Nemen (decreet armoedebestrijding) Vrijwilligerswerk: provinciaal steunpunt, verenigingen
Preventie en Gezondheid	Eerstelijnsgezondheidszorg, Netwerk Palliatieve Zorg, SEL Geestelijke gezondheidszorg: CGG Brussel Preventie: Logo Brussel, Brumammo
Stedenbeleid	
Stedenfonds	decreet van 13 december 2002, regelt een gemeenschaps- en gewestbevoegdheid, bepaalt een jaarlijks voorafname van 10% als trekkingsrecht voor de VGC, VGC kan deze aanwenden om een duurzaam beleid op het vlak van gemeenschapsmateries vorm te geven
Ondersteuning van stadsvernieuwings-projecten	decreet van 22 maart 2002, VGC kan na oproep projecten indienen die kaderen in de haar toegekende bevoegdheden inzake gemeenschapsmateries, een externe jury beoordeelt en formuleert een advies aan de Vlaamse minister
Innovatieve en creatieve projecten	Projectroepen voor innovatieve en creatieve projecten in het kader van stedenbeleid
Inburgering en Integratie	
Brussels onthaalbureau	decreet betreffende het Vlaamse inburgeringsbeleid van 28 februari 2003: conform artikel 24, tweede lid wordt jaarlijks 15% van de kredieten voor onthaalbureaus vast toegekend aan het Brusselse onthaalbureau.
Sociale tolk- en vertaaldienst Brussels Onthaal vzw	projectsubsidies, tegemoetkoming in de kosten voor de coördinatiefunctie van de sociale tolk- en vertaaldienst, ondersteunen van het vrijwilligersnetwerk van sociaal tolken en vertalen.
Project Europees Integratiefonds – HvN	In het kader van het Europees Integratiefonds programma (protocolakkoord)
Foyer	decreet betreffende het Vlaamse integratiebeleid van 30 april 2009

Managers van diversiteit	Projecten worden ingediend op basis van een oproep (integratiedecreet van 30 april 2009, hoofdstuk VII, art. 43)
Integratie – experimentele projecten	Projectoproep
Media	
Media - projecten voor regional televisie	Steun aan de regionale televisieomroepen (besluit van de Vlaamse Regering)
Brusselbeleid	
Brusselprogramma	Zie afzonderlijk werkblad voor een precieze opsplitsing.

■ UITGAVEN 2009

		Overdrachten (1)	Gemeenten (2)	VGC (3)	(1+2+3)	VI Gemeenschap	Programma's
2009	Beleidsitem						
OND	Basisonderwijs en secundair onderwijs		266.276.200		266.276.200	6.577.287.000	FD + FE
OND	Hoger onderwijs		195.825.000		195.825.000	1.636.195.000	FG
OND	Centra voor volwassenonderwijs en Basiseducatie		19.706.657		19.706.657	315.098.000	FH
OND	Huizen van het Nederlands		824.000		824.000	4.266.000	FH
OND	Deeltijds kunstonderwijs		9.257.050		9.257.050	199.175.000	FF
OND	Centra voor leerlingenbegeleiding		4.782.300		4.782.300	149.597.000	FJ
	Totaal OND		484.728.113	11.943.094	496.671.207		
WER	Beroepsopleiding – VDAB	8.583.706		147.670	8.731.376	134.809.000	
WER	Syntra	2.960.483			2.960.483	61.477.000	JD**
	Totaal WER	11.544.189		147.670	11.691.859		
CJS	Participatiedecreet (hoofdstuk IV, afdeling II) - projecten voor kansengroepen	268.480			268.480		
CJS	Participatiedecreet (hoofdstuk VI) - bijzonder cultuuraanbod (Podium)	12.193			12.193		
CJS	Participatiedecreet (hoofdstuk IV, afdeling III) - lokale netwerken armoede			99.000	99.000		
CJS	Decreet amateurkunsten - internationale projecten en werkmiddelen	664.000			664.000		
CJS	Decreet sociaal-cultureel volwassenwerk (volkshogescholen)	525.712			525.712		
CJS	Decreet lokaal cultuurbeleid - bibliotheken, gemeentelijk cultuurbeleid, cultuurcentra		2.598.414	2.231.976	4.830.390	371.388.000	HD + HE
CJS	Kunstendecreet - internationaal, structureel, projecten, culturele infrastructuur	33.297.852			33.297.852		
CJS	Cultureel-erfgoeddecreet - projectsubsidies	63.000			63.000		
	Cultureel-erfgoeddecreet - Cultureel-erfgoedconvenant met VGC in samenwerking met de						
CJS	gemeenten			396.894	396.894		
CJS	Cultureel-erfgoeddecreet - culturele archiefinstellingen in Brussel	508.000			508.000		
CJS	Decreet jeugd- en kinderrechtenbeleid - experimenteel, jeugdcultureel, internationaal	74.616			74.616		
CJS	Decreet ondersteuning lokaal jeugd- en jeugdwerkbeleid - jeugdbeleidsplan			1.232.240	1.232.240	63.762.000	HG
CJS	Decreet jeugdhostels, jeugdverblijfcentra, ondersteuningsstructuren	28.440			28.440		
CJS	Sport-voor-allendecreet - lokale en bovenlokale werking			860.000	860.000		
CJS	Sport-Buiten-Gewoon - projecten voor scholen	25.723			25.723	121.062.000	HF
CJS	Sportbeleid - projecten	166.000			166.000		
	Totaal CJS	35.634.016	2.598.414	4.820.110	43.052.540		
WGG	Jongerenwelzijn - private voorzieningen	9.600.000			9.600.000		
WGG	Personen met een handicap - hulpmiddelen en persoonlijk assistentiebudget	696.269			696.269		
WGG	Personen met een handicap - voorzieningen	8.566.975		41.377	8.608.352		
WGG	Kind & Gezin - Preventieve gezinsondersteuning	4.281.849			4.281.849		
WGG	Kind & Gezin - Kinderopvang	26.941.397		112.199	27.053.596		
WGG	Kind & Gezin - Buitenschoolse opvang	804.027			804.027		
WGG	Woonzorgdecreet - Ouderenzorg - Animatiesubsidies	32.956			32.956		
WGG	BVR Samenwerkingsinitiatieven eerstelijnsgezondheidszorg (SEL)	70.444			70.444		
WGG	Decreet Geestelijke gezondheidszorg	4.250.206			4.250.206		
WGG	Woonzorgdecreet - Gezinszorg	3.623.549			3.623.549		

WGG	Woonzorgdecreet - Logistieke hulp en aanvullende thuiszorg	1.404.045		1.404.045		
WGG	Woonzorgdecreet - Diensten voor oppashulp	33.588		33.588		
WGG	Woonzorgdecreet - Lokale dienstencentra	416.553		416.553		
WGG	Woonzorgdecreet - Regionale dienstencentra	48.064		48.064		
WGG	Preventiedecreet - Preventie (LOGO + Brumammo)		308.713	308.713		
WGG	Welzijnsbeleid	7.111.192	137.807	7.248.999		
WGG	Vrijwilligerswerk - Steunpunt en verenigingen	81.042	24.667	105.709		
	Totaal WGG	67.962.156	624.763	68.586.919		
STE	Stedenfonds		12.412.400	12.412.400	124.124.000	
STE	Ondersteuning van stadsvernieuwingsprojecten			0	2.363.500	BI
STE	Innovatieve en creatieve projecten			0	75.000	
	Totaal STE		12.412.400	12.412.400		
INT	Decreet Vlaamse inburgeringsbeleid - Onthaalbureau	4.156.045		4.156.045	28.253.195	
INT	Projectsubsidies - Sociaal tolk- en vertaaldienst	98.916		98.916	495.820	
INT	Project Europees Integratiefonds – HvN Brussel	22.500		22.500	726.000	
INT	Decreet Vlaamse integratiebeleid - Integratiecentra (Foyer)	1.052.984		1.052.984	14.666.999	BJ
INT	Decreet Vlaamse integratiebeleid - Managers van diversiteit - projecten	214.491		214.491	1.842.634	
INT	Integratie - experimentele projecten	64.800		64.800	578.685	
	Totaal INT	5.609.736		5.609.736		
COM	Media - projecten voor regionale televisie	216.000		216.000	2.185.000	HH**
	Totaal COM	216.000		216.000		
BRU	Ondersteuning van het Brusselbeleid	3.149.000		3.149.000		
BRU	Nominatief gesubsidieerde organisaties of instellingen	12.155.000		12.155.000		
BRU	Vlaams Brusselfonds	18.676.000		18.676.000		AG
BRU	Vlaamse Gemeenschapscommissie - algemene dotatie		24.257.000	24.257.000		
BRU	Vlaamse Gemeenschapscommissie - dotatie voor gemeenschapsinfrastructuur		1.116.000	1.116.000		
	Totaal BRU	33.980.000	25.373.000	59.353.000		
	Globaal totaal	639.674.210	2.598.414	55.321.037	697.593.661	

■ UITGAVEN 2010

		Overdrachten (1)	Gemeenten (2)	VGC (3)	(1+2+3)	VI Gemeenschap	Programma's
2010	Beleidsitem						
OND	Basisonderwijs en secundair onderwijs		281.971.000		281.971.000	7.111.480.000	FD + FE
OND	Hoger onderwijs		199.314.000		199.314.000	1.648.823.000	FG
OND	Centra voor volwassenonderwijs en Basiseducatie		22.861.000		22.861.000	333.435.000	FH
OND	Huizen van het Nederlands		781.000		781.000	4.207.000	FH
OND	Deeltijds kunstonderwijs		9.825.000		9.825.000	204.754.000	FF
OND	Centra voor leerlingenbegeleiding		5.113.000		5.113.000	147.477.000	FJ
	<i>Totaal OND</i>		<i>506.905.264</i>	<i>12.959.736</i>	<i>519.865.000</i>		
WER	Beroepsopleiding - VDAB	8.699.346		133.609	8.832.955	134.809.000	
WER	Syntra	2.983.705			2.983.705	60.405.000	JD**
	<i>Totaal WER</i>	<i>11.683.051</i>		<i>133.609</i>	<i>11.816.660</i>		
CJS	Participatiedecreet (hoofdstuk IV, afdeling II) - projecten voor kansengroepen	46.140			46.140		
CJS	Participatiedecreet (hoofdstuk VI) - bijzonder cultuuraanbod (Podium)	277.910			277.910		
CJS	Participatiedecreet (hoofdstuk IV, afdeling III) - lokale netwerken armoede			99.000	99.000		
CJS	Decreet amateurkunsten - internationale projecten en werkingsmiddelen	652.000			652.000		
CJS	Decreet sociaal-cultureel volwassenwerk (volkshogescholen)	515.229			515.229		
CJS	Decreet lokaal cultuurbeleid - bibliotheken, gemeentelijk cultuurbeleid, cultuurcentra		2.596.463	2.236.149	4.832.612	328.788.000	HD + HE
CJS	Kunstendecreet - internationaal, structureel, projecten, culturele infrastructuur	33.303.401			33.303.401		
CJS	Cultureel-erfgoeddecreet - projectsubsidies	37.332			37.332		
CJS	Cultureel-erfgoeddecreet - Cultureel-erfgoedconvenant met VGC in samenwerking met de gemeenten			483.564	483.564		
CJS	Cultureel-erfgoeddecreet - culturele archiefinstellingen in Brussel	319.415			319.415		
CJS	Decreet jeugd- en kinderrechtenbeleid - experimenteel, jeugdcultureel, internationaal	79.292			79.292		
CJS	Decreet ondersteuning lokaal jeugd- en jeugdwerkbeleid - jeugdbeleidsplan			1.105.488	1.105.488	62.279.000	HG
CJS	Decreet jeugdhoeuvels, jeugdverblijfscentra, ondersteuningsstructuren	29.557			29.557		
CJS	Sport-voor-allendecreet - lokale en bovenlokale werking			830.100	830.100		
CJS	Sport-Buiten-Gewoon - projecten voor scholen	25.723			25.723	123.578.000	HF
CJS	Sportbeleid - projecten	359.400			359.400		
	<i>Totaal CJS</i>	<i>35.645.399</i>	<i>2.596.463</i>	<i>4.754.301</i>	<i>42.996.163</i>		
WGG	Jongerenwelzijn - private voorzieningen	10.070.000			10.070.000		
WGG	Personen met een handicap - hulpmiddelen en persoonlijk assistentiebudget	845.384			845.384		
WGG	Personen met een handicap - voorzieningen	9.182.066		30.691	9.212.757		
WGG	Kind & Gezin - Preventieve gezinsondersteuning	4.126.177			4.126.177		
WGG	Kind & Gezin - Kinderopvang	30.203.597		109.078	30.312.675		
WGG	Kind & Gezin - Buitenschoolse opvang	1.088.254			1.088.254		
WGG	Woonzorgdecreet - Ouderenzorg - Animatiesubsidies	32.956			32.956		
WGG	BVR Samenwerkingsinitiatieven eerstelijnsgezondheidszorg (SEL)	122.288			122.288		
WGG	Decreet Geestelijke gezondheidszorg	4.294.965			4.294.965		

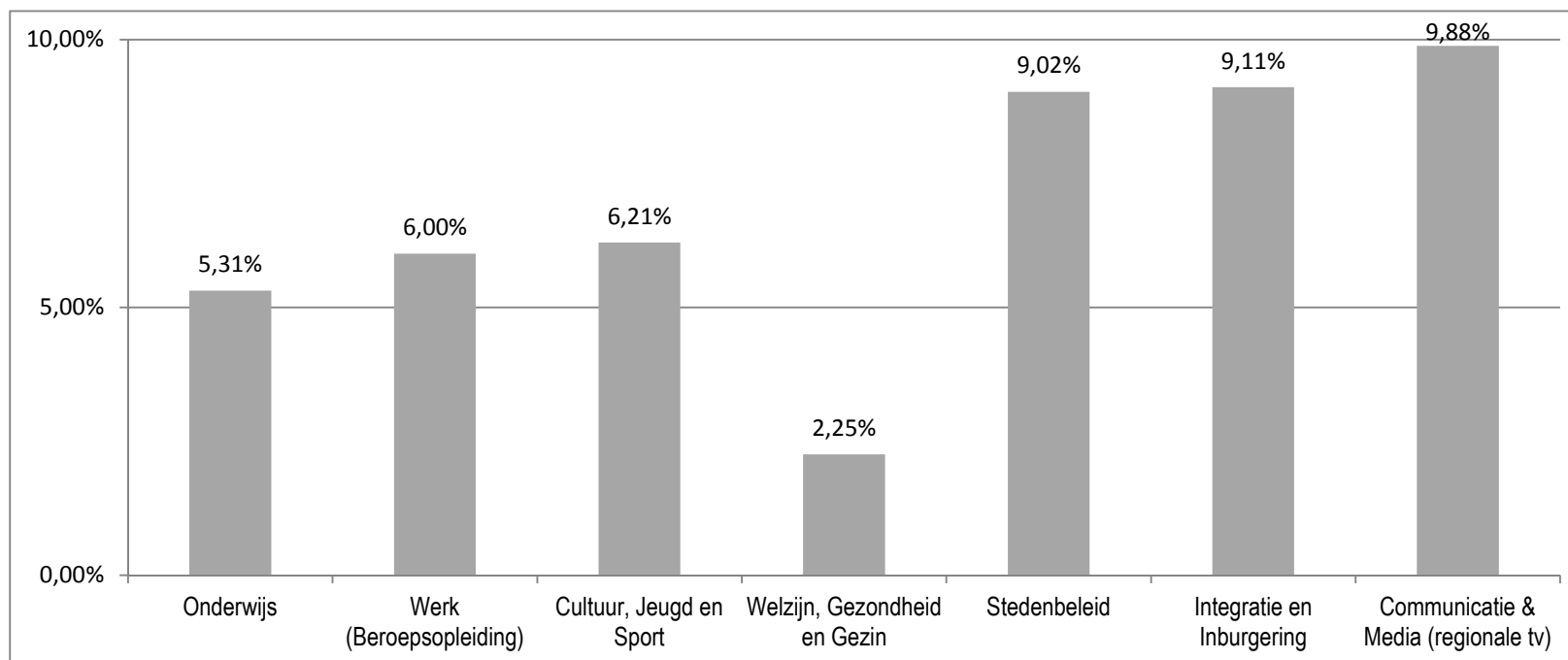
WGG	Woonzorgdecreet - Gezinszorg	3.639.284		3.639.284	
WGG	Woonzorgdecreet - Logistieke hulp en aanvullende thuiszorg	1.431.175		1.431.175	
WGG	Woonzorgdecreet - Diensten voor oppashulp	24.694		24.694	
WGG	Woonzorgdecreet - Lokale dienstencentra	418.208		418.208	
WGG	Woonzorgdecreet - Regionale dienstencentra	48.530		48.530	
WGG	Preventiedecreet - Preventie (LOGO + Brumammo)		284.982	284.982	
WGG	Welzijnsbeleid	7.455.286	80.145	7.535.431	
WGG	Vrijwilligerswerk - Steunpunt en verenigingen	76.459	24.667	101.126	
	Totaal WGG	73.059.323	529.563	73.588.886	
STE	Stedenfonds		12.846.900	12.846.900	127.769.000 BI
STE	Ondersteuning van stadsvernieuwingsprojecten			0	9.566.399
STE	Innovatieve en creatieve projecten			0	61.500
	Totaal STE		12.846.900	12.846.900	
INT	Decreet Vlaamse inburgeringsbeleid - Onthaalbureau	3.956.044		3.956.044	24.359.876 BJ
INT	Projectsubsidies - Sociaal tolk- en vertaaldienst	160.211		160.211	812.051
INT	Project Europees Integratiefonds – HvN Brussel	100.005		100.005	726.000
INT	Decreet Vlaamse integratiebeleid - Integratiecentra (Foyer)	1.059.233		1.059.233	15.019.344
INT	Decreet Vlaamse integratiebeleid - Managers van diversiteit - projecten	85.607		85.607	2.192.149
INT	Integratie - experimentele projecten	79.200		79.200	426.990
	Totaal INT	5.440.300		5.440.300	
COM	Media - projecten voor regionale televisie	205.100		205.100	2.076.000 HH**
	Totaal COM	205.100		205.100	
BRU	Ondersteuning van het Brusselbeleid	2.911.000		2.911.000	
BRU	Nominatief gesubsidieerde organisaties of instellingen	11.060.000		11.060.000	
BRU	Vlaams Brusselfonds	15.655.000		15.655.000	AG
BRU	Vlaamse Gemeenschapscommissie - algemene dotatie		24.257.000	24.257.000	
BRU	Vlaamse Gemeenschapscommissie - dotatie voor gemeenschapsinfrastructuur		1.116.000	1.116.000	
	Totaal BRU	29.626.000	25.373.000	54.999.000	
	Globaal totaal	662.564.437	2.596.463	56.597.109	721.758.009

■ 5% BRUSSELNORM

Tabel 1

	2009			2010			Gemiddelde %
	Brussel	VI Gemeenschap	%	Brussel	VI Gemeenschap	%	
Onderwijs	496.671.207	9.286.609.000	5,35%	519.865.000	9.854.974.000	5,28%	5,31%
Werk (Beroepsopleiding)	11.691.859	196.286.000	5,96%	11.816.660	195.214.000	6,05%	6,00%
Cultuur, Jeugd en Sport	43.052.540	688.891.000	6,25%	42.996.163	695.998.000	6,18%	6,21%
Welzijn, Gezondheid en Gezin	68.586.919	3.142.559.000	2,18%	73.588.886	3.164.086.000	2,33%	2,25%
Stedenbeleid	12.412.400	141.990.000	8,74%	12.846.900	138.082.000	9,30%	9,02%
Integratie en Inburgering	5.609.736	60.642.000	9,25%	5.440.300	60.642.000	8,97%	9,11%
Communicatie & Media (regionale tv)	216.000	2.185.000	9,89%	205.100	2.076.000	9,88%	9,88%
Brusselbeleid	59.353.000	59.353.000		54.999.000	54.999.000		
Totaal	697.593.661	13.578.515.000	5,14%	721.758.009	14.166.071.000	5,09%	5,12%

Tabel 1 geeft voor 2009 en 2010 de totale uitgaven voor Brussel en de totale Vlaamse budgetten voor de gemeenschapsmateries weer (apparaatkredieten uitgezonderd). De berekende percentages geven de verhouding (Brusselnorm = 5 % van de gemeenschapsuitgaven) voor 2009 en 2010 weer, met een gemiddelde over de twee jaren.



■ BRUSSELPROGRAMMA

AG - Coördinatie Brussel	2009	2010
studieopdrachten en overheidsopdrachten Brusselbeleid	448.000	400.000
communicatiecampagnes	833.000	497.000
subsidielijn 'Projecten voor Brussel'	1.868.000	2.014.000
<i>Ondersteuning van het Brusselbeleid</i>	<i>3.149.000</i>	<i>2.911.000</i>
subsidie aan TV Brussel	1.715.000	1.597.000
subsidie aan BRIO	96.000	91.000
subsidie aan Onthaal en Promotie Brussel	1.562.000	1.562.000
subsidie aan Huis van het Nederlands Brussel	391.000	371.000
subsidie aan Brussel Deze Week	2.658.000	2.774.000
subsidie aan FM Brussel	1.765.000	1.647.000
subsidie aan Quartier Latin	220.000	220.000
subsidie aan de samenwerking in het hoger onderwijs in Brussel	2.000.000	1.000.000
subsidie aan Brukselbinnenstebuiten	94.000	95.000
subsidie aan Studio Globo	68.000	68.000
subsidie voor de organisatie van de 11-juli viering	500.000	445.000
Subsidie voor de ondersteuning van taalverwerving in Brussel	646.000	750.000
dotatie aan het Fonds Inschrijvingsgelden Centra voor Volwassenenonderwijs	440.000	440.000
<i>Nominatieven</i>	<i>12.155.000</i>	<i>11.060.000</i>
dotatie aan het Vlaams Brusselfonds (investeringen)	3.257.000	4.813.000
dotatie aan het Vlaams Brusselfonds (werking)	1.578.000	2.036.000
Vastleggingsmachtiging Vlaams Brusselfonds	13.841.000	8.806.000
<i>Vlaams Brusselfonds</i>	<i>18.676.000</i>	<i>15.655.000</i>
dotatie aan het Vlaamse Gemeenschapscommissie	24.257.000	24.257.000
dotatie aan de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor gemeenschapsinfrastructuur	1.116.000	1.116.000
<i>Vlaamse Gemeenschapscommissie</i>	<i>25.373.000</i>	<i>25.373.000</i>
Totaal	59.353.000	54.999.000

5. KNELPUNTENANALYSE EN VOORSTELLEN VAN OPLOSSING

In dit hoofdstuk bespreekt de Task Force Brussel knelpunten en voorstellen van oplossing voor de volgende thema's:

1. Beleidsinstrumentarium
2. De bestuurlijke positionering van de VGC in Brussel en de regierol
3. De Vlaamse regelgeving en de toepassing ervan
4. Investeringsbeleid
5. Programmatie van voorzieningen
6. Media, communicatie en informatie
7. Taalbeleid
8. Betrokkenheid van het georganiseerde Brusselse middenveld bij het Vlaamse gemeenschapsbeleid

1. Beleidsinstrumentarium

Inleiding

In het eerste deel komt het beleidsinstrumentarium aan bod. Onder beleidsinstrumentarium verstaat de Task Force Brussel de beleids- en beheersinstrumenten die zowel de Vlaamse overheid als de VGC hanteren om het Vlaamse gemeenschapsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vorm te geven en te verbeteren.

Dit deel bevat voorstellen met betrekking tot de beleidsplanning en -verantwoording, het begrotings- en rekeningstelsel, het administratief toezicht, de data- en informatie-uitwisseling, de organisatie van het overleg tussen de VGC en de Vlaamse overheid, de openbaarheid van bestuur en archiefwerking, facilitair management en personeel. Ook de Brusseltoets en de Brusselnorm maken deel uit van het beleidsinstrumentarium, maar die worden respectievelijk in deel 3 'De Vlaamse regelgeving en de toepassing ervan' en deel 5 'Programmatie van voorzieningen' behandeld.

1.1. Planlastvermindering en strategisch meerjarenplan voor de VGC

Situering

Met het decreet van 15 juli 2011 houdende vaststelling van de algemene regels waaronder in de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest periodieke plan- en rapporteringsverplichtingen aan lokale besturen kunnen worden opgelegd²⁸⁷, komt de Vlaamse Regering tegemoet aan de bekommernissen van lokale besturen inzake de planlasten die gepaard gaan met de uiteenlopende subsidieregelingen vanuit de verschillende Vlaamse sectorale administraties. Uit een studie van de dienst Wetsmatiging (april 2007) bleek dat lokale besturen klaagden over:

- het aantal beleidsplannen dat opgesteld moet worden voor het Vlaamse bestuursniveau;
- de verschillende procedurele vereisten van totstandkoming van deze beleidsplannen en de gebrekkige afstemming op de lokale beleidscyclus;
- de hoge detailgraad van de inhoud van de verschillende beleidsplannen;
- de verschillende wijzen en het aantal planverplichtingen bij uitvoering, rapportering en toezicht van deze lokale beleidsplannen en de bijbehorende subsidies.

Om aan deze bekommernissen tegemoet te komen, bepaalt het planlastendecreet het volgende:

- sectorale decreten die aan de lokale besturen periodieke plan- en rapporteringsverplichtingen voor achtereenvolgende jaren opleggen, moeten zich afstemmen op de lokale strategische meerjarenplanning, het budget en de jaarrekening in de organieke regelgeving, zowel wat de timing betreft als wat de vormvereisten van de lokale planning en rapportering betreft;
- sectorale decreten kunnen alleen betrekking hebben op te verrichten activiteiten, te leveren prestaties en/of te bereiken effecten; ze kunnen geen voorwaarden bevatten met betrekking tot de aard van de in te zetten middelen of de organische structuur van het lokale bestuur;
- sectorale decreten kunnen een cofinanciering vereisen, voor zover deze beperkt blijft tot een bedrag dat niet groter is dan het bedrag van de subsidie;
- sectorale decreten bepalen dat lokale besturen moeten aantonen dat ze lokale belanghebbenden en/of bevoegde adviesraden hebben betrokken bij het opstellen van de strategische meerjarenplanning.

²⁸⁷ Hierna 'planlastendecreet' genoemd.

Het planlastendecreet introduceert met andere woorden een verplicht kader voor de Vlaamse regelgeving waarmee de Vlaamse Regering gedurende meerdere opeenvolgende jaren aan de lokale besturen periodieke plan- en rapporteringsverplichtingen oplegt. Deze regelgeving gaat veelal gepaard met een subsidiëring van de lokale besturen wanneer deze zich, bij de uitwerking van hun lokale doelstellingen, aansluiten bij de geëxpliciteerde doelstellingen van de Vlaamse Regering.

Met het planlastendecreet streeft de Vlaamse Regering een volwassen partnerschap met de lokale besturen na en wil ze hen meer beleidsvrijheid garanderen zodat ze aan hun beleid, binnen de geschetste contouren, een eigen invulling op maat kunnen geven. Ook wil de Vlaamse Regering via dit kader de effectiviteit en efficiëntie van lokale besturen ondersteunen. De plannen die de lokale besturen moeten opstellen en de rapportering die ze over de uitvoering ervan moeten voorleggen, kunnen immers sporen met de planning en de rapportering die de lokale besturen voor hun meerjarenplan moeten opstellen.

Om de integratie - zowel qua timing als qua vormvereisten en rapportering - van deze sectorale plannen in de lokale strategische meerjarenplanning te realiseren, heeft de Vlaamse Regering op 25 juni 2010 het besluit betreffende de beleids- en beheerscyclus van de gemeenten, de provincies en de OCMW's goedgekeurd. Dit besluit van de Vlaamse Regering, samen met het ministerieel besluit van 1 oktober 2010 dat hierover nadere duiding verschaft, reikt de lokale besturen een modern beleids- en beheersinstrumentarium aan. Centraal staat de vernieuwde plannings- en rapporteringscyclus waarbij financiële informatie wordt gekoppeld aan beleidsinformatie (beleidsvelden, beleidsdoelstellingen, actieplannen). Deze reguliere beleids- en beheerscyclus (BBC) is een basisgegeven voor de gemeenten en start in principe op 1 januari 2014 voor alle genoemde Vlaamse lokale besturen. Ter uitvoering van het planlastendecreet dienen de huidige sectorale plan- en rapporteringsverplichtingen afgestemd te worden op deze vernieuwde lokale planningscyclus.

Het planlastendecreet heeft betrekking op een aantal vastgelegde subsidieregelingen, waarvan de volgende relevant zijn voor de VGC:

- het decreet van 28 april 1998 betreffende het Vlaamse integratiebeleid;
- het decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid;
- het decreet van 13 december 2002 tot vaststelling van de regels inzake de werking en de verdeling van het Vlaams Stedenfonds;
- het decreet van 14 februari 2003 houdende de ondersteuning en de stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid;
- het decreet van 19 maart 2004 betreffende het lokaal sociaal beleid;
- het decreet van 30 april 2004 houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen;
- het decreet van 13 juli 2004 houdende organisatie van de opvoedingsondersteuning;
- het decreet van 9 maart 2007 houdende de subsidiëring van gemeenten, provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een Sport voor Allen-beleid;
- het decreet van 30 november 2007 betreffende het flankerend onderwijsbeleid op lokaal niveau;
- het decreet van 23 mei 2008 houdende de ontwikkeling, de organisatie en subsidiëring van het Vlaams cultureel-erfgoedbeleid;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 19 december 1997 tot ondersteuning van regionaal overleg en regionale samenwerking in de welzijnssector;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 4 mei 2007 houdende het lokaal beleid kinderopvang.

De genoemde decreten en besluiten moeten tegen 30 oktober 2012 worden afgestemd op de bepalingen van het planlastendecreet met het oog op de start van de nieuwe gemeentelijke bestuursperiode begin 2013. Hierdoor hebben de lokale besturen een jaar de tijd voor het opstellen

van de lokale meerjarenplanning, op basis waarvan zij begin 2014 een subsidieaanvraag kunnen indienen. Hiertoe bezorgen zij de Vlaamse Regering alle relevante onderdelen van de door de gemeenteraad goedgekeurde meerjarenplanning. Op basis van deze aanvraag brengt de Vlaamse Regering de lokale besturen op de hoogte van het al dan niet aanvaarden van de subsidieaanvraag en van de hoogte van het principieel toe te kennen jaarlijkse subsidiebedrag voor de volgende zes jaar. In 2014 start elk lokaal bestuur met de uitvoering van zijn meerjarenplanning voor de volgende zes jaar.

Knelpunten

De Task Force Brussel stelt vast dat de bekommernissen voor de planlasten die gepaard gaan met de uiteenlopende subsidieregelingen vanuit de verschillende Vlaamse sectorale administraties, ook van toepassing zijn op de VGC:

- de verschillende procedurele vereisten van totstandkoming van deze beleidsplannen en de gebrekkige afstemming op de lokale beleidscyclus;
- de hoge detailgraad van de inhoud van de verschillende beleidsplannen;
- de verschillende wijzen en het aantal planverplichtingen bij uitvoering, rapportering en toezicht van deze lokale beleidsplannen en de bijbehorende subsidies.

Het planlastendecreet bepaalt echter dat het niet van toepassing is op de lokale besturen in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. De VGC en ook de 19 Brusselse gemeenten worden met andere woorden niet gevat door het planlastendecreet. Dit heeft tot gevolg dat er momenteel geen verplicht kader voorhanden is om ook voor de VGC tegemoet te komen aan de voornoemde bekommernissen. Zo blijft het steeds terugkerende, algemene knelpunt bestaan dat er geen afstemming van de beleidsplanning (opstellen en indienen van beleidsplannen) op de legislatuur van de VGC is.²⁸⁸ Ook de afstemming van de sectorale plannen, zowel qua vormvereisten als qua rapportering, blijft een knelpunt.

De voornoemde subsidieregelingen voorzien momenteel specifiekere, maar onderling niet noodzakelijk afgestemde regelingen voor de VGC. De Task Force Brussel beschikt echter niet over een overzicht van de voorziene regelingen en gaat ervan uit dat deze sectorspecifieke aanpak/specifieke regelingen een knelpunt kunnen vormen gezien het risico op gebrek aan eenvormigheid en transparantie.

Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel is van oordeel dat er voor de regelgeving van de Vlaamse overheid die gedurende meerdere opeenvolgende jaren aan de VGC periodieke plan- en rapporteringsverplichtingen oplegt, een coherent en verplicht kader wenselijk is dat integratie én afstemming, zowel qua vormvereisten als qua rapportering, op de beleidscyclus van de VGC mogelijk maakt. Een dergelijk kader stelt de Vlaamse overheid en de VGC in staat om vorm te geven aan een volwassen partnerschap, biedt de VGC de garantie dat ze haar beleid, binnen de hierboven geschetste contouren, een eigen invulling op maat kan geven en komt de efficiëntie en effectiviteit ten goede.

²⁸⁸ In bepaalde decreten (lokaal jeugdbeleid, sportbeleid, lokaal cultuurbeleid, erfgoedbeleid, ...) is reeds een afstemming op de VGC-legislatuur voorzien. In andere decreten, zoals het decreet op het Stedenfonds of het integratiedecreet, is dit nog niet het geval. In het geval van het Stedenfonds komt dit er bijvoorbeeld op neer dat een jaar na de installatie van de nieuwe gemeentelijke colleges van burgemeester en schepenen, een nieuwe beleidsovereenkomst wordt afgesloten (nl. 2008-2013, 2014-2019). Gezien de legislatuur van de VGC (huidige legislatuur 2009-2014) zal het volgende College van de VGC (dat na de deelstaatverkiezingen van midden 2014 aantreedt) in grote mate gebonden zijn door de beleidsopties van het vorige College van de VGC. Dit is vanuit bestuurlijk en democratisch oogpunt niet wenselijk.

Een dergelijke aanpak veronderstelt dat de Vlaamse overheid en de VGC een kader uitwerken en goedkeuren, en dat de nader te bepalen sectorale regelgeving daarna op dit kader afgestemd wordt. Om de VGC de mogelijkheid te bieden de periodieke plan- en rapporteringsverplichtingen te laten sporen met de legislatuur van de VGC, moet ook de VGC – net zoals de lokale besturen in het Vlaamse Gewest – de mogelijkheid krijgen om te komen tot één strategisch meerjarenplan. Met deze maatregel verkrijgt ook de VGC meer vrijheid in haar beleidsplanning en wordt de planlast voor de VGC ook sterk beperkt.

Het strategisch meerjarenplan omvat de grote, strategische beleidslijnen van de VGC met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In dit strategisch meerjarenplan worden de diverse bij de Vlaamse overheid in te dienen sectorale meerjarenbeleidsplannen (waarvan de regelgeving vermeld is in het planlastendecreet)²⁸⁹ geïntegreerd. In het kader van de door de Vlaamse overheid ontwikkelde beleids- en beheerscyclus (BBC) verlopen de communicatie en de uitwisseling van gegevens over prestaties, activiteiten en uitgaven van de lokale besturen digitaal. Dit heeft als voordeel dat, bij toepassing voor de VGC, onmiddellijk rapporten (ook voor de Raad van de VGC) beschikbaar kunnen worden gesteld.

Om het beleidsinstrument van het strategisch meerjarenplan te kunnen realiseren, moet de VGC kunnen beschikken over een instrumentarium dat een strategische meerjarenplanning, gekoppeld aan een meerjarenbegroting en een jaarlijkse doelstellingenbegroting, mogelijk maakt (zie punt 1.2 ‘Begrotings- en rekeningstelsel’).

De Task Force Brussel is van oordeel dat, naar analogie met de werkwijze die is uitgewerkt voor de lokale besturen in het Vlaamse Gewest, de VGC een dergelijk strategisch meerjarenplan moet kunnen uitwerken in het eerste jaar van iedere legislatuur, waarbij een goed jaar na de installatie van de Raad van de VGC het strategisch meerjarenplan ingediend moet kunnen worden bij de Vlaamse overheid. Een bijkomende relevante overweging voor deze timing is dat ook heel wat van de bestaande sectorale beleidsplannen die reeds afgestemd zijn op de legislatuur van de VGC (sportbeleidsplan, jeugdbeleidsplan, erfgoedbeleidsplan, ...) lopen van 2011 tot en met 2015. De start van het strategisch meerjarenplan kan hier bijvoorbeeld op aansluiten door in te gaan op 1 januari 2016.

Een kader voor een strategisch meerjarenplan voor de VGC dat volledig identiek is aan het kader voor de lokale besturen in het Vlaamse Gewest, is volgens de Task Force Brussel niet wenselijk. Een aanpak op maat van de VGC, geïnspireerd op de concepten en de methodologie die gelden voor de Vlaamse lokale besturen, is aangewezen. Om deze specifieke aanpak te motiveren beroept de Task Force Brussel zich op de volgende argumenten:

- de grote noodzaak aan overleg en afstemming over het globale Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel tussen de Vlaamse overheid en de VGC;
- de bijzondere positie en het sui-generiskarakter van de VGC als overheidsinstelling in Brussel;
- de specifieke rol van de Vlaamse overheid in Brussel, die voor heel wat aspecten vanzelfsprekend niet te vergelijken is met de verhouding tussen de Vlaamse overheid en de lokale besturen in het Vlaamse Gewest.

Die specifieke aanpak op maat ziet er als volgt uit:

De VGC ontwikkelt een strategisch meerjarenplan voor de beleidsperiode 2016-2020 (in 2019 zijn er opnieuw deelstaatverkiezingen, waarna opnieuw een planningsjaar voor het volgende strategisch meerjarenplan volgt).

²⁸⁹ Andere plannen, die bijvoorbeeld moeten worden ingediend voor specifieke projecten, zijn niet vervat in het planlastendecreet.

Het strategisch meerjarenplan dat de VGC opstelt omvat de specifieke Vlaamse sectormiddelen (op basis van de sectorale decreten) en de algemene dotatie van de Vlaamse overheid. Om afstemming tussen de VGC en de Vlaamse overheid te bevorderen over het globale Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel, worden alle andere middelen van de VGC (dus ook deze vanwege de federale overheid en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest) ten informatieven titel vermeld in het strategisch meerjarenplan van de VGC.

Het strategisch meerjarenplan van de VGC wordt goedgekeurd door het College en de Raad van de VGC en vervolgens overgemaakt aan de Vlaamse overheid. Enkel voor de geoormerkte sectormiddelen die de VGC van de Vlaamse overheid ontvangt, is een goedkeuring door de Vlaamse overheid van de bestemming van de middelen zoals ingeschreven in het strategisch meerjarenplan vereist.²⁹⁰ Zowel de sectormiddelen als de algemene dotatie van de Vlaamse overheid aan de VGC worden in principe ook duurzaam verankerd en geïndexeerd in het strategisch meerjarenplan.²⁹¹

In het kader van het strategisch meerjarenplan vindt een overleg plaats tussen het College van de VGC en de Vlaamse Regering, op basis waarvan de Vlaamse Regering en het College van de VGC de hoogte van het principieel toe te kennen jaarlijkse subsidiebedrag per sectorale regelgeving en van de algemene dotatie aan de VGC voor de volledige termijn van het strategisch meerjarenplan overeenkomen.

Daarnaast dient dit overleg ook om de planning met betrekking tot het voorzieningenbeleid en het investeringsbeleid van de Vlaamse overheid en de VGC in Brussel in hun globaliteit te bespreken.

Dit overleg leidt tot het sluiten van een globale beleidsovereenkomst die de doelstellingen, activiteiten en middelen van beide overheden op strategisch niveau voor de duur van de legislatuur vastlegt. De overeenkomst kan halfweg de legislatuur gezamenlijk geëvalueerd en eventueel bijgestuurd worden.

Om het kader voor de strategische meerjarenplanning voor de VGC verder uit te werken, kan worden voortgebouwd op de instrumenten die reeds ontwikkeld zijn: het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juni 2010 betreffende de beleids- en beheerscyclus van de gemeenten, de provincies en de OCMW's, en het ministerieel besluit van 1 oktober 2010 dat hieromtrent nadere duiding verschaft.

De Task Force Brussel beseft dat bovenstaand voorstel heel wat voorbereidend wetgevingswerk met zich meebrengt en meent daarom dat het aangewezen is om een begeleidend traject van het planlastendecreet en de afstemming van de sectorale decreten uit te werken en te laten goedkeuren.

Om de omslag in de beleidsplanning en de beleidsverantwoording ten aanzien van de Vlaamse overheid uit te werken, dienen zowel de Vlaamse overheid als de VGC in de periode 2012-2015 de nodige maatregelen uit te werken. Hieronder wordt hiervoor een indicatieve timing weergegeven:

²⁹⁰ De Vlaamse overheid keurt als voogdijoverheid belast met het administratief toezicht de begroting en de jaarlijkse rekeningen van de VGC goed (zie ook: het decreet van 5 juli 1989 tot organisatie van het toezicht op de VGC).

²⁹¹ In de begroting van de Vlaamse overheid blijven de middelen wel gealloceerd in de respectieve programma's.

Timing	Opdrachten
Medio 2012 - medio 2014	Uitwerken en laten goedkeuren van het kader (conform het planlastendecreet) voor de VGC. Vervolgens verfijnen van de werkwijze voor de meerjarenplanning voor de VGC in de Vlaamse (sectorale) regelgeving (decreten en uitvoeringsbesluiten).
Medio 2012 - medio 2014	Uitwerken en laten goedkeuren van de beleids- en beheerscyclus (BBC) op maat van de VGC. Dit impliceert het ontwikkelen van een concreet en adequaat kader voor de meerjarenplanning en doelstellingenbegroting en inhoudelijke en financiële rapportering van de VGC ten aanzien van de Vlaamse overheid.
Medio 2014	Deelstaatverkiezingen.
Najaar 2014 – 2015	Start van de nieuwe legislatuur voor de Vlaamse overheid en de VGC. Opstellen van het strategisch meerjarenplan door de VGC.
2015	Mogelijkheid tot onderhandelingen en overleg tussen de Vlaamse overheid en de VGC met betrekking tot het strategisch meerjarenplan.
Najaar 2015	Formele besluitvorming met betrekking tot het strategisch meerjarenplan van de VGC en de globale beleidsovereenkomst tussen de VGC en de Vlaamse overheid.
Januari 2016	Start van de uitvoering van het strategisch meerjarenplan.

1.2. Begrotings- en rekeningstelsel

Situering

Het besluit van de Vlaamse Regering van 3 mei 1991 tot vaststelling van het begrotings- en rekeningstelsel van de Vlaamse Gemeenschapscommissie is tot op heden van kracht.

Knelpunten

De Task Force Brussel stelt vast dat voornoemd besluit geactualiseerd dient te worden.

Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel stelt voor om - analoog met de lokale besturen - ook voor de VGC een instrumentarium te ontwikkelen dat een strategische meerjarenplanning, gekoppeld aan een meerjarenbegroting en een jaarlijkse doelstellingenbegroting, mogelijk maakt en dat geïnspireerd is op de beleids- en beheerscyclus (BBC).²⁹² Parallel hiermee moet de VGC de mogelijkheid krijgen om

²⁹² Besluit van de Vlaamse Regering van 25 juni 2010 betreffende de beleids- en beheerscyclus van de gemeenten, de provincies en de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

moderne instrumenten voor financieel management en controle te hanteren, zoals een interne auditcontrole. Over de modernisering van het begrotings- en rekeningstelsel wordt een overleg in het kader van de ambtelijke stuurgroep opgestart. Dit stelsel sluit aan bij de principes van resultaatgericht financieel management en kan het best beantwoorden aan internationale verplichtingen. De VGC kan worden uitgenodigd om na te gaan in hoeverre zij wenst en kan participeren aan het traject ‘implementatie audit lokale besturen’ dat recent opgestart werd.²⁹³

1.3. Administratief toezicht

Situering

Het algemeen en bijzonder administratief toezicht op de VGC wordt uitgeoefend door de Vlaamse Regering conform het decreet van 5 juli 1989 tot organisatie van het toezicht op de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Het algemeen toezicht omhelst de bevoegdheid van de Vlaamse Regering om beslissingen van de Raad en van het College van de VGC te schorsen of te vernietigen wanneer deze hogere normen schenden of het algemeen belang schaden (algemeen administratief toezicht). Daarnaast moet de Vlaamse Regering een aantal beslissingen van de Raad en van het College van de VGC daadwerkelijk goedkeuren: de jaarlijkse begroting en jaarlijkse rekening, de gunning van grote overheidsopdrachten, de aanvaarding van schenkingen en legaten en de vaststelling van de personeelsformatie en het administratief en geldelijk statuut (rechtspositieregeling) van de personeelsleden van de VGC (bijzonder administratief toezicht).

Knelpunten

De huidige toezichtprocedure is omslachtig. Alle beslissingen van de Raad en van het College van de VGC moeten, conform voornoemd decreet, in hun volledige vorm naar de toezichthoudende overheid worden gestuurd.

Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel stelt de volgende oplossingen voor:

- het bijzonder toezicht op het vlak van goedkeuring van grote overheidsopdrachten, schenkingen en legaten, personeelsformatie en rechtspositieregeling afschaffen; het dwangtoezicht kan behouden blijven (cf. Vlaams gemeentedecreet);
- de hervorming van het toezicht op de begrotingen en de rekeningen van de VGC samen met de hervorming van het begrotings- en rekeningstelsel (zie punt 1.2.) uitwerken;
- de mededelingsplicht van de VGC aan de toezichthoudende overheid hervormen tot enerzijds een limitatieve lijst met integrale besluiten en anderzijds een beknopte beschrijving van de andere besluiten (cf. Vlaams gemeentedecreet); elektronische mededeling kan overwogen worden indien dit technisch haalbaar is.

1.4. Openbaarheid van bestuur en archiefwerking

Situering

Artikel 32 van de Grondwet bepaalt dat ieder het recht heeft elk bestuursdocument te raadplegen en er een afschrift van te krijgen, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden bepaald door de wet of het decreet. Het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur (het openbaarheidsdecreet) bevat een globale regeling voor alle bestuursinstanties die binnen de bevoegdheid vallen van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest (onder meer de Vlaamse

²⁹³ Nota van de Vlaamse Regering van 16 december 2011.

overheid en de Vlaamse provincies, gemeenten en OCMW's). Het basisprincipe van het decreet houdt in dat alle bestuursdocumenten bij een bestuursinstantie principieel openbaar zijn. Er zijn evenwel een aantal uitzonderingen bepaald in het decreet, om andere belangen te beschermen.

Het decreet van 9 juli 2010 betreffende de bestuurlijk-administratieve archiefwerking (het archiefdecreet) regelt de wijze waarop bestuursinstanties die binnen de bevoegdheid vallen van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest hun archiefdocumenten moeten beheren en beschikbaar stellen. Het toepassingsgebied van het archiefdecreet komt grotendeels overeen met dat van het openbaarheidsdecreet.

Knelpunten

De VGC wordt geconfronteerd met een juridische leemte op het vlak van openbaarheid van bestuur. Het openbaarheidsdecreet is niet van toepassing op de VGC en de VGC heeft evenmin de bevoegdheid om de grondwettelijk gegarandeerde openbaarheid van bestuur autonoom te reguleren. Hoogstens kan de VGC de modaliteiten van de publicatie en de toegang bepalen.

De archiefwerking van de VGC kent op dit ogenblik, naast algemeen geldende bepalingen van de federale archiefwet, geen concreet regelgevend kader. Aangezien het archiefdecreet gefundeerd is op en beperkingen stelt aan het openbaarheidsdecreet, kan de VGC niet ingeschreven worden in het toepassingsgebied van het archiefdecreet.

Voorstellen van oplossing

Inzake archiefwerking stelt de Task Force Brussel voor om een ambtelijk samenwerkingsprotocol tussen de Vlaamse overheid en de VGC uit te werken, waarbij men zich inspireert op het samenwerkingsprotocol tussen de Vlaamse overheid en het Vlaams Parlement. Thema's waarrond kan worden samengewerkt betreffen onder meer aanpak en methodiek, digitalisering, inrichting en delen van archiefruimtes.

Door de in het archiefdecreet opgenomen kwaliteitscriteria voor archiefzorg en archiefbeheer en het toegangsbeleid te onderschrijven, kan de VGC haar engagement rond openbaarheid en transparant bestuur vastleggen. Op die manier kan de VGC beschikken over een duidelijk richtsnoer om toekomstige beslissingen met betrekking tot het archief te verantwoorden.

Om de juridische leemte inzake openbaarheid van bestuur eveneens te compenseren op het vlak van de niet-gearchiveerde bestuursdocumenten, stelt de Task Force Brussel voor dat de VGC de modaliteiten voor de openbaarheid bepaalt volgens dezelfde filosofie als de regeling die gehanteerd wordt voor de gearchiveerde bestuursdocumenten.

1.5. Data- en informatie-uitwisseling

Situering

De VGC wenst de beleidsvoering (meer) te onderbouwen aan de hand van relevante feiten, cijfers en wetenschappelijk onderzoek: actuele gegevens die van beleidsmatig belang zijn en de efficiëntie van het beleid kunnen verhogen. De VGC richtte onder andere een meet- en weetcel (studiedienst) op om hier vorm en invulling aan te geven. Daarnaast beschikt de Vlaamse overheid als partner in Brussel over heel wat gegevensbronnen en ondersteunt ze langlopende beleidsrelevante onderzoeksprogramma's. De Vlaamse overheid ondersteunt in het kader van het beleidsdomein Brusselse Aangelegenheden ook het Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum (BRIO).

Om het beleid in Brussel met relevante feiten en met wetenschappelijk onderzoek te ondersteunen, is data- en informatie-uitwisseling tussen de VGC en de Vlaamse overheid een essentieel element van rationele beleidsvoering en is er afstemming noodzakelijk.

Knelpunten

De VGC ervaart dat haar positie ten aanzien van de Vlaamse overheid niet duidelijk is als het aankomt op het uitwisselen van gegevens die nuttig zijn ter ondersteuning van het gevoerde beleid in Brussel. Ondanks een goede samenwerking en initiatieven ter zake in verschillende beleidsdomeinen, is er geen zichtbaar en duidelijk kader voorhanden dat de VGC een eenduidige positie biedt. Dat is soms een gevolg van het feit dat de VGC bij de diensten, departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid onbekend is. In andere gevallen is dat het gevolg van een andere perceptie van de samenwerkingsrol die de VGC ter zake waarneemt in Brussel.

Toch werd de positie van de VGC in deze materie reeds uitgeklaard door de stellingname van de Vlaamse Regering naar aanleiding van haar formele bevestiging van de VGC als toeganggerechtigde instantie.²⁹⁴ In de praktijk van de data-uitwisseling is dit echter nog niet altijd het uitgangspunt van de diensten, departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid.

Tot slot zijn er diverse wetenschappelijke steunpunten van de Vlaamse overheid (de steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek van de Vlaamse overheid) die onderzoek voeren, maar waarbij er (nog) geen systematiek bestaat om Brussel mee te integreren in de onderzoeksvoorstellen en om de VGC hierbij te betrekken.

Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel schuift twee sporen naar voren om aan de voornoemde knelpunten tegemoet te komen. Beide sporen, een globaal en een specifiek spoor, vullen elkaar aan.

De Task Force Brussel stelt ten eerste een globaal spoor voor, waarmee het volgende beoogd wordt:

- de positie van de VGC als toeganggerechtigde instantie tot data wordt breder gecommuniceerd en aldus duidelijk en zichtbaar gemaakt bij de diensten, departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid;
- de VGC maakt deel uit van een bredere positionering in een raamovereenkomst met een zo groot mogelijk aantal overheden die onder meer het afnemen en uitwisselen van data omvat;
- er wordt nagegaan of het uitbreiden van het platform statistiek van de administratie van de Vlaamse overheid met de VGC een reële meerwaarde biedt voor structurele samenwerking omtrent gegevensuitwisseling;
- ook binnen het reeds bestaande brede samenwerkingsverband van het project Lokale Statistieken²⁹⁵ wordt prioriteit gegeven aan de uitwerking van de data-ontsluiting voor Brussel en data-uitwisseling met de VGC.

De Task Force Brussel stelt ten tweede als specifieke uitwerking voor om per specifiek beleidsdomein en tussen de betrokken diensten, (algemene) directies en entiteiten van de VGC enerzijds en de

²⁹⁴ Brief van de Minister-President van Vlaanderen van 18 februari 2010 met kenmerk KAB/RS/lvr/30941 aan de Voorzitter van het College van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

²⁹⁵ Zie de samenwerkingsovereenkomst tussen de Vlaamse overheid, de Vereniging van de Vlaamse Provincies (VVP), de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) voor de optimalisatie van de productie en de uitwisseling van lokale statistieken van juni 2010.

betrokken diensten, departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid anderzijds een (bij voorkeur gestructureerde) vorm van overleg te hanteren met het doel verdere concrete uitwerking te geven aan de vraag naar data en gegevens. De noden en behoeften zijn immers zodanig verschillend dat de concrete uitwerking beter vorm kan krijgen binnen het bestek van een bilaterale invulling. Noodzakelijkerwijze is de positie van de VGC als prioritaire partner in Brussel en als toegankelijkste instantie dan uiteraard een bekend en onbetwist uitgangspunt.

Wat de diverse wetenschappelijke steunpunten betreft, stelt de Task Force Brussel voor na te gaan of Brussel meer aandacht kan krijgen in onderzoeksopdrachten en/of dataverzameling, bijvoorbeeld door de VGC te betrekken in stuurgroepen van de derde steunpuntengeneratie. De volgende steunpunten zijn in dit kader relevant:

- VLAS-thema Armoede;
- SBOV III- thema Bestuurlijke Organisatie-Slagkrachtige Overheid;
- SCULT-thema Cultuur;
- SGKB-thema Gelijkekansenbeleid;
- PReCI-thema Inburgering en Integratie;
- JOP-thema Jeugd;
- SSL-thema Onderwijs;
- SPORT-thema Sport;
- SWVG-thema Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

1.6. Voorstellen om het politieke en ambtelijke overleg tussen de Vlaamse overheid en de VGC te structureren

Situering

De Vlaamse overheid en de VGC plegen zowel op politiek als op ambtelijk niveau regelmatig overleg met elkaar.

Naast de reeds bestaande structurele componenten op politiek niveau (de samenwerkingscommissie Vlaams Parlement-Raad van de VGC, de raadgevende stem van de Vlaamse minister bevoegd voor Brussel in de vergaderingen van het College van de VGC, ...) is er op ambtelijk niveau regelmatig bilateraal overleg tussen diensten, (algemene) directies en entiteiten van de VGC enerzijds en diensten, departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid anderzijds. In de regel beperkt dit overleg zich tot contacten tussen diensten die verantwoordelijk zijn voor dezelfde beleidsvelden.

Knelpunten

De Task Force Brussel stelt vast dat de bilaterale samenwerking te weinig integrerend werkt en dat bij dergelijk overleg het overzicht van het globale Vlaamse gemeenschapsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ontbreekt. Een ambtelijk kader om de grote lijnen van het gevoerde Vlaamse gemeenschapsbeleid in zijn geheel te bespreken en te evalueren ontbreekt.

Ook stelt de Task Force Brussel vast dat de opvolging van het kerntakendebat nog niet verzekerd is en dat een louter bilaterale opvolging tussen sectorale diensten niet het geschikte instrument is om coherente, transversale voorstellen uit te werken en te implementeren.

Voorstellen van oplossing

Het bestaande bilaterale overleg tussen sectorale diensten van de Vlaamse overheid en van de VGC is vanzelfsprekend zinvol en nuttig en dient in de toekomst zeker te blijven bestaan. Dit dient wel aangevuld te worden met bijkomend overleg dat over het globale Vlaamse gemeenschapsbeleid gaat en meer integrerend werkt.

De Task Force Brussel stelt voor om de politieke en ambtelijke samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de VGC via een gestructureerd overleg verder vorm te geven door middel van de volgende initiatieven:

- een overkoepelende ambtelijke stuurgroep oprichten om de uitvoering van de werkzaamheden in het kader van de Task Force Brussel op te volgen en ook blijvend het beleid van de VGC en de Vlaamse overheid op elkaar af te stemmen. Deze stuurgroep komt meermaals per jaar samen in een samenstelling zoals die van de Task Force Brussel;
- ambtelijke werkgroepen in het leven roepen voor de implementatie van beleidsdomeinspecifieke/thematische aangelegenheden. Deze werkgroepen rapporteren aan de globale stuurgroep;
- een jaarlijks overleg tussen de Vlaamse Regering en het College van de VGC effectief organiseren. Dit overleg is als doelstelling geformuleerd in het Vlaams Regeerakkoord;
- op parlementair niveau de samenwerkingscommissie Vlaams Parlement-Raad van de VGC, die reeds twee maal per jaar samenkomt, verderzetten.

De samenwerking tussen de VGC en de Vlaamse overheid kan volgens de Task Force Brussel verder worden versterkt aan de hand van de volgende concrete acties en werkprocessen:

- het samenwerkingsprotocol tussen de Vlaamse administratie en de administratie van het Vlaams Parlement kan als inspiratiebron dienen voor een protocol tussen de administraties van de Vlaamse overheid en van de VGC. Doelstellingen zijn het structureren en systematiseren van het overleg op ambtelijk niveau tussen de Vlaamse overheid en de VGC op basis van een inventaris en evaluatie van de huidige samenwerking;
- de hoogste ambtelijke organen stellen een engagementsverklaring op. Het College van Ambtenaren-Generaal (CAG) van de Vlaamse administratie en het managementcomité (directieraad) van de VGC nemen het principe van samenwerking op in de doelstellingen en geven de opdracht tot samenwerking aan de (algemene) directies, diensten, departementen en agentschappen;
- in het kader van de partnerschappen Vlaamse overheid-Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VMSG) en Vlaamse overheid-Vereniging van de Vlaamse Provincies (VVP) betreft de Vlaamse overheid de VGC in dossiers en aangelegenheden die relevant zijn voor de VGC. De VGC is immers niet vertegenwoordigd²⁹⁶ in de VMSG, noch in de VVP;
- bij de personeelsleden van de Vlaamse overheid wordt een 'Brusselreflex' aangemoedigd, onder meer via:
 - specifieke vorming voor personeelsleden van de Vlaamse overheid;
 - gezamenlijke activiteiten van personeelsleden van de Vlaamse overheid en van de VGC;
 - bezoeken van personeelsleden van de Vlaamse overheid aan voorzieningen in Brussel;
 - deelname van personeelsleden van de Vlaamse overheid aan culturele activiteiten in Brussel.

²⁹⁶ De VGC is wel rechtstreeks vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur van het Kenniscentrum Vlaamse Steden, een interlokaal samenwerkingsverband van de dertien Vlaamse centrumsteden.

Tot slot wijst de Task Force Brussel nog op de mogelijkheid van een versterkte vertegenwoordiging van Brusselse actoren in strategische adviesraden van de Vlaamse overheid. Het betreft de deelname en inbreng van Brusselse actoren uit het middenveld in de volgende strategische adviesraden:

- Vlaamse Onderwijsraad (VLOR);
- Strategische Adviesraad voor het Vlaams Welzijns- en Gezondheidsbeleid;
- Raad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (SARC);
- Vlaamse Adviesraad voor Bestuurszaken (VLABEST).

Bij de concrete samenstelling van de genoemde strategische adviesraden kan ernaar gestreefd worden om de aanwezigheid van een of meer vertegenwoordigers met ervaring en kennis van de Brusselse gevoeligheden te verzekeren (zie ook deel 8 ‘Betrekken van het georganiseerde Brusselse middenveld bij het Vlaamse gemeenschapsbeleid’).

1.7. Facilitair management en personeel

Situering

De VGC maakt nu reeds gebruik van minstens de volgende raamcontracten van de Vlaamse overheid (Agentschap voor Facilitair Management, AFM):

- kantooormateriaal;
- multifunctionals;
- onderhoud werkkleding;
- wagenpark (aankoop, leasing, verzekering);
- brandstof benzine/diesel;
- nutsvoorzieningen aardgas en elektriciteit.

Wat schoonmaak van de hoofdgebouwen en catering betreft, schakelt de Vlaamse overheid eigen personeelsleden in. De VGC heeft een raamcontract met een externe schoonmaakfirma en plant op korte termijn een sociale-economieproject (restaurant voor personeelsleden en externen) in haar centrale administratiehuis.

Het personeelsstatuut van de VGC wordt momenteel geactualiseerd volgens de principes van een raamstatuut. Het Vlaams personeelsstatuut (VPS) dient hierbij als inspiratiebron.

Knelpunten

De samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de VGC op het vlak van facility en ondersteunende processen verloopt momenteel ad hoc. De VGC is niet op de hoogte van alle raamcontracten van de Vlaamse overheid.

Inzake personeelsbeleid werken de Vlaamse overheid en de VGC afzonderlijk en parallel aan thema's die beide overheden aanbelangen. Bij gebrek aan overleg tussen beide overheden komen wenselijke synergieën niet tot stand.

Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel stelt voor dat het Agentschap voor Facilitair Management van de Vlaamse overheid de VGC op de hoogte stelt van alle raamcontracten van de Vlaamse overheid. De VGC kan instappen in lopende raamcontracten, ofwel opgenomen worden in bestekken voor nieuwe raamcontracten en er op die manier van bij de aanvang in participeren. Behalve voor de genoemde

thema's kan de VGC ook voor bijvoorbeeld informatica, e-government, communicatie en consultancy deelnemen aan raamcontracten van de Vlaamse overheid.

Voor schoonmaak, catering en/of andere opdrachten kan het volgens de Task Force Brussel een optie zijn dat de Vlaamse overheid en de VGC samen een sociale-economieproject uitbouwen.

Gezien het parallelisme tussen het personeelsstatuut van de VGC en het VPS stelt de Task Force Brussel voor om onder meer de volgende elementen te onderzoeken:

- een gemeenschappelijke mobiliteit tussen de Vlaamse overheid en de VGC;
- het kunnen meenemen van loopbaan en anciënniteit conform het systeem van de interfederale mobiliteit;
- gemeenschappelijke generieke examens en gedeelde wervingsreserves waarbij beide overheden de kosten evenwichtig en in verhouding dragen en waarbij tegemoet wordt gekomen aan de problematiek van de moeilijk invulbare profielen. Het organiseren van functiespecifieke examens blijft daarentegen bij de respectieve overheden.

2. De bestuurlijke positionering van de VGC in Brussel en de regio

2.1. Algemene situering²⁹⁷

De Vlaamse Gemeenschap is in Brussel bevoegd ten aanzien van de instellingen (niet ten aanzien van de personen) die wegens hun organisatie (voor de persoonsgebonden aangelegenheden) of activiteiten (voor de culturele aangelegenheden en het onderwijs) beschouwd moeten worden als instellingen die uitsluitend behoren tot de Nederlandstalige gemeenschap (de zogenaamde unicommunautaire instellingen). De Franse Gemeenschap heeft in Brussel dezelfde bevoegdheid, maar dan ten aanzien van de instellingen die uitsluitend behoren tot de Franstalige gemeenschap.

Om de uitoefening van de gemeenschapsbevoegdheden, meer bepaald de persoonsgebonden aangelegenheden, de culturele aangelegenheden en het onderwijs, in Brussel te vergemakkelijken, werden door de Brusselwet drie gemeenschapscommissies opgericht, parallel aan de gewestelijke instellingen: de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), de Franse Gemeenschapscommissie (CoCof) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC).

De VGC is bevoegd om als inrichtende macht op te treden ten aanzien van de unicommunautaire "Vlaamse" instellingen. Sinds 1 januari 1995 treedt de VGC eveneens op als inrichtende macht van de Nederlandstalige onderwijs- en welzijnsinstellingen van de voormalige provincie Brabant die gelegen zijn op het Brusselse grondgebied.

De CoCof is bevoegd om als inrichtende macht op te treden ten aanzien van de unicommunautaire "Franse" instellingen. Sinds 1 januari 1995 treedt de CoCof eveneens op als inrichtende macht van de Franstalige onderwijs- en welzijnsinstellingen van de voormalige provincie Brabant die gelegen zijn op het Brusselse grondgebied. Daarenboven heeft de CoCof een decreetgevende bevoegdheid voor de domeinen die de Franse Gemeenschap op 1 januari 1994 aan haar heeft overgedragen.

De GGC is bevoegd om als inrichtende macht op te treden voor de gemeenschapsaangelegenheden van gemeenschappelijk belang. Bovendien is de GGC bevoegd om in persoonsgebonden aangelegenheden ordonnanties uit te vaardigen ten aanzien van de individuele Brusselaars en ten aanzien van de instellingen die wegens hun organisatie niet kunnen worden beschouwd als

²⁹⁷ Zie ook de algemene omgevingsanalyse van Brussel bij dit rapport.

instellingen die uitsluitend behoren tot de Nederlandstalige of de Franstalige gemeenschap (de zogenaamde bipersoonsgebonden aangelegenheden).

De federale overheid is op haar beurt bevoegd voor de biculturele aangelegenheden, voor de bionderwijsaangelegenheden en voor de regels voor cultuur en onderwijs ten aanzien van de individuele Brusselaars.

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest oefent dezelfde gewestelijke bevoegdheden uit als het Vlaamse en het Waalse Gewest, en neemt ook alle bevoegdheden van de voormalige agglomeratie Brussel-Hoofdstad en de bevoegdheden inzake gewestaangelegenheden van de voormalige provincie Brabant voor zijn rekening.

Tot slot zijn er op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest 19 gemeenten die autonoom hun gemeentelijke bevoegdheden uitoefenen.

2.2. Knelpuntenanalyse

De bevoegdheden op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn verdeeld over meerdere bestuursniveaus en tussen meerdere overheden. Hoewel de Gemeenschappen vanzelfsprekend de eerste actoren zijn om het ‘gemeenschapsbeleid’ ook in Brussel vorm te geven, stelt de Task Force Brussel toch vast dat ook op het gebied van gemeenschapsmateries de bevoegdheden versnipperd zijn. Naast de rol die de Vlaamse Gemeenschap en de VGC op het vlak van Onderwijs en Vorming, Cultuur, Jeugd en Sport, Welzijn, Gezondheid en Gezin, Stedelijk Beleid, Media, Integratie en Inburgering opnemen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, zijn er diverse andere overheden die op een of meer van deze beleidsdomeinen actief zijn:

- de federale overheid;
- de Franse Gemeenschap;
- het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest;
- de Franse Gemeenschapscommissie (CoCof);
- de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC);
- de 19 gemeenten;
- de OCMW's.

De Task Force Brussel is van oordeel dat afstemming van beleid inzake gemeenschapsmateries tussen al deze actoren wenselijk is, ook al is dat geen evidentie.²⁹⁸

De Task Force Brussel stelt vast dat de VGC geen eenduidige bestuurlijke rol heeft gekregen in heel wat Vlaamse regelgeving. Nochtans beschikt de VGC over heel wat expertise en is ze vragende partij om een eenduidige rol met betrekking tot het Vlaamse beleid voor Brussel te kunnen opnemen.

Daarnaast kan, vanuit bestuurlijk oogpunt bekeken, ook de afstemming tussen het Vlaamse Brusselbeleid en het VGC-beleid nog verder versterkt worden. Een goede afstemming op dit vlak komt de coherentie, efficiëntie en slagkracht van het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel onmiskenbaar ten goede.

2.3. Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel is van oordeel dat het vanuit bestuurlijk oogpunt aangewezen is om goed na te denken over de rol die de VGC met betrekking tot het Vlaamse beleid voor Brussel kan opnemen. De

²⁹⁸ De noodzaak aan afstemming mag hier evenwel niet zodanig begrepen worden dat de autonomie van de onderscheiden overheden wordt aangetast.

Task Force Brussel pleit er daarbij voor om de positionering en de rol van de VGC eenduidiger te maken en te verankeren. Dit zal de coherentie, de efficiëntie en de slagkracht van het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel ten goede komen en zal ook de afstemming op het beleid van de andere institutionele actoren kunnen versterken.

De VGC is de logische overheid om in de grootstedelijke omgeving een regierol op te nemen met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel. In hoofdzaak kan de regierol voor de VGC verantwoord worden op basis van de volgende drie kernelementen:

1. De VGC is verankerd met de instellingen van Brussel. De Raad van de VGC bestaat uit de Nederlandse taalgroep (17 leden) van het Brusselse Hoofdstedelijke Parlement en van de Verenigde Vergadering van de GGC. Het College van de VGC is samengesteld uit de Nederlandstalige ministers en staatssecretaris van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering; de twee Nederlandstalige ministers zijn ook lid van het Verenigd College van de GGC. Vanuit deze institutionele banden kan de VGC meewerken aan de afstemming van het Vlaamse gemeenschapsbeleid en het beleid van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en dat van de Gemeenschapscommissies.
2. De VGC is voor haar beleidsvoering nauw aangewezen op de Vlaamse overheid, maar de VGC is ook de Brusselse Nederlandstalige overheid die op het Brusselse grondgebied de democratisch verkozen meerderheid van de Brusselse bevolking langs Nederlandstalige zijde vertegenwoordigt. Vanuit de bekommernis om de afstand tussen de burger en het bestuur zo klein mogelijk te houden, is een regierol voor de VGC bijgevolg legitiem, maar steeds ook op basis van een sterk partnerschap met de Vlaamse overheid aangezien het aanbod van het gemeenschapsbeleid in Brussel zich ook ruimer uitstrekt.
3. De VGC is de expert bij uitstek om het Vlaamse gemeenschapsbeleid in de grootstedelijke, meertalige Brusselse context concreet vorm te geven. De VGC is dankzij haar fijnmazige netwerk van diensten en voorzieningen goed ingebed in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dankzij haar jarenlange ervaring heeft de VGC de nodige expertise in verband met werken in de Brusselse, grootstedelijke context opgebouwd. Deze expertiserol verantwoordt mee de regierol voor de VGC.

Alvorens dieper op de rolbepaling in te gaan, wil de Task Force Brussel het begrip ‘regierol’ verduidelijken met de onderstaande omschrijving:²⁹⁹

Het begrip ‘regierol’ (of ‘regie’) kan veel ladingen dekken en ook de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de regie is afhankelijk van een groot aantal factoren, niet het minst de autonomie en de bewegingsvrijheid die een bestuur heeft tegenover andere overheden (in dit geval de Vlaamse overheid). In het kader van het Witboek Interne Staatshervorming heeft de Vlaamse overheid de beweging onderschreven die de Vlaamse steden en gemeenten de voorbije decennia naar een veel actievere rol van hun bestuursniveau gemaakt hebben. De Vlaamse overheid heeft ook diverse instrumenten aangereikt om de regierol en de autonomie van de lokale besturen te versterken.

In algemene termen vormt regie een bijzondere vorm van sturen die gericht is op de afstemming van actoren, hun doelen en hun handelingen tot een samenhangend geheel, met het oog op een bepaald resultaat. In het geval van steden, gemeenten en de VGC houdt dit in dat deze bestuursniveaus binnen de grenzen van het subsidiariteitsbeginsel instaan voor de uitwerking, sturing, afstemming en uitvoering van een (bij voorkeur geïntegreerd) beleid op een afgebakend grondgebied. Regisseren betekent dan het coördineren van relevante actoren op het grondgebied, en de burgers en het middenveld ook betrekken bij het beleid.

²⁹⁹ Deze omschrijving is gebaseerd op elementen uit het Witboek Interne Staatshervorming en verschillende bijdragen van de VVSG met betrekking tot de regieproblematiek van lokale overheden (zie onder andere de website van de VVSG).

De interne staatshervorming in Vlaanderen brengt een dynamiek teweeg om de slagkracht en de autonomie van de lokale besturen te versterken. De Task Force Brussel is van oordeel dat ook voor de VGC eenzelfde beweging onderzocht kan worden om de rol van de VGC tegenover de verschillende organisaties (het middenveld) en besturen (Vlaamse overheid, Brusselse gemeenten en andere Brusselse overheden) op het gebied van het Nederlandstalige gemeenschapsbeleid eenduidig te maken en te verankeren. Een correcte omschrijving van deze rol is daarom noodzakelijk. Het mag daarbij duidelijk zijn dat de regierol van de VGC tegenover de gemeenten en andere Brusselse overheden niet dezelfde inhoud en betekenis heeft als de regierol van de VGC met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel in de verhouding tot de Vlaamse overheid.

De Task Force Brussel ziet een (regie)rol voor de VGC weggelegd:

- met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel (2.3.1.);
- ten aanzien van de Brusselse gemeentebesturen en OCMW's (2.3.2.);
- in relatie tot het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Gemeenschaps-commissies als brugfunctie (2.3.3.);
- ten aanzien van het Brusselse middenveld/werkveld (2.3.4.).

2.3.1. De regierol van de VGC met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel

De principes van de interne staathervorming zoals die verwoord zijn in het Witboek Interne Staatshervorming en zoals die goedgekeurd zijn door de Vlaamse Regering, kunnen naar de relatie tussen de Vlaamse overheid en de VGC worden doorgetrokken. De leidende principes kunnen daarbij dezelfde zijn als in het Witboek:

- sturen op hoofdlijnen;
- overdracht van middelen naar lokale besturen;
- maximale lokale autonomie.

De Task Force Brussel is van oordeel dat binnen de grenzen van het subsidiariteitsbeginsel de VGC kan instaan voor de uitwerking, sturing, afstemming en uitvoering van een (bij voorkeur) geïntegreerd Vlaams gemeenschapsbeleid. Deze rol is ten dele ook te vergelijken met de regisserende rol die een stadsbestuur of gemeentebestuur vervult op zijn grondgebied, waarvan diverse sectorale voorbeelden ook in het Witboek zijn opgenomen. De rol die de VGC hierbij vervult, beperkt zich vanzelfsprekend tot gemeenschapsmateries en heeft, vanwege de specifieke Brusselse institutionele context, natuurlijk ook een reeks bijzonderheden.

De regierol voor de VGC impliceert ook dat de rol van de VGC als regisseur van actoren uit het middenveld/werkveld ten opzichte van de rol van de VGC als inrichtende overheid verduidelijkt en verfijnd moet worden waar dat nodig is. Net als ieder lokaal bestuur (steden, gemeenten) in Vlaanderen neemt ook de VGC zowel de regierol op of treedt zij op als inrichtende overheid van gemeenschapsvoorzieningen.³⁰⁰

De VGC beschikt reeds over een vrij ruime autonomie om initiatieven te kunnen nemen. De Brusselwet heeft aan de VGC de volgende zelfstandige bevoegdheden toegekend, die grotendeels parallel lopen met deze van de Vlaamse Gemeenschap en andere inrichtende machten:

- een programmatie van de infrastructuur met betrekking tot de gemeenschapsaangelegenheden uitwerken en uitvoeren;

³⁰⁰. Wat onderwijs betreft is de VGC inrichtende overheid van specifieke onderwijstypes (de zogenaamde 'blinde vlekken', vroeger ingevuld door de toenmalige provincie Brabant). Daarnaast is de VGC de inrichtende overheid van de gemeenschapscentra.

- onderwijsinstellingen oprichten, beheren en hieraan subsidies verlenen;
- initiatieven inzake culturele en persoonsgebonden aangelegenheden nemen en aanmoedigen.

Daarnaast kan de VGC aanbevelingen en adviezen opstellen, op eigen initiatief of op verzoek van andere overheden (bijvoorbeeld de Vlaamse Gemeenschap).

De Task Force Brussel ziet op dit ogenblik voor de VGC een regierol weggelegd met betrekking tot het Nederlandstalige/Vlaamse gemeenschapsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest voor de volgende globale beleidsvelden:

- lokaal cultuurbeleid (met inbegrip van het bibliotheekbeleid en het gemeentelijk lokaal cultuurbeleid);³⁰¹
- lokaal erfgoedbeleid;
- lokaal sportbeleid (sport voor allen-decreet);
- lokaal jeugdbeleid (decreet op het gemeentelijke en provinciaal jeugdbeleid);
- stedelijk beleid (met inbegrip van het Stedenfonds);
- beleid inzake onderwijscapaciteit;
- inschrijvingsbeleid in het onderwijs, spijbelbeleid;
- flankerend onderwijsbeleid;
- onderwijsondersteuningsbeleid ten aanzien van de Brusselse Nederlandstalige scholen (ouderbetrokkenheid, buurtgerichtheid, diversiteit, taalbeleid en meertaligheid, de brede school);
- lokaal sociaal beleid;
- beleid inzake kinderopvang van baby's en peuters, buitenschoolse kinderopvang, opvoedingsondersteuning en preventieve gezinsondersteuning;
- beleid inzake het regionaal welzijnsoverleg;
- beleid inzake lokale dienstencentra;
- beleid inzake integrale jeugdhulp en bijzondere jeugdzorg;
- beleid inzake personen met een handicap (uitbreidingsbeleid via het Brussels Overleg Gehandicapten en het Regionaal Overleg Gehandicapten);
- woonzorgbeleid (erkenning van voorzieningen op het vlak van woonzorg);
- beleid inzake preventieve gezondheidszorg;
- armoedebeleid;
- beleid inzake integratie en inburgering.

In de verhouding tussen de VGC en de Vlaamse overheid is het van belang te stipuleren dat er een reeks voorwaarden vervuld moeten zijn om de regierol ook effectief uit te kunnen uitvoeren. Essentieel daarbij zijn de lokale autonomie en een duidelijk mandaat voor de VGC, vanuit een duidelijke en gedragen visie op de regierol voor de VGC bij de Vlaamse overheid en bij de VGC.

Globaal genomen moeten er ook garanties zijn vanwege de Vlaamse overheid inzake inzetbare middelen, instrumenten en afstemming en coherentie op dit vlak zodat de VGC de regierol kan waarmaken. Het mag hierbij duidelijk zijn dat deze garanties voor de hierboven genoemde beleidsvelden niet altijd identiek zijn. Bovendien is de concrete invulling ervan ook gekoppeld aan de meerjarenplanning en de meerjarenbegroting van de Vlaamse overheid.

Bijkomende randvoorwaarden, die in de feiten besloten liggen in de lokale autonomie en de regierol voor de VGC, maar die de Task Force Brussel toch nog wil vermelden, zijn:

³⁰¹ De VGC is reeds inrichtende macht van de 22 gemeenschapscentra en beschikt met betrekking tot deze sociaal-culturele organisaties reeds over een volledige regierol.

- continuïteit in de financiering van de VGC, continuïteit in het beleid van de Vlaamse overheid en een coherent beleid van de Vlaamse overheid ten aanzien van de VGC over de verschillende sectoren heen;
- regelgeving (decreten en uitvoeringsbesluiten) die een regierol mogelijk maakt voor de VGC. Hiertoe is een doorgedreven en consequente implementatie van de Brusseltoets noodzakelijk en moet de VGC (advies) tijdig betrokken worden bij het opstellen van de regelgeving;
- een verantwoording door de VGC ten aanzien van de Vlaamse overheid op basis van globale resultaten en niet op basis van de wijze van werken/werkprocessen;
- afstemming van de omgevingsanalyses van beide overheden met betrekking tot het grondgebied en formulering van globale maatschappelijke uitdagingen die gedragen zijn door beide overheden.

Belangrijk is verder dat voor het toekennen van de regierol aan de VGC aan een aantal interne voorwaarden wordt voldaan en dat dus ook de VGC garant staat voor goed en transparant bestuur. In dit kader kan inspiratie worden gezocht in de systemen die door het Witboek Interne Staatshervorming voor de lokale besturen worden opgezet. Een grote autonomie voor de lokale besturen (de Vlaamse overheid stuurt alleen nog op hoofdlijnen) is ook gekoppeld aan een aantal voorwaarden: een goed intern en extern controlesysteem en investeren in participatie.³⁰² Deze participatie moet niet alleen sectoraal worden opgevat, maar kan ook generiek (bijvoorbeeld in het kader van het strategisch meerjarenplan) of op projectmatige basis (zie ook de situering bij punt 1.1).

Modaliteiten voor de implementatie van de regierol

Ter uitvoering van dit globale rapport van de Task Force Brussel dienen voor alle sectoren de concrete modaliteiten voor het uitwerken van de regierol verder uitgewerkt te worden. Een goede invulling van de regierol moet het resultaat zijn van een evenwichtige benadering waarin zowel de VGC als de Vlaamse overheid hun beleidsdoelstellingen op elkaar afstemmen.

De regierol kan op verschillende manieren vorm krijgen, naargelang wat vanuit bestuurlijk en democratisch oogpunt het meest wenselijk en voor het specifieke beleidsdomein het meest efficiënt en effectief is. Hieronder worden enkele mogelijke pistes weergegeven die als illustratie dienen om per beleidsdomein te bekijken hoe de rolverdeling tussen de Vlaamse overheid en de VGC kan worden bepaald en op welke wijze de invulling van de regierol verder vorm kan krijgen:

1. De middelen en bevoegdheden worden volledig overgedragen aan de VGC.³⁰³
2. De middelen en bevoegdheden worden gedeeltelijk overgedragen aan de VGC. In dit geval moeten glasheldere afspraken opgesteld worden met betrekking tot wie welke rol en welke taken opneemt.
3. Voor bepaalde elementen van de programmatie van gemeenschapsvoorzieningen en het investeringsbeleid kan de regierol van de VGC erin bestaan dat de Vlaamse overheid verplicht wordt om een advies in te winnen bij de VGC over het te voeren beleid. Dit advies kan bijvoorbeeld handelen over de wenselijkheid en de opportuniteit van de beleidsactie of investering, de locatie, de context, ... Het concrete dossierbeheer kan in dit geval bij de gespecialiseerde diensten, departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid blijven.

³⁰² Daarnaast zal de Vlaamse Regering ook beleidsprioriteiten doorgeven aan de lokale besturen, waaraan subsidies gekoppeld zijn. De lokale besturen hoeven die beleidsprioriteiten niet uit te voeren, maar ze zullen er dan ook geen middelen voor ontvangen. Voor de VGC dient hiervoor in een aan de legislatuur van de VGC aangepaste timing en werkwijze te worden voorzien.

³⁰³ Dit kan onder meer gebeuren met toepassing van de artikelen 65 en 66 van de Brusselwet, waarbij de VGC de bevoegdheid krijgt om zowel verordenende als uitvoerende maatregelen te nemen.

4. Een zeer ‘zachte’ vorm van regie van het beleid kan vorm krijgen via een adviesrecht van de VGC aan de erkennende en subsidiërende overheid (in casu de Vlaamse overheid) over de opportuniteit van erkenningen of (uitbreiding van) (investerings-) subsidies. Idealiter wordt de erkennende of subsidiërende overheid dan ook verplicht om gemotiveerd te antwoorden wanneer ze van het advies afwijkt.

Beleidsmatige afstemming en rolverdeling tussen de Vlaamse overheid en de VGC

Met betrekking tot bepaalde beleidsvelden is niet zozeer een regierol voor de VGC noodzakelijk, maar zijn wel afspraken en een rolverdeling tussen de Vlaamse overheid en de VGC nodig.

In het algemeen betreft het *onder meer* de rolverdeling tussen de Vlaamse overheid en de VGC met betrekking tot het:

- kunstenbeleid;
- beleid inzake culturele infrastructuur;
- lokaal studentenbeleid (studentencommunicatie, ...);
- regionaal mediabeleid (beleid inzake de Brusselse mediapartners, zie deel 6);
- communicatiebeleid omtrent stads- en gemeenschapscommunicatie (‘community communication’, zie deel 6);
- aantrekken van beroepscategorieën in Brussel (leerkrachten, kindbegeleiders, verpleegkundigen, ...).

De Task Force Brussel stelt voor om de onderlinge opdrachten/rolverdeling tussen de Vlaamse overheid en de VGC met betrekking tot deze beleidsvelden verder uit te klaren en verbetervoorstellen uit te werken (in verband met het media- en communicatiebeleid: zie verder).

Verhouding tussen de VGC en de Vlaamse Gemeenschap/Brusselse Aangelegenheden (team Coördinatie Brussel)

Om het beleid en de inzet van middelen efficiënter en effectiever te laten verlopen, is ook een intensieve afstemming van de respectieve opdrachten en de rolverdeling tussen de VGC en het team Coördinatie Brussel minstens noodzakelijk.

Het team Coördinatie Brussel vervult momenteel de volgende opdrachten en functies die aan de Vlaamse overheid zijn opgedragen in het kader van decreten en beleidsinitiatieven van de Vlaamse Regering:

- het administratief toezicht van de Vlaamse overheid over de VGC uitoefenen;
- het beleid inzake de uitstraling en de promotie van Brussel in Vlaanderen coördineren;
- het Vlaamse beleid met betrekking tot Brussel coördineren en ervoor zorgen dat het beleid van de Vlaamse overheid met betrekking tot Brussel gecoördineerd verloopt (het horizontale Brusselbeleid);
- het verticale Brusselbeleid (dat voornamelijk een grootstedelijke component heeft en een subsidiebeleid dat grootstedelijke/hoofdstedelijke initiatieven omvat).

Voor de eerste drie opdrachten ontwikkelt de Vlaamse Gemeenschap/Brusselse

Aangelegenheden een autonoom beleid. Wat het horizontale beleid betreft, houdt de Vlaamse overheid natuurlijk rekening met de opdrachten/beleidsvoering van de VGC in Brussel en is er wederzijdse afstemming tussen beide overheden (zie het luik in verband met het strategisch meerjarenplan in dit rapport). In het bijzonder voor het verticale Brusselbeleid, dat een visie op Brussel als groot- en hoofdstad veronderstelt, zijn afstemming en een rolverdeling tussen de Vlaamse overheid/Brusselse Aangelegenheden en de VGC wenselijk.

De Task Force Brussel stelt voor dat de politieke verantwoordelijken binnen de Vlaamse overheid en de VGC de nodige afspraken maken om de complementariteit van het beleid van de VGC en het

verticale Brusselbeleid van de Vlaamse overheid in de toekomst te versterken. Dit kan ook het best parallel met het overleg tussen de Vlaamse overheid en de VGC over het strategisch meerjarenplan gestalte krijgen.

Verhouding tussen de VGC en de Vlaamse Rand

Er is een onmiskenbare wisselwerking tussen Brussel en de Vlaamse Rand, onder meer op het vlak van welzijn en gezondheid, cultuur, onderwijs, tewerkstelling en mobiliteit.

Afstemming en samenwerking rond het beleid dat gevoerd wordt op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het beleid dat gevoerd wordt in de Vlaamse Rand zijn dan ook noodzakelijk. Idealiter is er meer samenwerking en afstemming rond het beleid dat door de verschillende overheden wordt gevoerd (de Vlaamse overheid, de VGC, de GGC, de CoCof en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest), maar er is evengoed meer afstemming nodig over het beleid dat de Vlaamse overheid voert ten aanzien van Brussel enerzijds en de Vlaamse Rand anderzijds, alsook met het beleid van de VGC.

Om hieraan tegemoet te komen, stelt de Task Force Brussel voor om de bestaande werkgroep van het 'Vlaams Strategisch Gebied rond Brussel'³⁰⁴ uit te breiden met een vertegenwoordiging van de VGC en van het team Coördinatie Brussel van de Vlaamse overheid, indien gemeenschapsmaterie besproken wordt. Dit kan ten eerste voor meer afstemming zorgen tussen het Vlaamse beleid en het VGC-beleid in Brussel en het Vlaamse beleid en het provinciale beleid in de Rand. Daarnaast kan de informatie-uitwisseling die hieruit zal volgen, zowel voor de Vlaamse overheid als voor de VGC, de provincie Vlaams-Brabant en de gemeenten van de Rand, een meerwaarde betekenen. Veel problemen die zich momenteel voordoen in de Rand (zoals bijvoorbeeld het taalgebruik in de consultatiebureaus van Kind en Gezin), deden zich al jaren geleden voor in Brussel. De VGC heeft hierin een ruime expertise opgebouwd en kan die doorgeven aan alle beleidsmakers in de Rand. Een tekort aan investeringen of programmering in Brussel heeft een rechtstreekse invloed op de Rand en omgekeerd; een gezamenlijke aanpak kan leiden tot meer efficiëntie, effectiviteit en een betere dienstverlening voor de burger.

2.3.2. De rol van de VGC ten aanzien van de Brusselse gemeentebesturen en OCMW's

Een belangrijk aspect met betrekking tot de Vlaamse regelgeving vormt de verhouding en de rolafbakening tussen de Brusselse gemeenten, de VGC en de Vlaamse overheid.

De rol die de VGC door de Vlaamse overheid krijgt toebedeeld ten aanzien van de Brusselse gemeenten verschilt naargelang het decreet of uitvoeringsbesluit, wat de eenduidige positionering van de VGC niet vereenvoudigt en wat, vanuit bestuurlijk oogpunt, niet wenselijk is. Zo vervult de VGC (naargelang het beleidsdomein of de sectorale regelgeving) verschillende rollen ten aanzien van de Brusselse gemeenten, zoals:

- de VGC treedt op als plaatsvervanger omdat de gemeente zelf geen beleid voert;
- de VGC begeleidt gemeenten bij het opstellen van de beleidsplannen en/of concrete projecten (bijvoorbeeld sport, lokaal cultuurbeleid) en adviseert over deze plannen en/of het gemeentelijke beleid;
- de VGC betreft gemeenten bij haar beleid voor bepaalde aspecten van het Vlaamse gemeenschapsbeleid (wat al dan niet gepaard gaat met een overdracht van bepaalde middelen en/of het subsidiebeleid).

³⁰⁴ Voorgezeten door de gouverneur van Vlaams-Brabant en bijgewoond door een delegatie van de provincie Vlaams-Brabant, ambtenaren van de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen en delegaties van de gemeenten van de Vlaamse Rand.

De VGC heeft door haar dienstverlening en werking op het Brusselse terrein een band met de Brusselse gemeentebesturen, zowel op het politieke niveau als op het ambtelijke niveau. De VGC kent dan ook de bestuurlijke context waarin de gemeenten en de Nederlandstalige politici en eventuele ambtelijke diensten opereren:

- zo zijn er feitelijke banden tussen de VGC en de gemeenten op politiek niveau: leden van de Raad van de VGC vervullen doorgaans ook een politieke rol op het gemeentelijke niveau (bijvoorbeeld als gemeenteraadslid, schepen, OCMW-voorzitter, ...);
- de VGC heeft door haar uitgebouwde en fijnmazige netwerk van diensten en voorzieningen en haar uitgebouwde administratief apparaat ook contacten met tal van gemeentelijke diensten;
- de VGC begeleidt nu reeds gemeenten bij het opstellen van bepaalde beleidsplannen (bijvoorbeeld sport, cultuur, ...) of initiatieven (bijvoorbeeld kinderopvang, scholen, ...) en ondersteunt de belangen van de Nederlandstalige gemeenschap bij bepaalde stadsontwikkelingsprojecten (bijvoorbeeld de Duurzame Wijkcontracten) van de gemeenten en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Voor het voeren van een beleid inzake Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen wordt de rol van de gemeentebesturen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest sterk bepaald door hun politieke bereidheid om die rol effectief op te nemen. De Vlaamse overheid en de VGC moeten rekenen op de goodwill van de Brusselse gemeentebesturen om bepaalde gemeentelijke Nederlandstalige publieke voorzieningen (bijvoorbeeld Nederlandstalige gemeentelijke bibliotheken, scholen, kinderdagverblijven, ...) op te starten en uit te bouwen. Deze afhankelijkheid van het politieke draagvlak in de Brusselse gemeenten blijft ook in de toekomst een element van zorg en aandacht voor de VGC en de Vlaamse overheid.

Om de rol van de VGC ten aanzien van de gemeentebesturen eenduidiger te maken en te verankeren, meent de Task Force Brussel dat de huidige decreten en uitvoeringsbesluiten aangepast moeten worden in die zin dat overeengekomen wordt dat:

- als principe de 'lokale' middelen (middelen die voor een gelijkaardig gemeenschapsbeleid in het Vlaamse Gewest naar de gemeenten, provincies of intergemeentelijke samenwerkingsverbanden gaan) bestemd zijn voor de VGC;
- de subsidiëring van Brusselse gemeenten, waar vereist of gewenst, door de VGC gedaan wordt zodat de VGC op die manier een eenduidige rol kan opnemen;
- de rol van de VGC ten aanzien van de gemeenten, met inbegrip van de OCMW's, in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest op het gebied van gemeenschapsmateries wordt verankerd.

Een uitzondering op de bovenstaande bepalingen is aan de orde wanneer het gaat over de rol van de Brusselse gemeentebesturen als inrichtende macht (bijvoorbeeld van onderwijsinstellingen, kinderdagverblijven, ...). Gemeenten kunnen (net zoals provincies en in Brussel ook de VGC) ook optreden als inrichtend bestuur en in die hoedanigheid blijvend rechtstreeks werkings-, omkaderings- en investeringsmiddelen ontvangen van de Vlaamse overheid.

2.3.3. De brugfunctie van de VGC in relatie tot het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de Gemeenschapscommissies

De VGC vormt voor de Vlaamse overheid de eerste partner om het Nederlandstalige gemeenschapsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vorm te geven. De VGC dient door de Vlaamse overheid ook bevestigd te worden in haar brugfunctie ten aanzien van de andere Brusselse overheden. De VGC is immers goed geplaatst om de verbanden en de samenhang van het beleid op het gebied van gewest- en gemeenschapsbevoegd-heden te bevorderen, aangezien de politieke

organen van de VGC institutioneel verankerd zijn met deze van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.³⁰⁵

In de praktijk kan dit beteken dat de VGC de rol opneemt om in de stadsontwikkelingsprogramma's van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (bijvoorbeeld met betrekking tot het instrument van de Duurzame Wijkcontracten, de strategische ontwikkelingszones van het Gewest, de gewestelijke ontwikkelingsplannen en bestemmingsplannen, ...) de belangen van de Vlaamse gemeenschap te behartigen en ervoor te zorgen dat Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen een plaats krijgen in het globale stadsvernieuwendbeleid van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Een andere illustratie van de brugfunctie die de VGC opneemt, betreft het armoedebestrijdingsbeleid van de verschillende Brusselse overheden, waar de VGC de nodige inspanningen heeft geleverd om ook de Vlaamse Gemeenschap te betrekken bij dit armoedebeleid.³⁰⁶

2.3.4. De rol van het Brusselse middenveld/werkveld ten aanzien van de regierol van de VGC

Een essentieel onderdeel van de regierol van de VGC betreft het betrekken van het middenveld/de lokale actoren bij de beleidsvoorbereiding en -uitvoering van het Nederlandstalige gemeenschapsbeleid op het Brusselse grondgebied.

De VGC is dankzij haar uitgebouwde en fijnmazige netwerk van diensten en voorzieningen en haar aanwezigheid op het Brusselse terrein de aangewezen overheid om de regie ten aanzien van het Brusselse middenveld/werkveld op te nemen. De facto gebeurt dit ook reeds op verschillende manieren en in verschillende gradaties.

De VGC heeft een lange traditie van inspraak van het werkveld in haar beleid via diverse adviesorganen en overlegstructuren (bijvoorbeeld adviesraden, werkgroepen, overlegplatformen, ...). De regierol van de VGC krijgt hier ook de betekenis van het samenbrengen van lokale actoren op het terrein en omvat onder meer het begeleiden van informatie-uitwisseling, het werken aan de afstemming tussen lokale actoren, het toewerken naar gezamenlijke uitgangspunten en resultaatgebieden, ... (zie ook deel 8 'Betrekken van het georganiseerde Brusselse middenveld bij het Vlaamse gemeenschapsbeleid').

2.4. Enkele sectorale voorbeelden

Er zijn talloze (sectorale) voorbeelden te geven van de problematiek van afstemming tussen de verschillende institutionele actoren en de gevolgen daarvan voor de regelgeving en de beleidsuitvoering op het gebied van gemeenschapsmateries in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Ook met betrekking tot het gebrek aan een eenduidige positionering van de VGC ten aanzien van de gemeentebesturen zijn er diverse sectorale voorbeelden in de Vlaamse regelgeving die duidelijk maken dat meer coherentie noodzakelijk is.

Hieronder geeft de Task Force Brussel slechts enkele voorbeelden die illustratief, maar zeker niet exhaustief zijn. De doelstelling van deze illustratie bestaat erin om de algemene, generieke problematiek aan te kaarten. In een volgende fase zal een sectorspecifieke knelpuntenanalyse (in

³⁰⁵ Zie ook de algemene situering.

³⁰⁶ Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, de GGC, de VGC en de CoCof maakten in hun beleidsverklaringen de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting tot een van de prioriteiten voor de legislatuur 2009-2014. Dit engagement vertaalde zich in het hernieuwen van het Samenwerkingsprotocol en het heropstarten van een permanente interkabinettenwerkgroep armoedebestrijding. Er werden een 'Beleidsnota armoedebestrijding 2009-2014' en een 'Brussels actieplan armoedebestrijding 2010' opgesteld. In een van de in totaal 34 strategische doelstellingen is als actie opgenomen om 'de Franse en Vlaamse Gemeenschap en lokale overheden te betrekken bij het Brusselse armoedebeleid'.

voorbereiding) een volledig overzicht geven van alle beleidsdomeinspecifieke knelpunten. Daarnaast is het duidelijk dat verschillende van de genoemde voorbeelden van knelpunten inzake de regierol/rolverdeling ook een knelpunt kunnen vormen met betrekking tot de andere thema's (regelgeving, investeringsbeleid, programmatie).

Voorbeelden inzake de sterk divergerende rol van de VGC ten aanzien van de Brusselse gemeenten

- De rol van de Brusselse gemeenten wordt in verschillende decreten met betrekking tot de vrijetijdssector niet coherent benaderd:
 - o In het kader van het decreet van 9 maart 2007 houdende de subsidiëring van gemeenten, provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een Sport voor Allen-beleid kan een Brusselse gemeente een sportbeleidsplan opstellen en indienen bij de Vlaamse overheid. Indien de Brusselse gemeente dit niet doet, kan de VGC een plaatsvervangend lokaal sportbeleidsplan opstellen. In de praktijk diende geen enkele gemeente tot op heden een gemeentelijk sportbeleidsplan bij de Vlaamse overheid in en voert de VGC in deze een plaatsvervangend lokaal sportbeleid.
 - o In het kader van het decreet van 14 februari 2003 houdende de ondersteuning en de stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid kan een Brusselse gemeente geen jeugdbeleidsplan indienen bij de Vlaamse overheid. De VGC stelt zelf een globaal jeugdbeleidsplan op. Binnen het voornoemde decreet werd niet in een kader voorzien voor gemeentelijke jeugdbeleidsplannen en treedt de VGC dus de facto vervangend op. Anderzijds krijgt de VGC in de Vlaamse regelgeving dan weer wel de opdracht om gemeentelijke Nederlandstalige jeugdraden (die zoals het decreet bepaalt erkend moeten zijn door de Brusselse gemeentebesturen) te helpen oprichten en deze jeugdraden ook te betrekken bij het jeugdbeleid van de VGC, hoewel hier weinig incentives voor zijn (de facto loopt dit ook moeilijk).
 - o In het kader van het decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid kan een Brusselse gemeente wel een beleidsplan indienen bij de Vlaamse overheid, maar kan de VGC dan weer niet vervangend optreden (en dus zelf geen vervangend beleidsplan opstellen) indien een gemeente dit niet doet.

Kortom, in de genoemde decreten worden de Brusselse gemeenten – doorgaans omwille van een sectorspecifieke historiek en dynamiek – verschillend benaderd en is ook de rol van de VGC stevast anders.
- In het Vlaamse Gewest stellen de gemeenten en OCMW's een lokaal sociaal beleidsplan op (in de toekomst zal dit deel uitmaken van het strategisch meerjarenplan ingevolge het planlastendecreet). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt het lokaal sociaal beleidsplan opgesteld door de VGC. De samenwerking met de lokale besturen en OCMW's is echter problematisch om twee redenen: ten eerste menen de OCMW's dat ze zelf de taak hebben om op hun grondgebied voor coördinatie en overleg te zorgen; ten tweede hebben de OCMW's een overwegend Franstalige werking en is er niet altijd de bereidheid om samen te werken met de VGC of de Vlaamse overheid. Voor de diensten voor schuldbemiddeling geldt hetzelfde probleem. De samenwerking tussen de diensten voor schuldbemiddeling van de Brusselse OCMW's en de dienst voor schuldbemiddeling van CAW Archipel (erkend door de Vlaamse overheid) loopt niet vlot.

Voorbeelden waar de Vlaamse overheid de regierol niet ingevuld heeft

- Het decreet van 30 november 2007 betreffende het flankerend onderwijsbeleid op lokaal niveau bevat een Brusselparagraaf (hoofdstuk VI), met daarin niet alleen de aflopende projecten 'voorrrangsbeleid Brussel' en bicultureel onderwijs, maar ook de decretale mogelijkheid dat de Vlaamse overheid subsidies toekent aan projecten in Brussel op de terreinen 'gelijke onderwijskansen, kleuterparticipatie, spijbelen, probleemgedrag op school, ongekwalificeerde uitstroom, taalstimulering, betrokkenheid van ouders en de buurt, samenwerking tussen onderwijs, welzijn, cultuur, jeugd en sport, overgang onderwijs-arbeidsmarkt, doorstroming en oriëntering, geletterdheid, of levenslang leren'. Voor de uitvoering van voornoemd decreet is vereist dat de Vlaamse overheid en de VGC de taakverdeling op punt stellen en correct omschrijven.
- Met betrekking tot het inschrijvingsbeleid in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs en de middelen die in dat kader worden uitgekeerd, moet de rol van de Vlaamse overheid en die van de VGC verduidelijkt worden.

Voorbeeld waar interferenties tussen gewest- en gemeenschapsmateries het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel bemoeilijken

- Het sportbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is een zaak van meerdere overheden. De federale overheid is bevoegd voor vzw-wetgeving, topsportstatuut, dopingwetgeving en via Beliris (het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest) voor onder meer zwembaden en sportstadions. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest geeft, via de omweg van de voogdijbevoegdheid over de gemeenten, subsidies voor gemeentelijke sportinfrastructuur en via de omweg van de bevoegdheid inzake de uitstraling en het imago van Brussel, subsidies voor jeugdopleiding en (top)sport-evenementen. De Gemeenschappen zijn bevoegd voor de dopingcontroles, het topsportbeleid, de sportfederaties, de sportinfrastructuur. Binnen de Brusselse context moet men oog hebben voor de plaats van de VGC binnen deze institutioneel verdeelde en meertalige omgeving.

Voorbeelden waar nood is aan verduidelijking van de afspraken tussen de Vlaamse overheid en de VGC en aan een heldere rolverdeling tussen beide overheden

- In Brussel bestaan verschillende initiatieven ter ondersteuning van de Nederlandstalige scholen:
 - o het Onderwijscentrum Brussel (OCB) wil de kansen van alle kinderen in het Nederlandstalige onderwijs in Brussel vergroten, de kansen om vanuit hun sociale, culturele, talige diversiteit de eindtermen te behalen in een schoolomgeving waar het welbevinden en de betrokkenheid hoog zijn. Dit gebeurt door netoverschrijdende ondersteuning en scholing van schoolteams. Die ondersteuning moet leiden tot een verhoging van de professionaliteit van de school, de directie en de leraren en tot een optimalisatie van de interactie tussen school, ouders en buurt. Het OCB biedt extra ondersteuning voor het Nederlandstalige onderwijs in Brussel en werkt in afstemming en complementariteit met de reguliere begeleiding. Deze extra ondersteuning kan zich richten op het ontwikkelen van een taalbeleid (ontwikkeling van beleid en ondersteuning van de implementatie), op het implementeren van taalvaardigheidsonderwijs (en ICT), op het leren omgaan met diversiteit en op het verhogen van ouder- en buurtbetrokkenheid. Het OCB kan ook andere inhouden ondersteunen op basis van veranderende behoeften of nieuwe keuzes. Daarnaast werkt het OCB onder meer rond Brede School, Samen naar School en Klas in de media en beschikt het over een uitgebreid leermiddelencentrum;

- Voorrangsbeleid Brussel vzw (VBB) ondersteunt netoverschrijdend basisscholen op het gebied van taalvaardigheidsonderwijs, efficiënt omgaan met diversiteit en differentiatie, samenwerken met ouders en samenwerken met andere onderwijspartners;
 - het Brussels Ondersteuningscentrum Secundair Onderwijs vzw (BROSO) staat voor een netoverschrijdend begeleidingsinitiatief voor de secundaire scholen in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs. De algemene BROSO-doelstelling houdt in dat de Brusselse secundaire scholen ondersteund worden bij het ontwikkelen en implementeren van een netoverschrijdend taalbeleid en zorgstructuur. BROSO sluit aan bij de bestaande taalvaardigheidsvisie in het basisonderwijs.
De samenwerking tussen het OCB en VBB en BROSO dient uitgeklaard te worden.
- Met betrekking tot de subsidies van de Vlaamse Gemeenschap/Brusselse Aangelegenheden in het kader van het verticale Brusselbeleid is geen systematische beleidsafstemming voorzien tussen de drie betrokken actoren (de Vlaamse overheid, Vlaamse Gemeenschap/Brusselse Aangelegenheden en de VGC).
 - De integrale jeugdhulp botst op verschillende problemen in Brussel. Door de culturele en taalverschillen is de toegankelijkheid van de hulpverlening, die begint met wederzijds begrip, geen evidentie. Daarnaast is er een gebrek aan capaciteit en is er een groot personeelsverloop, wat de continuïteit van de hulpverlening in gevaar brengt.

3. De Vlaamse regelgeving en de toepassing ervan

3.1. Algemene situering

Voor het voeren van een adequaat Vlaams gemeenschapsbeleid is een regelgevend kader (decreten en uitvoeringsbesluiten) dat aangepast is aan de specifieke Brusselse context (grootstedelijk, institutioneel en meertalig) van groot belang opdat de diverse beleidsmaatregelen ten volle het beoogde maatschappelijke effect kunnen genereren.

Een van de instrumenten die de Vlaamse overheid in dit kader in het verleden ontwikkelde is de Brusseltoets. De Brusseltoets is een ex ante toetsing van alle Vlaamse decreet- en regelgeving op hun toepasbaarheid in Brussel en op het effect van de band met de rest van Vlaanderen. De Brusseltoets vormt een onderdeel van de (hervormde) reguleringsimpactanalyse (RIA) van de Vlaamse overheid. Via deze integratie wil de Vlaamse overheid een regelgeving realiseren die voor Brussel coherent, doeltreffend en uitvoerbaar is.

Momenteel wordt de Brusseltoets als een sectorale wetgevingstoets geïntegreerd in een ontwerp van 'quick scan' dat ieder regelgevend initiatief zal ondergaan als een middel tot identificatie van de toetsen die van toepassing zijn. Voor de gevallen waar de Brusseltoets van toepassing is, wordt een handleiding ontwikkeld.

3.2. Knelpuntenanalyse

Een van de belangrijke elementen die behandeld moeten worden in het kader van de Task Force Brussel betreft de toepasbaarheid van de verschillende Vlaamse decreten in het Brusselse

Hoofdstedelijke Gewest. Dit geldt zowel voor wat we hier de zogenaamde Vlaamse ‘landelijke’³⁰⁷ decreten noemen als voor de zogenaamde ‘lokale’³⁰⁸ decreten.

Daarnaast vormen de positie en de betrokkenheid van de VGC in (de totstandkoming van) de Vlaamse regelgeving, met andere woorden de operationalisering van de Brusseltoets, een belangrijk knelpunt.

Uit onderzoek van BRIO is gebleken dat in de actueel geldende Vlaamse regelgeving weinig systematiek bestaat in de benadering van Brussel. Vaak is gezocht naar ad hoc oplossingen door de inschakeling van de VGC of de inlassing van zogenaamde Brusselparagrafen in de regelgeving. De RIA wordt niet toegepast op alle Vlaamse regelgeving (en bij uitbreiding de daaruit afgeleide documenten zoals bijvoorbeeld subsidieformulieren, ...) die van toepassing (kunnen) zijn in Brussel. Dit betekent dat een ex ante toetsing van regelgeving op de toepasbaarheid ervan in Brussel niet steeds gegarandeerd is. Bovendien blijft er op diverse terreinen behoefte aan een doorgedreven Brusseltoets.

Bepaalde regelgevingen en oproepen (bijvoorbeeld subsidies, wedstrijden, ...) van de Vlaamse overheid worden transversaal uitgewerkt, met betrokkenheid van diverse beleidsdomeinen, met gemeenschaps- en/of gewestbevoegdheden (en door diverse overheden). Dit multifunctionele financieringsmodel wordt ook wel klaverbladfinanciering genoemd. Thema's als wonen-welzijn, sociale economie en arbeidszorg zijn hiervan voorbeelden. In de praktijk is het zo dat bij een dergelijke werkwijze Brussel, op basis van bevoegdheidsafbakening en bevoegdheidsbepalingen, vaak buiten het toepassingsgebied valt.

Voor de diverse gemeenschapsbevoegdheden bestaat een hele reeks (landelijke, sectorale) steunpunten en koepelorganisaties die door de Vlaamse overheid worden erkend en gesubsidieerd en een werking hebben voor heel Vlaanderen. De rol van deze steunpunten en koepelorganisaties in Brussel is niet altijd duidelijk; hun rol ten aanzien van Brussel wordt niet altijd duidelijk opgenomen.

3.3. Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel stelt voor om de integratie van de Brusseltoets in de RIA extra te ondersteunen met de volgende initiatieven:

- de Task Force Brussel zal in een latere fase van haar werkzaamheden in detail de handleiding voor de Brusseltoets verder concretiseren;
- de Vlaamse overheid verzekert de toegang van de VGC tot de meest actuele regelgevingsagenda's en maakt deze tot voorwerp van bilateraal overleg. De VGC volgt de regelgevingsagenda's op, signaleert proactief mogelijke problemen en stelt vragen indien nodig. Op haar beurt betreft en consulteert de Vlaamse overheid de VGC in materies waarin de VGC rechtstreeks belanghebbende is en in de VGC-beleidsmateries, aangezien de VGC wordt gezien als een kenner van het Brusselse werkveld. Op deze wijze kunnen ook regelgeving (bijvoorbeeld decreten, besluiten, omzendbrieven, ...) en documenten waarop de RIA niet van toepassing is, gevat worden door de Brusseltoets. Voor de exhaustiviteit is het wenselijk om de toepassingsmogelijkheden en/of modaliteiten van alle Vlaamse regelgeving en ook praktische documenten (bijvoorbeeld aanvraagformulieren, ...) die worden afgeleid uit die regelgeving via gestructureerd overleg te onderzoeken en eventuele knelpunten op te lijsten;

³⁰⁷ Hiermee bedoelt de Task Force Brussel regelgeving met betrekking tot gemeenschapsmateries die het hele Vlaamse grondgebied bestrijkt en zich niet op lokale besturen richt, maar bijvoorbeeld wel op belangrijke Vlaamse koepelstructuren van organisaties en verenigingen, ...

³⁰⁸ Hiermee bedoelt de Task Force Brussel de Vlaamse decreten die zich richten op de lokale besturen: gemeentebesturen en provincies.

- met betrekking tot de actueel geldende regelgeving stelt de Task Force Brussel voor dat een gedetailleerde lijst van knelpunten opgesteld wordt. Op basis hiervan wordt nagegaan hoe de toepasbaarheid in Brussel verbeterd kan worden.

De Task Force Brussel stelt bovendien voor dat de Vlaamse overheid permanent aandacht schenkt aan de 'grijze zone' tussen gewest- en gemeenschapsbevoegdheden en zich bekommert om de eventuele (financiële) gevolgen in het geval van verschuivingen van bevoegdheden/verschuivingen van opdrachten binnen de administratie, opdat de middelen die gekoppeld zijn aan de dienstverlening in de uitoefening van gemeenschapsbevoegdheden en die bestemd zijn voor Nederlandstalige Brusselse initiatieven (rechtstreeks of via de VGC), gevrijwaard zouden blijven. Hierbij denkt de Task Force Brussel bijvoorbeeld aan sociale economie, wat noch tot de gemeenschaps- noch tot de gewestmateries behoort, maar een instrumentele bevoegdheid is, die in het verlengde ligt van andere bevoegdheden. Op basis van inhoudelijke elementen kan bijvoorbeeld geoordeeld worden dat deelsectoren van de sociale economie eerder tot gewest- of tot gemeenschapsmaterie behoren.

Bij regelgeving en oproepen die op de grens van gewest- en gemeenschapsbevoegdheden vallen, stelt de Task Force Brussel om de middelen vanuit de diverse beleidsdomeinen samen te brengen en een voorafname voor Brussel te bepalen. In het verleden is een dergelijke maatregel bijvoorbeeld toegepast voor de occasionele en flexibele kinderopvang. Bij oproepen die uitgaan van zogenaamde gemengde bevoegdheden vanwege de Vlaamse overheid, dienen middelen voor Brussel gevrijwaard te worden en waar mogelijk, gezien de regierol van de VGC, ook overgedragen te worden aan de VGC.

De dynamiek van het planlastendecreet vormt (voornamelijk voor de zogenaamde lokale decreten) een opportuniteit die aangegrepen kan worden om sectorspecifieke problemen te verhelpen en om de VGC als bestuur eenduidig te benaderen vanuit de Vlaamse overheid, net zoals de Brusselse gemeenten.

Voor de regelgeving die niet wordt gevat door het planlastendecreet (voornamelijk de zogenaamde landelijke decreten), is een consequente en correcte implementatie van de Brusseltoets cruciaal.

De rol van de diverse Vlaamse steunpunten en koepelorganisaties die actief zijn op het domein van de gemeenschapsmateries, vraagt voor Brussel om een specifieke aanpak. Daarbij moet het duidelijk zijn dat deze organisaties een verantwoordelijkheid hebben voor Brussel en ook een werking moeten ontplooiën op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (los van eventuele extra ondersteuning vanuit de VGC).

3.4. Enkele sectorale voorbeelden

Hieronder geeft de Task Force Brussel slechts enkele voorbeelden die illustratief, maar zeker niet exhaustief zijn. De doelstelling van deze illustratie bestaat erin om de algemene, generieke problematiek aan te kaarten. In een volgende fase zal een sectorspecifieke knelpuntenanalyse (in voorbereiding) een volledig overzicht geven van alle beleidsdomeinspecifieke knelpunten. Daarnaast is het duidelijk dat verschillende van de genoemde voorbeelden van knelpunten inzake regelgeving ook een knelpunt kunnen vormen met betrekking tot de andere thema's (regierol/rolverdeling, investeringsbeleid, programmatie).

Voorbeeld van regelgeving en besluitvorming waarbij er een gebrek is aan betrokkenheid van de VGC en er behoefte is aan afstemming op het VGC-beleid

- De besluitvorming in bepaalde decreten leidt soms tot belangrijke (budgettaire) implicaties en vragen in Brussel en bij de VGC, terwijl er geen betrokkenheid is van de VGC bij de besluitvorming. Een goed voorbeeld hiervan is het kunstendecreet. In het kader van de interne staatshervorming en het kerntakendebat dat momenteel over deze materie gevoerd wordt binnen de Vlaamse overheid, is inbreng van de expertise van de VGC cruciaal. Toekomstige ontwikkelingen kunnen een enorme impact hebben op de VGC en haar kunstenbeleid. Het blijft daarbij een uitdaging voor de Vlaamse overheid om te investeren in Brusselse podia als uithangbord voor Vlaanderen. Hierbij is het noodzakelijk om twee specifieke eigenheden van het Brusselse kunstenveld te benadrukken. Ten eerste is het nodig om experimenteel werk te ondersteunen en hiervoor in structuren en mogelijkheden te voorzien. De instroom van (jonge, oude, binnen- en buitenlandse) kunstenaars in de stad creëert een mix die nergens anders zo divers en zo massaal aanwezig is. Het succes van de kunstenuitvoeringsplaatsen in Brussel is in dezen een duidelijk teken. Ten tweede is Brussel het venster op de wereld voor Vlaanderen. De aanwezigheid van de Europese Unie in Brussel creëert ook extra mogelijkheden voor creatie, overleg, wederzijdse samenwerking met gemeenschappen in Europa. Dit aspect van het Brusselse kunstenveld blijft tot op heden onderbelicht. Verschillende landen uit Europa en de wereld gebruiken Brussel om hun culturele potentieel te etaleren (bijvoorbeeld Europalia, programma in Bozar). Omgekeerd wordt het nog te weinig als een kans gezien om het eigen Vlaamse potentieel in Brussel op een podium te brengen in die specifieke context. De middelen van de grotere podia worden vaak via buitenlandse kanalen gegenereerd. Hiervoor is extra ondersteuning van meertalige promotie en programma noodzakelijk en zijn er ook specifieke communicatietools nodig om dit doelpubliek en deze uitstraling te bereiken.

Voorbeeld van Vlaamse regelgeving en beleidsmaatregelen waar er een gebrek is aan aandacht voor de lokale gevolgen op het Brusselse terrein

- Binnen de vrijetijdssector is er een gebrek aan aandacht voor de lokale gevolgen van bepaalde zogenaamd landelijke decreten. Een goed voorbeeld hiervan is de toepassing van het decreet betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk, en meer bepaald de integratie van zelforganisaties in het decreet. Dit decreet heeft tot een grote toestroom van etnisch-culturele verenigingen in Brussel en bijgevolg tot extra uitgaven voor de VGC geleid. In het domein van het sociaal-cultureel werk kent de Vlaamse overheid ook subsidies aan landelijke koepelverenigingen toe. Die subsidies zijn mee gebaseerd op de werking van de lokale afdelingen. Van de landelijke koepelverenigingen mag dus ook verwacht worden dat ze de verworven subsidies opnieuw investeren in de lokale afdelingen. De realiteit is echter dat de werking van Brusselse verenigingen, zowel lokale als koepelverenigingen, quasi integraal gesubsidieerd wordt door de VGC. Tegelijk erkent de Vlaamse overheid vreemd genoeg meer lokale afdelingen in Brussel dan de VGC.

Voorbeelden van Vlaamse regelgeving en beleidsmaatregelen die door de specifieke Brusselse context (institutioneel, meertalig, grootstedelijk) problemen kennen bij de implementatie

- Ondanks de structurele samenwerking tussen de Vlaamse administraties voor onroerend en cultureel erfgoed blijft de verschillende beleidsmatige aansturing binnen de Vlaamse overheid een belemmering voor een geïntegreerde werking in Brussel. Deze barrière wordt bovendien versterkt doordat aan Franstalige kant enkel een specifiek beleid wordt gevoerd voor patrimonium. Het beleid van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest inzake onroerend erfgoed ontwikkelt zich anders dan het beleid in het Vlaamse Gewest. Het publiek heeft hier geen

boodschap aan en iedereen verliest hierbij kansen om het sterke potentieel dat in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest aanwezig is, te valoriseren en deskundig te ontsluiten.

- In verband met de preventieve gezinsondersteuning is het huidige organisatiemodel van de consultatiebureaus niet meer werkbaar in Brussel door een tekort aan verpleegkundigen, huisartsen en betaalbare huisvesting. Er moet een nieuw model uitgedacht worden, op maat van de Brusselse situatie. Daarmee moet rekening gehouden worden bij de analyse van de resultaten van de Vlaamse proefprojecten 'Huis van het Kind' en de uitwerking van het nieuwe decreet over preventieve gezinsondersteuning.
Verder is de huidige financiering van de INLOOP-teams ontoereikend voor de intensieve werking met een kansarm publiek, de kosten voor huisvesting en de inschakeling van interculturele bemiddelaars. De financiering houdt geen rekening met de specifieke stedelijke context.
In de huidige regelgeving over opvoedingsondersteuning wordt een rol toebedeeld aan de gemeenten en de provincies. Voor Brussel vloeien het lokale en het bovenlokale niveau door elkaar. Dit is een aandachtspunt voor het nieuwe decreet over gezinsondersteuning.
- Voor het decreet over kinderopvang van baby's en peuters dient de toepassing te worden uitgeklaard betreffende het lokaal loket, het opnamebeleid en de specifieke taalsituatie (bijvoorbeeld door het element van de taalkennis van kindbegeleiders te koppelen aan de vergunning of aan de subsidiëring). De huidige regelgeving in verband met buitenschoolse kinderopvang staat een verdere uitbreiding van de buitenschoolse kinderopvang in Brussel in de weg. Uitbreiding is immers gekoppeld aan de inzet van geco's en er worden geen bijkomende geco-plaatsen toegekend door het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Tevens is er een probleem met de toepassing in Brussel van het nieuwe decreet inzake de Vlaamse Sociale Bescherming.
- Bij de besprekingen van het nieuwe sport voor allen-decreet blijft de vraag naar aandacht voor de specifieke Brusselse situatie een noodzaak, zeker wat de uitbouw van een pool van sportlesgevers betreft. Die opdracht zal worden weggehaald bij de VGC en zou naar Vlabus gaan.

Voorbeelden van regelgeving en besluitvorming waar de VGC vanwege haar bevoegdheden niet of slechts moeilijk op kan intekenen

- De groeiende samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen is op zich een goede zaak, maar brengt klaverbladfinanciering met zich mee. Die is vaak problematisch voor Brussel omdat er niet naar een gelijkaardig samenwerkingsverband wordt gezocht met de bevoegde minister(s) van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en omdat er vanwege de klaverblad-financiering geen middelen worden vrijgemaakt voor Brussel. Bij de opgestarte projecten wonen-welzijn, arbeidszorg, het nieuwe W²-concept, de recente oproep preventieve gezinsondersteuning en het aanstellen van een medisch milieukundige in het LOGO, viel Brussel telkens uit de boot.
- De VGC maakt geen gebruik van de ondersteuning van stadsvernieuwingsprojecten (een wedstrijdformule). Hierdoor mist de VGC enigszins kansen op het vlak van capaciteitsopbouw in de eigen diensten en de uitvoering van concrete projecten. Verschillende knelpunten zorgen ervoor dat de VGC geen projecten indient en dus niet ingaat op dit aanbod aan ondersteuning: het belangrijkste element daarbij is dat de oproep de mogelijkheden van de VGC overstijgt in die zin dat de VGC niet bevoegd is om stadsdelen te ontwikkelen. De globale ontwikkeling van stadsdelen vergt een draagvlak bij, de goedkeuring van en samenwerking met de gemeentelijke overheden en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, hetgeen geen evidentie is. Ook het multifunctionele karakter van de globale stedelijke ontwikkelingsprojecten is gezien de bevoegdheden van de VGC moeilijker te realiseren.

- Op 21 december 2007 heeft de Vlaamse Regering met elk van de dertien centrumsteden een stadscontract afgesloten. De stadscontracten lopen over een periode van zes jaar (2007-2012). De stadscontracten kwamen er op vraag van de steden zelf, omdat ze een meer inclusieve benadering van stadsprojecten door de Vlaamse Regering wensten. Steden die erin slagen om inclusieve projecten op te zetten die verschillende gewenste effecten integreren, moeten in de Vlaamse overheid een partner vinden die op dezelfde inclusieve manier werkt.³⁰⁹ In 2012 is een evaluatie van het instrument 'stadscontracten' gepland. Met de VGC heeft de Vlaamse overheid in het verleden geen stadscontract afgesloten.

4. Investeringsbeleid

4.1. Algemene situering

Zowel de Vlaamse overheid als de VGC voert een investeringsbeleid in Brussel teneinde de kwaliteit van de Vlaamse gemeenschapsvoorzieningen te versterken. De kwaliteit van het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel wordt immers niet alleen bepaald door de kwaliteit van de dienstverlening en het werk van mensen, maar ook door de kwaliteit van de gemeenschapsinfrastructuur en de omgang met het patrimonium.

Specifiek aan investeren in Brussel en grote steden is de noodzaak aan een doordachte omgang met en invulling van de schaarse ruimte. 'Densiteit' of 'dichtheid' is dan ook een stedelijk kenmerk bij uitstek dat de stad onderscheidt van niet-stedelijke gebieden. Densiteit vereist een langetermijnplanning van openbare werken en infrastructuurprojecten en het creëren van voldoende kwalitatieve publieke ruimte.

De demografische groei van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest maakt dat zowel een beleid van 'verdichting' als van 'verdunding' gevoerd moet worden, waarbij alleen de verdichting (het efficiënt plannen van woningen en publieke voorzieningen) de verdunding (het voorzien in voldoende open, publieke ruimte) mogelijk maakt. Hoewel de VGC en de Vlaamse overheid op geen van deze domeinen (huisvesting, ruimtelijke ordening, stadsvernieuwing, ...) rechtstreeks impact hebben, kunnen de vele infrastructuurprojecten van de Vlaamse overheid en de VGC niet los gezien worden van de stedelijke ruimte waarin ze ingebed zijn.

4.2. Knelpuntenanalyse

Er is op bepaalde terreinen weinig tot geen beleidsafstemming inzake het investeringsbeleid van de VGC en de Vlaamse overheid. Dit geldt niet alleen voor het sectorale beleid, maar ook voor het Vlaams-Brusselfonds. Dit gebrek aan afstemming is bovendien niet alleen van inhoudelijke aard, maar is er ook op het vlak van planning van de investeringen. Er is behoefte aan afstemming tussen de Vlaamse overheid en de VGC om op langere termijn investeringsprojecten te ontwikkelen.

De demografische evolutie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verscherpt de noodzaak aan bijkomende investeringsuitgaven voor tal van gemeenschapsvoorzieningen. De toenemende verdichting in Brussel door de bevolkingstoename en de schaarste van de bebouwbare ruimte

³⁰⁹ De stadscontracten bevatten engagementen van zowel de Vlaamse Regering als van de stad, met respect voor de ontwikkelde stadsvisie. Elk stadscontract bestaat uit twee delen: een algemeen gedeelte dat identiek is voor alle dertien steden en een stadsspecifiek gedeelte. Het algemene gedeelte gaat over 'wonen in de stad'. De stadsspecifieke projecten worden door de stad ingevuld en betreffen meestal complexe infrastructurele projecten. Voor de opvolging van het stadsspecifieke project komen begeleidingsgroepen samen, bestaande uit vertegenwoordigers van betrokken beleidsdomeinen om de voortgang en de knelpunten met betrekking tot procedures op te volgen en uit te klaren of en met welke timing het project financieel ondersteund kan worden. Jaarlijks wordt een voortgangsrapport voorgelegd aan de Vlaamse Regering.

brengen bovendien met zich mee dat de ruimte in de stad ook een oplopend prijskaartje zal hebben. Deze vaststelling geldt weliswaar voor verschillende Belgische steden, maar voor Brussel in het bijzonder: het aankopen en huren van gronden en gebouwen is, ook door de hoofdstedelijke en centrumfunctie van Brussel en de aanwezigheid van de vele Belgische administraties en internationale instellingen in Brussel, duurder dan in de rest van het land. Deze situatie heeft vanzelfsprekend ook gevolgen voor het investeringsbeleid van de VGC en de Vlaamse overheid in Brussel. Heel wat subsidies/subsidiekaders van de Vlaamse overheid voor investeringen in gemeenschapsinfrastructuren zijn niet kostendekkend omdat Vlaamse gemiddelden worden gehanteerd en onvoldoende rekening wordt gehouden met de meerkost ervan in Brussel. De schaarse ruimte heeft ook gevolgen voor de (soms) gevraagde exclusieve buitenruimtes (beschikbare oppervlakte versus de oppervlaktenormen die de Vlaamse overheid soms hanteert voor bepaalde gemeenschapsvoorzieningen).

Op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is de VGC vanzelfsprekend niet bevoegd voor het afleveren van vergunningen (bouwvergunningen voor verbouwingen en nieuwbouw, maar ook bijvoorbeeld milieuvergunningen, brandweer, ...). Stedenbouw is een bevoegdheid van de gemeentebesturen en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (het toezicht en de ruimtelijke ordening via het Gewestelijk Bestemmingsplan, de prioritaire zones, ...). Dit maakt dat de VGC tegenover de Vlaamse overheid nooit op voorhand met absolute zekerheid kan stellen of een bouwvergunning verkregen zal worden (in sommige beleidssectoren wordt deze garantie op voorhand aan de VGC gevraagd). Dit brengt in de praktijk ook met zich mee dat het soms (heel) lang duurt vooraleer de noodzakelijke vergunningen worden afgeleverd.

Tot slot zijn bepaalde beleidsinstrumenten van de Vlaamse overheid voor het voeren van een investeringsbeleid niet 'compatibel' met de Brusselse situatie en de grootstedelijke context.

4.3. Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel onderscheidt de volgende relevante aspecten van het investeringsbeleid waarover overleg en afstemming tussen de Vlaamse overheid en de VGC nuttig of noodzakelijk zijn:

- de planning van het investeringsbeleid;
- de uitvoering van het investeringsbeleid;
- het beheer van gebouwen.

De Task Force Brussel stelt voor dat, op basis van beleidskeuzes door het politieke niveau, mogelijke scenario's verder uitgewerkt worden voor de planning, de uitvoering tot en met het beheer.

Voor de planning van het investeringsbeleid stelt de Task Force Brussel voor dat de VGC, als kenner van het Brusselse terrein, actief en systematisch wordt betrokken bij de planning van het investeringsbeleid van de Vlaamse overheid op het gebied van gemeenschapsvoorzieningen. Omgekeerd stemt ook de VGC haar investeringsbeleid af op dat van de Vlaamse overheid. Op deze manier kan maximaal gewerkt worden aan de complementariteit van het investeringsbeleid van beide overheden. Het spreekt daarbij voor zich dat het investeringsbeleid ook afgestemd wordt op en samengaat met het beleid inzake de programmatie van voorzieningen. Het investeringsbeleid en het programmatiebeleid kunnen niet los van elkaar worden gezien.

De Task Force Brussel stelt voor om het overleg tussen de Vlaamse overheid en de VGC met betrekking tot het infrastructuurbeleid te integreren in het overleg over het strategisch meerjarenplan van de VGC (zie punt 1.1) en het investeringsbeleid ook in deze meerjarenplanning, althans op strategisch niveau, te integreren. De ambitie daarbij is dat er ook een langetermijnperspectief voor de investeringen van de Vlaamse overheid en van de VGC voor Brussel komt.

Voor de uitvoering van het investeringsbeleid en het beheer van gebouwen kunnen de verschillende mogelijkheden tot samenwerking tussen beide overheden verder worden uitgewerkt.

De bestaande Vlaamse beleidsinstrumenten op het gebied van het investeringsbeleid kunnen verder onderzocht en waar nodig verfijnd worden om ook ten volle in Brussel geïmplementeerd te kunnen worden.

Gezien de problematiek van densiteit in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de noodzaak aan polyvalente infrastructures kunnen de VGC en de Vlaamse overheid de mogelijkheden van multifunctionele infrastructuur verder onderzoeken en good practices en knelpunten (bijvoorbeeld in de regelgeving, in het beheer, ...) in kaart brengen.

Eveneens stelt de Task Force Brussel voor om een objectiverend kader uit te werken om de meerkosten voor het bouwen van gemeenschapsvoorzieningen in de Brusselse grootstedelijke context in kaart te brengen en te implementeren (zie ook de Brusselcoëfficiënt in deel 5 'Programmatie van voorzieningen').

4.4. Enkele sectorale voorbeelden

Hieronder geeft de Task Force Brussel slechts enkele voorbeelden die illustratief, maar zeker niet exhaustief zijn. De doelstelling van deze illustratie bestaat erin om de algemene, generieke problematiek aan te kaarten. In een volgende fase zal een sectorspecifieke knelpuntenanalyse (in voorbereiding) een volledig overzicht geven van alle beleidsdomeinspecifieke knelpunten. Daarnaast is het duidelijk dat verschillende van de genoemde voorbeelden van knelpunten inzake investeringsbeleid ook een knelpunt kunnen vormen met betrekking tot de andere thema's (regelgeving, programmatie...).

Voorbeelden op het gebied van afstemming van de planning van het investeringsbeleid tussen beide overheden

- Er is een grote behoefte aan extra schoolplaatsen in Brussel. Er is behoefte aan afstemming tussen de Vlaamse overheid en de VGC over het beleid inzake capaciteitsuitbreiding van het Nederlandstalige onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Er is ook behoefte aan duidelijkheid over de middenstroom om een efficiënte inzet van de middelen te garanderen (zie ook deel 5 'Programmatie van voorzieningen' en de implementatie van de Brusselnorm).
- In de beleidsdomeinen Cultuur, Jeugd en Sport is er bij de VGC weinig tot geen zicht op mogelijke plannen of ambities van de Vlaamse overheid inzake het investeringsbeleid in Brussel (bijvoorbeeld de depotwerking in het erfgoedbeleid, die sinds de laatste aanpassing van het decreet een aandachtspunt vormt, sportinfrastructuur, ...). In Brussel is er vaak nog een gebrek aan repetitieruimten, werkplekken en receptieve podiumplaatsen.
- Het investeringsbeleid van de VGC in het beleidsdomein Welzijn, Gezondheid en Gezin is bijna volledig afgestemd op het VIPA en het Vlaams-Brusselfonds. In diverse sectoren is er evenwel behoefte aan bijkomende investeringen gezien de demografische evolutie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, zeker op de volgende terreinen: kinderopvang van baby's en peuters, buitenschoolse kinderopvang, preventieve gezinsondersteuning, personen met een handicap, bijzondere jeugdzorg en woonzorg. Het investeringsbeleid dient te worden afgestemd op de programmatie en het uitbreidingsbeleid (zie ook deel 5 'Programmatie van voorzieningen').

Voorbeelden inzake het beheer van gemeenschapsinfrastructuren

- De culturele infrastructuur in Brussel worden zeer verschillend beheerd. Zij hebben meestal een eigen historiek en zijn in de meerderheid van de gevallen gebouwd vanuit een specifieke noodzaak, zonder duidelijke finaliteit, en worden rechtstreeks aangestuurd ofwel door de VGC, ofwel door de Vlaamse overheid. Bij gebrek aan een globale en gemeenschappelijke visie worden de volgende zaken niet bereikt: grote schaafeffecten, meer synergie tussen de partners en een meer homogene benadering van soortgelijke infrastructuur waarbij versnippering van middelen, uiteenlopende tarieven voor dezelfde service en onderling competitief gedrag worden tegengegaan.
- Wat sportinfrastructuur betreft kan gesteld worden dat er nog steeds geen BLOSO-centrum is in Brussel. Er is bijgevolg ook geen programmatie van BLOSO-sportkampen en -sportklassen op het Brusselse grondgebied. Het Vlaams Sportinfrastructuurplan, waarbinnen de VGC eerder drie dossiers kreeg goedgekeurd, is als beleidsinstrument voor het investeringsbeleid geconcipieerd voor gemeentelijke projecten en niet aangepast aan de bevoegdheden van de VGC in de Brusselse context.

5. Programmatie van voorzieningen**5.1. Algemene situering**

Sinds 2000 is het aantal inwoners in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bijzonder sterk toegenomen. In tien jaar tijd groeide de bevolking aan met 150.000 inwoners. De laatste jaren bereikt het groeitempo bijna 2%, wat gelijk staat met een jaarlijkse aangroei van de bevolking met 20.000 inwoners. Volgens de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de federale overheid evolueert de Brusselse bevolking naar 1.200.000 inwoners in 2020. Het spreekt voor zich dat deze demografische evolutie een belangrijke uitdaging vormt voor de VGC en de Vlaamse overheid en dat deze demografische tendens grote gevolgen heeft voor het beleid inzake de programmatie van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen.

Deze demografische evolutie heeft ook gevolgen voor de implementatie van de Brusselnorm. Conform het Vlaams Regeerakkoord 2009-2014³¹⁰ beschouwt de Vlaamse Regering 30% van de Brusselse bevolking als doelgroep voor haar Brusselbeleid, wat ongeveer overeenkomt met 5% van de Vlaamse bevolking. Ten minste 5% van de totale Vlaamse gemeenschapsuitgaven wordt voor Brussel gereserveerd. Ook in de Beleidsnota Brussel 2009-2014³¹¹ onderstreept de Vlaamse Regering

³¹⁰ In het Vlaams Regeerakkoord 2009-2014 wordt de Brusselnorm als volgt verankerd: 'een doelpubliek van ten minste 30% van de Brusselse bevolking voor het Vlaams beleid en aanwending van ten minste 5% van de totale Vlaamse Gemeenschapsuitgaven in en voor de hoofdstad.'

³¹¹ De Beleidsnota Brussel 2009-2014 stelt op p. 13 en verder: 'De Vlaamse Regering beschouwt de Brusselse Vlamingen en al wie een geëngageerde keuze maakt voor haar instellingen en/of dienstverlening in Brussel, als volwaardig deel uitmakend van de Vlaamse Gemeenschap. Daartoe wil zij een integraal beleid voor Brussel voeren, dat op een kwaliteitsvolle en duurzame wijze ten dienste staat van de verwachtingen van de bevolking (...). De Vlaamse Regering is er voor alle leden van de Vlaamse Gemeenschap. Zij moet in haar beleid eveneens rekening houden met de Brusselse realiteit, als integraal, maar specifiek onderdeel van de maatschappelijke realiteit waarin zij zich beweegt. De Vlaamse Overheid wil een integraal beleid voor Brussel voeren dat op een kwaliteitsvolle en duurzame wijze ten dienste staat van de verwachtingen van de bevolking. Daartoe ontwikkelt zij een passend beleidsinstrumentarium (...). Met de Brusselnorm wordt gericht op een doelpubliek van ten minste 30% van de Brusselse bevolking. Met de Brusselnorm wordt een ambitie uitgesproken. De Brusselnorm is een norm die door de Vlaamse Regering wordt gehanteerd ten aanzien van Brussel. De norm komt erop neer dat de Vlaamse Gemeenschap voor haar Brusselbeleid dertig procent van de Brusselse bevolking als haar doelgroep beschouwt voor lokale voorzieningen, wat ongeveer overeen komt met vijf procent van de Vlaamse bevolking. Ten minste vijf procent van de totale Vlaamse gemeenschapsuitgaven wordt voor Brussel gereserveerd. De

het belang van de Brusselnorm. De Brusselnorm moet in de diverse beleidsdomeinen als het uitgangspunt worden genomen voor het bepalen van de doelstellingen die in Brussel worden gerealiseerd.

5.2. Knelpuntenanalyse

De demografische en sociale uitdagingen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn het voorbije decennium alleen maar toegenomen en zullen ook in de komende jaren blijven stijgen. De demografische tendensen brengen met zich mee dat er meer geïnvesteerd zal moeten worden in gemeenschapsvoorzieningen. Wat de cityboom betreft, betekent dit in eerste instantie investeren in een uitbreiding van de capaciteit van voorzieningen voor kinderen en jongeren omwille van de vergroening van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, bijvoorbeeld voor scholen, kinderdagverblijven en initiatieven voor buitenschoolse opvang (IBO's), initiatieven voor preventieve gezinsondersteuning (bijvoorbeeld consultatiebureaus), vrijetijdsvoorzieningen voor de jeugd, ...

Met de cityboom in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn op alle beleidsdomeinen bijkomende investeringen noodzakelijk om er de leefbaarheid en de leefkwaliteit te vrijwaren en te versterken. De Task Force Brussel meent dat er een grote behoefte is aan objectivering van de criteria om de omvang van de noodzakelijke uitbreiding van het aanbod te bepalen.

Inzake de effectieve implementatie van de Brusselnorm doet de Task Force Brussel een dubbele vaststelling. Enerzijds zorgt de snelle, actuele en toekomstige demografische evolutie van de Brusselse bevolking ervoor dat 30% van de Brusselse bevolking niet meer in lijn ligt met 5% van de Vlaamse bevolking. Anderzijds wordt vastgesteld dat in bepaalde gemeenschapsbevoegdheden afzonderlijk de Brusselnorm wel en in andere gemeenschapsbevoegdheden niet bereikt wordt (zie de tabellen met de financiële stromen).

Voor de programmatie van de voorzieningen en het uitbreidingsbeleid wordt in bepaalde sectoren (bijvoorbeeld personen met een handicap, bijzondere jeugdzorg, ...) uitgegaan van het territorium Brussel-Halle-Vilvoorde of Vlaams-Brabant. Dit beklemtoont de grootstedelijke functie van Brussel en de band met het hinterland, maar mag er niet toe leiden dat bepaalde typologieën van voorzieningen in Brussel niet worden ingevuld.

Inzake het personeel van de voorzieningen bestaat het transversale knelpunt erin om het personeel voor al deze gemeenschapsvoorzieningen aan te werven en te behouden.

5.3. Voorstellen van oplossing

De Task Force Brussel stelt voor om de Brusselnorm als beleidsinstrument te consolideren en de effectieve toepassing ervan te verzekeren, door bij de implementatie de volgende uitgangspunten te hanteren:

1. Er wordt gestreefd naar een investerings- en programmatiebeleid van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dat een bereik van 30% van de Brusselse bevolking mogelijk maakt. Centraal staat dat de financiering van gemeenschapsuitgaven door de Vlaamse Regering in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest dit bereik mogelijk maakt. Om de implementatie van de Brusselnorm effectief mogelijk te maken, dienen voor de verschillende sectoren de mogelijkheden en voorwaarden voor een groeipad te worden onderzocht.

2. In overeenstemming met de beleidsdoelstelling van de Vlaamse Regering om ten minste 5% van de totale Vlaamse gemeenschapsuitgaven te besteden aan het Vlaamse gemeenschapsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, stelt de Task Force Brussel voor om dit criterium als streefcijfer te hanteren voor de verschillende gemeenschapsbevoegdheden en beleidsdomeinen afzonderlijk (cultuur, jeugd, sport, welzijn, gezondheid, gezin, onderwijs, vorming, integratie en inburgering, stedenbeleid) en als ondergrens voor de totaliteit van de gemeenschapsuitgaven voor Brussel. Wel suggereert de Task Force Brussel om de implementatie van de Brusselnorm en het hierboven vermelde groeipad voor de verschillende beleidssectoren gecoördineerd en geïntegreerd te laten verlopen. Op deze wijze realiseren de Vlaamse overheid en de VGC samen een globaal Vlaams gemeenschapsbeleid voor Brussel, waarbij de maatschappelijke uitdagingen en het capaciteitsvraagstuk van de voorzieningen geïntegreerd worden aangepakt. Het is daarbij bijvoorbeeld logisch dat een uitbreiding van het onderwijsaanbod gepaard moet gaan met een uitbreiding van de kinderopvang van baby's en peuters, buitenschoolse kinderopvang, preventieve gezinsondersteuning, jeugd- en sportvoorzieningen, ...
3. De Task Force Brussel stelt voor om de implementatie van de Brusselnorm steeds te actualiseren op basis van de demografische prognoses in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dit betekent dat de uitgaven voor de programmatie van voorzieningen en van investeringen de demografische evoluties volgen zodat een bereik van 30% van de Brusselse bevolking mogelijk blijft of wordt. Concreet kan dit gebeuren naar aanleiding van het strategisch meerjarenplan dat de VGC opstelt en naar aanleiding van de globale beleidsovereenkomst tussen de VGC en de Vlaamse overheid bij het begin van de nieuwe legislatuur. De VGC baseert dit meerjarenplan op een omgevingsanalyse waarin demografische prognoses gedetailleerd en voldoende gedifferentieerd (bijvoorbeeld leeftijdscategorieën, spreiding over het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, ...) in kaart worden gebracht. De Task Force Brussel stelt voor dat de Vlaamse Regering en het College van de VGC op basis van deze prognoses en het strategisch meerjarenplan overleg plegen over het programmatie- en investeringsbeleid en wederzijdse engagementen vastleggen.
4. De Brusselnorm is zeker van belang voor 'nabijheidsvoorzieningen'. Dit zijn voorzieningen die, globaal genomen, een sterk 'lokaal' (of wijkgericht) karakter hebben en sterk gericht zijn op de Brusselse bevolking. Als voornaamste 'nabijheidsvoorzieningen' ziet de Task Force Brussel: scholen, kinderopvang voor baby's en peuters, buitenschoolse kinderopvang, preventieve gezinsondersteuning, lokale dienstencentra, woonzorgcentra, wijkgezondheidscentra, jeugd- en sportvoorzieningen, lokale bibliotheken, gemeenschapscentra, ...
5. Naast de strikt demografische component (het bevolkingsaantal) bij het hanteren van de Brusselnorm, vergen ook het sociaal-economische profiel van de Brusselse bevolking (bijvoorbeeld armoede, eenoudergezinnen, ...) en de grootstedelijke context een aangepast aanbod waarvoor een correcte financiering noodzakelijk is. De Task Force Brussel stelt voor dat, samen met de implementatie van de Brusselnorm, een zogenaamde Brusselcoëfficiënt wordt uitgewerkt en ingevoerd. Deze Brusselcoëfficiënt veronderstelt volgens de Task Force Brussel dat de meerkost die de Brusselse context met zich meebrengt, in al zijn facetten in rekening wordt gebracht. Naast de reeds geleverde inspanningen in verschillende domeinen om met deze specificiteit rekening te houden, houdt dit concreet in dat er bijkomende financiële middelen voorzien moeten worden voor het ontwikkelen van gemeenschapsvoorzieningen in de meertalige, grootstedelijke en institutioneel complexe Brusselse context (er zijn bijvoorbeeld bijkomende kosten omwille van de armoedeproblematiek in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, de hogere kosten op het gebied van infrastructuur, de bijkomende behoeften aan omkadering voor het personeel in het aanbod, de talige context, ...).

De Task Force Brussel wenst eveneens te wijzen op het belang van enkele cruciale randvoorwaarden voor een goede implementatie van de Brusselnorm. De implementatie van de Brusselnorm

veronderstelt een consequent doorgevoerd ondersteunend en flankerend beleid. Voor de uitbreiding van (een deel van) het aanbod van gemeenschapsvoorzieningen als gevolg van het toepassen van de Brusselnorm impliceert dit voldoende aandacht besteden aan onder meer de volgende elementen:

- het is essentieel dat er voldoende personeel voor het aanbod aan gemeenschapsvoorzieningen kan worden aangetrokken en behouden. Hiertoe moeten beide overheden een globale beleidsstrategie uitwerken. De Task Force Brussel kan in een volgende fase meer concrete voorstellen uitwerken;
- het personeel in deze gemeenschapsvoorzieningen moet bovendien goed omkaderd en ondersteund worden om in de grootstedelijke, duale en meertalige context die Brussel kenmerkt te kunnen werken. Een sterk (inhoudelijk en materieel) ondersteuningsbeleid voor het personeel in de hierboven genoemde ‘nabijheidsvoorzieningen’ is bijgevolg noodzakelijk;
- om een sterk aanbod aan gemeenschapsvoorzieningen te ontwikkelen is het ook belangrijk dat er voldoende initiatiefnemers zijn op het Brusselse grondgebied om dit aanbod concreet te realiseren, of dienen mogelijke alternatieven (de overheid treedt bijvoorbeeld zelf op) te worden uitgewerkt.³¹² Bovendien is het vaak moeilijker voor initiatiefnemers, omwille van de Brusselse grootstedelijke context in al zijn facetten, om dit aanbod concreet te ontwikkelen (bijvoorbeeld meerkosten, taalproblematiek, ...);
- de beleidsmaatregelen moeten voldoende aandacht hebben voor de specifieke Brusselse institutionele context en de moeilijkheden die deze soms genereert voor de concrete beleidsuitvoering.³¹³

Hoewel de Brusselnorm strikt genomen exclusief handelt over het bereik van de Brusselse bevolking (30% van de Brusselaars), wijst de Task Force Brussel nog op de volgende overwegingen die relevant zijn bij de bespreking ervan:

- ook pendelaars/bezoekers maken gebruik van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Hierin speelt de hoofdstedelijke en centrumfunctie van Brussel een cruciale rol. Voor bepaalde gemeenschapsvoorzieningen (bijvoorbeeld het hoger onderwijs, de kunstensector, culturele instellingen, ...) is het belangrijk om niet alleen met de Brusselnorm rekening te houden, maar ook oog te hebben voor hun belang in het kader van de internationale, hoofdstedelijke en centrumfunctie van Brussel;
- tussen de Vlaamse Rand (en bij uitbreiding de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaamse Gewest) en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is er een grote ‘mobiliteit’ (verkeer van personen), en dit in twee richtingen. Meer bepaald maken inwoners van de Rand en de provincie Vlaams-Brabant gebruik van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in Brussel en omgekeerd maken inwoners van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gebruik van gemeenschapsvoorzieningen in de Rand en de provincie Vlaams-Brabant. Aangezien de mobiliteit in beide richtingen gaat en bovendien sterk fluctueert in de tijd en moeilijk meetbaar is, stelt de Task Force Brussel voor om deze mobiliteit niet in rekening te brengen voor het hanteren van de Brusselnorm.

Per beleidsdomein en sector wordt bekeken hoe en in welke mate de Brusselnorm gerealiseerd wordt en welke (graduele) inhaalbewegingen noodzakelijk zijn. Daarbij dient ook systematisch geanticipeerd te worden op de demografische prognoses voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

³¹² In de feiten is dit een genuanceerd verhaal, in die zin dat voor bepaalde beleidsvelden er veel mogelijke initiatiefnemers zijn en voor andere weinig.

³¹³ De voorbeelden hiervan zijn talrijk en komen elders in dit rapport regelmatig aan bod: het verkrijgen van een bouwvergunning van een gemeente of het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, het feit dat het aanbod van gemeenschapsvoorzieningen aan Franstalige kant vaak anders georganiseerd is met mogelijke effecten op het Nederlandstalige aanbod in Brussel, ...

De rol van de VGC in het omgaan met de uitdagingen die de demografische evolutie met zich meebrengt, dient gedefinieerd te worden in het strategisch meerjarenplan.

5.4. Enkele sectorale voorbeelden

Hieronder geeft de Task Force Brussel slechts enkele voorbeelden die illustratief, maar zeker niet exhaustief zijn. De doelstelling van deze illustratie bestaat erin om de algemene, generieke problematiek aan te kaarten. In een volgende fase zal een sectorspecifieke knelpuntenanalyse (in voorbereiding) een volledig overzicht geven van alle beleidsdomeinspecifieke knelpunten. Daarnaast is het duidelijk dat verschillende van de genoemde voorbeelden van knelpunten inzake programmatie ook een knelpunt kunnen vormen met betrekking tot de andere thema's (regierol/rolverdeling, regelgeving, investeringsbeleid).

Voorbeelden van (al dan niet volledige) sectorale implementatie van de Brusselnorm

Onderwijs

Bij de toepassing op het Brusselse Nederlandstalige onderwijs van de Brusselnorm betreffende de aanwending van ten minste 5% van de totale Vlaamse Gemeenschapsuitgaven in en voor de hoofdstad, stellen we de volgende zaken vast. In het begrotingsjaar 2010 werd 519.865.000 EUR vanuit de onderwijsbegroting van de Vlaamse Gemeenschap specifiek aangewend voor het Brusselse Nederlandstalige onderwijs. Als we dit bedrag afzetten tegenover het totaal van onderwijsuitgaven van de Vlaamse Gemeenschap tijdens hetzelfde begrotingsjaar (9.854.974.000 EUR), verkrijgen we een percentage van 5,28%. Dit percentage bevat ook uitgaven voor het Nederlandstalige hoger onderwijs in Brussel; wanneer de berekening van de Brusselnorm toegepast wordt op het hoger onderwijs levert dit een percentage van 12,09% op. Voor het Nederlandstalige basis- en secundair onderwijs in Brussel bedraagt dit percentage 3,97%. In het voornoemde bedrag dat specifiek aangewend wordt voor het Brusselse Nederlandstalige onderwijs wordt geen rekening gehouden met de besteding van middelen die ten goede komen van het Vlaamse onderwijs in zijn geheel (bijvoorbeeld onderzoeksmiddelen, middelen aan organisaties die werken voor het hele Vlaamse onderwijs, ...) en dus ook van het Nederlandstalige onderwijs in Brussel. Als we de Brusselnorm betreffende het doelpubliek van ten minste 30% van de Brusselse bevolking voor het Vlaamse beleid toepassen op het Brusselse Nederlandstalige onderwijs, geeft dit de volgende percentages in het hoger onderwijs (27,5%), in het kleuteronderwijs (21,8%), in het lager onderwijs (16,9%) en in het secundair onderwijs (15,2%).

Cultuur, Jeugd en Sport

- Programmatie is een ietwat vreemd begrip voor de beleidsdomeinen Cultuur, Jeugd en Sport, in die zin dat er geen vastgelegde normen bestaan. Er is wel het uitgangspunt dat er een gegarandeerd aanbod gerealiseerd moet worden in de onderscheiden sectoren, bijvoorbeeld op het vlak van het sportbeleid, het bibliotheekbeleid, ...
- Daarnaast bestaat er ook een impliciete norm en is er wel degelijk sturing mogelijk. Bij de uitvoering van het kunstendecreet is het ook mogelijk om bepaalde onevenwichten tussen de verschillende werkvormen te herstellen (bijvoorbeeld via inhaalbewegingen, ...). De overheid, en dus de VGC en de Vlaamse overheid, is hier in grote mate afhankelijk van privé-initiatief.
- Voor het vrijetijdsbeleid (Cultuur, Jeugd en Sport) voor de jeugd is er een capaciteitsprobleem. De vraag is veel groter dan het aanbod.

Welzijn, Gezondheid en Gezin

- Wat de preventieve gezinsondersteuning betreft, is er een tekort aan zittingen in de consultatiebureaus. Kind en Gezin heeft in Brussel een bereik van 11%, wat een stuk lager ligt dan de Brusselnorm van 30%. Uitbreiding is dus noodzakelijk. Daarnaast is er de stijgende nataliteit, wat ervoor zorgt dat het aantal georganiseerde zittingen van de consultatiebureaus moet toenemen om zelfs maar het huidige bereik van 11% te behouden.
- Bijna de helft van alle beschikbare plaatsen voor kinderopvang van baby's en peuters in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is erkend door of staat onder toezicht van Kind en Gezin. Het overgrote deel van de zelfstandige opvang onder toezicht van Kind en Gezin is echter de facto Franstalig. Als we alleen naar de Nederlandstalige plaatsen kijken, wordt de Barcelonanorm (rekening houdend met de Brusselnorm) niet gehaald; daarvoor is er een tekort van 606 plaatsen. Indien we op basis van het Pact2020 tegen 2020 de 50%-norm willen halen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, moeten er nog 4550 Nederlandstalige plaatsen worden gecreëerd. Indien we tegen 2020 alleen de Barcelonanorm willen halen, zullen er nog 1600 Nederlandstalige plaatsen bij moeten komen op basis van de demografische prognoses. Er is in het bijzonder een tekort aan inkomensgerelateerde, gesubsidieerde kinderopvang.
- Er is ook een tekort aan plaatsen in de buitenschoolse kinderopvang in Brussel. Van alle door Kind en Gezin erkende en gesubsidieerde plaatsen voor buitenschoolse kinderopvang in Vlaanderen en Brussel is 2% gerealiseerd in Brussel. Rekening houdend met de Brusselnorm maakt de Brusselse bevolking 5% uit van de totale bevolking van Vlaanderen en Brussel. Daarnaast is de nataliteit in Brussel een stuk hoger dan in Vlaanderen. Het tekort aan buitenschoolse opvang zal zich dus de komende jaren in Brussel nog scherper aftekenen.
- Ook in de sector van de bijzondere jeugdbijstand stellen we een tekort aan begeleidingsplaatsen vast in Brussel. Met uitzondering van het begeleid zelfstandig wonen en de herstelgerichte afhandeling wordt de Brusselnorm (investering van 5% van de middelen) voor de verschillende begeleidingsvormen niet gehaald. In de programmatie van de bijzondere jeugdbijstand maakt Brussel deel uit van Vlaams-Brabant. Diensten zoals residentiële en ambulante begeleiding, thuisbegeleiding, begeleid zelfstandig wonen, crisishulp aan huis, maar ook dagcentra zijn bij uitstek lokale diensten aangezien het gaat om de begeleiding van schoolgaande jeugd in de week na de schooluren en begeleiding van het gezin. Het is dan ook belangrijk dat er een voldoende aanbod van deze lokale diensten aanwezig is in de buurt van de jongeren die er een beroep op doen.
- In Vlaanderen en Brussel zijn er gemiddeld 5,36 plaatsen voor personen met een handicap per 1000 inwoners. Rekening houdend met de Brusselnorm zijn er in Brussel 1,66 plaatsen per 1000 inwoners. Door het onvoldoende aanbod zoeken personen met een handicap een oplossing in de Rand of op grotere afstand. Daarnaast stellen we vast dat er in Brusselse woonzorgcentra een vrij groot aantal personen verblijft met een (vaak ook fysieke) beperking. Minstens een aantal onder hen zouden gebaat zijn bij een meer specifieke ondersteuning en meer agogisch gerichte opvang. Tot slot is er ook Kasterlinden, een semi-internaat en internaat dat niet erkend wordt en dus ook niet gesubsidieerd wordt door het VAPH. De VGC heeft niet de middelen om dit aanbod op hetzelfde niveau te subsidiëren als dat binnen het VAPH het geval is.
- De invulling van de programmatie voor woonzorg in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is een knelpunt. Zowel voor het aantal woongelegenheden woonzorg, als voor de centra voor kortverblijf, de dagverzorgingscentra, serviceflatgebouwen, lokale en regionale dienstencentra en de diensten voor oppashulp wordt het programmatiecijfer niet gehaald. Ook voor de gezins- en thuiszorgdiensten is de invulling van de programmatie problematisch. Het programmatiecijfer

van de uren gezinszorg wordt slechts voor 16% ingevuld, wat veroorzaakt wordt door het tekort aan Nederlandssprekend personeel.

Stedenbeleid/Stedelijk beleid

- De middelen van het Stedenfonds worden voluit ingezet voor de grote maatschappelijke uitdagingen en zijn cruciaal voor zowel het investeringsbeleid als het beleid inzake de programmering van gemeenschapsvoorzieningen van de VGC. De middelen uit het Stedenfonds stijgen weliswaar met een groeivoet van 3,5%, maar de huidige demografische expansie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de groeiende dualisering stellen de VGC voor torenhoge maatschappelijke uitdagingen. De VGC heeft de Stedenfondsmiddelen meer dan ooit nodig. Meer zelfs, de middelen uit het Stedenfonds zijn niet voldoende om deze torenhoge uitdagingen aan te pakken.

6. Media, communicatie en informatie

6.1. Situering

De Vlaamse overheid en de VGC zijn in Brussel beide bevoegd inzake gemeenschapsmateries. Zij voeren dus beide een gemeenschapsbeleid in de stad. Bij de uitoefening van deze gedeelde bevoegdheden in Brussel spelen beide overheden een verschillende, maar complementaire rol. De Vlaamse overheid en de VGC positioneren zich momenteel als volgt:

- de Vlaamse overheid benadert Brussel vanuit zijn hoofdstedelijke en zijn grootstedelijke karakter, met 30% van de Brusselse bevolking als doelgroep voor de uitbouw van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen;
- de VGC benadert Brussel vanuit zijn grootstedelijke en zijn lokale karakter, met als doelgroep de Vlaamse gemeenschap in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en al diegenen die bij haar aansluiting zoeken.³¹⁴

De afstemming over de rol- en bevoegdheidsverdeling van de Vlaamse overheid en de VGC voor het regionale mediabeleid en voor communicatie en informatie is nog te beperkt. Voor de inzet van het beleid en de middelen inzake media, communicatie en informatie dienen de uitgangspunten en het referentiekader voor de afspraken tussen de Vlaamse overheid en de VGC verfijnd te worden: wat doen de overheden gezamenlijk, waar heeft de ene overheid een kerntaak en de andere een aanvullende rol, welke criteria kunnen hierbij gehanteerd worden (bijvoorbeeld lokale/regionale/grootstedelijke versus hoofdstedelijke positionering, afstemmen van attitudes en beeldvorming rond de stad, ...).

³¹⁴ Pro memorie, de missie van de VGC: 'De Vlaamse Gemeenschapscommissie is de basis en draaischijf voor de Vlaamse gemeenschap in het Brusselse hoofdstedelijke gewest en voor diegenen die bij haar aansluiting zoeken. Vanuit Nederlandstalig perspectief geeft ze aan de grootstad en het gebruik van haar mogelijkheden vorm en inhoud. De Vlaamse Gemeenschapscommissie maakt deze missie waar vanuit haar institutionele positionering en haar bevoegdheden inzake cultuur, onderwijs, welzijn en gezondheid. Door de ontwikkeling en ondersteuning van een open Nederlandstalig netwerk van diensten en voorzieningen op alle terreinen van haar bevoegdheden, wil de Vlaamse Gemeenschapscommissie de kwaliteit van het leven in de stad in de diverse levensdomeinen verhogen en nieuwe kansen bieden aan mensen. De Vlaamse Gemeenschapscommissie staat voor een assertieve, open en zelfverzekerde Vlaamse gemeenschap die evident aanwezig is in het Brusselse hoofdstedelijke gewest en die de stad mee uitbouwt. Als overheid stelt ze zich fundamenteel communicatief, grootstedelijk geëngageerd, coöperatief, toekomstgericht, direct, ondersteunend, dienstverlenend en innoverend op.'

De beeldvorming over en de kennis van het netwerk van de Vlaamse/Nederlandstalige instellingen, organisaties en voorzieningen in de hoofdstad is een zaak van beide overheden en noopt tot een afstemming van het media-, communicatie-, informatie- en promotiebeleid tussen beide overheden.

Het communicatie-, informatie- en promotiebeleid van beide overheden kan zonder meer verder gestroomlijnd worden. Daarbij is het belangrijk te vertrekken vanuit een aantal belangrijke, gedeelde uitgangspunten. Essentieel hierbij is dat een duidelijk onderscheid wordt gehanteerd tussen de overheidscommunicatie van beide overheden (met inbegrip van de 'corporate communicatie') en de stads- en gemeenschapscommunicatie:

- de overheidscommunicatie heeft als doel het beleid te versterken en hierover te informeren. Het gaat zowel over de voorbereiding, de achtergrond en de beslissingen van het beleid (bijvoorbeeld de beslissing om subsidies te geven aan verenigingen) als over het concrete aanbod voor de mensen dat door de overheid zelf wordt georganiseerd (bijvoorbeeld voor de VGC: cultuurwaardebon, speelpleinen, sportwerking, ...). Ook de corporate en merkencommunicatie (labels) vormen een onderdeel van de overheidscommunicatie;
- de stads- en gemeenschapscommunicatie heeft als doel in te spelen op de behoefte aan communicatie over bepaalde thema's of bij bepaalde doelgroepen. Elementen van de overheidsinformatie kunnen daarbij een rol spelen (bijvoorbeeld het specifieke overheidsaanbod), maar de communicatie wordt volledig gestructureerd vanuit de inhoudelijke invalshoek.

Terwijl de overheidscommunicatie logischerwijs de eigen identiteit van elke overheid benadrukt, versterkt de stads- en gemeenschapscommunicatie een gemeenschappelijke identiteit.

Op basis van de bovenstaande elementen kunnen globaal genomen voor media, communicatie en informatie drie gemeenschappelijke thema's worden geïdentificeerd waarvoor de VGC en de Vlaamse overheid veelvuldig samenwerk(t)en:

1. Muntpunt: de uitbouw van één zenuwcentrum met hoofdstedelijke uitstraling voor informatie over en promotie van de Vlaamse/Nederlandstalige instellingen, organisaties, voorzieningen, evenementen en andere stadsinformatie, zowel in als buiten Brussel.
2. Het versterken van de visuele en communicatieve band tussen de Vlaamse/Nederlandstalige instellingen, organisaties en voorzieningen.
3. Een verdere inhoudelijke en zakelijke verankering en uitbouw van de Vlaams-Brusselse mediapartners.

1. Muntpunt

Voor de uitvoering van het eerste thema beslisten de Vlaamse Regering en het College van de VGC respectievelijk op 26 en 27 oktober 2006 om op het Muntplein in Brussel een informatie- en communicatiecentrum uit te bouwen met hoofdstedelijke uitstraling, voor informatie over en promotie van het Nederlandstalige netwerk van gemeenschapsdiensten en voorzieningen, van evenementen en andere stadsinformatie, zowel in als buiten Brussel, en dit in complementariteit met Toerisme Vlaanderen. Het extern verzelfstandigd agentschap Muntpunt vzw zag intussen het levenslicht. Muntpunt heeft als missie de kennis en de beleving van Brussel te bevorderen door een geïntegreerd informatie-, communicatie- en promotiebeleid te voeren over het aanbod van Brusselse, Vlaamse instellingen en organisaties. Muntpunt biedt informatie, kennis en cultuur aan door bibliotheekdiensten te leveren. Muntpunt zal Vlaanderen in Brussel en Brussel in Vlaanderen promoten om de hoofdstedelijke uitstraling en aantrekkingskracht te vergroten.

2. Versterken van de visuele en communicatieve band tussen de Vlaamse gemeenschapsvoorzieningen

Voor het tweede thema stelt de VGC dat zij in het kader van een kwaliteitsvol, dynamisch en effectief communicatiebeleid dat zich richt tot een brede stadsgemeenschap, moet zorgen voor onder meer een versterking van de zichtbaarheid en herkenbaarheid van de VGC en haar initiatieven. Zo wordt er gestart met het plaatsen van N-logo's aan gebouwen van kinderdagverblijven en lokale dienstencentra, naar analogie met het beleidsdomein Onderwijs.³¹⁵

Ook de Vlaamse minister bevoegd voor Brussel stelt dat het nodig is dat de vele initiatieven die de Vlaamse overheid en Nederlandstalige organisaties in Brussel nemen als dusdanig herkenbaar moeten zijn. Naar het voorbeeld van het bestaande N-logo van het Nederlandstalige onderwijs in Brussel wil hij een gemeenschappelijk logo ontwikkelen voor het volledige Nederlandstalige netwerk in Brussel, dat een positieve connotatie moet oproepen over de Vlaamse inbreng in Brussel.

Ook in het streven naar de ontwikkeling van een efficiënte cultuurcommunicatie voor het Brusselse culturele aanbod is het een noodzaak dat alle betrokken actoren een gezamenlijke strategie ontwikkelen. Met de betrokken overheden en de communicatie- en culturele actoren moeten stappen vooruit gezet kunnen worden op het vlak van de communicatieproducten (agenda online en in print), een visuele strategie (gemeenschappelijk logo) en de agenda-informatie (databank).³¹⁶

3. De onderlinge samenwerking tussen de Nederlandstalige Brusselse regionale media

Het derde thema maakt al verschillende jaren het voorwerp uit van discussie tussen beide overheden en de mediapartners onderling. Brussel telt vier gesubsidieerde Nederlandstalige regionale media, ingebed in drie vzw's (tvbrussel, FM Brussel, en Brussel Deze Week en brusselnieuws.be die beide onder de vzw Brussel Deze Week ressorteren). Deze media hebben een dubbele opdracht: ze zijn stadsmedia en gemeenschapsmedia. Voor die dubbele opdracht ontvangen ze samen zowat 7,6 miljoen EUR aan overheidssubsidies (waarvan circa 80% van de Vlaamse overheid en 20% van de VGC).

Beide overheden zijn het erover eens dat de samenwerking tussen de vier mediapartners organisatorisch, bestuurlijk en inhoudelijk moet worden versterkt en dit met behoud van hun eigen merk en hun mediums specifieke werking.

De Vlaamse overheid wenst dit te bereiken door de uitbouw van een Vlaams-Brussels Mediaplatform waarin de verschillende media hun eigen merk en hun mediums specifieke werking behouden, maar waar op het vlak van nieuwsgaring, berichtgeving, beeldvorming, zakelijke aansturing en bereik efficiëntiewinsten geboekt kunnen worden.³¹⁷ Om met kennis van zaken een beslissing te kunnen nemen werd, in opdracht van de Vlaamse overheid, onderzoek gevoerd door BRIO-Cemeso en door Capgemini naar potentiële efficiëntiewinsten. De (schaal)effecten op het vlak van zowel beheer en bestuur (bijvoorbeeld financiën, infrastructuur, ICT, personeel, ...) als aanbod en dienstverlening (bijvoorbeeld programmabeleid, redactioneel en journalistiek beleid, ontsluiting van mediaproducten, publieksbereik, diversiteit, ...) werden in dit onderzoek gemeten. Het studierapport van Capgemini geeft aan dat bij een status quo een heel aantal opportuniteiten niet kunnen worden gerealiseerd. Er zal geen afgestemde visie en strategie zijn op het vlak van inhoud, segmentatie, kanaalkeuze en bijbehorende marketing.

³¹⁵ Beleidsverklaring 2011-2012 van het College van de VGC.

³¹⁶ Beleidsbrief Brussel 2011.

³¹⁷ Dit standpunt is ook in 2003 reeds verdedigd, zie Beleidsbrief Brussel 2003: 'Het Mediahuis zal ontstaan door de drie Vlaams-Brusselse media-actoren (TV-Brussel, De Stadskrant en een stadsradio-in-woording) fysisch te concentreren in het Flagey-gebouw. Het hoofdstedelijke mediahuis is de conceptuele verzamelaar voor de productionele en redactionele samen- en wisselwerking die moet gegenereerd worden tussen deze drie media-actoren. Een overkoepelend beheersorgaan moet door samenwerking en afstemming productionele, zakelijke en inhoudelijk-kwalitatieve spin-offs doen ontstaan.'

6.2. Knelpunten en opportuniteiten inzake media

6.2.1. Knelpuntenanalyse

- In verband met de positionering en de slagkracht van de Nederlandstalige Brusselse regionale media: door de steeds groeiende technische mogelijkheden, de grote commerciële belangen (waardoor men op zoek gaat naar steeds nieuwe concurrentievoordelen, afspraken en concentraties in de markt) en de ontwikkelingen in het medialandschap verandert de sector ontzettend snel. In een snel evoluerend medialandschap dient de werking van de regionale media voldoende slagkrachtig te zijn. De vrijwaring en de ontwikkeling van de mogelijkheden van de Nederlandstalige Brusselse regionale media worden in deze context immers steeds moeilijker.
- De afstemming over de rol- en bevoegdheidsverdeling van de Vlaamse overheid en de VGC voor het regionale mediabeleid is te beperkt. Er is in het bijzonder behoefte aan afstemming tussen beide overheden over het dossier van de onderlinge samenwerking tussen de Nederlandstalige Brusselse regionale media. De Vlaamse Gemeenschap heeft vragen bij het huidige bereik en de efficiëntie van de vier gesubsidieerde Vlaams-Brusselse media. Het huidige bereik van de Vlaams-Brusselse mediapartners staat niet in verhouding tot de overheidssteun die ze jaarlijks ontvangen. Daarnaast wordt een zo efficiënt mogelijke besteding van overheidsmiddelen als noodzakelijk beschouwd.
- In verband met de band van de Nederlandstalige Brusselse regionale media met de VRT: er is slechts een sporadische samenwerking, waardoor mogelijkheden inzake uitwisseling van mediamateriaal en knowhow en inzake gezamenlijk gebruik van investeringen onderbenut blijven. Ook de samenwerking tussen de Brusselse filmscholen en de Nederlandstalige Brusselse regionale media kan in dit perspectief (onder andere voor uitwisseling van mediamateriaal) versterkt worden.
- De samenwerking van Muntpunt met de Brusselse media loopt stroef, waardoor overlappende en onvoldoende afgestemde werkingen en activiteiten ontstaan (bijvoorbeeld voor de culturele agenda).
- De aandacht die de VRT aan Brussel besteedt is veeleer beperkt.

6.2.2. Voorstellen van oplossing

- Om afstemming inzake het mediabeleid te organiseren, acht de Task Force Brussel een gestructureerd overleg tussen de Vlaamse overheid en de VGC noodzakelijk. Zeker voor de sector van de Nederlandstalige Brusselse regionale media moeten duidelijke afspraken worden gemaakt. De financiering van de mediapartners moet uitgaan van een duidelijke beleidslogica en van afspraken tussen beide overheden, waarbij een structurele financiering van de mediapartners door beide overheden een streefdoel is.
- De Task Force Brussel stelt voor dat de Vlaamse overheid en de VGC regelmatig overleggen over de strategische ontwikkelingen in de mediasector en dat de beleidsverantwoordelijken afspraken maken over een gecoördineerde benadering van de actoren en de netwerken in het werkveld.
- Er moet volgens de Task Force Brussel worden bekeken hoe de mediapartners met de huidige overheidsmiddelen de slagkracht voor de nieuwsgaring en beeldvorming kunnen verhogen.

- Ter versterking van de onderlinge samenwerking tussen de Brusselse mediapartners stelt de Task Force Brussel verschillende opties voor op basis waarvan het politieke debat gevoerd kan worden:
 1. Een eerste optie bestaat erin dat de onderlinge samenwerking tussen de Nederlandstalige Brusselse regionale media geoptimaliseerd kan worden met het oog op efficiëntiewinsten op het gebied van het zakelijk beheer, zonder afbreuk te doen aan de eigenheid van de verschillende regionale media (bijvoorbeeld op het vlak van beheer, redactionele autonomie, ...).
 2. Een tweede optie gaat verder door de crossmediale samenwerking tussen de mediapartners organisatorisch, bestuurlijk en inhoudelijk te versterken in een Vlaams-Brussels Mediaplatform. Daarin behouden de verschillende media weliswaar hun eigen merk en mediumspecifieke werking, maar op het vlak van nieuwsgaring, berichtgeving, beeldvorming, zakelijke aansturing en bereik kunnen er efficiëntiewinsten worden geboekt.
- De Task Force Brussel wenst een doordachte concretisering of implementatie van het principe van de band tussen de VRT en Brussel. Die band is nu weliswaar in de beheersovereenkomst van de Vlaamse overheid met de VRT opgenomen, maar is vrij vaag.
- De Task Force Brussel acht meer onderling overleg nodig tussen de Brusselse media en Muntpunt over de onderlinge samenwerking en een sterkere sturing en opvolging hiervan door de beide overheden.

6.3. Knelpunten en opportuniteiten inzake communicatie en informatie

6.3.1. Knelpuntenanalyse voor het communicatie- en informatiebeleid in zijn globaliteit

- De volgende elementen worden als grote knelpunten ervaren:
 - de beeldvorming over en het imago van Vlaanderen in Brussel (het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest);
 - de beeldvorming over en het imago van Brussel in Vlaanderen;
 - het imago en de zichtbaarheid van de Vlaamse overheid (als instelling) in Brussel;
 - het beeld en de zichtbaarheid van de VGC (als overheidinstelling) in Brussel;
 - de bekendheid van het netwerk van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in Brussel.

De rol van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel wordt door de anderstalige Brusselaars niet altijd gezien als een verrijking voor de stad. De Vlaamse Gemeenschap als overheid wekt eerder een negatief beeld op, terwijl het imago van de Vlaamse Brusselaars eerder positief is. De rol van de VGC als sturende, regisserende overheid van heel wat gemeenschapsinitiatieven is te weinig gekend. Dit wijst op een kloof tussen het beleid en de marketing van dat beleid.

Deze elementen worden gestaafd door wetenschappelijke onderzoeken uit het verleden, met onder andere de volgende bevindingen:

- het imago van en de kennis over Vlaanderen en de Vlaamse Gemeenschap in Brussel zijn ondermaats, net zoals het imago van en de kennis over Brussel in Vlaanderen. Niet zozeer de Vlamingen in Brussel hebben een imagoprobleem, maar wel de Vlaamse overheid die de veruitwendiging is van de machtsfactor die Vlaanderen vertegenwoordigt (zie onder andere het onderzoek naar het imago van Vlaanderen en de Vlamingen in Brussel met het oog op het ontwikkelen van een herkenbaarheidscampagne, 2000);

- een groot aantal Vlamingen betoont geen interesse voor hun hoofdstad. Brussel wordt gepercipieerd als een lelijke, grauwe, onveilige, saaie en bureaucratische stad, overheerst door Frans- en anderstaligen. Maar wie Brussel wel goed kent, ervaart de stad op een andere, positievere of meer genuanceerde wijze;
 - het Nederlands wordt met positieve elementen geassocieerd in Brussel, maar het begrip 'Vlaams' roept weerstand op, ook bij sommige Nederlandstalige Brusselaars (zie de studie van BRIO (Rudi Janssens) naar de relatie tussen taal en identiteit in Brussel. Een analyse van de 'return' van de Vlaamse Gemeenschap voor haar 'investering' in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2010). Er zou ook behoefte zijn aan een herkenbaar en vriendelijk logo om zichtbaarheid te geven aan de Nederlandstalige instellingen in Brussel;
 - relatief veel Brusselaars kennen het Nederlandstalige aanbod; een veel kleiner deel kent de VGC die dit aanbod als overheid ondersteunt (zie het onderzoek naar de gekendheid en het imago van de Vlaamse Gemeenschapscommissie door Market Analysis & Synthesis, 2011). De 'kenners' van de VGC kennen het aanbod wel veel beter dan respondenten die de VGC niet kennen. Bijna de helft van de anderstaligen maakt ook gebruik van het Nederlandstalige aanbod.
- In het nieuwe 'merkenboek Vlaanderen' dat de Vlaamse overheid ontwikkelt, wordt Brussel uitsluitend gebruikt als hefboom voor de internationale uitstraling van Vlaanderen. Er wordt tot nu toe weinig of geen aandacht geschonken aan de positie en de perceptie van het merk Vlaanderen in de Brusselse context zelf.
 - De beleidsinspanningen voor citymarketing van de Vlaamse overheid en de VGC kunnen niet los gezien worden van de beleidsmaatregelen van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest in dit verband.³¹⁸ Afstemming en samenwerking zijn hierbij noodzakelijk.
 - Ook de specifieke communicatie en citymarketing die aansluiten bij de gemeenschapsbevoegdheden kunnen nog fors verbeterd worden. In ieder geval kunnen bepaalde initiatieven of plannen beter op elkaar worden afgestemd (bijvoorbeeld voor het aantrekken van Nederlandstalige zorgverleners en leerkrachten, Brussel als studentenstad, het cultuuraanbod voor bewoners van de Vlaamse Rand, ...).
 - De communicatiecampagnes van de Vlaamse overheid bieden niet altijd relevante informatie en voorlichting voor het Brusselse publiek.

6.3.2. Voorstellen van oplossing voor de stads- en gemeenschapscommunicatie in haar geheel

- Volgens de Task Force Brussel kunnen de Vlaamse overheid en de VGC op het vlak van stads- en gemeenschapscommunicatie een gezamenlijke communicatie- en informatiestrategie ontwikkelen en zo tegemoet komen aan de volgende knelpunten:
 - de beeldvorming over en het imago van Vlaanderen in Brussel (het Brussels Hoofdstedelijke Gewest);
 - de beeldvorming over en het imago van Brussel in Vlaanderen;
 - de bekendheid van het netwerk van Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in Brussel.
- De Task Force Brussel stelt voor om een gezamenlijk project van citymarketing uit te tekenen (welke doelgroepen in welke gebieden moeten met welke middelen in functie van welke doeleinden benaderd worden) en te realiseren. Daarbij wordt ook mee inhoud gegeven aan het gewestelijke beleid inzake citymarketing.

³¹⁸ In de bevraging bevestigt Toerisme Vlaanderen dit knelpunt: 'Voor (internationale) toeristen is het niet altijd duidelijk waar ze moeten zijn voor toeristische informatie in Brussel.'

- Verschillende onderzoeken en bevragingen van de Vlaamse overheid en de VGC kunnen volgens de Task Force Brussel worden vertaald in een (gezamenlijk) communicatiebeleid en –plan. Het gaat onder andere over het VGC-imago-onderzoek, de grootschalige survey/Brusselmonitor van de VGC in het kader van het stedelijk beleid, de bevraging door het team Coördinatie Brussel van de departementen die bevoegd zijn voor gemeenschapsmateries en van het departement Internationaal Vlaanderen.
- Bij de uitwerking van het beleid inzake stads- en gemeenschapscommunicatie vindt de Task Force Brussel het belangrijk dat de kant van de klant en de burger voldoende ingebracht wordt in de verdere ontwikkeling van de stads- en gemeenschapscommunicatie (deze is vooralsnog te beperkt). De communicatiebehoeften van de individuen en de doelgroepen moeten grondig onderzocht en in kaart gebracht worden en tot uitgangspunt van het communicatief handelen worden gemaakt.
- De Task Force Brussel beschouwt communicatie en voorlichting over de door de VGC en de Vlaamse overheid gesubsidieerde gemeenschapsvoorzieningen die gelieerd worden aan het Nederlands als een opportuniteit die verder onderzocht en uitgebouwd kan worden. Uit de beschikbare onderzoeken blijkt dat het uitbouwen van een communicatiestrategie voor de zichtbaarheid van het Nederlandstalige netwerk het meest effectief en efficiënt is gezien de positieve perceptie van het Nederlands bij de Brusselse bevolking. Het communicatiebeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kan zich op deze dynamiek enten door bijvoorbeeld in te zetten op de positieve uitstraling van het Nederlands met het N-logo (al dan niet gerestyled) van het Nederlandstalige onderwijs in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (als één van de vele mogelijke uitwerkingen van een communicatiebeleid rond het Nederlands). De VGC start sowieso met het plaatsen van N-logo's aan gebouwen van kinderdagverblijven en lokale dienstencentra. In de toekomst kan verder onderzocht worden waar dit N-logo het best wordt toegepast (welk type van organisaties). Er moet op voorhand onderzocht worden wat de mogelijke effecten hiervan kunnen zijn op de gebruiker.
- In het nieuwe 'merkenboek Vlaanderen' dient Brussel volgens de Task Force Brussel een correctere plaats te krijgen in de totaaloefening van het merkenverhaal. In samenspraak met het projectteam merkbeleid van de Vlaamse overheid zal bekeken worden of er specifieke klemtonen moeten worden gelegd binnen de Brusselse context en of hieromtrent bijkomend onderzoek en extra begeleiding nodig zijn. Daartoe zal een projectgroep 'merkbeleid in Brussel' worden opgezet, die zich ook kan buigen over de kwestie van het logo of label (zie het vorige punt). De Vlaamse instellingen, organisaties en voorzieningen moeten immers, behalve hun eigen bekendheid, ook een meer gemeenschappelijke en netwerkgerichte herkenbaarheid nastreven.
- Voor de dossiers en projecten over communicatie-initiatieven die gezamenlijk beheerd worden, acht de Task Force Brussel een regelmatig overleg op ambtelijk en politiek vlak noodzakelijk.
- Het tijdig betrekken van de VGC en Muntpunt bij de ontwikkeling van communicatiecampagnes van de Vlaamse overheid biedt volgens de Task Force Brussel een grotere garantie op relevante informatie en voorlichting voor het Brusselse publiek. Zo kan bijvoorbeeld een aangepast concept voor de Vlaamse infozuilen in de VGC-gebouwen en het werkveld uitgewerkt en ingevoerd worden, aangezien deze zuilen vooral (Vlaamse) gewestelijke informatie bieden. Waar vooral een Brussels publiek over de vloer komt, is dit niet relevant en zelfs verwarrend.

- Ook op zakelijk-technisch vlak leidt meer samenwerking tussen beide overheden tot meer efficiëntie. De Task Force Brussel stelt daarom voor dat de VGC kan instappen in raamcontracten die de Vlaamse overheid ter ondersteuning van haar communicatiewerking aangaat (bijvoorbeeld voor media-aankoop, ...) (zie ook punt 1.7 'Facilitair management en personeel').
- De Task Force Brussel stelt voor dat de Vlaamse overheid en de VGC de mogelijkheden voor samenwerking rond de interbestuurlijke producten- en dienstencatalogus (IPDC) onderzoeken. De Vlaamse overheid heeft het project IPDC opgestart als een van de sleutelprojecten binnen het meerjarenplan 'Slagkrachtige overheid'.³¹⁹ Met de interbestuurlijke producten- en dienstencatalogus wil de Vlaamse overheid een catalogus samenstellen met daarin niet alleen producten en diensten die de Vlaamse overheid aanbiedt, maar ook producten en diensten die de federale, lokale en provinciale overheden aanbieden.³²⁰
- Wat Muntpunt betreft stelt de Task Force Brussel het volgende voor:
 - Muntpunt is een gezamenlijk en gedeeld project van stads- en gemeenschapscommunicatie van de Vlaamse overheid en de VGC. De samenwerking is reeds een heel stuk (formeel en feitelijk) uitgewerkt, maar vereist nog duidelijke financiële en operationele engagementen van beide overheden (bijvoorbeeld inzake de subsidiëring van de werking van Muntpunt, de projectcommunicatie van Muntpunt, ...) en een duidelijke afstemming in verband met het door Muntpunt te voeren grootstedelijk informatie- en communicatiebeleid. De samenwerking tussen de VGC en Muntpunt is vanzelfsprekend belangrijk op het terrein van de stads- en gemeenschapscommunicatie. De megafoonfunctie die de VGC hier voor Muntpunt ziet, handelt over het concrete aanbod (bijvoorbeeld speelpleinen, sportwerking, ...) van de VGC en het werkveld en niet over de corporate positionering van de VGC.
 - De VGC zal vanzelfsprekend in de toekomst communicatieproducten en dienstverlening blijven ontwikkelen op het gebied van stads- en gemeenschapscommunicatie. Daarbij concentreert de VGC zich op de websites over (eigen) producten en diensten (bijvoorbeeld speelpleinen, stadskriebels, ...) en over specifieke onderwerpen en thema's waar ze een groot belang aan hecht (bijvoorbeeld onderwijsportaal, jeugdportaal, Wonen in Brussel, ...) en ook een bijzondere expertise in heeft. De portaalsites van de VGC en de website van Muntpunt kunnen in de toekomst verder op elkaar worden afgestemd, al is het ook belangrijk om te onderstrepen dat communicatieproducten (zoals bepaalde portaalsites van de VGC) ook voldoende doelgroepgericht blijven.

³¹⁹ Het project omvat een redactioneel-inhoudelijk luik en een technisch luik. In het redactioneel-inhoudelijke luik worden alle producten en diensten die een overheid aanbiedt aan de burgers, ondernemingen en organisaties geïnventariseerd en beschreven. Het technische luik omvat de bouw van een beheerloket waarlangs de producten en diensten ontsloten worden naar afnemers (in eerste instantie gemeenten en provincies). De IPDC wordt een uniek loket met eerstelijns- en wegwijsinformatie waarmee informatie ontsloten kan worden. Door de informatie te centraliseren moeten de verschillende lokale besturen de informatie van hogere overheden niet zelf ontsluiten. Via het beheerloket kunnen ze de beschrijvingen van producten en diensten afnemen en opnemen in hun lokale website. Als er later wijzigingen komen aan deze producten, zullen zij hiervan ook op de hoogte worden gebracht. Dit bespaart de lokale overheden een hoop werk en garandeert burgers, ondernemers en organisaties correctere en actuelere informatie.

³²⁰ Aan dit project werken verschillende partners: binnen de Vlaamse overheid zijn de partners Corve (Coördinatiecel Vlaams e-government – cel binnen e-government en ICT-Beheer) en de Vlaamse Infolijn (DAR); voor de lokale en provinciale besturen worden VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten), V-ict-OR (Vlaamse ICT-organisatie die de ICT'ers in de lokale besturen verenigt) en VVP (Vereniging van de Vlaamse Provincies) actief bij het project betrokken.

7. Taalbeleid

7.1. Situering

7.1.1. Taalgebruik en -beheersing in Brussel

De algemene omgevingsanalyse van Brussel beschrijft de resultaten van de Taalbarometer en de complexiteit van het meten van het taalgebruik en de taalbeheersing in Brussel.

7.1.2. Juridisch kader voor het taalgebruik in de Vlaamse publieke instellingen in Brussel

Zowel de VGC als de Vlaamse overheid gebruiken in Brussel het Nederlands als bestuurstaal.³²¹

De Vaste Commissie voor Taaltoezicht (VCT), als toezichtsinstantie voor de taalwetgeving, staat uitzonderlijk toe dat deze overheden andere talen dan het Nederlands gebruiken. Uit de vaste adviespraktijk van de VCT zijn de volgende voorwaarden af te leiden:

- de dienst maakt geen systematisch gebruik van de vreemde taal, maar slechts bij wijze van uitzondering of als overgangsmaatregel;
- het gebruik van de vreemde taal dient een bijzonder doel, zoals het informeren van bepaalde doelgroepen over het bestaan van een welbepaalde dienstverlening;
- de anderstalige boodschap wordt in de eerste plaats ook in het Nederlands gesteld en is slechts een vertaling van de Nederlandse tekst; bovendien wordt aangegeven dat de anderstalige tekst een vertaling is door dit te vermelden op het document;
- de anderstalige tekst is bestemd voor een bijzonder doelpubliek.

Daarnaast worden andere talen toegelaten in contacten met buitenlandse of internationale particulieren of organisaties, en in het kader van toeristische activiteiten.

7.1.3. Juridisch kader voor andere overheden in Brussel

Het juridische kader voor andere overheden in Brussel is vastgelegd in de gecoördineerde wetten van 18 juli 1966 op het gebruik van de talen in bestuurszaken. De gemeentelijke en gewestelijke instellingen gebruiken het Nederlands en het Frans als bestuurstaal. De berichten en de mededelingen worden in de twee talen gesteld. Contacten met een particulier vinden plaats in de taal van die particulier. Diensten op gemeentelijk niveau die zich richten op één gemeenschap (bijvoorbeeld gemeentelijke bibliotheek, school, kinderopvang, ...), volgen de taalregeling van die gemeenschap. Naast de Vaste Commissie voor Taaltoezicht is er voor het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad ook een vicegouverneur, die toezicht houdt over de toepassing van de taalwetgeving.

7.1.4. Meertaligheid in de Vlaamse publieke dienstverlening

De Vlaamse overheid en de VGC erkennen de mogelijkheid van meertaligheid in hun externe communicatie.

³²¹ Artikel 36 van de gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen bepaalt: '§ 1. Behoudens de bepalingen van § 2, gebruiken: 1° de diensten van de Vlaamse Executieve het Nederlands als bestuurstaal; [...]'; Artikel 40 van de gewone wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen bepaalt: 'De diensten van de Vlaamse regering [...] waarvan de werkkring gemeenten uit Brussel-Hoofdstad omvat, gebruiken [...] het Nederlands [...] als bestuurstaal.'; Zie ook de omzendbrief VR 97/29 van 7 oktober 1997 betreffende het taalgebruik in de diensten van de Vlaamse Regering; Artikel 35 van de wet van 16 juni 1989 houdende diverse institutionele hervormingen bepaalt: 'De diensten van het college van de Vlaamse Gemeenschapscommissie [...] vallen onder dezelfde taalregeling als de plaatselijke diensten van een gemeente zonder speciale taalregeling van [...] het Nederlandse [...] taalgebied.'

Het referentiekader van de VGC voor het omgaan met talen in de externe communicatie zegt hierover: ‘Het Nederlands is en blijft de belangrijkste taal in de VGC-communicatie. Verder mag er geen twijfel bestaan over de identiteit van de communicator (de VGC) en over de basistaal van zijn werking, producten, dienstverlening en netwerk. Als aan deze voorwaarden voldaan is, mag naast het Nederlands andere talen gebruikt worden.’ Over de uitwerking hiervan stelt het referentiekader van de VGC het volgende: ‘De keuzes op het gebied van het taalgebruik moeten gebeuren in de eerste fase van de ontwikkeling van een communicatieproduct, tegen de achtergrond van de beleidsdoelstellingen, het communicatieconcept (wie, wat, waar, waarom en hoe of m.a.w. de communicatiedoelstellingen), de boodschappen, de beoogde effecten, de doelgroepen, de kanalen, de media, de distributie en de producten, en het juridische kader. Daarna wordt de gewenste toepassing van vreemde talen bepaald en geargumenteed en worden de gekozen talen, de omvang, de wijze en de producten voor vertaling vastgelegd.’

Ook de Vlaamse overheid erkent dat in Brussel meertaligheid mogelijk kan zijn. De memorie van toelichting bij het ontwerp van het decreet over Muntpunt zegt hierover: ‘Muntpunt is Nederlandstalig in bestuursvorm en communiceert in beginsel in het Nederlands, maar zal ook het Frans en het Engels als contacttalen hanteren. Afhankelijk van het thema, de actie of de doelgroep kunnen ook nog andere talen worden gebruikt.’

Daarnaast subsidiëren de overheden ook media met een meertalig karakter (bijvoorbeeld Agenda, specifieke programma’s of ondertiteling op tvbrussel, ...).

7.1.5. Initiatieven inzake taalbeleid en -promotie

7.1.5.1. VISIETEKST TAALBELEID

De VGC heeft sinds eind 2010 een visietekst ‘Taalbeleid in VGC-initiatieven en initiatieven die door de VGC ondersteund worden’. Deze tekst is ook richtinggevend voor initiatieven die door de VGC gesubsidieerd worden. De VGC wil ook externe organisaties ondersteunen om deze doelstellingen te bereiken.

De VGC formuleert de volgende doelstellingen:

- een positieve houding tegenover meertaligheid in het algemeen ondersteunen;
- een positieve houding tegenover het Nederlands in een meertalige omgeving stimuleren;
- het gebruik van het Nederlands in Brussel versterken;
- de kwaliteit van het taalgebruik verbeteren.

De volgende principes worden gehanteerd:

De positie van het Nederlands

- Het Nederlands is de eerste en de gemeenschappelijke taal. Het is de taal waarin personeelsleden of vrijwilligers communiceren met de doelgroepen (bijvoorbeeld onthaal). De initiatieven staan ook open voor niet-Nederlandstalige deelnemers.
- Initiatieven gebruiken het Nederlands in hun intern en formeel functioneren als organisatie: raad van bestuur, statuten, huishoudelijk reglement, formele communicatie en vergaderingen, personeelsbeleid, contacten met de VGC, ...

De positie van andere talen

- In Nederlandstalige initiatieven kunnen andere talen functioneel worden gebruikt. Dat betekent dat men een andere taal als hulpmiddel gebruikt, dat vertalingen mogelijk zijn, dat men respect heeft voor de taalvrijheid tussen de deelnemers onderling. Het functioneel gebruik van andere talen is toegestaan als de doelstellingen niet in het Nederlands bereikt kunnen worden. Het gebruik van andere talen is echter geen belemmering voor het initiatief en de (Nederlandstalige) deelnemers.

Personeel

- Personeelsleden of vrijwilligers die in contact komen met de doelgroepen (kinderen, jongeren, volwassenen) beheersen het Nederlands om het initiatief in die taal aan te bieden.
- Zij krijgen bovendien de kans en worden gestimuleerd om een opleiding Nederlands en/of vorming over omgaan met meertalige groepen, te volgen.

Taalbeleid van de organisatie

- Het is belangrijk en noodzakelijk dat ieder initiatief werkt aan een eigen taalbeleid, binnen de klijntijnen van deze visietekst. Initiatieven kunnen daarbij de nodige begeleiding krijgen.
- Medewerkers dragen het Nederlands uit als de omgangstaal van het initiatief en communiceren ook met de verschillende doelgroepen over het taalbeleid dat ze hanteren.

7.1.5.2. HUIS VAN HET NEDERLANDS BRUSSEL

Het Huis van het Nederlands Brussel heeft vier opdrachten:

- screenen en oriënteren van kandidaat-cursisten NT2 (opdracht van de VG);
- taalpromotie (opdracht van de VG en VGC):
 - o vergroten van de zichtbaarheid van het Nederlands;
 - o creëren van oefenkansen voor het Nederlands;
- inhoudelijke kwaliteitsondersteuning van de taallessen, -ondersteuning en -stimulering (opdracht van de VGC);
- taalbeleid (opdracht van de VGC):
 - o opleidings- en tewerkstellingsprojecten voor laaggeschoolden;
 - o taalbeleidsplannen voor Brusselse ziekenhuizen;
 - o samenwerking met kinderdagverblijven en consultatiebureaus;
 - o samenwerking met hogescholen;
 - o samenwerking met bedrijven;
 - o zakwoordenboekjes op maat van specifieke sectoren.

Het Huis van het Nederlands Brussel gaat uit van de volgende visie en doelstellingen:

- kennis van het Nederlands promoten als extra troef;
- drempels om Nederlands te leren wegnemen;
- kansen creëren om Nederlands te oefenen en te gebruiken;
- realistische keuzes helpen maken bij het leren van Nederlands;
- organisaties, bedrijven en overheden helpen nadenken over taal;
- een bijdrage leveren aan kwalitatieve dienst- en hulpverlening in de eigen taal.

Zowel voor de Vlaamse Gemeenschap als de VGC is het Huis van het Nederlands een belangrijke partner in het taalbeleid. Via het Brussels onthaalbureau (BON) worden inburgeraars toegeleid naar NT2.

7.1.5.3. ONDERWIJS

De conceptnota 'Samen Taalgrenzen verleggen' heeft betrekking op het gehele onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, dus ook op het Nederlandstalige onderwijs in Brussel. In wat volgt lichten we enkele punten uit dit talenbeleid toe die zeker ook in Brussel van belang zijn:

1. Er wordt vroeg ingezet op taalstimulering in samenwerking met Welzijn, Cultuur en Kind en Gezin

Kinderen komen als ze 2,5 à 3 jaar oud zijn met een rugzakje in de kleuterklas aan. In elk rugzakje zit wat kinderen van thuis, of van de onthaalmoeder, of van het kinderdagverblijf meegekregen hebben. Daarom wordt in de conceptnota ook ingezoomd op hoe het voorschoolse beleid kinderen met een

gevolgder rugzakje naar school kan sturen en hoe het aanbod buiten de school de methode en de praktijk van de school kan versterken.

2. Er wordt ingezet op de valorisatie van de thuistaal

Ons onderwijs gaat uit van een context waarbij het Standaardnederlands ook de thuistaal van de kinderen is. Bij veel kinderen is dat nog niet het geval. Naast de blijvende aandacht voor kinderen die thuis dialect spreken, groeit ook het aantal kinderen dat thuis een andere taal spreekt.

Wie in een rijke taalomgeving geboren wordt, heeft een voorsprong op wie de eerste levensjaren in een taalarme omgeving doorbrengt. Dat geldt voor Nederlandstalige kinderen én voor anderstalige kinderen. Anderstalige ouders gebruiken beter een rijke thuistaal dan een arm Nederlands. Dit neemt uiteraard niet weg dat ze zich engageren voor de onderwijstaal, het Standaardnederlands.

In het geval van andere talen is de aandacht voor de thuistaal ook een hefboom voor participatie van de ouders.

Er wordt ingezet op talensensibilisering. Hierin gaat het om het verkennen, erkennen en waarderen van verschillende talen, over het bevorderen van openheid voor andere talen bij leerlingen. Activiteiten die daarin passen verhogen ook het taalbewustzijn van kinderen. Voor kinderen die thuis een andere taal spreken, draagt het bij tot een positief zelfbeeld.

3. Er wordt ingezet op een ruimer aanbod aan Nederlandstalige activiteiten, ook buiten de school(m)uren, en dit in samenwerking met Jeugd en Cultuur, en in het kader van de 'brede school'

Als we echt een inclusief talenbeleid willen, moet onderwijs ook uit zichzelf durven te breken. Het formele talenonderwijs op school moet zich voeden met het informeel leren buiten de school, en moet zo die informele leeromgeving van kinderen versterken niet alleen met Nederlands, de omgevingstaal, maar ook met de diversiteit aan thuistalen. In Brussel, waar het Nederlands als omgevingstaal onder druk staat, ligt de focus van het beleid niet alleen op het doorstromen naar en deelnemen aan het aanbod buiten de school, maar ook op het creëren en versterken van een semi-formele Nederlandstalige vrijetijdsomgeving.

4. CLIL-programma's in het secundair onderwijs worden ook in Brussel mogelijk gemaakt

Content and Language Integrated Learning (CLIL) is een vorm van taak- en taalgéïntegreerd onderwijs met een lange en verankerde traditie in het Europese talenbeleid. CLIL wil leerlingen functioneel meertalig maken, door het instrueren van de doeltaal aan het onmiddellijk bruikbare nut ervan te koppelen. CLIL is complementair aan het formele vreemdetalenonderwijs, waar je een taal leert door vooral over de taal te leren.

De secundaire scholen die CLIL willen aanbieden, moeten ervoor zorgen, zeker in Brussel en de brede Vlaamse Rand, dat het Nederlandstalige karakter van de school behouden blijft en dat de kennis van het Standaardnederlands bij de leerlingen prioritair blijft. De onderwijsinspectie zal daar bijzondere aandacht aan besteden. CLIL kan alleen in het Frans, het Engels of het Duits. Taal is een specifiek aandachtspunt in het Nederlandstalige onderwijs in Brussel, met verschillende actoren die ondersteuning bieden en functioneel samenwerken:

- Voorrangsbeleid Brussel vzw (VBB) ondersteunt netoverschrijdend basisscholen op het gebied van taalvaardigheidsonderwijs, efficiënt omgaan met diversiteit en differentiatie, samenwerken met ouders en samenwerken met andere onderwijspartners;
- het Brussels Ondersteuningscentrum Secundair Onderwijs vzw (BROSO) staat voor een netoverschrijdend begeleidingsinitiatief voor de secundaire scholen in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs. De algemene BROSO-doelstelling houdt in dat de Brusselse secundaire scholen ondersteund worden bij het ontwikkelen en implementeren van een netoverschrijdend taalbeleid en zorgstructuur. BROSO sluit aan bij de bestaande taalvaardigheidsvisie in het basisonderwijs;
- het Onderwijscentrum Brussel (OCB) wil de kansen van alle kinderen in het Nederlandstalige onderwijs in Brussel vergroten, de kansen om vanuit hun sociale, culturele, talige diversiteit de eindtermen te behalen in een schoolomgeving waar het welbevinden en de

betrokkenheid hoog is. Dit gebeurt door netoverschrijdende ondersteuning en scholing van schoolteams. Die ondersteuning moet leiden tot een verhoging van de professionaliteit van de school, de directie en de leraren en tot een optimalisatie van de interactie tussen school, ouders en buurt. Het OCB biedt extra ondersteuning voor het Nederlandstalige onderwijs in Brussel en werkt in afstemming en complementariteit met de reguliere begeleiding. Deze extra ondersteuning kan zich richten op het ontwikkelen van een taalbeleid (ontwikkeling van beleid en ondersteuning van de implementatie), op het implementeren van taalvaardigheidsonderwijs (en ICT), op het leren omgaan met diversiteit en op het verhogen van ouder- en buurtbetrokkenheid. Het OCB kan ook andere inhouden ondersteunen op basis van veranderende behoeften of nieuwe keuzes. Daarnaast werkt het OCB onder meer rond Brede School, Samen naar School en Klas in de media en beschikt het over een uitgebreid leermiddelencentrum.

7.1.5.4. WELZIJN, (VOLKS)GEZONDHEID EN GEZIN

Kinderopvang

In de beleidskeuzes van Kind en Gezin over taalstimulering, waaraan ook de VGC haar medewerking heeft verleend, wordt gesteld: 'Kind en Gezin voert een taalbeleid waarin vooreerst de ontwikkeling en verwerving van de thuistaal gestimuleerd en ondersteund wordt. Het is belangrijk de thuistaal een volwaardige plaats te geven aangezien dit kinderen taalgevoelig maakt. Ze ontwikkelen hierdoor noodzakelijke taalvaardigheden (o.a. vermogen tot geluidswaarneming, tot klankvorming, tot woordbegrip, tot zinsbegrip, tot zinsproductie) die noodzakelijk zijn voor een goede taalverwerving. Het leren van een eventuele tweede taal verloopt hierdoor vlotter. Indien de thuistaal niet het Nederlands is, legt Kind en Gezin de nadruk op het belang van aanvullend verwerven van de Nederlandse taal, zowel voor ouder als kind. Nederlands spreken is namelijk een element van burgerschap. In haar beleid en concrete acties ondersteunt Kind en Gezin de samenhang van de waardering voor de thuistaal en de aandacht voor het Nederlands.'

Vlaams Meldpunt voor Taalklachten in de Gezondheidszorg

In juni 2011 werd het Vlaams Meldpunt voor Taalklachten in de Gezondheidszorg opgericht. Nederlandstaligen in Brussel en de Vlaamse Rand hebben recht op hulpverlening in de gezondheidszorg in het Nederlands. Dankzij de oprichting van het meldpunt is er een uniform en laagdrempelig kanaal waar taalproblemen gemeld kunnen worden. Het staat in voor inventarisatie, behandeling, doorverwijzing en formulering van voorstellen tot structurele oplossingen. Het Steunpunt Taalwetwijzer zal de melder bijstaan met onder meer advies over de juridische mogelijkheden, de praktische modaliteiten en de opvolging. Bepaalde aspecten die frequent aanleiding vormen voor klachten, kunnen geobjectiveerd worden en aanleiding geven tot het voorstellen van bepaalde beleidsopties of regelgeving. Klachten die relevant zijn voor doorverwijzing naar bevoegde instanties (voor onderzoek en remediëring), worden door het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid bezorgd aan de betrokken overheid. Hierdoor worden Nederlandstaligen ondersteund in de mogelijkheden voor de behandeling van een specifieke klacht. Met een inventarisatie van de klachten is er een onderbouwing om verder aan te dringen op structurele maatregelen en om die uit te werken. Een gelijkaardige aanpak kan ook in andere sectoren worden toegepast.

7.2. Knelpuntenanalyse

- De VGC heeft een visietekst over taalbeleid vastgesteld. De Vlaamse overheid heeft geen dergelijke algemene visie gezien de ruimere geografische spreiding (de vijf provincies, inclusief de Vlaamse Rand en Brussel). De Vlaamse overheid ondersteunt wel een taalbeleid in Brussel en heeft departementale teksten over het taalbeleid (onderwijs, kinderopvang, inburgering).

- De VGC heeft een visie op meertaligheid in externe communicatie. De Vlaamse overheid heeft geen dergelijke visie op centraal niveau, maar neemt en ondersteunt wel meertalige initiatieven.
- De samenwerking tussen Brussel en de Vlaamse Rand verloopt nog te vaak ad hoc (bijvoorbeeld voor de Zorgzoeker, de Huizen van het Nederlands, culturele evenementen, ...) terwijl er op het vlak van taal zeker nog verdere winsten zijn te boeken door een meer gestructureerde samenwerking en uitwisseling van kennis.
- Het taalpromotiebeleid van de beide overheden komt los van elkaar tot stand.
- Op het vlak van onderwijs en de ondersteuning op het vlak van taal moet de samenwerking tussen het OCB en VBB en BROSO nog worden uitgeklaard.
- Bijna de helft van alle beschikbare plaatsen voor kinderopvang van baby's en peuters in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is erkend door of staat onder toezicht van Kind en Gezin. Momenteel zijn er naar schatting 47.440 Brusselse kinderen jonger dan 3 jaar. Gelet op de Brusselnorm dient de Vlaamse overheid zich te richten op 30% van deze kinderen, of, in absolute cijfers, 14.232 kinderen. Volgens de Barcelonanorm moet er een aanbod zijn van kinderopvang voor kinderen tussen 0 en 3 jaar voor 33% van alle kinderen in die leeftijdscategorie. Aangezien momenteel 7289 plaatsen erkend zijn of onder toezicht staan van Kind en Gezin in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, is dit in de praktijk zelfs 51,2%. Afgaande op deze cijfers haalt de Vlaamse overheid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest niet alleen de Barcelonanorm, maar zelfs de recent vooropgestelde 50%-norm. De Vlaamse overheid besteedde in 2008 23 miljoen EUR aan kinderopvang van baby's en peuters in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, in 2009 was dat 27 miljoen EURO en in 2010 31 miljoen EUR. Het overgrote deel van de zelfstandige kinderopvang onder toezicht van Kind en Gezin is echter de facto Franstalig. Momenteel zijn er wellicht 4091 Nederlandstalige plaatsen. Op basis van deze cijfers (en rekening houdend met de Brusselnorm) haalt Kind en Gezin de Barcelonanorm niet aangezien er voorzien wordt in 28,7% Nederlandstalige plaatsen. Er zijn 606 Nederlandstalige plaatsen te kort om de Barcelonanorm te halen. Wie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest Nederlandstalige opvang wil, is vooral aangewezen op de erkende en gesubsidieerde sector. Deze plaatsen zijn ongelijk verdeeld over de gemeenten.

7.3. Voorstellen van oplossing

- De Task Force Brussel stelt voor om de visies van de Vlaamse overheid op taal in onderwijs, kinderopvang en inburgering verder op elkaar af te stemmen. Dit kan eventueel leiden tot een overkoepelende visietekst rond taalbeleid in Brussel die ook richtinggevend kan zijn in het kader van onder meer samenwerkingsovereenkomsten met en subsidiëring van derden. De visietekst taalbeleid van de VGC is reeds transversaal en organisatiebreed opgevat, en kan hiervoor een inspiratiebron vormen. De visieteksten van beide overheden inzake het te voeren taalbeleid kunnen ook op elkaar worden afgestemd.
- De Task Force Brussel stelt vast dat Muntpunt meertalig zal kunnen communiceren, ook over de producten en diensten van de Vlaamse overheid en van de VGC. Ook andere Vlaamse overheidsdiensten kunnen zich in Brussel enten op de aanpak van Muntpunt.
- De Task Force Brussel stelt voor dat de Vlaamse overheid bij het ontwikkelen van een onthaalbeleid ten aanzien van anderstaligen, onder wie de expats, ook de VGC en het

Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreft. De VGC beschouwt de expats immers ook als een doelgroep.

- De Task Force Brussel stelt voor om de samenwerking tussen Brussel en de Vlaamse Rand te structureren en op het vlak van taal verdere winsten te boeken door een meer gestructureerde samenwerking en uitwisseling van kennis (zie bijvoorbeeld de samenwerking rond Taalboulevard). Hierin is vzw de Rand een preferentiële partner.
- De Task Force Brussel acht het wenselijk dat de Vlaamse overheid en de VGC komen tot een betere afstemming van hun taalpromotiebeleid.
- Het Huis van het Nederlands wordt ondersteund door de Vlaamse overheid en de VGC en werkt samen met de beide overheden. Heel wat taken worden dus gecoördineerd uitgevoerd. Een bevestiging van de rol van het Huis van het Nederlands Brussel is bijgevolg voldoende. Hierbij wordt benadrukt dat ook in de toekomst het Huis van het Nederlands een veel ruimere rol heeft dan louter de rol in het kader van inburgering en integratie. Het Huis van het Nederlands Brussel is er in Brussel voor iedereen.

8. Betrekken van het georganiseerde Brusselse middenveld bij het Vlaamse gemeenschapsbeleid

8.1. Situering

De VGC heeft, net zoals de Vlaamse overheid, een lange traditie van inspraak van het werkveld in haar beleid via diverse adviesorganen en overlegstructuren (bijvoorbeeld adviesraden, werkgroepen, overlegplatformen, ...).

Hieronder geven we een overzicht van de adviesraden en werkgroepen die in de VGC werkzaam (en officieel opgericht) zijn:³²²

- Stedelijk beleid: reflectiegroep Stedelijk Beleid;
- ECM: adviesraad Etnisch-Culturele Minderheden;
- Ouderen: adviesraad Ouderen;
- Onderwijs en Opleiding: adviesraad Onderwijs en Opleiding, werkgroep Onderwijs, werkgroep Opleiding;
- Cultuur: Cultuurraad, werkgroep Kunsten, werkgroep Sociaal-Cultureel Werk, werkgroep Erfgoed;
- Jeugd: Jeugdraad, werkgroep Vakantieaanbod en Speelpleinen, werkgroep Subsiëring;
- Sport: Sportraad, werkgroep Subsiëring;
- Welzijn: adviesraad Welzijn;
- Gezondheid: adviesraad Gezondheid;
- Gezin: adviesraad Gezin die ook fungeert als Lokaal Overleg Kinderopvang, werkgroep Kinderopvang, werkgroep Buitenschoolse Opvang, werkgroep Consultatiebureaus, Lokaal Overleg Opvoedingsondersteuning.

³²² Het collegebesluit nr. 05/263 van 19 mei 2005 houdende de vaststelling van het reglement voor de oprichting, samenstelling en werking van de adviesraden en werkgroepen Cultuur, Onderwijs, Welzijn en Gezondheid biedt het kader waarbinnen adviesraden en werkgroepen worden opgericht. Deze adviserende organen dienen beschouwd te worden als beleidsinstrumenten van het College van de VGC. In de werking en de samenstelling van de adviesorganen bestaat er een nauwe band tussen het beleid en het werkveld. Het collegebesluit definieert 'adviesraad' als 'een adviesorgaan dat in hoofdzaak advies geeft aan het College/Collegelid over welbepaalde beleidsdomeinen'. In sommige gevallen is de installatie van een adviesraad decretaal verplicht en is de oprichting, samenstelling en werking van de adviesraad onderhevig aan de desbetreffende decretaal bepalingen. Onder 'werkgroep' wordt begrepen 'een adviesorgaan dat binnen de schoot van een adviesraad wordt ingesteld en het College/Collegelid voornamelijk adviseert over specifieke beleidssectoren en concrete dossiers'.

In het verband van de reflectiegroep Stedelijk Beleid wordt ook gewerkt aan alternatieve vormen van participatie (het niet-georganiseerde of gesubsidieerde werkveld, burgers, ...). Een eerste resultaat van dit werk vertaalde zich in het VGC-stadscongres Stadspiratie (in 2010) en een debatmoment over interculturele, kosmopolitische netwerken (in 2011). Dergelijke alternatieve vormen van inspraak, participatie en netwerking winnen in diverse steden aan belang, ook in Brussel. De VGC wil hier met haar beleid ook op inspelen.

8.2. Knelpuntenanalyse

Met betrekking tot het globale Vlaamse gemeenschapsbeleid dat door de Vlaamse overheid in Brussel wordt gevoerd, bestaan er geen strategische of andere adviesorganen.

Met betrekking tot het specifieke Brusselbeleid van de Vlaamse overheid is er momenteel niet in inspraak of participatie van het georganiseerde Brusselse werkveld voorzien. Ook in de Vlaamse strategische adviesraden is er tot op heden geen specifieke aandacht voor een vertegenwoordiging van het Brusselse middenveld.

Binnen de VGC zijn er zowel sectorale (bijvoorbeeld Onderwijs en Opleiding, Welzijn, Cultuur, ...) als transversaal opgevatte adviesraden/participatiestructuren (bijvoorbeeld reflectiegroep Stedelijk Beleid, adviesraad ECM, Jeugdraad, adviesraad Ouderen, ...) die advies uitbrengen over het VGC-beleid. Het middenveld/werkveld dat vertegenwoordigd is in de VGC-adviesorganen kan evenwel geen advies uitbrengen over het globale Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel noch ten aanzien van de Vlaamse overheid.

8.3. Voorstellen van oplossing

- De VGC is dankzij haar uitgebouwde en fijnmazige netwerk van diensten en voorzieningen en haar aanwezigheid op het Brusselse terrein de aangewezen overheid om de regie ten aanzien van het Brusselse middenveld/werkveld op te nemen. De facto gebeurt dit ook reeds. De regierol van de VGC krijgt hier ook de betekenis van het samenbrengen van lokale actoren op het terrein en het verzorgen van de participatie en inspraak van het Brusselse middenveld in het VGC-beleid. Deze regierol van de VGC inzake lokale en grootstedelijke netwerking, inspraak en participatie wordt bevestigd door de Task Force Brussel.
- Om ook met betrekking tot het globale Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel inspraak en advisering van het Brusselse middenveld/werkveld te organiseren, is het voor de Task Force Brussel een piste om een 'strategische adviesraad Brussel' op te richten. Een dergelijke strategische adviesraad kan zowel de Vlaamse overheid als de VGC adviseren en kan door beide overheden gezamenlijk opgericht en samengesteld worden. Een dergelijk adviesorgaan kan op strategisch niveau beide overheden adviseren zodat de samenhang en slagkracht van het globale beleid wordt versterkt.
- Tot slot wijst de Task Force Brussel nog op de mogelijkheid van een versterkte vertegenwoordiging van Brusselse actoren in strategische adviesraden van de Vlaamse overheid. Het betreft de deelname en inbreng van Brusselse actoren uit het middenveld in de volgende strategische adviesraden:
 - Vlaamse Onderwijsraad (VLOR);
 - Strategische Adviesraad voor het Vlaams Welzijns- en Gezondheidsbeleid;
 - Raad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (SARC);
 - Vlaamse Adviesraad voor Bestuurszaken (VLABEST).

Bij de concrete samenstelling van de genoemde strategische adviesraden kan ernaar gestreefd worden om de aanwezigheid van een of meer vertegenwoordigers met ervaring en kennis van de Brusselse gevoeligheden te verzekeren.

6. VERTALING VAN DE SYNTHESNOTA IN DOELSTELLINGEN EN ACTIES

Situering

De hierna volgende oplijsting vertaalt de synthesesnota van de Task Force Brussel in strategische en operationele doelstellingen en acties. Deze actielijst vormt de vertaalslag van de geformuleerde voorstellingen van oplossing, beschreven in de synthesesnota, met als doel de verschillende stappen meer concreet en zichtbaar te maken.

De Task Force Brussel opteert ervoor om in de huidige fase nog geen al te gedetailleerd strategisch actieplan op te stellen teneinde niet vooruit te lopen op het geplande politieke kerntakendebat. Een te gedetailleerd actieplan wordt in de huidige fase weinig zinvol geacht, omdat veel zal afhangen van het eigenlijke kerntakendebat zelf. Wel is het duidelijk dat voor een aantal belangrijke maatregelen (zoals het kader voor een strategisch meerjarenplan) de nieuwe legislatuur 2014-2019 (die voor de VGC en de Vlaamse overheid samenvalt) een belangrijk richtpunt vormt.

In een latere fase kan, op basis van de besluiten en afspraken in het politieke kerntakendebat, een gedetailleerder actieplan worden uitgewerkt met een concrete timing en aanduiding van verantwoordelijken voor de opvolging. Ook de voorziene sectorale knelpuntenanalyses (met de bijbehorende voorstellen van oplossing) zullen in een latere fase meer gedetailleerd en concreet worden uitgewerkt.

Actielijst

SD 1: Het beleidsinstrumentarium voor het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel versterken

OD 1.1: De planlast voor de VGC verminderen door het ontwikkelen van een strategisch meerjarenplan voor de VGC

Acties:

- een begeleidend traject van het planlastendecreet opstellen;
- een coherent en verplicht kader met concrete timing voor een strategisch meerjarenplan voor de VGC ontwikkelen dat is geïnspireerd op het model van de beleids- en beheerscyclus (BBC) dat door de Vlaamse overheid is ontwikkeld;
- een begeleidend traject voor de aanpassingen aan de verschillende sectorale decreten die gevat worden in het planlastendecreet uitwerken;
- de aanpassingen aan de verschillende sectorale decreten uitwerken en invoeren;
- het strategisch meerjarenplan voor de VGC voorbereiden en uitwerken;
- overleg organiseren tussen het College van de VGC en de Vlaamse Regering naar aanleiding van het indienen van het strategisch meerjarenplan door de VGC.

OD 1.2: Het begrotings- en rekeningstelsel van de VGC optimaliseren in functie van een moderne beleids- en beheerscyclus

Acties:

- overleg opstarten over de modernisering van het begrotings- en rekeningstelsel van de VGC;
- een stappenplan en kader voor een moderne begrotingscyclus ontwikkelen;
- een kader voor een meerjarenbegroting en doelstellingenbegroting uitwerken, geïnspireerd op de BBC-cyclus;
- een modern, efficiënt en effectief kader voor financieel management en interne controle ontwikkelen.

OD 1.3: Het administratief toezicht op de VGC vereenvoudigen

Acties:

- het bijzonder toezicht op het vlak van goedkeuring van grote overheidsopdrachten, schenkingen en legaten, personeelsformatie en rechtspositieregeling afschaffen;
- het toezicht op de begrotingen en rekeningen van de VGC hervormen, samen met de hervorming van het begrotings- en rekeningstelsel (zie: OD 2);
- de mededelingsplicht van de VGC aan de Vlaamse overheid hervormen tot enerzijds een limitatieve lijst met integrale besluiten en anderzijds een beknopte beschrijving van de andere besluiten;
- de technische mogelijkheden voor elektronische mededeling van de integrale besluiten onderzoeken.

OD 1.4: Een gepast juridisch kader voor de VGC uitwerken met betrekking tot openbaarheid van bestuur en archiefwerking

Acties:

- een ambtelijk samenwerkingsprotocol inzake archiefwerking tussen de Vlaamse overheid en de VGC uitwerken;
- een model/werkwijze rond openbaarheid van bestuur voor de VGC uitwerken en implementeren.

OD 1.5: De data- en informatie-uitwisseling tussen de Vlaamse overheid en de VGC versterken

Acties:

- de positie van de VGC als toeganggerechtigde instantie tot data breder en beter communiceren bij verschillende ministeries van de Vlaamse overheid;
- de VGC opnemen in een raamovereenkomst van de Vlaamse overheid die onder meer het afnemen en uitwisselen van data omvat;
- onderzoeken of het uitbreiden van het Platform Statistiek van de Vlaamse overheid met de VGC een reële meerwaarde biedt voor structurele samenwerking omtrent gegevensuitwisseling;
- prioriteit geven door de Vlaamse overheid aan de uitwerking van de data-ontsluiting voor Brussel en data-uitwisseling met de VGC, ook binnen het reeds bestaande brede samenwerkingsverband van het project Lokale Statistieken;
- een overlegvorm opstellen per specifiek beleidsdomein tussen de betrokken diensten van de VGC en de Vlaamse overheid om concrete uitwerking te geven aan de vraag naar data en gegevens;

- een kader uitwerken om meer aandacht aan Brussel te schenken in het kader van onderzoekopdrachten en/of dataverzameling van de Vlaamse overheid. Dit kan onder meer door de VGC te betrekken bij de in dit kader relevante stuurgroepen van de derde steunpuntengeneratie (wetenschappelijke steunpunten van de Vlaamse overheid).

OD 1.6: De politieke en ambtelijke samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de VGC verder vorm geven via gestructureerd overleg

Acties:

- een overkoepelende ambtelijke stuurgroep oprichten om de uitvoering van de werkzaamheden in het kader van de Task Force Brussel op te volgen (implementatie/ambtelijke opvolging van het politieke kerntakendebat) en ook blijvend het beleid van de VGC en de Vlaamse overheid op elkaar af te stemmen;
- ambtelijke werkgroepen oprichten voor de implementatie van beleidsdomeinspecifieke/thematische aangelegenheden;
- een jaarlijks overleg tussen de Vlaamse Regering en het College van de VGC organiseren;
- een protocol tussen de administraties van de Vlaamse overheid en van de VGC uitwerken om het overleg op ambtelijk niveau tussen de Vlaamse overheid en de VGC te structureren en te systematiseren;
- de Vlaamse overheid betreft de VGC in de partnerschappen Vlaamse overheid-VVSG en Vlaamse overheid-VVP in dossiers en aangelegenheden die relevant zijn voor de VGC;
- een Brusselreflex bij de personeelsleden van de Vlaamse overheid aanmoedigen via onder meer specifieke vorming, gezamenlijke activiteiten met personeelsleden van de VGC, bezoeken aan voorzieningen in Brussel en deelname aan culturele activiteiten in Brussel;
- de aanwezigheid van een of meer vertegenwoordigers met ervaring en kennis van de Brusselse gevoeligheden aanmoedigen in de voor Brussel relevante strategische adviesraden van de Vlaamse overheid.

OD 1.7: De samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de VGC op het vlak van logistiek, facility en personeelsbeleid uitwerken en implementeren

Acties:

- het Agentschap voor Facilitair Management van de Vlaamse overheid stelt de VGC op de hoogte van de raamcontracten van de Vlaamse overheid;
- procedures uitwerken die de VGC toelaten in te stappen in lopende raamcontracten van de Vlaamse overheid of de VGC op te nemen in bestekken voor nieuwe raamcontracten van de Vlaamse overheid;
- de mogelijkheid van een gemeenschappelijk sociale-economieproject van de Vlaamse overheid en de VGC voor schoonmaak, catering en/of andere opdrachten onderzoeken;
- de mogelijkheid van een gemeenschappelijke mobiliteit tussen de personeelsleden van de Vlaamse overheid en van de VGC onderzoeken;
- de mogelijkheid voor de personeelsleden van de Vlaamse overheid en van de VGC om loopbaan en anciënniteit conform het systeem van de interfederale mobiliteit te kunnen meenemen onderzoeken;
- de mogelijkheid van gemeenschappelijke generieke examens en gedeelde wervingsreserves voor de Vlaamse overheid en de VGC onderzoeken.

SD 2: Een heldere bevoegdheidsverdeling en taakverdeling met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel uitwerken

OD 2.1: De regierol van de VGC met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel uitwerken en implementeren

Acties:

- de huidige (regie)rol van de VGC in de Vlaamse regelgeving en beleidsvoering voor de verschillende beleidsdomeinen/beleidsvelden analyseren en mogelijke verbeterpunten opstellen;
- de taakstelling/rolverdeling/afstemming tussen de VGC en de Vlaamse overheid voor bepaalde gemeenschapsbevoegdheden (kunstenbeleid, media- en communicatie-beleid, ...) op punt stellen;
- een basismodel voor de regierol van de VGC in de Vlaamse regelgeving ontwikkelen dat voor de verschillende beleidsdomeinen/beleidsvelden verfijnd en vervolgens geïntegreerd kan worden in de sectorale regelgeving;
- de concrete modaliteiten voor de implementatie van de regierol van de VGC uitwerken;
- de respectieve opdrachten/rolverdeling tussen de VGC en Vlaamse Gemeenschap/Brusselse Aangelegenheden (team Coördinatie Brussel) van de Vlaamse overheid verder op elkaar afstemmen.

OD 2.2: De bestuurlijke positie/rol van de VGC inzake het Vlaamse gemeenschapsbeleid ten aanzien van de Brusselse gemeentebesturen en OCMW's versterken

Acties:

- de sectorale middelen van de Vlaamse overheid aan de gemeentebesturen en OCMW's in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verder inventariseren;
- de rol van de VGC ten aanzien van de gemeentebesturen en OCMW's in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest voor de verschillende gemeenschapsbevoegdheden analyseren, eenduidiger maken en verfijnen;
- de rol van de VGC in de Vlaamse regelgeving met betrekking tot de Brusselse gemeentebesturen en OCMW's verankeren en stroomlijnen;
- een kader uitwerken om de middelen van de Vlaamse overheid naar de Brusselse gemeentebesturen en OCMW's via de VGC te laten verlopen.

OD 2.3: De brugfunctie van de VGC in relatie tot het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en de andere Gemeenschapscommissies met betrekking tot de gemeenschapsmateries verankeren

Acties:

- de Vlaamse overheid erkent de brugfunctie van de VGC ten aanzien van de andere Brusselse instellingen voor wat het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel betreft en werkt samen met de VGC een kader uit voor de implementatie van deze brugfunctie;
- de VGC neemt de rol op om in de stadsontwikkelingsprogramma's van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest de belangen van de Vlaamse gemeenschap te behartigen en ervoor te zorgen dat Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen een plaats krijgen in het globale stadsvernieuwingbeleid van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

OD 2.4: De regierol van de VGC ten aanzien van het Brusselse middenveld/werkveld verankeren

Acties:

- de regierol van de VGC in relatie tot het Brusselse middenveld waar nodig verankeren in de Vlaamse regelgeving en beleidsvoering.

OD 2.5: De samenwerking/uitwisseling tussen de VGC en de Vlaamse Rand versterken

Acties:

- de mogelijkheid onderzoeken om de bestaande werkgroep van het 'Vlaams Strategisch Gebied rond Brussel' uit te breiden met een vertegenwoordiging van de VGC en van het team Coördinatie Brussel van de Vlaamse overheid indien gemeenschapsmateries aan bod komen;
- de mogelijkheden en pistes om het Vlaamse gemeenschapsbeleid dat gevoerd wordt op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het Vlaamse gemeenschapsbeleid dat gevoerd wordt in de Vlaamse Rand beter op elkaar afstemmen, verder inventariseren en onderzoeken.

SD 3: De Vlaamse regelgeving met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid op het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest stroomlijnen teneinde te zorgen voor de concrete implementatie ervan

OD 3.1: De knelpunten in de Vlaamse regelgeving met betrekking tot het Vlaamse gemeenschapsbeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest inventariseren en analyseren

Acties:

- de toepassingsmogelijkheden en modaliteiten van alle Vlaamse regelgeving en ook praktische documenten (bijvoorbeeld aanvraagformulieren) die worden afgeleid uit die regelgeving, onderzoeken en eventuele knelpunten hieromtrent oplijsten;
- de Vlaamse overheid betreft en consulteert de VGC in materies waarin de VGC rechtstreeks belanghebbende is en in de VGC-beleidsmateries;
- de Vlaamse overheid schenkt permanent aandacht aan de 'grijze zone' tussen gewest- en gemeenschapsbevoegdheden en bekommert zich om de eventuele (financiële) gevolgen in het geval van verschuivingen van bevoegdheden/verschuiving van opdrachten binnen diensten.

OD 3.2: De Brusseltoets correct implementeren en verankeren

Acties:

- een meer gedetailleerde handleiding voor de Brusseltoets uitwerken om de integratie van de Brusseltoets in de reguleringsimpactanalyse (RIA) van de Vlaamse overheid verder te concretiseren;
- samenwerking en bilateraal overleg organiseren tussen de Vlaamse overheid en de VGC op basis van de regelgevingsagenda's van de Vlaamse overheid waarbij de VGC te allen tijde proactief mogelijke problemen kan signaleren en vragen kan stellen.

SD 4: Een doelgericht en efficiënt investeringsbeleid in functie van kwalitatieve Vlaamse gemeenschapsvoorzieningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest uitwerken en implementeren

OD 4.1: De knelpunten inzake het investeringsbeleid van de Vlaamse overheid en de VGC in kaart brengen

Acties:

- de knelpunten op het gebied van het investeringsbeleid voor Vlaamse gemeenschapsvoorzieningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest voor de verschillende beleidssectoren gedetailleerd in kaart brengen;
- de bestaande Vlaamse beleidsinstrumenten op het gebied van het investeringsbeleid onderzoeken en waar nodig verfijnen teneinde ze ook ten volle in Brussel te kunnen implementeren;
- de VGC en de Vlaamse overheid plegen, naar aanleiding van het strategisch meerjarenplan van de VGC, overleg over het investeringsbeleid van de Vlaamse overheid;
- mogelijkheden en drempels inzake multifunctionele gemeenschapsinfrastructuren onderzoeken en inventariseren.

OD 4.2: Het investeringsbeleid van de Vlaamse overheid en dat van de VGC beter op elkaar afstemmen

Acties:

- de verschillende mogelijkheden en pistes om de samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de VGC in verband met de planning en uitvoering van het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel te verbeteren, verder inventariseren;
- de langetermijnplannen en de financiële mogelijkheden van de Vlaamse overheid en van de VGC in kaart brengen en op elkaar afstemmen;
- een gezamenlijke globale planning van gemeenschapsinfrastructuren uitwerken die gekoppeld wordt aan het strategisch meerjarenplan van de VGC;
- voorstellen voor een efficiënt en effectief beheer met betrekking tot bepaalde gezamenlijke gemeenschapsinfrastructuurprojecten uitwerken.

SD 5: Het programmatiebeleid inzake Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest versterken en implementeren

OD 5.1: De Brusselnorm als beleidsinstrument consolideren, verfijnen en implementeren

Acties:

- de gevolgen en consequenties van de implementatie van de Brusselnorm voor de verschillende beleidssectoren meer gedetailleerd in kaart brengen;
- de mogelijkheden en voorwaarden om een groeipad uit te werken teneinde een correcte implementatie van de Brusselnorm te verzekeren, verder onderzoeken;
- een groeipad voor de implementatie van de Brusselnorm uittekenen en implementeren;
- de implementatie van de Brusselnorm actualiseren bij ieder nieuw strategisch meerjarenplan van de VGC op basis van de meest recente demografische prognoses voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest;
- een Brusselcoëfficiënt uitwerken en invoeren.

OD 5.2: Een ondersteunend en flankerend beleid consequent doorvoerenActies:

- een globale beleidsstrategie uitwerken om voldoende personeel voor het aanbod aan gemeenschapsvoorzieningen te kunnen aantrekken en behouden;
- een sterk inhoudelijk en materieel omkaderings- en ondersteuningsbeleid voor het personeel van de nabijheidsvoorzieningen uitwerken.

SD 6: Het beleid van de Vlaamse overheid en dat van de VGC op het vlak van media, communicatie en informatie op elkaar afstemmen en versterken

OD 6.1: De samenwerking en rolbepaling tussen de Vlaamse overheid en de VGC met betrekking tot het Nederlandstalige Brusselse mediabeleid verfijnenActies:

- een regelmatig overleg organiseren tussen de Vlaamse overheid en de VGC over de strategische ontwikkelingen in de mediasector;
- afspraken maken tussen de beleidsverantwoordelijken over een gecoördineerde benadering van de actoren en netwerken in het werkveld;
- het samenwerkingsmodel voor de Nederlandstalige Brusselse regionale mediapartners verder uitwerken en versterken;
- onderzoeken hoe de mediapartners met de huidige overheidsmiddelen de slagkracht voor de nieuwsgaring en beeldvorming kunnen verhogen;
- het principe van de band tussen de VRT en Brussel zoals omschreven in de beheersovereenkomst concreet invullen en implementeren;
- de samenwerking van de Nederlandstalige Brusselse regionale mediapartners met de VRT stimuleren en (doen) verankeren in overeenkomsten tussen de media onderling en in de beheersovereenkomsten tussen de overheden en de media;
- de samenwerking tussen de Brusselse media en Muntpunt versterken.

OD 6.2: Het beleid inzake stads- en gemeenschapscommunicatie van de Vlaamse overheid en de VGC versterken en beter op elkaar afstemmenActies:

- een geregeld overleg op ambtelijk en politiek vlak organiseren voor de dossiers en projecten met betrekking tot communicatie-initiatieven die gezamenlijk beheerd worden (stads- en gemeenschapscommunicatie);
- op basis van wetenschappelijke onderzoeken door de Vlaamse overheid en de VGC een (gezamenlijk) communicatiebeleid en -plan inzake stads- en gemeenschapscommunicatie uitwerken;
- de VGC en Muntpunt tijdig betrekken bij de ontwikkeling van communicatiecampagnes van de Vlaamse overheid;
- onderzoeken in welke raamcontracten die de Vlaamse overheid ter ondersteuning van haar communicatiewerking aangaat, de VGC kan stappen in het kader van samenwerking op zakelijk-technisch vlak;
- het communicatiebeleid en de communicatie-instrumenten van de VGC en Muntpunt inzake stads- en gemeenschapscommunicatie beter op elkaar afstemmen;
- een gezamenlijk project van citymarketing uittekenen en realiseren, dat ook mee inhoud geeft aan het gewestelijk beleid inzake citymarketing.

OD 6.3: Een communicatiestrategie rond de zichtbaarheid van het Nederlandstalige netwerk uitbouwen

Acties:

- de opportuniteit om communicatie en voorlichting met betrekking tot de door de VGC en de Vlaamse overheid gesubsidieerde gemeenschapsvoorzieningen te liëren aan het Nederlands verder onderzoeken en uitbouwen;
- het communicatiebeleid in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest enten op de positieve uitstraling van het Nederlands;
- de mogelijkheden van een gemeenschappelijk logo/label (N-logo) voor de door de VGC en de Vlaamse overheid gesubsidieerde Nederlandstalige gemeenschapsvoorzieningen verder analyseren (bijvoorbeeld onderzoeken welke organisaties dit gemeenschappelijke logo/label zouden hanteren, ...) en implementeren.

OD 6.4: Brussel op een gepaste wijze integreren in het merkbeleid van de Vlaamse overheid

Acties:

- aan Brussel een correcte plaats in het nieuwe ‘merkenboek Vlaanderen’ geven in de totaaloefening van het merkenverhaal van de Vlaamse overheid;
- een projectgroep ‘merkbeleid in Brussel’ opstarten om, in samenspraak met het projectteam merkbeleid van de Vlaamse overheid, te bekijken of er specifieke klemtonen moeten worden gelegd binnen de Brusselse context en/of hieromtrent bijkomend onderzoek en begeleiding nodig zijn.

OD 6.5: De mogelijkheden van de interbestuurlijke producten- en dienstencatalogus (IPDC) van de Vlaamse overheid voor de VGC in kaart brengen

Acties:

- de mogelijkheden voor samenwerking met de VGC rond de interbestuurlijke producten- en dienstencatalogus (IPDC) van de Vlaamse overheid onderzoeken.

SD 7: Het taalbeleid van de Vlaamse overheid en dat van de VGC verder ontwikkelen en op elkaar afstemmen

OD 7.1: De visies van de Vlaamse overheid en van de VGC op het taalbeleid en meertaligheid in Brussel stroomlijnen en verder op elkaar afstemmen

Acties:

- de mogelijkheden onderzoeken van een overkoepelende visietekst van beide overheden rond taalbeleid in Brussel die ook richtinggevend kan zijn in het kader van samenwerking met en subsidiëring van derden;
- onderzoeken of de meertalige communicatie die Muntpunt zal voeren, uitgebreid kan worden naar andere Vlaamse overheidsdiensten in Brussel;
- een samenwerking uitbouwen tussen de Vlaamse overheid, de VGC en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in het kader van een onthaalbeleid ten aanzien van anderstaligen, onder wie de expats;

- ontwikkelen van een gestructureerde samenwerking en uitwisseling van kennis tussen de Vlaamse overheid en de VGC, met vzw de Rand als preferentiële partner;
- het taalpromotiebeleid van de Vlaamse overheid en van de VGC verder op elkaar afstemmen;
- de samenwerking tussen het OCB en de toekomstige vzw waarin VBB en BROSO worden samengebracht, uitklaren, onder meer op het vlak van werking en rolverdeling;
- het Huis van het Nederlands Brussel bevestigen in zijn brede opdracht inzake taalbeleid en taalpromotie ten dienste van iedereen die daarom verzoekt.

SD 8: Het middenveld/werkveld extra betrekken in het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel

OD 8.1: Versterken van de inspraak en participatie van het middenveld/werkveld in het Vlaamse gemeenschapsbeleid in Brussel

Acties:

- de regierol van de VGC met betrekking tot het organiseren van participatie en inspraak van het Brusselse middenveld waar nodig verankeren in Vlaamse regelgeving en beleidsvoering;
- de modaliteiten inzake het oprichten van een 'strategische adviesraad Brussel' in kaart brengen;
- een gezamenlijke 'strategische adviesraad Brussel' voor de Vlaamse overheid en de VGC oprichten en uitbouwen;
- de aanwezigheid van een of meer vertegenwoordigers met ervaring en kennis van de Brusselse gevoeligheden aanmoedigen in de voor Brussel relevante strategische adviesraden van de Vlaamse overheid.